

Acquired with the assistance

Sybil Auguste Brown
Fund

JOHN CARTER BROWN LIBRARY

2714
CCL

Arm. ⁹ Pest. 3

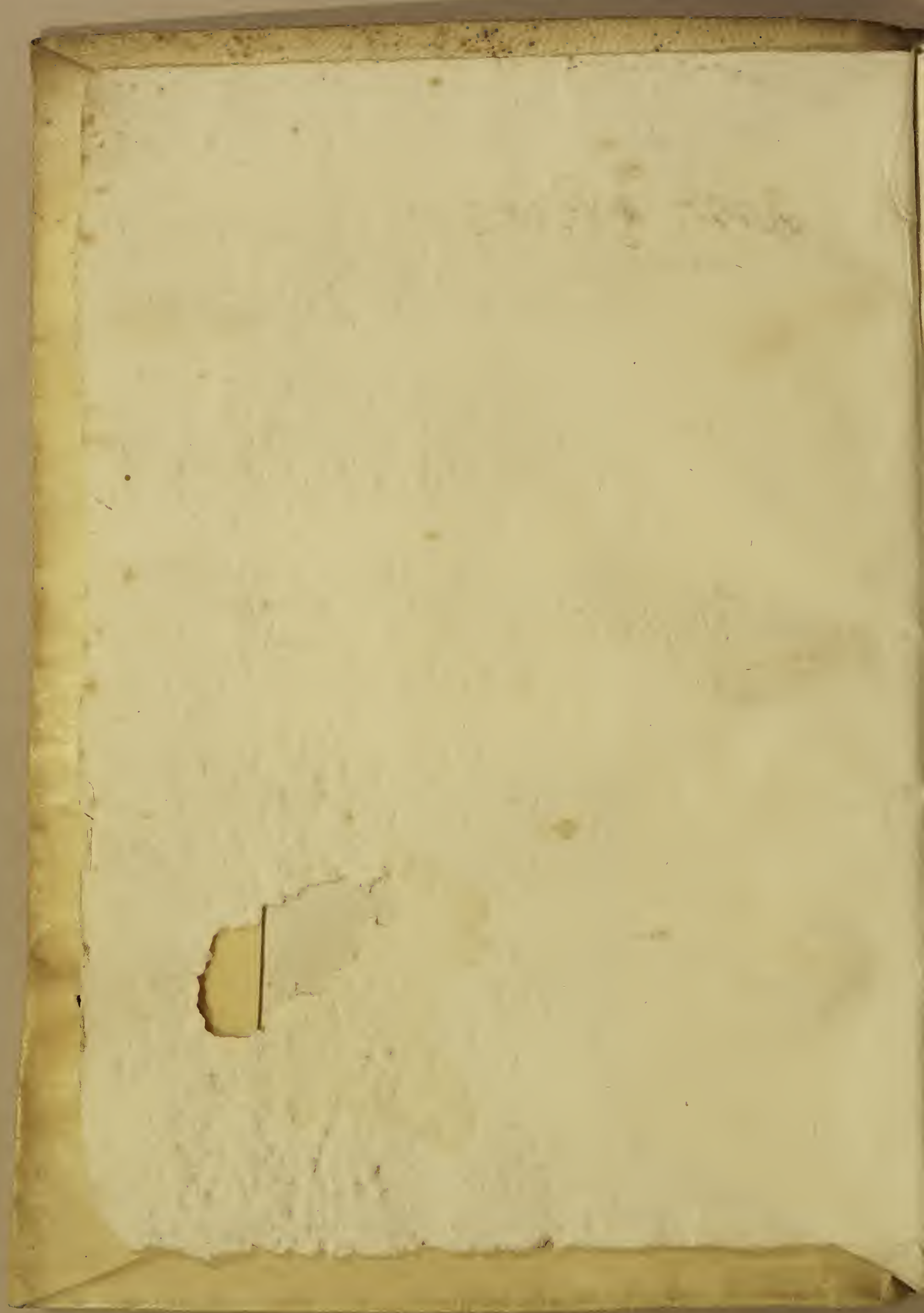
Palma 2006.

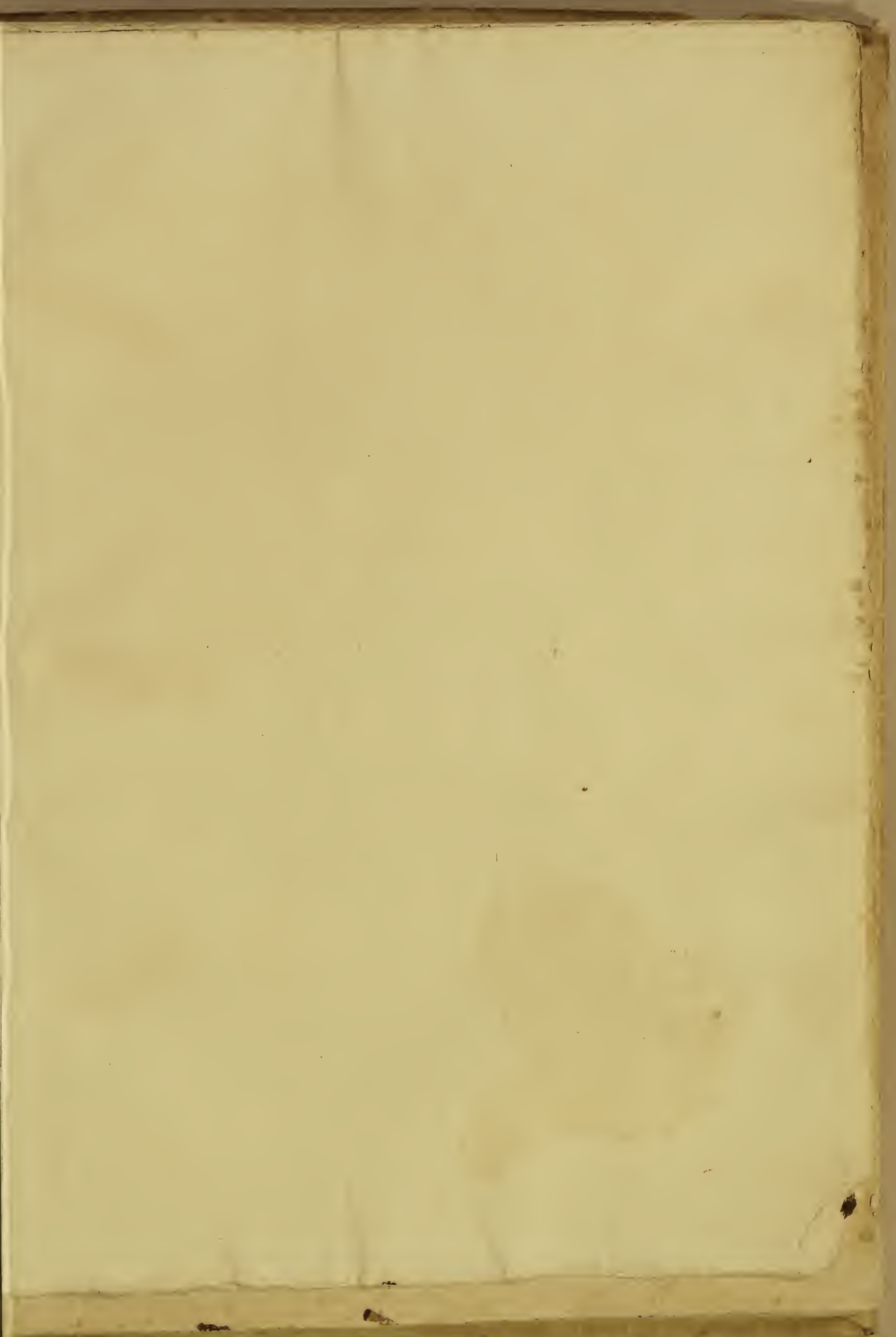
Ch 164, 181

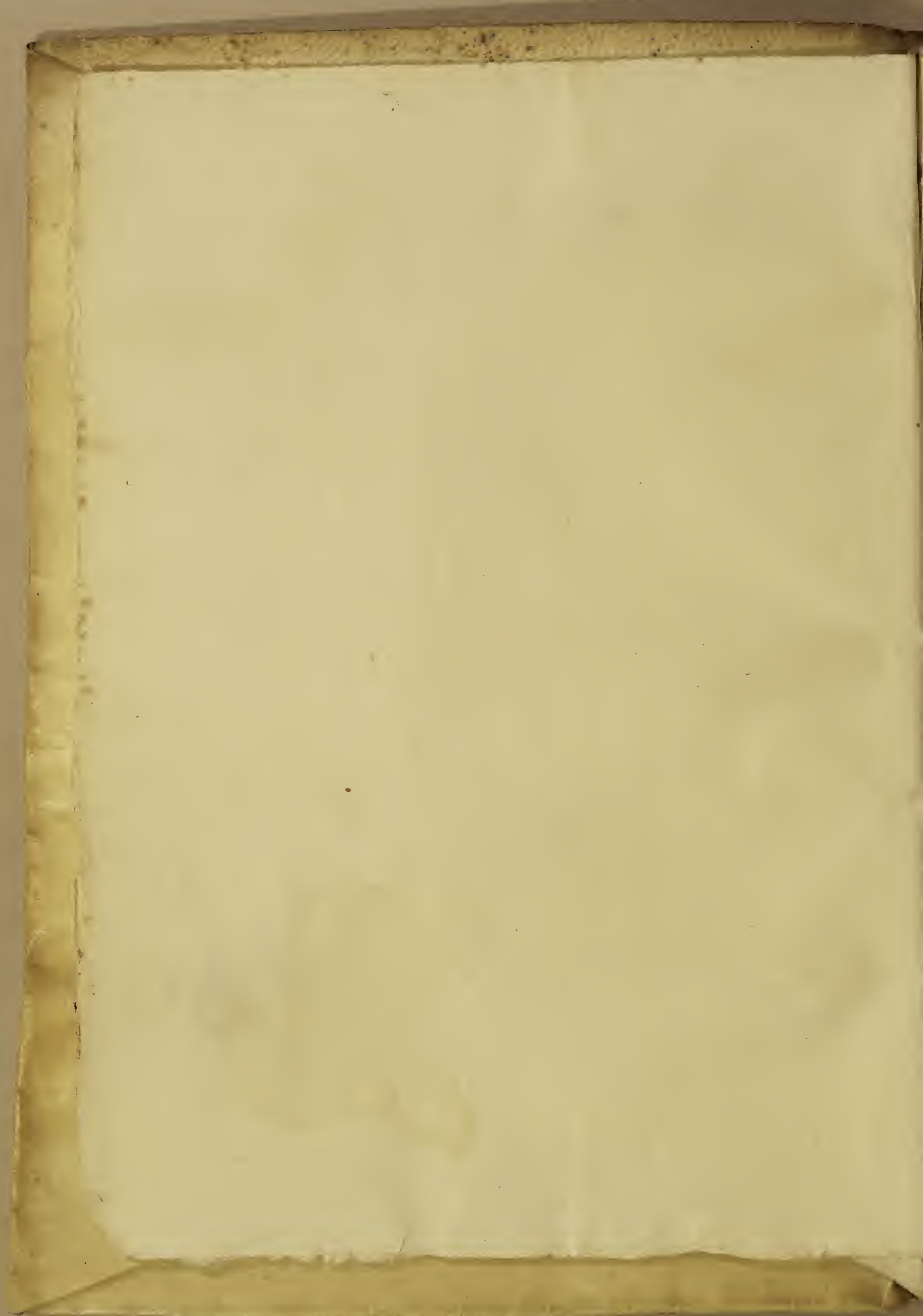
Acosta

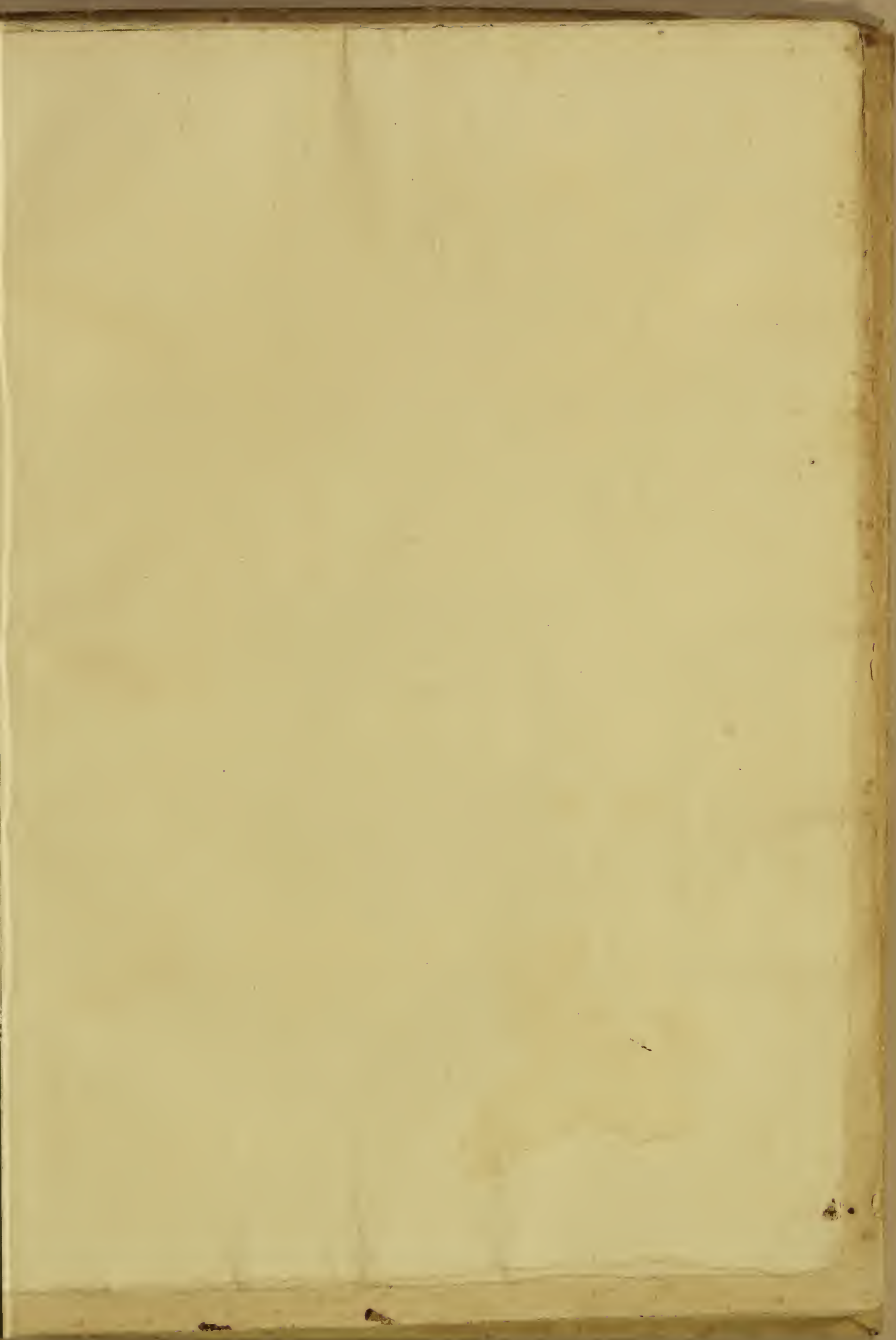
Duplicado.

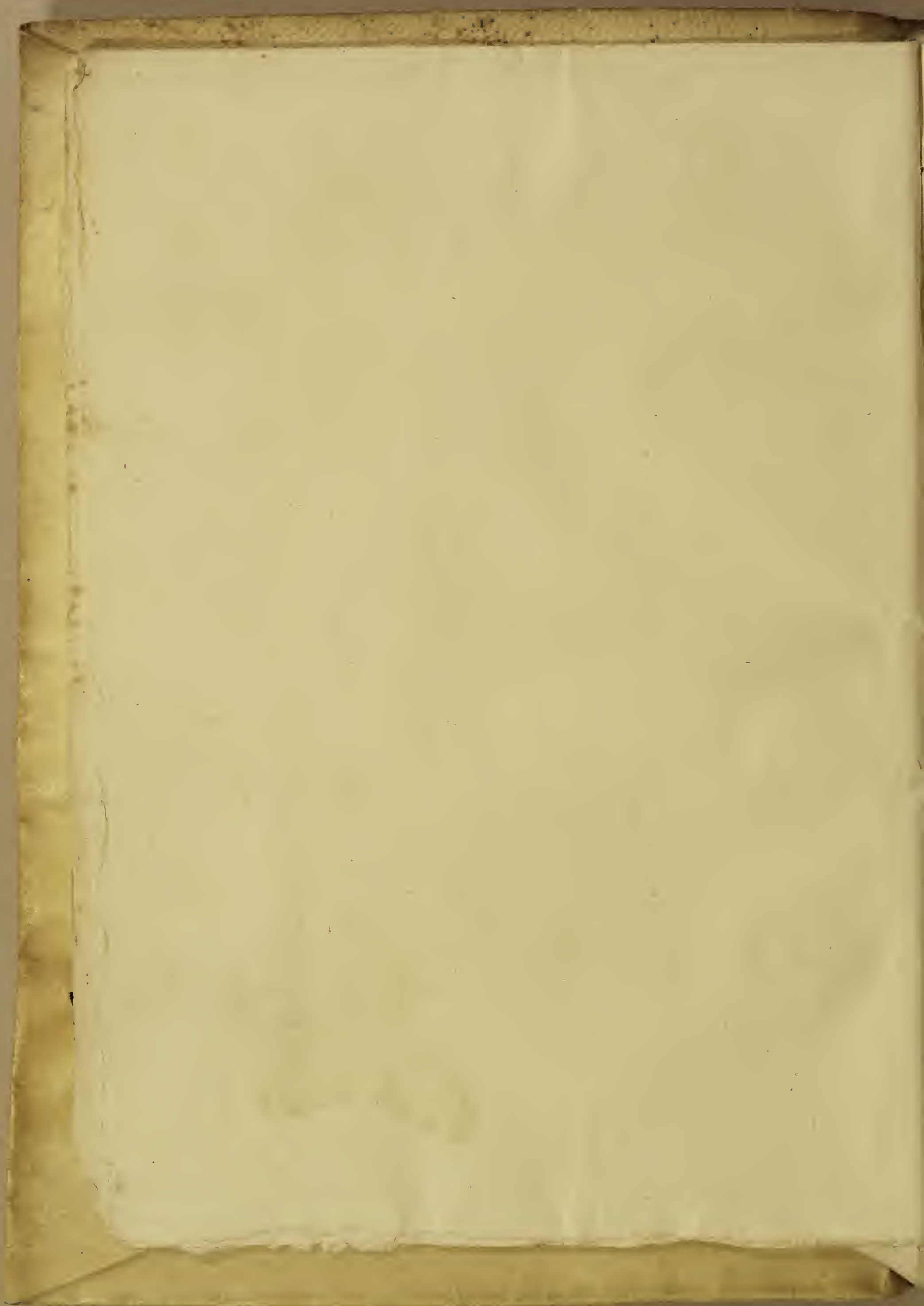

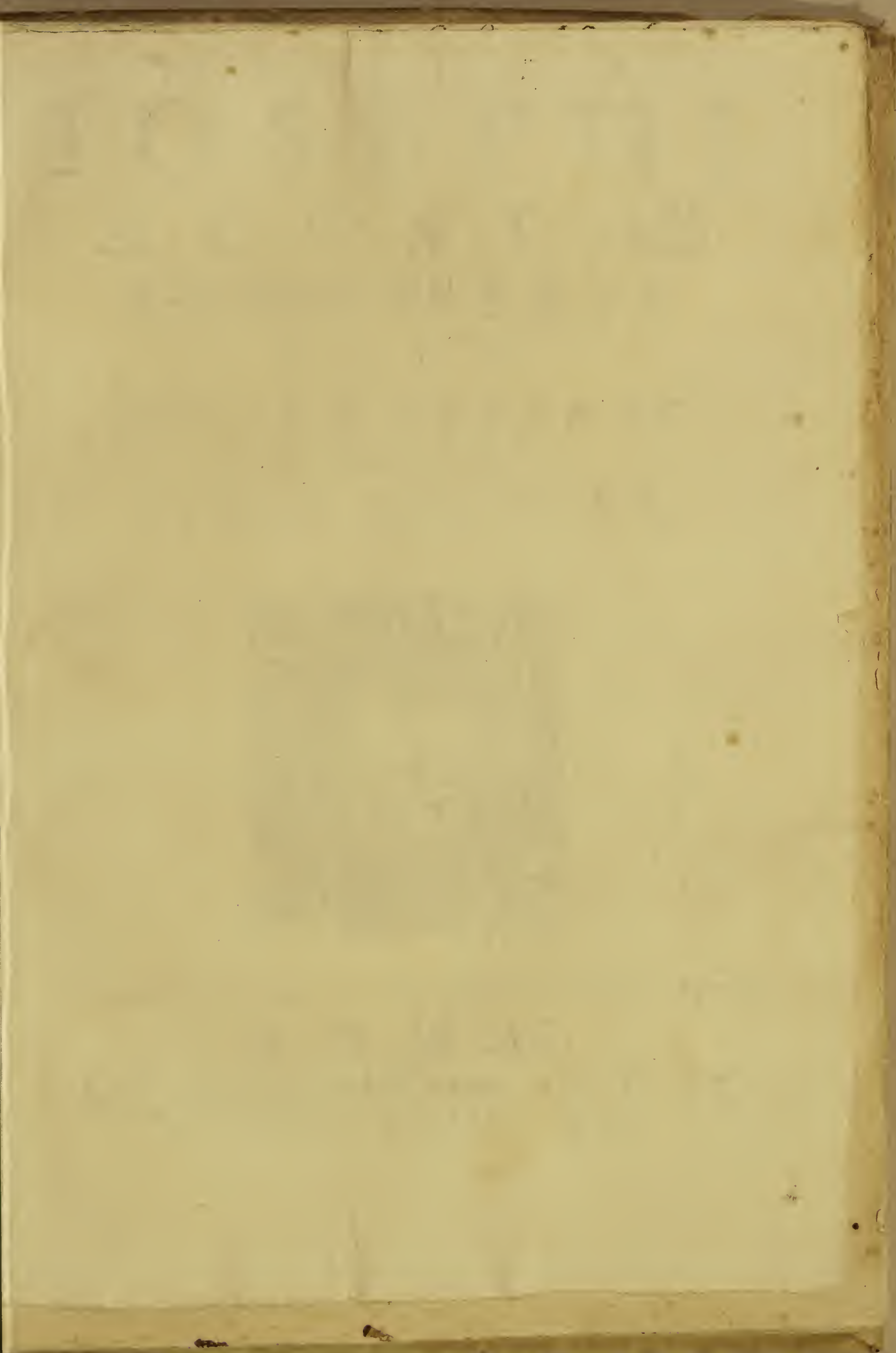

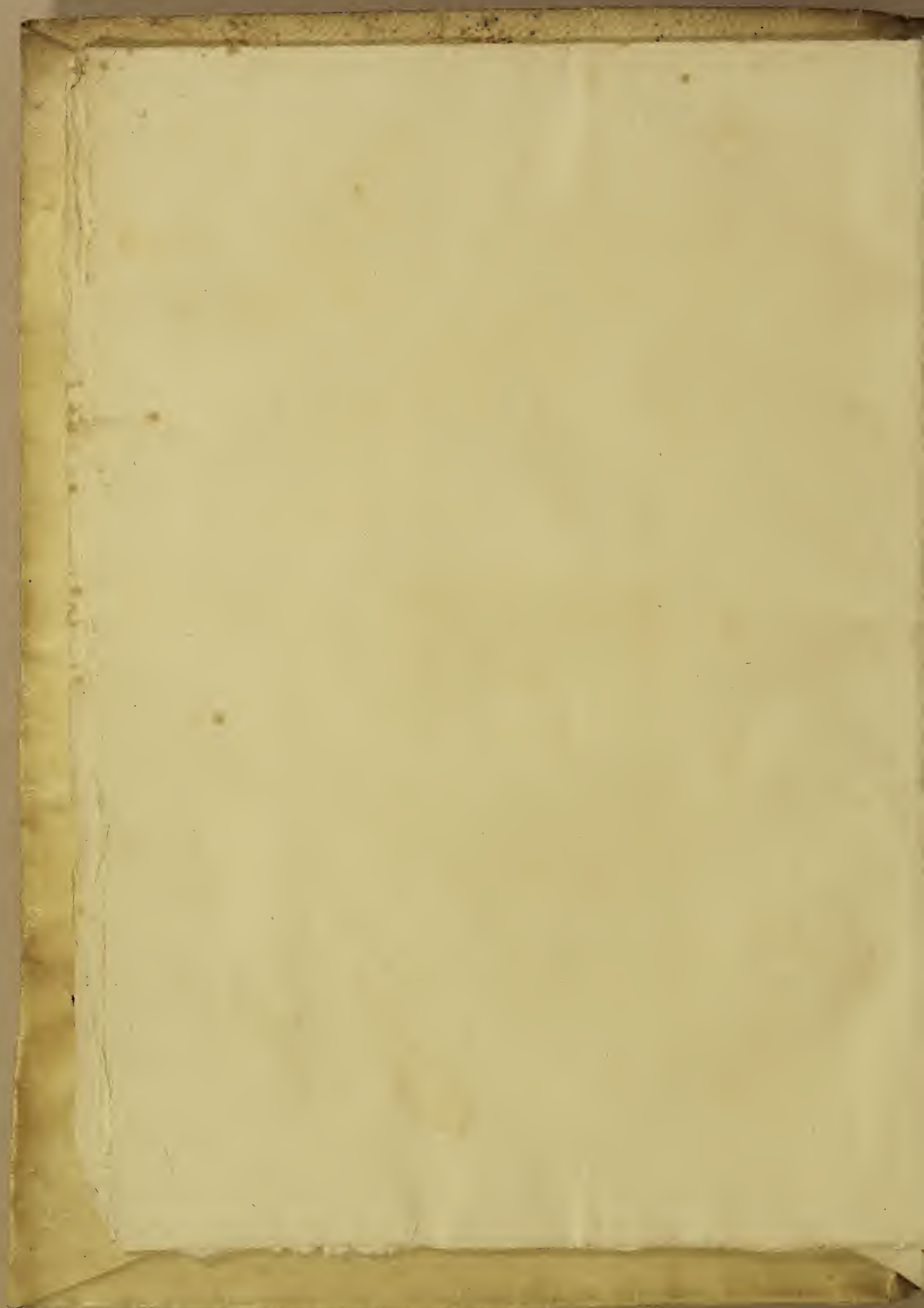

Del Coll.º de Mallorca de la Comp.ª de Jesus.

I O S E P H I

A C O S T A E

E X S O C I E T A T E

I E S V

D E T E M P O R I B V S

N O V I S S I M I S .

L I B R I Q V A T V O R .

R O M A E ,

Ex Typographia Iacobi Tornerij. M. D. XC.

P E R M I S S V S V P E R I O R V M .

I O S E P H I

A C O S T A E

E X S O C I E T A T E

L E S V

D E T E M P O R I S

R E S T I T U T I O

A L B E R T I N O

RPJCB

R O M A E

E T I M P E R I U M

1854

ILLVSTRISSIMO

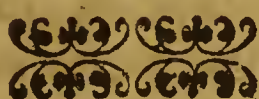
ET REVERENDISSIMO

D. D. AVGVSTINO VALERIO

S. R. E. PRESBYTERO CARDI-
NALI AMPLISSIMO,

ET VERONENSIVM

EPI SC O P O.

Josephus Acoſta e Societate Ieſu. S. D.

T de Nouiſſimis temporibus, Car-
dinalis ampliffime, hoc eſt de vlti-
ma ætate generis humani, de ſi-
gnis prænuntijsq; Iudicij, de An-
tichriſti immani tyrânide, de mû-
di ipſius interitu, quę paſſim a plę-
riſque tractantur, non nihil mihi
quoq; commentandum exiſtima-
rẽ; duabus ſum maximè rebus adductus. Primum quod
cũ in manus forte veniſſent cõmentarij quidã de ea re,
ſiue ſcholia in Apocalypſim, & quid cenſerem de ijs ro-
gatus eſſem, reperi non pauca, quæ & mihi nova viſa
ſunt, & me ipſa nouitate mouerunt atq; excitarunt, vt,
quibus doctrina probata & ſana fundamētis niteretur,
ſtudioſius inquirerem. Quam operam dum præſto, &
Patrum veterum ac recentium, qui mihi fuere ad ma-
num, libros euoluo, multoque plura inuenio ac maio-
ra, vt ferè fit, communis ſententiæ robora, quam puta-
ram, ne is meus labor, qui alijs neq; ingratus eſſet for-
taſſis,

* 2

taſſis,

Joan. 5.

Philip. 3.

Rom. 12.

Dan. 11.

3. Petr. 3.

tassis, neque inutilis futurus, mihi periret, stylo committendum existimaui. Habent hæc longam reuera inquisitionem, et difficultatibus sanctarum scripturarum enodandis, ubi tantæ res latent, non mediocrem vsum diligentiamq; deposcunt. Sed diuinæ literæ, quas perscrutari Christus nos iubet, attentius lectæ, tum inter sese collatæ, Patrum demum pijs doctissimisque lucubrationibus illustratæ, dici non potest, quam iucundos quam vberes fructus ferant. Inde intelligimus, quæ sit regula fidei, ad quam peruenimus, & in qua inconcusè permaneamus necesse est: inde, quousq; liceat cuique in suo sensu abundare, & quænam illa sit sapiendi sobrietas, quam tantopere commendat Apostolus. Accessit ad eam, quam exposui, eodem tēpore altera quoque causa. Cum enim per dies superioris aduētus, narrationem Iudicij, funestamque illam tragœdiam temporis vltimi, Limensi populo explicare instituissem, animaduerti, fructum præ reliquis concionibus copiosiorum ex commemoratione proficisci rerum verè, vt a Daniele vocantur, admirabilium: quæ & libentius audiuntur, & tenacius hærent, & pungunt vehementius animos hominum. Etenim ad Dei salutarem timorem incutiendum, oēsq; has mundi malefallentis ineptias procul abigendas, magnopere conducit vel simplex ipsa narratio calamitatum, persecutionum, signorum, illius perturbationis omnium rerum, denique cladis supremæ, qua deficiens iam & labascens, totus tandē concidet mundus. Quales enim oportet nos esse, & quanta sanctitate, vt Petrus admonet, hæc expectātes? Et quamuis diuerso longè stylo ab illo exhortatorio & populari (qui est quidem ad persuadendum magis accommodatus, sed hæc tractatum dictionem minus decet) à nobis hinc eadem historia tradatur, tamen in ipsa disputatione fit sæpe, vt rerum pondere & vi, animus ad illa tam præclara excitetur, seq; ipsum intuens, quid spei vita acta polliceatur, interroget. Mihi certè, quod

tè, quod libenter fateor, hæc cogitatio, cum ista ipsa scriberem vel perlegerem, non parum adiumenti afferre visa est. Illud autem eadem hæc lecturos, si qui fuerint, admonendos puto, vt quæcunque minus placuerint, videant, qua vel scripturæ vel Patrum autoritate nitantur, & tunc probent, quæ probamus, aut improbent. Nihil enim in rebus vsque adeo ab humano iudicio remotis, afferendum fuit, quod non ad illam, quam dixi, Regulam conferretur. Extant vero tot ac tâta de Nouissimis temporibus apud maiores nostros, & quo antiquiores, Apostolisque viciniore eo plura, magisque explicata, vt nihil aliud de ijs opinari deceat, quam esse ab ipsis Apostolis, inter arcana, quæ sermone magis quam literis continentur, Ecclesiæ tradita. Quod puto ob id factum, quod res essent, quæ nisi probatis prudentibusque viris non bene committerentur: quemadmodum Paulus quoque de ijs scribēs ad Thes^{2. Thess. 2.} salonienses insinuat. Quod si à priscis scriptoribus nõ nulla prodita literis legimus, quæ merito respuat catholica Ecclesia, neque nos conturbare debent, neque ceterorum, quæ plurima piè doctèque tradunt, autoritatem eleuare aut etiam conuellere. Ea est enim humani ingenij ratio, vt quamuis diligenter audiat, tamen dum accepta ab alijs, alijs tradit, nisi familiarissimo instinctu diuinitus rogatur, quod solis canonicis scriptoribus datum est, multa de suo ponat, atque vt ipse intellexit, ita traditum à superioribus putet. Vnde emerfisse scimus multorum antiquorum varia dogmata, quæ iure improbâda sint, cum auctorum tamen suorum opinio in Ecclesia Dei clara habeatur. Est igitur certa Regula, ad quam, vt nummi ad libellam, traditiones maiorum probandæ sunt, Ecclesiæ Catholicæ consensus. Quæ quidem huic receptæ sunt, atque ipsa antiquitate & vniuersitate iam cõfirmatæ, sine dubio pro Apostolicis diuinisque traditionibus habendæ sunt, quamuis scriptura non sit expressa: quas verò non satis fir-

tis firmo consensu tenet, in quibusque Catholici Pa-
 tres alij aliter sapiunt, in ijs erit cuique in suo sensu
 abundandi locus. Nam que illa rejicit aperteque im-
 probat, in ijs nullius scriptoris autoritas tanti facien-
 da est, ut mouere nos debeat. Itaque si in Iustino Mar-
 tyre, si in Irenæo, in Hippolyto, in Lactantio, cæteris
 vè huius classis priscis scriptoribus, aliqua occurrunt
 de mundi certa duratione, de resurrectione prima, de
 regno temporali Sanctorum millenario, de Antichri-
 sti non humana sed Diabolica persona, quæ nullo mo-
 do sana fides recipit, non protinus illorum virorum
 commentarios non magni facere oportet, cum sit so-
 lius Canonicae scripturae proprium, ut nihil possit falsi-
 tatis obrepere. Hi verò plurima sanè, ut ab Apostolica
 ætate acceperunt, ita posteris tradidere: at interdum,
 quod humanum est, dum literæ, quæ occidit, nimis hæ-
 rent, minus sunt spiritum assecuti. Quod in Apocalypsi
 Ioannis maxime contigit, in qua copiosissime de extre-
 mis temporibus scribitur. Verum ita crassior ille sen-
 sus, Iudaicæque intelligentiæ proprius à diuinarum
 literarum dignitate repellendus est, ut veritas maneat
 tamen & consistat historica: ne, dum nimis spiritualiter
 omnia intelligimus, nihil intelligamus. Id vitij in Ori-
 gene Origenisque similibus, ut nihil historiae relin-
 quentes, omnia allegorizent, vix possum dicere, quam
 valde me offendat: quòd videam & futurorum prophe-
 tias, quæ sunt diuinitus inspiratæ, prophetica maie-
 state priuari, & studium eas inuestigantis eludi. Viden-
 tur mihi hinc Millenarij, inde Origenistæ, via dissimili
 non dissimile fecisse naufragium: si quidem alij velut
 terram nimis prementes, ad loca confragosa illidun-
 tur: alios in altum plus equo euectos, ventorum vis ma-
 risque vorago merfos rapit. Hoc propterea monui, quòd
 in Daniele, in sermone Dominico in monte Oliueti ha-
 bito, in Pauli epistolis ad Thessalonicenses & Corin-
 thios, & quod caput est omniũ, in ipsa Apocalypsi Ioan-
 nis,

*Iustinus in Dia-
 logo cum Try-
 phone.*

*Irenæus in 5.
 libr. aduersus
 hæreses.*

*Lactantius in
 7. institutionũ
 de Millenario
 Regno, & pri-
 ma Resurre-
 ctione multa
 tradunt.*

*Hippolytus in
 lib. de consum-
 matione mun-
 di, Antichri-
 stũ fore ipsum
 Diabolũ phan-
 tastica facie
 hominis teclũ.*

2. Cor. 3.

nis, manifestè de Nouissimorum temporum historia scripta, quæ quidem sunt huius vniuersæ tractationis tanquam promptuaria diuina, tam multa multi allegorizent, vt nihil propemodum certi relinquunt, quod de futuris prædictum capere possimus. Quæ res magnitudinem diuini spiritus, altè omnia prospicientis & annuntiantis suis, ad indignas angustias redigit. Itaque enitendum est, vt neque commenta vana fabulasque sectemur, neque verò quæ secundum sensum historicū rectè nobis prædicta accipere possimus, negligenter prætereamus. Id nos esse assecutos, haudquaquam pollicemur (qui enim sumus ad tantam rem?) optasse certè & expetisse, non diffitemur. Quicquid autem de argumento proposito mihi scribere in mentem venit, in quatuor distribui libros. Quorum in primo, communiter agitur de tempore iudicij extremi, propinquum nescit, nec ne, ac de ijs signis quæ per totum Ecclesiæ decursum antecedunt. In secundo iam propriè, de Aduentu Antichristi eiusque potentia, & sæuissima omnium, quæ vnquam fuere, Ecclesiæ Christi persecutione. In tertio de beatorum illius temporis Christi militum constantia & coronis, de Elia vëturo, ac de Antichristi denique ipsius interitu. In quarto eodèq; postremò, de reliquo tēpore vsque ad Aduētum Domini, de signis de mundi fine, atque Iudicio. Hæc si pro dignitate fuissent, ac rerum magnitudine exponenda, plurimorum voluminum opus esset. Nos præcipua tantum, ex diuinis libris carpentes, atque vbi ambiguum aliquid existit, pro nostro modo discutientes, & sine cuiusquam sententiæ præiudicio, quæ visa sunt meliora secuti, quoddam velut compendium ordinatæ narrationis effecimus. Hic si quid rectè accommodateque dictum sit, supremo sapientiæ fonti acceptum referre par est: sin pro humana ignorantia, veri nos assecutio in rebus per quam obscuris effugerit, libenter vel audiemus nunc ex doctioribus, vel rerum aliquādo ipsarum experi-

perimento docebimur. Has igitur nostras exiguas lucubrationes quales quales eæ sunt, tibi Illustrissime Præsul dicare constitui, non solum quia de nostra societate optimè meritus sis, & me ipsum tua humanitate, & benignitate omnino tibi deuinxeris, sed etiam quod cum in omni scientiarum genere excellas, hi nostri labores & securitatem, & præterea auctoritatem, sub tanti Præsulis patrocinio obtinebunt. Accipe igitur Cardinalis Illustrissime hoc studij mei munus quod propense offero, & ita accipe, vt & gratissimum in te animum agnoscas, & si fuerit, vt sine dubio erit tua ista amplissima eruditione & dignitate multo inferior, tu tamen pro tua benignitate, & eo quem dixi in me amore, clementer ignoscas. Vale.

PATRES ET ALII SCRIPTORES
qui in hoc opere citantur, &c.

<i>A</i> Bulensis.	<i>Genebrardus.</i>
<i>S. Ambrosius.</i>	<i>Glossa ordinaria.</i>
<i>Ambrosius Lompses.</i>	<i>S. Gregorius Magnus, Papa.</i>
<i>S. Anselmus.</i>	<i>S. Gregorius Nazianzenus Theol.</i>
<i>Arius Montanus.</i>	<i>S. Gregorius Thaumaturgus.</i>
<i>Aristoteles.</i>	<i>Hentenius.</i>
<i>S. Athanasius.</i>	<i>S. Hieronymus.</i>
<i>Auctor de Ecclesiasticis dogmatibus</i>	<i>S. Hilarius.</i>
<i>inter tom. D. Aug.</i>	<i>S. Hippolytus martyr.</i>
<i>Auctor imperfecti operis.</i>	<i>Ioannes Annius.</i>
<i>S. Augustinus.</i>	<i>S. Irenæus Martyr.</i>
<i>S. Basilius Magnus.</i>	<i>S. Iustinus philosophus Martyr.</i>
<i>Beda.</i>	<i>Lactantius Firmianus.</i>
<i>S. Bernardus.</i>	<i>S. Leo Papa.</i>
<i>S. Bonaventura.</i>	<i>Lindanus.</i>
<i>Caietanus.</i>	<i>Lyranus.</i>
<i>Cassiodorus.</i>	<i>Obfusius cathol.</i>
<i>Catechismus Pij Quinti.</i>	<i>Oecumenius Græcus.</i>
<i>S. Chrysostomus.</i>	<i>Origenes.</i>
<i>Christophorus Clavius.</i>	<i>Petrus Lombardus Mag. Sententiarum.</i>
<i>Cicero.</i>	<i>Plato.</i>
<i>S. Clemens Romanus.</i>	<i>S. Prosper Aquitanicus.</i>
<i>Clitonæus.</i>	<i>Ricardus Arethas.</i>
<i>Concilium Tridentinum.</i>	<i>Ricardus de Sancto Victore.</i>
<i>Cornelius Iansenius.</i>	<i>Rupertus Tuitiensis.</i>
<i>S. Cyprianus.</i>	<i>Scotus.</i>
<i>S. Damascenus.</i>	<i>Sixtus Senensis.</i>
<i>Durandus.</i>	<i>Sotus.</i>
<i>S. Dionysius Areopag.</i>	<i>Surius.</i>
<i>Directorium Inquisit.</i>	<i>Theodoritus.</i>
<i>S. Epiphanius.</i>	<i>Theophylactus.</i>
<i>Erasmus.</i>	<i>S. Thomas Aquinas.</i>
<i>Eusebius Cesariensis.</i>	<i>Tertullianus.</i>
<i>Faber Stapulensis.</i>	<i>Traçtatus siue opusculum de Antichristo</i>
<i>Franciscus Feuar.</i>	<i>quod extat in 9. tom. S. Aug.</i>

F I N I S.

††

INDEX CAPITVM.

LIBRI PRIMI CAPITA.

- 1 **S**acris literis tradi diem Iudicij appropinquare.
- 2 **Q**uod plerique Sanctorum Patrum mundi finem adesse iam opinati sint, & quomodo eorum sententia accipi debeat.
- 3 **C**ontra temeritatem eorum qui certum annum aut tempus iudicij predicare audent.
- 4 **Q**uid damni sit de celeritate iudicij definire.
- 5 **Q**ua ratione aduentus Domini verè appropinquare dicatur in sacris literis, & nihilominus sit longanimitè expectandus.
- 6 **Q**uod dies iudicij propterea cuiq; propinquus sit, quod mortis dies non longa absit.
- 7 **Q**uod diem iudicij sibi imminere vnusquisque cogitare debeat.
- 8 **O**b quas causas præter iudicium particulare singulorum, iudicium vniuersale omnium Deus constituerit.
- 9 **Q**uomodo sit intelligendum non præterituram hanc generationem donec omnia fiant.
- 10 **H**istoriam nouissimorum temporum tractare maximè esse vtilitatis.
- 11 **A**d intelligendas diuinas scripturas quæ sit regula maximè necessaria.
- 12 **Q**uod sermonis Domini in monte Oliueti habiti scopus sit vniuersi orbis potius quam vrbis vnus interitum predicere.
- 13 **I**n cæteris quoq; scripturis plurima de vltimi temporis euentibus propriè prædici.
- 14 **S**umma sermonis in monte Oliueti habiti, vbi quatuor signa ponuntur, quæ longo interuallo antecedunt seculi consummationem.
- 15 **Q**uomodo signa consummationis seculi à Salvatore dicantur quæ longe ante suum interitum patietur mundus.
- 16 **O**mnium signorum certissimum esse prædicationem Euangelij in toto orbe cõpletam.
- 17 **N**ondum esse promulgationem Euangelij vbique gentium factam.
- 18 **A**n possit sciri quando iam sit Euangelium omnib. annunciatum, vt veniat finis.

LIBRI SECVNDI CAPITA.

- 1 **D**E magna tribulatione sub Antichristo futura deinceps dicendum.
- 2 **L**ocus Pauli explicatur de tempore aduentus Antichristi.
- 3 **D**e nominibus Antichristi.
- 4 **M**ulta de Antichristo traditione Apostolica sanctos Patres tenere, quæ contemni nullo modo debent.
- 5 **A**nichristum se verum Messiam mentiturum, & eo nomine à Iudeis recipiendum.
- 6 **Q**uid de educatione & ignobilitate & Regno Antichristi patres tradant.
- 7 **T**res annos & dimidium duraturam tyrannidem Antichristi.
- 8 **M**agna bella gesturum antequam orbe victo totum ad ecclesie persecutionem se conuertat.

INDEX CAPITVM

- 9 De imperio Antichristi omnium quæ vnquam fuerint amplissimo.
- 10 De superbia Antichristi qui se & Messiam & Deum habendum atque adorandum exhibebit.
- 11 De quodam insanissimæ superbiæ exemplo digressio.
- 12 Quomodo sit intelligendum in templo Dei sessurum, & abominationem desolationis futuram in loco sancto.
- 13 De turpitudine & vitijs Antichristi.
- 14 De magnitudine persecutionis Antichristi & de Gog & Magog.
- 15 De iugis sacrificij oblatione.
- 16 De prædicatoribus Antichristi.
- 17 De Pseudopropheta eodemque Antichristi prædicatore præcipuo.
- 18 De miraculis & prodigijs quæ faciet.
- 19 Qua ratione dicantur Antichristi signa mendacia.
- 20 De ficta sanctitate & grandiloquentia illius, & quid sit ab illo sanctos vinci.
- 21 De largitionibus quibus multos capiet.
- 22 De immensa crudelitate illius in Christi seruos, & acerbissima ecclesiæ tribulatione.

LIBRI TERTII CAPITVM

- 1 Ecclesiam non esse Antichristi quamuis valida persecutione superandam.
- 2 De Dei auxilio & angelorum presidio.
- 3 De diuina scripturæ munimine aduersus artes Antichristi.
- 4 Futuros esse extremo tempore viros Apostolicæ sanctitatis.
- 5 Quod de aduentu Eliæ & Enoch sub tempore Antichristi quidam dubitent.
- 6 Quod concors sit patrum sententia Eliam & Enoch venturos ultimo tempore.
- 7 Quod salua fide scripturæ canonicæ non possit negari Eliæ aduentus ante iudiciũ.
- 8 Quod scriptura etiam Enoch venturum ante iudicium aperte tradat.
- 9 In Apocalypsi aperte aduentum & prædicationem mirabilem Eliæ & Enoch ostendi.
- 10 Ad quid venturi sint Elias & Enoch, quod Iudei videantur minime cõuertendi.
- 11 Quod Eliæ prædicatione reliquie Israel in Christum credituræ sunt.
- 12 Conciliatio scripturarum de fide & infidelitate Iudeorum.
- 13 An eodem tempore futurum sit Antichristi Regnum, & testimonium duorum illorum prophetarum.
- 14 De consecratione Eliæ & Enoch cum Antichristo.
- 15 De martyrio & glorificatione sanctorum Eliæ & Enoch.
- 16 Quod in monte sancto Antichristus sessurus sit ibidemque periturus.
- 17 Quod à Christo Domino ille pessimus interficiendus sit.
- 18 De interuallo ab interitu Antichristi vsque ad diem iudicij Danieli significato.

INDEX CAPITVM.

LIBRI QVARTI CAPITA.

- 1 **A**N dies Domini repentinus, an potius vehementer formidatus veniat.
- 2 Diui Augustini sententia de proposita questione expenditur.
- 3 Expositio superioris questionis quomodo dies vltimus incertus sit, & tamen formidatus atque prouisus veniat.
- 4 Conciliatio locorum scripturae oppositorum qua ostenditur malis semper esse in prouisum aduentum Domini, bonis nunquam.
- 5 Quod ex aduentu Antichristi ex Eliae sancti & docti deprehendent certo instare iudicium.
- 6 Quod impij etiam perempto Antichristo iudicium minime expectent.
- 7 Quis sit apparatus futurus iudicij iam instantis, & quae signa caelestia.
- 8 De ceteris prodigijs quae in terra ceterisque elementis tunc fient.
- 9 Quosdam patres opinari caeli substantiam igne illo extremo esse consumendam.
- 10 Quod substantia caeli perpetua sit, elementa quoque vltimo incendio non intereant, sed in melius commutentur.
- 11 Mundi conflagrationem futuram antequam mortui resurgant.
- 12 Responso ad rationes allatas de igne ante resurrectionem futuro.
- 13 Locum iudicij futurum in valle Josaphat iuxta Ioelis prophetiam.
- 14 De loco iudicij illustre vaticinium Zachariae.
- 15 Quod quidam media nocte, quidam sub crepusculum matutinum Christi aduentum fore opinentur.
- 16 De signo filij hominis quod apparebit.
- 17 De tuba nouissima.
- 18 De ministerio angelorum in communi resurrectione.
- 19 An Christi aduentus ad iudicium aliquos sit reperturus nondum mortuos.
- 20 Quosdam superstites fore cum Christus adueniet, eosque sine morte immutari sine fidei periculo posse defendi.
- 21 Magis esse scripturae consentaneum etiam illos, quos Christus viuos inuenerit in ipso raptu ac non antea morte intercedente immutandos.
- 22 Quod ordo rerum quae in vltima die euenient liquido nunc sciri nequeat, & quis interim maxime probabilis appareat.
- 23 Quomodo iudicandi sunt homines, & de libris in iudicio apertis.
- 24 Occulta omnium etiam peccata iustorum in die iudicij esse publicanda.
- 25 De misericordiae operibus peculiarem questionem in iudicio habendam.
- 26 Quamuis omnes sint iudicandi, quosdam tamen esse iudicatuos, quosdam etiam praeter ceteris iudicandos.

F I N I S.

DE TEMPORIBVS
NOVISSIMIS
LIBER PRIMVS

SACRIS LITERIS TRADI.

Diem Iudicij appropinquare.

Caput Primum.

XTREMI Iudicij diem instare, omnis nos diuina scriptura admonet. Apostolorum princeps Petrus: omnium, inquit, finis appropinquauit. Iacobus itidem: patientes estote & vos, & confirmate corda vestra, quoniam aduentus Domini appropinquauit. Paulus quoque fines saeculorum venisse commemorat: Ioanes vero non diem solum, ut reliquus Apostolorum chorus, instare, sed horam etiam nouissimam esse vult. Quid ipse Christus Dominus? Nonne vltimam mundi generationem venisse perspicue docet, illis verbis? Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia haec fiant quod de extremo iudicio, ac non de Hierosolymitano tantum excidio, intelligi oportere, & celebrior expositio Patrum, & ipse Euangelij contextus aperte demonstrat. Neque Apostolica & Euangelica tantum, verum etiam prophetica oracula diei illius celeritatem denuntiant. Sophonias quidem ita clamat: iuxta est dies Domini magnus iuxta est, & velox nimis. Ioel autem quasi eiusdem temporis prophetiam tradit, ut Petrus interpretatus est, & Spiritus sancti descensum in Discipulos, & signa nouissima Dominici aduentus. Ezechiel vero tanquam rem praesentem

1. Pet. 4.
Iacob. 5.

1. Cor. 10.
1. Ioan. 8.

Matth. 24.

Sopho. 1.

Ioel 2.

Act. 2.

Ezech. 7.

Psal. 13.

tem enuntiat : Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ. Esaias etiam, quod repentina clade oppressi solent, ululare nos monet, quòd prope sit dies Domini crudelis, indignationisque plenus. Deinde innumerabilia sunt argumenta, quibus nos Spiritus sanctus sollicitat, ut diem illum expectemus breui adfuturum. Etsi enim sæpe scriptura proprias populi Israelitici, aut gentium quarundam euerfiones tractat, sæpe etiam diem cuique mortalium vltimum designat; tamen illud sine dubio simul, imo potius agit, ut diem vniuersæ creaturæ supremum, ob oculos nobis ponat; quò præsentium breuitate exclusi, auidius æterna cogitemus. Itaque cum quæritur: Quando nam finis Mundi huius futurus sit, absolutissimè atque verissimè respondere Christianus potest: valde cito.

Q V O D P L E R I Q V E S A N C T O R V M P A -
trum Mundi finem adesse iam opinati sint: & quomodo
eorum sententia accipi debeat.

Cap. II.

Greg. in hom.
1. in Euang. et
lib. 8. epis. 41.
& hom. 4. in
Euang.

Ambr. lib. 10.
in Lucam.

Hilar. in Con-
stantium.

Hilar. in lib.
contra Arian.
& Augenti.

Quo minus mirandum est, si plerique Sanctorum Patrum, tum diuina huius tantæ celeritatis significatione commoti, tum signorum à Domino prædictorum, magna demonstratione excitari, suis tēporibus ita crediderint finem mundi vicinum, ut se se tanquam spectaculo iam futuro pararent. Beatus sane Gregorius, admirabilis, si quis alius, districti iudicij contemplator ac prædicator, cum sui sæculi calamitates, quæ plurimæ acciderunt, expendere, pestilentias, inquam, famēs, seditiones, bella cruenta, Romani imperij ruinas, magnos terræ tremores, cæteraque horribilia, nō dubitauit sæpe numero pronuntiare non tam impendere proximè, quàm planè adesse Mundi exitum. Quid Ambrosius? ipsum audi elegantissimè differentem: Verborum cælestium, inquit, nulli magis, quàm nos testes sumus, quos Mundi finis inuenit. Quanta enim prælia, & quas opiniones accipimus præliorum? Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Tayfalos & Sarmatas insurrexerunt. Quæ omnium famēs? lues bouum pariter atque hominum? & cætera quæ prosequitur: His superior Hilarius, quòd Arianorum sub Constantio rabiem, ac furorem in Ecclesiam catholicam esset expertus, tribulationem eam dixit, de qua esset prædictum nullam futuram esse maiorem. Itaque sine dubio diem vltimum proximum esse. In tractatu contra Arianos & Augentium, ita scribit: Quid autem illud sit, quod ignorandum yltra non sit, breuiter exponam. Secundum placitam Deo plenitudi-

NOVISSIMIS.

nitudinem, coarctata sunt tempora. Incircunscripta enim ratio eorum, caelestibus libris docetur, ac necesse est in ipsam nos aetate Antichristi incidisse. Quin etiam Sanctissimus Martyr Cyprianus, plusquam mille ducentis ab hinc annis, ad hunc modum scripsit: Scire debetis & pro certo credere ac tenere, pressuræ diem super caput esse cœpisse: & occasum sæculi, & Antichristi tempus appropinquasse: ut parati omnes ad prælium stemus. Nec putemus talia esse quæ veniunt, qualia fuerint illa, quæ præterierunt. Eodem ferè modo, si quis obseruet, loquuntur reliqui Patres. Porrò Sanctus Vincentius Valentinus, magnus sui sæculi Apostolus, etiam reuelatione diuina admonitus, ac Romani Pontificis auctoritate fretus, superiore aetate, festinantis diuini iudicij attonitum orbem expectatione compleuit. Quas patrum conclamationes quidam considerantes, simul mundi cursum tanto post tempore eundem cernentes, humana putant existimatione deceptos. Sed ut nulla est illorum virorum iniuria, si latuisse eos putemus, quod Apostolos quoque, atque ipsos adeò Angelos, Dominus celatum voluit, ita profectò præcipitem de re sibi ignota sententiam tulisse, nullo modo decet existimare. Quid igitur? Iudicij quidem diem citò venturum ita prædicabant, ut in diuinis literis legerant, atque ita se comparabant, ac populos sibi commissos instruebant, ut tanquam breui, omnium rerum harum caducarum interitum spectaturi, Deoque vitæ rationem reddituri, hæc vana contemnerent, ad illa æterna aspirarent, fidem morisque integros custodirent: denique sobriè, ac iustè, ac piè viuentes, expectarent beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. Qua quidem prædicatione nihil neque salutaris, neque verius afferri potest. Ad hanc, ut Scholasticè dixerim, practicam futuri citò iudicij doctrinam verissimam, si ex humanis coniecturis aliquid suspicionis accesserit, quod re vera iam iam mundus properaret ad exitum, donandum certè est patribus, neque vlllo modo falsitatis coarguendum. Neque enim diem, neque annum, neque verò sæculum definierunt: neque vlllo modo, pro comperto, & certo tradidere, quoto à priore Domini aduentu anno, rursus iudex mundi venturus esset. Sed quod ad mores corrigendos attinet, pronuntiant illi quidem seriò, diem Iudicij non longè abesse: quod ad signorum obseruationem spectat, pio quodam timore perculsi, celebrem mundi finem suspicantur: verum ut in re arcana, sententiam suam ab omni certa temporum definitione suspendunt.

Cypria lib. 4. epist. 6.

Idem lib. 3. epist. 1.

Iustin. in Dia. cū Tryph. scribit Antichristum iam esse pro forib.

Leo. ser. 8. de ieiunio 10. mē

sis Hier. in 24. cap. Matthai.

Surius in vita S. Vincentij

Mar. 13.

Act. 1.

Ad Tit. 2.

CONTRA TEMERITATEM EORVM,
qui certum annum, aut tempus Iudicij præ-
dicare audent. Cap. III.

Aug. li. 18. de
ciuit. c. 53.

Genebrardus
in sua Chrono-
graphia. o. 1.
Lactan. lib. 7.
c. 14.
Irenæ. lib. 5. c.
28.

Direct. Inqui.
p. 2. q. 15. poni-
tur is error.
43.

Dan. 12.
Ezech. 4.

Direct. Inq. p.
2. q. 11. nume-
ratur is pri-
mus error Bar-
tholomei Iano-
uesij. Maiori-
æsis.

Act. 1.
Aug. li. 18. de
ciuit. c. 53.
Marc. 13.

QVI verò vltra progressi, diem aut annum, aut etiam sæculum Mundo perituro definiunt, magno illi temeritatis periculo, quod penitus ignorant, docere conantur. Nā quemadmodum quicumque hæctenus ea de re pronuntiare ausi sunt, egregiè delusos cernimus, ita istos quoque, vel falli, vel fallere nullo modo dubitandum est, qui de posteritate nostra calculum adhibent. Prophetant enim de corde suo, & nihil vident. Augustinus quidem narrat quosdam, post Christum natum, asseruisse annos superesse quadringentos, alios, quingentos, alios, mille: quorum omnium pulchrè irridet audaciam. Hieronymus vero Iudam scriptorem Ecclesiasticum erroris argui scribit, quod aduentum Antichristi circa sua tempora futurum esse dixerit. Hebræorum quoque nonnulli, rationibus nescio quibus, sane frigidis, mundi ætatem sex annorum millibus ab ipso sito exordio ad finem vsque determinant. Cui sententiæ & Lactantius, Irenæus, atque alij, ex nostris quidam acquiescunt. Quid? quod Beguinarum, & Begardorum princeps Petrus Ioannis, inter cæteros suos pestilentes errores, etiam illius notatur, quod affirmarit, Anno millesimo tercetesimo trigesimo quinto Antichristum Regni sui finem habiturum, deceptus fortasse computatione dierum Danielis mille trecentorum triginta quinque, tanquam diem pro anno acciperet, vt Ezechielem imitaretur. Iam verò alius non inferior Propheta in annum millesimum tercentesimum quadragesimum Antichristi tempus extendit: cuius scilicet anni ipso die Pentecostes, Antichristi discipuli, mundo essent apparituri. Nec defuere nostro quoque sæculo, qui computatione adhibita quam volunt, diem vltimum in annum sexagesimum nonum supra sexcentessimum & millesimum conferant. Alij celerius, alij paulò tardius vaticinantur futurum. Quis hic, si sapiat, tenere se possit, quin ad istorum arrogantem scientiam fremat, aut rideat potius? Christus ab Apostolis de hac quæstione rogatus, eam curiositatem compescendam putauit, & dixit: Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: quibus verbis, vt Augustinus habet egregiè, omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iussit: & tamen pergunt homines docere velle, quod vel Apostolis discere non est datum? Neque cogitant, quanta auctoritate à Domino pronuntiatum sit: De die autem illo nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius, nisi Pater. Quid potest vel superbius, vel insanius cogitari, quam

N O V I S S I M I 8.

quam ut rem vsque adeò occultam, quæ ipsos etiam summos Angelos lateat, polliceantur nullius pretij homines certam, atque expeditam? Quin potius audimus sapientem præclare monentem. In pluribus operibus Dei, ne fueris curiosus: non est enim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper. Vigilare sanè præcepit, & semper paratos esse, lumbos succingere, candelas tenere inflammatas, atque ita promptos, & alacres expectare Domini aduentum: horam huius aduentus inquirere, non præcepit. Quod si quam Deus occultam voluit, horam nos decernere velimus, quid aliud futurum existimamus, quàm ut maximè errantes, vel intempestiuo pauore perturbemur, vel pernicioso otio torpeamus? Est verò vtrumque non parui discriminis. Quà ob rem Thessalonicenses futurum sua ætate finem Mundi opinâtes, Paulus Apostolus vehementer ab ea sententia reuocat in posteriore epistola ita scribens: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missâ, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat vlllo modo. Quoniam, nisi venerit discessio primum &c. En quanto verborum pondere præproperam de die Domini futuro, sententiam Apostolus corrigit: neque vlla ratione patitur quemquam ea de re, certè aliquid polliceri, siue is reuelationem sibi factam prætexat, siue supputatione temporum ex Daniele aliunde vè adhibeat (hoc enim vocat sermonem, illud spiritum) siue etiam ipsius Apostoli verba non rectè intellecta commemoret, quod se Apostolos nouissimos dicat, quòd in se fines sæculorum deuenisse, quòd illis demum, qui viui peruenient ad diem Domini, sese annumeret, dicens: Nos qui viuimus, qui relinquitur, simul rapiemur in nubibus obuiam Christo: & non præueniemus eos, qui dormierunt in Christo. Quibus ex verbis errandi errandi occasionem cepisse Thessalonicenses, verisimile est, quasi Paulo superstite futurus esset mundi finis, quòd is se viuentem occursum Domino narrare videatur. Cuius refellendi erroris causa potissimum, scriptam posteriorem ad Thessalonicenses epistolam, auctores nobiles tradunt.

Eccli. 3.

Matth. 24.

Marc. 13.

Luc. 12.

2. Thess. 2.

1. Cor. 4.

1. Cor. 10.

1. Thess. 4.

Hiero. in epist.
ad Mineruum
& Alexandr.
Anselmus in
2. c. 2. ad Thes
sal.

Q V I D D A M N I S I T, D E C E L E -
ritate Iudicij definire. Cap. IIII.

S E D meritò quæritur, cum Dominus, atque illius Apostoli omnes, ipsique etiam prophetae, toties celeritatem aduentus, & iudicij

DE TEMPORIBVS

2. Thef. 2.

Rom. 3.

Mar. 13.

Aug. in epist.
80. ad Hesy-
chium.

dicij Dominici comminentur, quid damni fuerit, iam nostra ætate futurum prædicare. Cur enim tantopere Paulus fatagit, ne moueamur à nostro sensu, ne uè terreamur, quasi instet dies Domini? Non ne terror iste plenus salutis est? Non ne curam, & sollicitudinem inquit maximam, vt properemus Sanctè in occursum Christi? At veritas Dei nullo modo indiget nostro mendacio. Iubet quidem nos Christus paratos omni tempore expectare ipsius aduentum: sed ex veritatis regula id agente pio timore, dum nostram hinc ignorantiam, inde rei magnitudinem contemplamur: nequaquam verò ex falsa præsumptione hominum, rei sibi ignotæ tanquam certò compertæ, terrore nos conturbantium. Etenim qui hac parte plus sapere volunt, quam oportet sapere, atque diem Domini definire contendunt, etiam fidem nostram in discrimen adducunt. Augustinum audi, si placet. Qui dicit, ait ille, Dominum citius esse venturum, periculosius fallitur. Si enim non ita euenerit, incipient homines aduentum Domini, non tardum putare, sed nullum: qui est magnus interitus animarum. Audis ne ex sententia tanti Patris, in temeraria diei Domini assertione magnum periclitari interitum animarum? Nam aut fidei Christianæ insultabunt infideles, aut fidem hominis talia mentientis, irridebunt Christiani, aut etiam de futuris diffident, quando præterita, quæ crediderant, falsa viderint. Deinde ipsi humanæ vitæ non parum incommodat importunus eiusmodi terror. Vt enim diem cuique extremum Deus occultum esse statuit magno consilio: quò mortales, cum se quotidie mori posse cognoscerent, rectius viuerent, cum neque certò morituros scirent, viuere possent, & quæ sunt vtilia hominibus, cogitare (quis enim aut liberorum, aut familiæ, aut ciuium commoda curaret, certus citissimæ mortis?) ita profectò ne mundum istum vehementius amaremus, quàm par est, periturum omninò accipimus: ne verò vel publica obire, vel priuatis consulere, quantum genus hominum requirit, cessemus, incerta illius duratione, vel potius dilato interitu inducimur. Itaque tenet nos inter metum, & spem, vel mundi, vel noster finis incertus, sic diuina prouidentia humanæ vitæ pondera librante, vt neque ad caduca ista, æternis neglectis, vehementius afficiamur: neque verò ab ijs ipsis, quantum est opus, curandis, immoderata interitus formidine abripiamur.

QVA RATIONE ADVENTVS DOMINI
verè appropinquare dicatur in sacris litteris, & nihilomi-
nus sit longanimiter expectandus. Cap. V.

ATtamen humanum ingenium per se curiosum, & ea maximè
sciendi avidum, quæ sunt ab ip[s]ius facultate remotissima, ex-
citatur adhuc amplius illa tam crebra literarum diuinarum, de ad-
uentus Dominici celeritate, contestatione; vt quærat tandem exi-
tum rei. Mille iam & quingenti anni abierunt, ex quo Christus sta-
tim se vêturum pollicitus est: Ecce, inquit, venio cito. Et viri Galilæi
quemadmodum vidistis eum euntem in cælum, sic veniet. Quam
longa porrò est hora hæc, quam Beatus Ioannes ante tot annorum
centurias, nouissimam dixit? Re vera deficit sensus humanus, parū-
que abest, quin fides periclitetur. Nam patientiæ & iustæ sollicitudi-
nis iacturam, inter has tãtas Domini moras, plerique seruorum pla-
nè fecerunt. Ita Iudicij dies passim cogitatur, atque Troiani excidij
fabula: tãquam ad nos minimè pertineat, qui post mille quingentos
annos, eadem prædicantes & comminantes tot viros legimus, & ni-
hilominus eadem etiam homines agentes intuemur. Sed profectò
fidelis est Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omni-
bus operibus suis; atque omnia opera illius misericordia & veri-
tas, & principium sermonum eius veritas. Quam, quoniam difficilè
hac parte apud homines futuram Dei verbum præuidebat, ijs omni-
bus commemoratis, quæ de mundi fine & suo aduentu prolixè dixe-
rat, non dubitauit illud robur adijcere: Cælum & terra transibūt, ver-
ba autem mea non præteribunt. Et quoniã spiritus ille cælestis à sæ-
culo in sæculū respicit, & cum sit subtilissimus, omnia penetrat, om-
nia prospicit, etiam in hac re fragilitati cogitationis humanæ pul-
chrè consuluit, longè ante morbum diuino antidoto præparato. 2. Petr. 3.
Legamus Apostolum Petrum: Venient, inquit, in nouissimis diebus
in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes,
dicentes: Vbi est promissio, aut aduentus eius? Ex quo enim Pa-
tres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. Ad quam
obiectionem paulo post, ita respondet. Vnum vero hoc non lateat
vos charissimi, quoniam vnus dies apud Dominum quasi mille an-
ni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus promissio-
nem suam, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos,
nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiã reuerti. Satis hinc di-
scimus alias esse mensuras diuinorum operum, & temporis nostri.

Nos

*Apoc. 22.
Act. 1.*

*Psal. 144.
Psal. 24.
Psal. 118.*

*Matth. 24.
Eccli. 39.
Sap. 7.*

*Iacob. 4.**Abac. 3.**Psal. 89.**Esai. 14.**Agg. 2.**Abac. 2.**Heb. 10.**Heb. 6.**Matth. 24.*

Nos mortales, quibus vita est vapor ad modicum parens, centum annos longissimum saeculum computamus: & citò nostrum & serò nostrum inter has metimur angustias, instar formicarum repentium, quibus longum est iter, quod vno spatio tuo consumas. Alius est longè diuinitatis altè omnia prospicientis incessus, & breue est illi quod nobis longissimum, cuius sunt iuxta prophetam, itinera æternitatis. Quoniam mille anni, ait, ante oculos tuos, tamquam dies hesternæ, quæ præterijt, & custodia in nocte quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Iam si mille anni Deo dies vna eaque iam præterita, quomodo non citò fit, quod antè vnam talem hebdomadam fit? Non igitur fallit Deus, sed nos potius non intelligimus assuefacti humanis angustijs, & diuinam magnitudinem minimè cogitantes. Eadem breuitatis significatio etiam in priore Domini aduentu data est à Prophetis. Et Esaias quidem: Prope est, inquit, vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Aggæus verò; Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam, & veniet desideratus cunctis gentibus. Huius, Modicum, annos plusquam quadringentos complectitur; illius, Prope, fermè septingentos: quæ summa si ad mortalem hanc ætatem conferatur, quæ ad summum octoginta annorū curriculo clauditur, prolixa videbitur: sin ad æternum illum summi Dei diem, breuissimum punctum. Neque id tacuit scriptura diuina: quæ cum aliàs sæpè propinquum diceret Saluatoris aduentum, tamen in Abacuch magis ad nostrum sensum accommodatè loquitur: Quia adhuc visus procul, & apparebit in finè, & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua viuet. Quæ prophetae verba vsurpans Apostolus in epistola ad Hebræos, & cum superiore Aggæi testimonio coniungens, atque ad posteriorem Domini aduentum accommodans, satis nos instruit, idem esse, & longum nobis, & Deo citum: & moram quidem facientem esse sustinendum, & tamen opportunè venturum, neque moram facturum. Nam sicut in nostris peccatis perferendis diuque expectadis, valde est longanimis Deus; ita vicissim in illius promissionibus percipiendis vult nos quoque esse longanimes. Et hoc est quod dicit: Iustus meus ex fide viuet: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. Abraham certè Dei pollicitationes consequutus est longanimiter ferens. Quam ob rem commemorato in Euangelio suo illo vltimo aduentu, de quo est nobis suscepta disputatio, non ignorans plerosque longum habituros, quod ille velut breue expectare præcepit, atque eam ob causam impiè acturos desperatione concepta, admonet nos Magister optimus in hunc modum: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Morā

facit

facit Dominus meus venire, & cœperit percutere cōseruos suos, mā-
 ducet autem & bibat cū ebriosis, veniet Dominus serui illius, in die
 qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partēque eius
 ponet cum hypocritis. Superbiam atque luxuriam malorū pastorū
 describit ex occulta quadam infidelitate venientem, suppliciū quoq;
 meritò redditum morte inopinata, locumq; attributum cum ijs qui
 ore tenus Christiani sunt, habētes speciem pietatis, virtutē autē eius
 abnegantes, quòd pastorum quidem titulos præferrent, rebus ipsis
 lupi essent, aut idola pastorum. Hæc eo disputata sunt, vt intel-
 ligatur, quamuis multis annorum centurijs ab inde distantem,
 tamen verè prorsus appropinquantem Christi aduentum diuinitus
 esse annunciatum.

2. Timoth. 3.
 Ioan. 10.
 Zac. 1.

*Q V O D D I E S I V D I C I I P R O P T E R E A
 cuique propinquus sit, quòd mortis dies non longè absit.*

Cap. V I.

AT his, & si diuina autoritate pressus non audet contradicere,
 non satis tamen hominis animus conquiescit. Quid enim? si
 Deo breue est, quod homini per quam longum, cū alloquitur Deus
 hominem: non ne humanæ se intelligentiæ accomodare debet?
 Quid verò sibi vult verbis nostris nobiscū agere, & tamen vim ver-
 borum suo, non nostro, sensu tenere? Planè qui apud homines homo
 ita ageret, is decipere & fallere videretur. Ad hæc, quid rationis ha-
 bet, propter paucos quosdam homines, quos dies ille supremus
 hic agentes in carne inuenturus est, cæteros omnes antecedentes,
 qui infinitis partibus istos superant numero, veluti attonitos atque
 suspensos tenere velle eius rei expectatione, quæ ad ipsos minime
 pertinet? Neque enim signa illa terrifica, & tribulationem maxi-
 mam Antichristi, & ignem illum in omnia grassantem, & reliqua
 horribilia visuri sumus, si priusquam fiunt, è viuis decedimus. Ad
 hunc nempe modum humana ignorātia interdum disputat secum;
 & quamuis voce non audeat, in corde tamen, vt in Euangelio dici-
 tur, Domini sententiam piger seruus accusat. At intelligamus oportet,
 ac firmissimè in animo collocemus, Deum non vera solum, sed
 etiam vtilia, nostrumque singulis per quam necessaria tradere. Ne-
 que ad illos solum, omnia illa extremi iudicij oracula spectare, qui
 vltimi omnium mortalium finem sæculi visuri sunt: sed ad nos,
 ipsos propriè, atque ad omnium mortalium vnumquen-
 que maximè pertinere. Imminet cuique nostrum iudicium
 certum, dies incerta: & quod de generali ad omnes aduētū suo Chri-
 stus admonet, de particulari ad singulos etiam intelligi vult. D. Augu-

Matth. 24.

*D. Aug. epist.
80. ad Hesy-
chium.*

stinum præclare hac eadem tractantem audiamus. In quo, inquit, quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet Mundi nouissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur. Et paulo post, cur itaque omnibus dicit, quod ad eos solos pertineat, qui tunc erunt, nisi quia eo modo ad omnes pertinet, quo modo dixi? Tūc enim unicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis iudicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inueniat eum Domini aduentus. Imparatum autem inueniet ille dies, quem imparatum inuenerit suæ vitæ huius vltimus dies. Hæc ille. Ac si diligentius attendamus, inueniemus profectò, cum Christus de suo aduentu & iudicio loquitur, ita verba sua attemperasse, vt non solum generalem Mundi finem, sed singularem etiam cuiusque ob oculos poneret. Quare ita sermonem illum vniuersum claudit, vt nō minus de hora mortis extrema, quam de Mundi fine intelligi velit. Sic enim finit apud Marcum: *Vigilate ergo: Nescitis enim quando dominus domus veniat, serò an media nocte, an galli cantu, an manè; ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes.* Quod autem vobis dico, omnibus dico: *Vigilate.* Eodem modo Matthæus paulo amplius dilatata parabola seruorum domini reditum præstolantiū. Apud Lucam quoque legimus: *Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Hic si quærimus, quam diem intelligat Dominus, cum monet, ne nobis repentina superueniat, equè sanè & diem obitus nostri, & diem mundi vltimam significatam accipimus.* Quod Paulus bene confirmat, cum dicit diem Domini sicut furem in nocte venturam. Vos autem, ait, fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Ita in Apocalypsi, quod de vltimo mundi die in quodam loco Dominus dicit: *Ecce venio sicut fur: idem conueniens.* Episcopum Ecclesiæ Sardis comminatur: *Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.* Addam illud, in diuinis literis, sæpe pro eodem haberi iudicium singulare cuiusque, & vniuersale omnium, neque tanquam duo iudicia narrari, sed tanquam vnum atque idem. Diem Domini, ait Hieronymus, diē intellige iudicij, siue diē exitus vniuscuiusq; de corpore. Quod n. in die iudicij futurū est oibus, hoc in singulis die mortis implet. Nā quāuis tēpora diuersa sint, causa tñ eadē est atq; sentētia: vt illud solū differre videatur, quod hic singuli iudicantur, illic omniū simul iudicia promulgantur. Est vero perquā familiare scripturæ sacræ, quando aliquid apparet, velut cum ipsum fit, vno sermone celebrare, & tanquam vnum idē, nōque censere. Ita prior Christi aduentus & occultus in Virginis utero, & apertus ex Virgi-

Marc. 13.

Matth. 25.

Luc. 21.

1. Thess. 5.

Apoc. 16.

Apoc. 3.

Hiero. in Ioel.

5.2.

Virgi-

Virginis vtero, tanquam idem aduentus in mundum, Paulo teste, & *Heb. 1.*
 à Prophetis canitur, & ab Angelis adoratur. Quem morem Ecclesia *Psalms. 98.*
 seruans, in Christi natali sæpe repetit, Verbum carnem factum, tan-
 quam simul incarnatum & natum celebret: tametsi honorem Ma-
 riæ in Annuntiatione proprio nomine veneretur. Vt ergo prior Chri-
 sti aduentus ad saluandum Mundum, vnus atque idem à scriptu-
 ra traditur, atque ab Ecclesia celebratur, & occultus in Vir-
 ginis vterum, & apertus ex Virginis vtero, sicut iam dixi: ita poste-
 riorem illius aduentum ad iudicandum mundum, sacræ literæ tra-
 dunt, & cum singulos velut occultè ac seorsum iudicat, & cum simul
 omnium iudicium vniuersa creatura præsentè, atque spectante pro-
 nuntiat. Eam ob causam dicit: Qui incredulus est, iam iudicatus est, *Ioan. 3.*
 quia de illius condemnatione iam constat. Ex eadem scripturæ Re-
 gula, quæ de prima, & secunda Resurrectione tanquam de vna at-
 que eadem confusè, & obscurè dici videntur, enodatus explicanda
 sunt. Cum enim Resurrectio mortuorum siue Regeneratio aliud re-
 vera sit, quàm vita æterna atque animæ immortalitas (nam fruuntur
 iam nunc beatæ Sanctorum animæ vita æterna, corporum autem re-
 surrectionem vsque ad sæculi occasum opperiantur) tamè in diuinis
 literis vtrunque pro eodem habetur passim, propterea quod ab eo-
 dem fonte emanet, ac se se vtrumque nexu quodam mutuo conse-
 quatur. Dei enim perfectæ sunt opera; & qui saluator est hominis, to-
 tum hominem facit sanum. Appellari autem in scriptura resurrectio-
 nis nomine, animæ immortalitatem & vitam æternam, ex Christi di-
 sputatione perspicuum est, qui ostendere volens Sadducæos errare, *Deut. 32.*
 quòd negarent resurrectionem mortuorum, ex diuino testimonio *Ioan. 7.*
 probat: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Deus
 autem non est Deus mortuorum sed viuorum. Et certè poterant in-
 telligi illi patres anima viuentes, quamuis corpore resurrecturi non
 crederentur, quemadmodum Philosophi, Platonici præsertim at-
 que Peripatetici, facile concederèt. Sed agebat cum Sadducæis Chri- *Matth. 22.*
 stus, qui resurrectionem corporum ob id negabant, quod animorū *Exod. 3.*
 immortalitatem non reciperent, quemadmodum Lucas quoque in *Act. 23.*
 Actis Apostolorum significat, Sadducæi, inquit, dicunt non esse re-
 surrectionem neque Angelum neque spiritum. Vitam igitur restare
 alteram multò hac meliorem, in qua agerent illi Patres tantopere
 Deo chari, rectè Christus ostendit, quod illos hoc sæculo iam defun-
 ctos, adhuc tamen suos Deus vocaret, nequaquam certè cum mor-
 tuis commercium habiturus Deus viuens. Ex eadem intelligentia
 auctori secundi Machabæorum libri licuit dicere de Iuda Macha- *2. Mac. 12.*
 bæo offerente donaria pro ijs qui bello ceciderant, quòd bene & re-
 ligiosè de Resurrectione mortuorum cogitaret. Nisi enim eos qui ce-

ciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum ora-
 re pro mortuis. Atqui non esse vanum, quispiam dixerit, orare pro
 mortuis etiam si resurrecturi non sint: vt enim corpora extincta ia-
 ceant, tamen animas à peccatis solui, & vita beata frui. Sed, vt dixi,
 pro eodem vtrumque habetur, & vitam existere beatam animarum,
 & mortuorum resurrectionem: hoc est, concessa prima resurrectio-
 ne, vt scriptura loquitur, secundam pariter concedi. Eodem modo ar-
 gumentatur Paulus Apostolus: Si mortui non resurgunt, neque Chri-
 stus resurrexit, si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio no-
 stra, inanis est & fides vestra. Quibus adiungit. Quod si in hac vita tã-
 tum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.
 Quid ita Paule? An si corporum resurrectio non sit, nulla erunt præ-
 mia tua? nihil ne solum corpore, animo regnare cum Christo? Ni-
 hil peregrinantem à corpore, præsentem esse ad Dominum? Nihil
 per speciem in Deum rapi? Non negat ista Paulus, neque id agit, vt so-
 lius animæ fœlicitas non superet omnes vitæ huius labores, atque
 ærumnas. Sed negata mortuorum resurrectione, etiam vitam beatã
 animarum tolli, vita verò illa concessa, etiam mortuorum resurre-
 ctionem vicissim stare, Paulus intelligit. Atque hinc sublata resurre-
 ctione, omnibus miseris miseriore esse Apostolos sapienter colligit,
 qui præsentis labores veros perferrent, ad præmia futura falsa respi-
 cerent. Ex his alijsque scripturis apertè monstratur quod dixi, re-
 surrectionem futuram corporum cum præfenti vita beata sanctarũ
 animarum, pro eodem haberi, atque vtrumque vno communi re-
 surrectionis siue regenerationis nomine appellari. Nam & philoso-
 phiæ consentaneum est, vbi vnum propter alterum, ibi non duo, sed
 vnum dici. Ac videtur mihi huius in scripturis sanctis locutionis
 non satis animaduersa ratio non paucis errandi occasionem præbuis-
 se, qui quod in illis literis, iustorum præmia & mercedẽ in regenera-
 tione, in resurrectione, in aduentu Domini, in fine sæculi reddi per-
 sæpe legerent, præcipuam beatitudinis partem, quæ Dei visione con-
 stat, vsque ad mundi finem differri opinati sunt. quod præterea non
 nulli sanctorum Patrum sentire videri queant, Augustinus præfer-
 tim, ijs qui morem loquendi illorum scripturæ congruentem minus
 perspexerint: cum re vera haud quaquam illorum sententia sit, pu-
 ras & Sanctas animas diuinæ esse visionis expertes. Sed de beatitu-
 dine animarum scripturæ patrumque sententias explicare, non est
 huius temporis. Illud nobis modo maneat, de quo satis est dispu-
 tatum tam timorem diuini Iudicij, quam spem retributionis æter-
 næ, secundum sanctarum scripturarum fidem, pariter hominis cu-
 iusque, & in vniuersi orbis sine proponi.

QVOD

QVOD DIEM IVDICII SIBI

imminere vnusquisque cogitare debeat.

Cap. V I I.

QVAM ob rem si prudenter cogitamus, ita nos comparare debemus, vt nobis iamiam imminere atque adeo incumbere iudicij vltimum diem arbitremur. Nam quod ad nos attinet, tunc nobis mundus iste finitur, cum vita finitur. Signa quoque illa mundi occumbentis in ipsa nostra morte non desunt. Neque enim frustra nos adhortatur Salomon: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni de quibus dicas, non mihi placent: antequam tenebrescat sol & luna & lumen & stellæ, & reuertantur nubes post pluuiam quando commouebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi. Quæ quidem cum consequentibus, de interitu cuiusque dici manifestum est, & tamen ad Mundi interitum, vt etiam Hieronymus animaduertit, spectare videntur. Nam quemadmodum sol rationis humanæ obscuretur, stellæ sensuum decidant, luna cogitationis obueletur; cerebri imber viuificus vacuis veluti nubibus non stillet, ipsa ossa, quæ domum hanc mortalem custodiunt tanquam firma præsidia, commota titubent ac vacillent, cætera denique fiant quæ ab Ecclesiaste ibi commemorantur, & à Gregorio illo antiquo ad Mundanæ fabricæ ruinam accommodantur, huc attexere, & longum est & minimè necessarium. Tribulationem quoque tunc fore maximam, cum princeps mundi huius adest sæuiens quòd modicum tempus habeat, nemo nescit. Antichristum si quis requirat huius finis prænuntium, Ioannes etiam multos Antichristos ostendet, quot quot sanè Christi fidem & charitatem in nobis oppungant. Vnde scire possumus nobis nouissimam esse horam. Quæ à me non eo commemorata sunt, vt quæcumque à Salvatore de signis, de die vltimo, de iudicio extremo prænuntiata sunt, eadem aut totidem de die cuiusque vltimo intelligi debere existimem (quid enim ea commentatione infulsus?) sed huc potius allata sunt, vt cum alius sit dies vltimus Mundi, alius cuique vltimus, tamen intelligant, sibi que persuadeant homines, quantum ad vnum quenque pertinet, diem Iudicij esse propinquum, atque ideo ab ipsa Veritate non solum verè, sed etiam vtiliter de ce-

Eccli. 12.

Hiero. in commentar. 18.

Eccles.

Greg. Taumaturgus in paraphras. Ecclesiasticis.

Ioan. 2.

de celeritate vltimi ipsius aduentus fuisse pronuntiatum. Quemadmodum enim si maris inexpertus, & multum nauicans nauclerum interroget, an longa futura sit nauigatio, illeque vt animum addat iam pene exanimato, breuem eam futuram esse respondeat, cum alio qui vectori mox perquam proluxa videatur, non certè mentitur, quamuis interrogantis sensum lateat responsionis modus, cum vera nauigatio pro consuetudine nauigantium non longa sit, interim etiam saluti hominis potius quam curiositati consulit: ita mihi videtur Dominus noster desiderantibus Apostolis ipsius aduentum tempusque exquirentibus, breui futurum & verè respondisse & salubriter, quòd salutis nostræ potius quam curiositatis rationem habendam duxerit. Est enim eius diei scientia periculosa, ignorantia tutissima.

OB QVAS CAVSAS PRÆTER IUDICIUM
particulare singulorum, Iudicium vniuersale omnium
Deus constituerit. Cap. VIII.

Psal. 50.

Apoc. 15.

Psal. 9.

Psal. 149.

CVR verò, cum causæ omnium hominum, cum primum singuli migrant è vita, terminentur, voluerit tamen Deus iudicium vniuersale constitui, in quo non aliæ sententiæ, sed eadem proferendæ sint, quamquam diuina iudicia timere potius iubemur quàm perscrutari, tamen est vtile atque conducit, paucis quæ diuinæ literæ insinuant, considerare. Primum igitur, vt iustificetur Deus & vincat, omni creatura, cælesti, humana, atque inferna tum spectante tum cõprobante, publicè omnium simul causæ narrandæ sunt, & expromenda iudicia. Hanc Dei omnipotentis laudem commendat Ioannes in Apocalypsi, cum narrat vidisse se atque audisse diuinos cytharædos pulsantes cytharas atque cantantes: Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens, iustæ & veræ sunt viæ tuæ Domine, Rex sæculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomẽ tuum? quoniam solus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in cõspectu tuo, quoniã iudicia tua manifesta sunt. Et in Psalmo: Cognosceretur Dominus iudicia faciens. & in alio Psalmo: Vt faciant in eis iudicium conscriptum. Deinde ad Sãctorum gloriam augendam, & ignominiam impiorum publica Summi Iudicis sententia opus est. Sic enim Magistratus etiam terreni, quam priuatim per notarium reo sententiam intimauerunt, eam per præconem in maximo ciuium conuentu reum spectante, publicè proferri & executioni mandari iubet. Atque hoc præcipuè in magno Fidei Inquisitorum iudicio

iudicio cernimus, ubi quæ intra secretos parietes desinita sunt, omnium auribus atque oculis cum summa reorum ignominia produntur. Absoluti quoque cum magna honoris significatione vicatim circumferantur. Hoc Paulus monet, cum dicit: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat dies Domini, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. Namque ut dixit Sapiens: Omnia in futurum seruantur incerta, eo quòd vniuersa æquæ eueniant iusto & malo, bono & impio. Eam gloriam iustorum ex Dei commendatione Cyprianus, ignominiam contrà & terrorem impiorum Basilus, eloquentissime persequuntur. Postremò quoniam natura hominis è corpore constat, atque animo, ac animus inuisibilis est, corpus visibile, necesse fuit iudicium quidem animarum, cum è corpore exeunt, veluti secretum & inuisibile habere: sed cum redditæ corporibus fuerint, & totus homo resurrexerit, qui totum hominem redemit, totum iudicare debet, idque secundum hominis naturam visibiliter & corporaliter. Idcirco Christus manifestus adueniet, sicut fulgur, toti mundo conspicuus. Et videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Hoc & Daniel loquitur & Apocalypsis Ioannis, & Euangelia omnia, & scripturæ omnis propemodum pagina. Nihil enim ad vitã sobrie & iustè, & piè transigendam potentius cogitatione assidua aduentus magni Dei. Quam ob rem Sapiientissimus Ecclesiastes hanc esse voluit vltimam suæ concionis periodum: Finem, inquit, loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius custodi. Hoc est omnis homo. Cunctas res adducet Deus in iudicium pro omni abscondito, siue bonum siue malum fuerit.

1. Cor. 4.

Eccli. 9.

Cypr. in orat. de mortalitate.

Basil. in Psal.

33.

Matth. 24.

Apoc. 1.

Dan. 7.

Apoc. 20.

Tii. 2.

Eccli. 19.

Q U O M O D O S I T I N T E L L I G E N D V M
*non præterituram hanc generationem donec omnia
 fiant. Cap. 1 X.*

SED quid illud est, quod Christus contestans diem Iudicij, affirmat: Amen dico vobis non præteribit generatio hæc donec omnia hæc fiant? Multæ enim generationes abiisse videntur ex illo, nec tamen illa omnia completa sunt. Quidam ad Hierosolymorum euerisionem verba ea referenda putant: ac tunc expedita est propositio, cum anni non plus quam quadraginta, vsque ad Vespasiani & Titi obsidionem intercesserint. Sunt qui ad mundi finem referentes, generationem accipiunt, Iudæorum progeniem, quam non esse abolendam vsque ad illa suprema tempora, scripturæ tradunt. Alij etiam aliter

Matth. 24.

*Aug. li. 83. q.
58. paulo an.
te finem.*

*Aug. ibid. &
Tho. in addit.
q. 88. art. 3.
ad 3.*

aliter explicant. Sed de mundi fine illa prædici, ex ipsa Metthæi serie perspicuum est: Iudæorum verò gentem eo vsque durare, tametsi verum sit, tamen ad rem, de qua agitur, hoc est ad confirmandam eius doctrinæ certitudinem, non admodum videtur conducere. Ergo more scripturæ, generatio ætatem ibi designat, ætatem inquam non hominis alicuius, sed mundi ipsius, de quo erat Sermo. Esse autem vltimam Mundi ætatem sub Euangelica lege, omnes sciunt. atque quoad duratura sit, nouit nemo. Nam vt Augustinus philosophatur, est quidem nunc Mundi senectus, sexta nempe inter eius ætates: Sed fieri potest, atque interdum solet, vt senectus sola tantundem spatij comprehendat, quantum reliquæ ferè ætates. Etenim a sexagesimo anno senectus inchoat: potest verò permanere, vt idem autor computat, vsque ad totos sexaginta, cum annos centum viginti, adeptos senes quosdam ipsi viderimus. Ita fit, vt ex Augustini computatione, & mundi generatio siue ætas vltima hæc sit, cui nihil succedet nisi interitur: & tamen non per annos tantum mille quingentos, sed etiam quater mille si duret, vna atque eadem ætas sit. Neque vero si ita fieret, (quod quauis nesciam, haud tamen credo) quicquam de veritate Euangelica deperiret. Illud enim certum fixumque esse voluit, qui hanc generationem non præterituram dixit, donec omnia fierent, quòd nulla esset legis Euangelicæ futura mutatio, nulla posteritas Apostolicæ exterminatio, vsque dum promissum electis regnum cælitus reuelaretur.

HISTORIAM NOVISSIMORVM
temporum tractare, maxima esse utilitatis.

Cap. X.

QVONIAM superiore disputatione iudicium Dei appropinquare iam, secundum sanctarum litterarum fidem, copiosè demonstratum est, tametsi quanta ea appropinquatio sit, certa enumeratione dierum aut annorum à nullo mortalium definiri queat: deinceps videndum est, quid nouissimis temporibus futurum sit, quid de Ecclesiæ tentationibus, quid de Antichristi persecutione & regno, quid de Mundi ruina, extremisque prodigijs & rerum omnium perturbatione, eadem arcanæ literæ tradant. Vt neque fingamus incerta, neque certa, quoad licet, prætereamus. Confert vero magnopere harum rerum mirabilium commemoratio, quas spiritus sanctus non otiosa amplificatione per quam frequenter commendat, tum ijs qui illa visuri non sunt, tum verò illis maximè, qui

qui in ea tempora acerbissima incident . Nam quibus diuina misericordia ita cauit , vt antequam illa sæua atque horrenda experiantur , decedant ex hac vita mortali , cogitare decet , se tam magnis laboribus & periculis impares esse: nescientes autem , vtrum eo vsque sint peruenturi, & propriæ imbecillitatis conscij simul, quo ad licet , parare se debent, simul sempiternam maiestatem precari, vt sese nequaquam tantis rebus idoneos, opportunè subtrahat , neque in maximã tentationem inducat . Hoc fortassis admonitos nos Christus voluit, cum narrata omni illa terribili temporis vltimi historia , apud Lucã suos alloquitur: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini, fugere ista omnia, quæ futura sunt. Effugiet sanè gloriosius, qui vincet: atqui declinando etiam effugere hostem potentio-rem, genus victoriæ est. Neque dubitandum est, quod Bernardus & Augustinus præclare scribunt, electorum plurimos inpendentibus tentationibus præripere, quibus cessuri sine dubio essent, ad ipsam altissimæ prædestinationis gratiam pertinere. Sicut de illo scriptura refert, quem dicit placuisse Deo, & quia placita erat Deo anima illius, propter hoc properasse educere illum de medio iniquitatum . Raptus enim est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius . Quod non nullis Sanctorum , cruciatuum acerbitati tolerandæ minus idoneis , contigisse historiæ produnt , vt celerem à Deo peterent atque impetrarent vitæ exitum . Sed futuros extremo tempore sanctos , quos fore Apostolis simillimos , illustrissimos atque fortissimos viros tanquam Ecclesiæ aciem claudentes , quos disciplina militaris primis manipularibus ferè exæquat, Augustinus & Anselmus meritò tradunt, illos Dei milites, in quos Christiani prælij extremum pondus incumbet, cum solutus Satanas, immenso furore sæuiet, illos inquam Christi fidelissimos seruos , diuina prouidentia præcipuè armandos , & communiendos insuperabili sacrarum scripturarum auctoritate curauit. Nihil enim potentius Dei verbo. Hęc, inquit, locutus sum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis . Et ipse Christus passionem aditurus ita se se confirmat: Quod scriptum est oportet impleri in me. Et rursus: Quomodo implebuntur scripturæ? Omnino nulla alia res aduersus omnes Antichristi, Diabolique præstigias, & truculentissimam tyrannidem, perinde Christi athletas armabit, atque cælestis doctrinæ inuictissima auctoritas . Meritò autem vbi suprema omnium est futura tentatio, vberiora atque præclariora diuinæ scripturæ remedia opposita sunt: quibus etiam perfugarum ac desertorum vacordia aper- tissimè coarguatur. Itaque cælestia hæc mirabilia, vt Daniel loquitur, & referre iucundum est, & illustrare, quantum nobis supernè conce- ditur, minime inutile .

Luc. 21.

Bern. ser. de 3.
Innocentius .
Aug lib. de Bo-
no perseuer c.
8. & de. Pra-
dest. i. c. 17.
Sap. 4.

Aug. de Ciuir.
lib 20. c. 8.
Anselm. in 1.
Thes. 4.

Ioan. 16.

Luc. 22.
Matth. 26.

Dan. 12.

AD INTELLIGENDAS DIVINAS SCRIPTURAS,
quæ sit regula maxime necessaria.

Cap. XI.

PRIVS verò quam de nouissimis temporibus dicamus, enodanda est, quæ plerisque torquere solet, quæstio. An quæ in Evangeliiis à Domino in monte Oliueti Apostolis prædicta legimus, ea vel omnia, vel plurima, de excidio potius Hierosolymitano, non de Mundi interitu intelligenda sint. Nam & Sanctorum Patrum varia expositio, & ipsorum Euangelistarum collatæ inter se sententiæ, non parum obscuritatis habent. Itaque quibusdam ea omnia, de euerfione vrbs illius & gentis, accipienda videntur, quæ Dominus signa prædixit: idque ut efficiant, accommodant euangelica verba de Sole quoque & Luna obtenebratis, cæteraque portenta, ad historiam sæculi illius, à Iosepho scriptore narratam, calamitosam sanè atque omnium, quæ illi populo contigerunt, funestissimam. Alij non negant quidem Domini sermonem denique ad extrema mundi mala conuersum, sed in fine atque exiliter: plurima verò & præcipua de Iudæorum clade dicta esse contendunt. Mitto causas auctoritatesque, quibus se se illi, vel illi tuentur. Ac nisi mea me fallit mens, longè utriusque ab instituto Domini aberrant. Et si enim nonnulla in eo sermone propriè de Hierosolymæ destructione, saluatorem monuisse certum est, tamen pleraque de Mundi fine sine dubio prædicta sunt: multa præterea ita temperata oratione intermixta sunt, quæ & illam vrbs iam factam, & hanc aliquando futuram Orbis extremam ruinam simul insinuarent. Qui mos prophetis prædictionibus familiarissimus est. Solet enim scriptura diuina, quod etiam Sancti Patres Hieronymus atque auctor imperfecti operis in Matthæum diligenter tradunt, & quibus vel mediocriter in Canonicis libris exercitatus facilè animaduertit, sumpta ex aliquo humano & particulari euentu occasione, ad diuina & vniuersalia oracula erumpere: Idque ita temperat atque commiscet propheticus spiritus, ut eodem contextu iam vtrumque attingat, iam alterum tantum: modo quod est veluti materia sermonis insinuet, modo quod est forma atque institutus præcipuè scopus, designet. Hanc ad intelligendas scripturas Regulam, à Ticonio de genere & specie appellatam, meritò commendat valde Augustinus: cuius ignoratione, adeo perplexus ac sibi pene repugnans sermo, sæpenumero occurrit, ut vix, aut nullo modo possit intelligi. Exempla sunt ponenda breuiter, pauca de plurimis. In Psalmo septuagesimo primo

*Hiero. in 11.
 Dan. Auctor
 imper. homil.
 49. in Mat.*

*Aug. 3. lib. de
 Doct. Christ.
 434.*

primo materia siue occasio sermonis est Salomon, quod vel titulus ipse prodit. At in Psalmo, quamuis multa in Salomonem congruant, tamen multa eaque præcipua soli Christo accommodari possunt; pleraque vtrique sanè conueniunt, sed Christo perfectè, Salomoni ex parte. Nam benedicentur in ipso omnes tribus terræ, & replebitur maiestate eius omnis terra. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam. Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. Hæc inquam & talia Salomoni nõ possunt conuenire. Hoc exemplo vtitur Hieronymus, quod apertè quoque Paulus maiore auctoritate confirmat. Nam quis nesciat illustre illud Nathan prophetae ad Dauid vaticinium secundum literam de Salomone esse prolatum? Cumq; completi, inquit, fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius. Hoc de Salomone melius accipitur, nam Christus heri & hodie ipse, & in sæcula, & non cum dormierit Dauid. Iam de utroque simul & Salomone & Christo, ipse ædificabit domum nomini meo, hic spiritualem, & æternam in cælis, ille huius typum, templum Hierosolymitanum. Iam quod sequitur de Christo apertè enuntiatur. Et stabiliam thronum Regni eius vsque in sempiternum. Ego ero ei in patrem & ipse erit mihi in filium. Hoc testimonio Apostolus vtitur, vt Christi supra Angelos excellentiam probet, quo etiam Angelus ipse Gabriel alludit, cū dicit, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Iam quæ sequuntur: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum; misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul; quamquã D. Augustinus etiam de Christo accipienda vult secundum corpus id est Ecclesiam, quam interdum peccantem Deus coarguit quidem, sed non penitus demolitur: tamè planius mihi de ipso Salomone sonat, qui peccauit quidem, & coercitus à Deo est, veruntamen sceptrum eius nõ est dissipatum, vt Saulis fuit. Eadem tamen & de Christo & de Salomone suo modo intelligi possunt. Altissimus est spiritus & omnia prospiciens: potest ineffabili quodam, ac sibi proprio Sermone semotissima iungere, & vno veluti ictu mille sæculis discrepantia tangere: & simul hoc atque illud alijs atque alijs hominibus loqui. Vt si eadem Græca Græcis vnum, Barbara Barbaris aliud significantia, is qui vtriusque non ignarus est linguæ, diuersa tamen velit significare: diuersa sanè intelligentia in diuersis, tamen ex vna atque eadem mente, eaque verissima proficiscatur necesse est. Ad hunc modum de extremo iudicio & mundi fine, sub alia occasione non Euangelicæ tantū literæ, vnde nobis erat proposita quæstio, sed etiã prophetae passim

Psal. 71.

Hier. in Dauid.
11.

2. Reg. 7.

Heb. 13.

Heb. 1.
Luc. 1.Aug. 16. de Ci-
uit. c. 8. & 9.

*Esa. 13.**Ibidem.**Luc. 21.**Esa. 13.**Ezech. 32.**Ioel. 3.*

vacinantur. Et cū aliò initio prospectent, alio tamen iacula sua conuertunt. Et minantur quidem vrbi, aut prouinciæ cuidam, feriunt verò vniuersum mortalium genus. Nam qui apud Esaiam legit, onus Babylonis, quod vidit Esaias filius Amos, profectò Chaldæorum exitium prædici non falsò intelliget: quod perspicuè etiam in fine capitis propheta ipse demonstrat. Ecce, inquit, ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint, & erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum, sicut subuertit Dominus Sodomam, & Gomorrhā, & cætera vsque ad finem. Quam ob rem Hieronymus cæteri que interpretes vaticinium hoc de Chaldæi Regni euersione, quæ sub Dario primum, mox sub Cyro contigit, meritò accipiunt. At cum progressus paulisper fueris, occurret res longe maior euersione Chaldæica. Nam vbi ad ea ventum est: Dominus & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram: Ululate, quia prope est dies Domini; quis hîc de vniuersi clade agi non intelligat? Cum verò additur: Omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet, & conteretur: torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt, vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum, cui iam dubium est eadem esse hæc, atque illa Euangelica: Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi: quod ipse propheticus sermo statim apertissimè declarat: Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & iræ furorisque ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stelle cæli & splendor earum non expandent lumen suum, obtenebratus est Sol in ortu suo, & Luna non splendet in lumine suo, & visitabo super orbis mala. Hæc si de extremo iudicij die non dicuntur, nihil de eo in scriptura dici, eadem fronte cõtendi potest. Eadem arte apud Ezechielem, cum aduersus Pharaonem vindicta proferatur, apud Ioel verò aduersus Tyrum & Sidonem, tamen de Mundi totius fine concluditur, cum apud illū dicitur: Operiam cum extinctus fueris cælos, & nigrescere faciã stellas eius, Sol nube tegam, & Luna non dabit lumen suum. Omnia luminaria cæli mœrere faciam super te, quæ de Antichristi atque illius corporis interitu verissimè dicta accipiuntur: apud Ioel autem apertius est, cū adiungitur: Consurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Et illæ, Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum, & Dominus de Sion rugiet; & cætera. Hæc pauca exempla de plurimis satis declarant, familiare esse ac veluti proprium in diuinis literis, vt proponant quidem tanquam tractanda minora quædam, progressum verò exitumque sermonis ad altiora conuertant, simulque & hæc, & illa.

& illa mirabili ratione contexant. Quod in Christi regno & impiorum hominum perditione, de qua agimus, frequentissimum est.

QVOD SERMONIS DOMINI IN MONTE

Oliueti habiti scopus sit vniuersi orbis, potius quam vrbis vnius interitum predicere.

Cap. XII.

QVAE eò vberius commemorata sunt, quo Euangelica de Ecclesiae decursu, & tentatione vltima, & prodigijs, & mundi fine narratio, fiat illustrior. Igitur totius sermonis in monte Oliueti habiti sumpta est occasio, ex templi atque vrbis Hierosolymitanæ excidio à Domino prædicto. Cum enim discipuli templi molem illam immanem, & elegantem structuram admirarentur, ac Dominum tanquam prætereuntem & contemnentem, ad spectandum curiosius inuitarent, repressa est omnis illa curiositas, inopinata sententia: *Matth. 24.* Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. Hoc tanto terrore perculsi, mox Christum in monte Oliueti sedentem, & è regione templi prospectantem discipuli adeunt, simul Hierosolymæ euerfionem, simul mundi interitum discere cupientes. Nam vtrumque illos quæsisse (quod de vtroque Dominum locutum intellexissent) manifestum est ex *Luc. 21.* Matthæo. Lucas quidem ita: præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient? vt de sola Hierusalem interrogare videatur. Marcus adhuc non ita apertè. Dic nobis quâdo ista fient? & quod *Marc. 13.* signum erit quando hæc omnia incipient consummari, Matthæus vero perspicuè de mundi fine quæsisse demonstrat: Dic nobis quando *Matth. 24.* hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi? sumpta ergo hinc occasione, permixta quidem est Christi oratio, & quædam de excidio Hierosolymitano, quædam de orbis fine pronuntiat. Sed quæ ad illam propriè vrbem, & gentem Iudeorum pertinent, pauca omnino sunt, atque ea sigillatim expressa apud Lucam ex illo loco: Cum autem videritis circundari ab exercitu Hierusalem vsque ad illa verba, & Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora nationum. Nam quæ proximè consequuntur, Et erunt signa in Sole & Luna & Stellis, & in terris pressura gentium, præconfusione sonitus maris & cætera, manifestissimè de sæculi consummatione sunt dicta, sicut etiam ab Ecclesia proponuntur. Exceptis ergo illis paucis, cætera omnia quæ tum in hoc tum in cæteris Euangelistis leguntur, aut de solo Mundi fine intelligenda sunt, aut commu-

cōmunia sunt vtriq; calamitati, speciali illi, & huic generali, multoq; magis de orbis quam de vrbis interitu dicta accipi debent. Hoc vt diuinus spiritus indicaret, per os Matthæi interrogationem discipulorū distincte de sæculi consummatione & Domini aduentu expressit. Quare non est dubitandum, quin ea quæ ibi Matthæus à Christo disputata huius interrogationis occasione persequitur, omnia eo referenda sint, quamuis ex ijs nonnulla etiam Iudaicæ ruine congruere possint, ac ferè eadem à Luca de obsidione & desolatione Hierosolymæ narrentur. Ita sanè tum veterum tum recentiorum optimi quique interpretes censent: imo vt equidem sentio, ipse Matthæus, ipso proponendi modo. Quam ob rem quod non nulli expositores vel veteres vel recentiores laborant, vt maximam partem eorum quæ scripta sunt à Matthæo, non de sæculi consummatione, sed de Iudææ exitio intelligenda contendant, videtur sanè mihi is labor magis difficilis quam necessarius. Quod vero aliquando ipse etiam vidi, vt quæ in aduentus exordio Ecclesia proponit de extremo iudicio ex Euangelio Lucæ: erant signa in sole & luna, & cætera, ea ad literam de Hierosolymitana clade cōcionator exponenda susciperet, omnino ineptum est & absurdum. Ac sæpe numero vsu venit, vt nimij quidam sensus literalis inuestigatores, dum spiritum parui faciunt, etiam literam ipsam amittant. Nam diuini eloquij litera sensusque ipse totus, spiritus est, quem qui non primo semper in loco ponendum intelligit, is non Dei, sed hominis sui similis eloquia se tractare demonstrat, atque adeo ab ipsa scripturæ mente plurimum aberret, necesse est.

IN CETERIS QVOQVE SCRIPTVRIS

plurima de vltimi temporis euentibus propriè predicti.

Cap. XII.

Dan. II.

AD eandem quoque legem iam satis explicatam, pleraque alia loca de nouissimis temporibus, Antichristi potissimum aduentu, intelligenda sine dubio sunt, quamuis scriptura aliunde occasionem ceperit, aut etiã simul alia intermiscat. Nam quæ in præclara illa Daniëlis propheta de regibus continentur, vbi venit ad vltimum, hæere poterit lector, de quo nam Rege illa tot & tanta dicantur. Neque enim videtur consequens, vt, cum Græcorum narret imperia, vno tenore ad Antichristum peruolet; & multa illic referantur, quæ ad Antiochum illustrem siue Epiphanem non obscure spectent: & tamen de Antiocho omnia dici, nullo modo patitur
aut

aut historię fides, aut ratio verborum. Quid igitur? certe vt Cyprianus Martyr optime dixit, in Antiocho est Antichristus expressus: cū alterum radicem peccati, alterum hominem peccati, scriptura appellet. Itaque pleraque illius prophetię communia sunt & Antiocho & Antichristo: sed huic præcipuè, illi tanquam huius typo deferuiūt. Quemadmodum quæ Esaias in Regem Babylonis, Ezechiel vero in principem Tyri vaticinatur, de hominum quidem illorum, superbia diuinitus contrita, si quis accipiat, non aberrarit: sed nisi Principem tenebrarum, serpentem antiquum, in Deum rebellantem, ac diuina proinde virtute, de præclarissima sede deturbatum ad infimum baratrum simul cogitet; plurima non insipide solum, verum etiam mendaciter iactata putabit. Quæ rursus in Ioannis Apocalypsi de bestia & pseudo propheta commemorantur, ad vniuersitatem sanè impiorum Ecclesiam persequentium, non inepte referuntur: sed tamen persona ipsa Antichristi in seipso perspicuè exponitur: quæ intelligentia historię si remoueatur, omnis illa tam excelsa reuelatio magni pretij: erit, cum facile sit visiones, ad mysticas atque allegoricas virtutum & vitiorum interpretationes accommodare. Atque eo more, nisi videatur audacius dictū, facile omnes & prophetare possumus, & interpretari sermones, quæ inter magna spiritus dona Paulus numerat. Ac meo quidem iudicio, multo est melius, quæ ita sunt obscure prædicta, vt nisi iam completa explicati non possint ab humano ingenio, ea sacro silentio venerari: quam vt dum omnium intelligentiam pollicemur, ita exponere, vt quiduis cuius possit aptari. Non equidem nego typicas atque morales eius generis commentationes esse perutiles, atque à Sanctis Patribus valde vsurpatis: sed tamen illustrissimas scripturæ prophetias, quales in Daniele, & Ioannis Apocalypsi legimus, nullo modo existimare debemus, nisi de rebus factisque insignibus à Spiritu Sancto esse prolatas. Quod si quis diligentius reuocet ad memoriam, quæcumque sunt ab Euāgelistis, Matthæoque præsertim, testimonia ex veteri testamento repetita, profecto animaduertet, prophetias de rebus factisque peculiaribus Christi proferri, quas, nisi facta ipsa illic præsignata succederēt, vix homines intelligere possent. Itaque opus fuit admonitione diuina, vt eodem exemplo cætera de Christo scriptura peruestigare disceremus. Qualia sunt, exempli gratia: ex Ægypto vocaui filiū meū. &: Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus. &: Terra Zabulon & terra Nephthali vidit lucem magnam. &: acceperūt triginta argenteos pretiū appretiati. Et illa Ioannis: Os non comminuetis ex eo. &: Videbūt in quem transfixerūt. ex Actis quoq; Apostolorū: Quare fremuerunt gentes. &: astiterunt Reges, de Herode & Pilato. &: Ego hodie genui te, de Christi resurrectione. Quæ quidē omnia auctoritate di-

Cypri. li. de exort. ad Marj.
1. Mach. 1.
2. Theff. 2.

Esai. 14.
Ezech. 28.

Apoc. 13.

1. Cor. 14.

Mat. 2. Ose. 11.

Mat. 2. Hie. 31.

Mat. 4. Esa. 9.

Mat. 27. Zac.

11.

10a. 19. Exod.

12.

10a. 19. Zach.

12.

Act. 4. Psal. 2.

Act. 13. Psal. 2.

te diuina, peculiaria quædam facta significasse traduntur. Vt igitur à prophetis de primo aduentu, sic de secundo Christi; itemq; de Ecclesiæ tribulatione & Nundi fine, & ab ipso Christo & a prophetis atque Apostolis nullo modo dubitandum est prophetata esse quam plurima, quibus insigniora quædam facta euentusque notentur.

*SVMMA SERMONIS IN MONTE OLIVETI
habiti: vbi quatuor signa ponuntur, quæ longo interuallo
antecedunt sæculi consummationem.*

Cap. XIII.

Quibus expositis, non est difficile videre, quæ in Euangelio de hoc mysterio dicuntur, ad triplicem temporis differentiam pertinere. Multa in ipso Christianæ Ecclesiæ decursu completa sunt, complenturque quotidie: non nulla ad tempora nouissima spectant, quibus peractis, certissime veniet dies Domini: reliqua iam pertinent ad ipsum Mundi finem, & aduentum Domini, cum iudicaturus est viuos & mortuos. Hæc nos ordine persequemur, quantum ex diuinis literis, & approbata Patrum auctoritate poterimus consequi. Primum igitur non est putandum in ea concione, quam Dominus in monte Oliueti habuit ad suos, solum de ipsis temporibus vltimis, & signis nouissimis agi: quod falsò sibi multi fortasse persuadent, propterea quod ex percontatione discipulorum de cõsummatione sæculi & aduentu Domini institutus est sermo. Sed totus pene Ecclesiæ decursus vsque ad finem positus est ob oculos: signaque ea prædicta sunt, quæ non solum sæculi consummationem proximè indicant, sed quæ etiam longo interuallo antecedunt. Etenim exceptis iis, quæ manifestè de Hierosolymitana calamitate pronuntiata sunt, quæ intra quadraginta annos expleta esse nemo ignorat, reliquum quoque Ecclesiæ progressum, & oppugnationes & labores & pericula, quæ & passa est olim, & modo patitur, & ad nouissima vsque tempora patietur, mirabiliter in Euangelicis verbis agnoscere possumus. Nam & persecutiones Tyrannorum passionesque martyrum, & hæreticorum falsa dogmata atque schismata, & temporales calamitates ob bella & Mundi ærumnas, paucis verbis descripta cernimus. Persecutiones quidem Regum & furorem impiorum in seruos Christi, vsque ad immanes cruciatus & necem, designatur, cum dicit: Tradet vos in tribulationem, & occident vos & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, & tunc scandalizabuntur multi (quod dixit propter eos qui negauerunt Christum, & magis gloriam sæculi dilexerunt)

Math. 24.

xerunt) & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Quæ etiam Lucas apertius expressit: Ante hæc omnia, inquit, iniicient vobis manus suas, & persequentur tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præfides, & cætera omnia, quæ ab Apostolorum tempore vsq; ad Constantinum potissimum, Ecclesia vniuersa perpessa est. Tentationes vero Ecclesiæ internas, quæ ad secundum signum spectant, hoc est Hæreticorum imposturam & fallacias, quibus omniquidem ætate Ecclesia oppugnatur, sed post tyrannorum & Cæsarium sæuitiam rebus iam pacatis maxime & grauissime oppugnari cœpit, cum Ariana pestis orbem peruaferit populataque sit, & cæteræ labes Eunomij, Macedonij, Dioscori, & reliquorum, acerrime vexarunt catholicos, in verbis Euangelicis facile agnosces, vbi Christus serio admonet: Videte ne quis vos seducat; multi enim venient in nomine meo dicentes, ego sum Christus, quod sanè omnes hæreseon auctores dicunt, cum veritatis se duces profitentur, sibiq; Christianos fidem potius quam ipsi Christo habere volunt, qua propter ab Apostolo Ioanne ij iure Antichristi vocantur. Et hoc rursus repetit: Multi pseudoprophete surgent, & seducent multos. Tertium signum posuit de bellis & tumultibus gentium: quæ quamuis ex quo homines esse cœperunt, nulla non ætas viderit, sed tamen post tempora Christiana maxime orbem terrarum infestauerunt, ut coactus sit Augustinus calumnijs respondere, eas calamitates legi Christianæ tribuentium. Et reuera irruptiones gentium septentrionalium, & magnæ declinationes imperij, regnorumque omnium conturbationes, maximo hæresum furori successerunt, præcipueque barbarica bella viuere, quando in Italia Romani imperij ruina contigit sæculo illo Sanctissimorum Patrum, Leonis, Augustini, Hieronymi. Hæc ita prædixit Christus: audituri enim estis prælia & opiniones præliorum, consurgent enim gens in gentem & regnum in regnum. Quartum signum datum est de elementorum ac creature irrationalis perturbatione & prodigijs. Et erunt, inquit, pestilentie & fames, & magni terremotus per loca, & terrores de celo, & signa magna erunt. Hæc omnia vberissime affluxisse, & totum terrarum orbem vel deuastasse vel terruisse, plurimæ historie produnt: Gregorius vero Papa tanta suis temporibus fuisse attestatur, ut non dubitaret asserere illa ipsa signa apertus in orbe cerni, quam in sacro codice legi. Ac videntur mihi sancti Patres suorum quisque temporum signa obseruasse, atq; ex his diem iudicij propinquum annuntiasse. Cyprianus persecutiones tyrannorum immanes, Hilarius Arianorum heresim potentissimam, Leo fortassis Hunnorum ceterorumque septentrionalium inauditas irruptiones, Gregorius, ut dixi, pestilentias, & terræ motus, famisque generalem lucem: atq; ita re vera ut quisque dixit, à Domino prædicta signa est intuitus. Neque hoc tamen

Luc. 21.

Math. 24.

2. Ioan. 1.

Aug. lib. 2. Retract. c. 43. & li. 3. de ciui. c. 30. q. 31.

Math. 24.

Luc. 21.

Grego hom. 1. in Euang.

ita intelligi velim, quasi determinatis illis tēporibus hæc signa exhibita expletaque sint, ac non potius quotidie exhibeantur, exhibendaque sint vsque ad mundi interitum. Sed primum in Iudæa & Hierosolyma quæ Christus dixit, completa videmus, Deinde in ipso Romano Imperio & Ecclesia, quæ caput est orbis, quamuis quatuor illa semper concurrerint, tamen diuersis ætatibus alterum altero clarius emicuit. Tum verò cætera regna & ecclesias eadem & expertas esse, & experiri quotidie non est dubium. Omnes enim alloquitur & cōplectitur cæleste oraculum. Neque vero putandum est hæc ipsa non fore, ac multo etiam vehementiora in ipso Ecclesiæ extremo agone. Quis enim dubitat, bella, & terræmotus, & cruciatus necesq; & hæreses grauissimè in fine mundi defæuturas? Sed tamen illud certissimum est, quod paulo superius dixi, hæc non esse proposita à Christo tanquam nouissimi temporis signa, sed quæ futurum quidem mundi interitum indicent, non tamen ex propinquo. Hoc ipse Euangelicus sermo monuit, cum ijs narratis adiunxit. Hæc omnia initia sunt dolorum, & rursus: Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis, quod de illis quatuor æquè dici, de Tyrannis, inquam, de hæresibus, de bellis, de tempestatibus, ex Matthæo & Luca & Marco animaduertere in promptu est.

*QUOMODO SIGNA CONSUMMATIONIS
sæculi à Salvatore dicantur, quæ longè ante suum interitum patitur Mundus. Cap. XV.*

CVR autem hæc ipsa mundi occasus signa, & dicantur & sint, cum tot sæculis antecedant, quinimò ante ipsam Domini disputationem, familiaria esse mundo mala, omnes hominum ætates perspexerint, meritò quæri potest. Etenim tanquam signa esse narrata, & pro signis data, dubitare non possumus, qui Apostolorum interrogata meminimus: Dic nobis, inquiunt, quando hæc erunt: & quod signum aduentus tui & consummationis sæculi. Huic proposito omnis Christi seruit oratio. Deinde maiores nostri, ita acceperunt, ac posteris tradiderunt. Itaque nefas est aliter sentire quemquam. Nam quod eadem iam expleta sint maxima ex parte, neque præcipuè vltimam sæculi ruinam attingant, ex ipsa serie Euangelica liquido constat, cum perspicuè distinguat hæc ab aliis: & hæc quidem dicit initia, neque statim fore finem: de alijs contra pronunciet, cum illa extiterint, rem esse in ianuis, & continuo iudicium affore. Ergo si hæc tanto tempore mundi ruinam antecedunt, & sunt omnium ferè temporum communia, quomodo cōsummationis sæculi signa sunt?

Sed

Matth. 24.

*Matth. 24.
Luc. 21.*

Sed sicut in homine ægrotante perspiciunt medici, atque pronuntiant certæ mortis indicia; quæ non omnia tamen eiusdem generis sunt: sed alia quidem è propinquo, alia non ita citam mortem ostendunt, sed certam omnino: ita sese res habet in mundi huius laborantis occasu. Est autem periti sapientisquæ medici etiam ex longo intervallo morbi vim malitiamque cognoscere, & ubi mora in periculo sit, ijs ad quos pertinet, ut sibi opportunè consulant, maturè admonere, atque ut ægroti interitum certa ratione sibi persuadeant, morbi vicissitudines & prognostica, siue, ut ipsi vocant, critica indicare. Nã qui illa extrema omnibus nota, oculos iam caligantes, pulsus intercidentem, anhelitum præclusum, cæteraquæ mortem non tam futuram quam præsentem declarantia, tantum modo agnosceret, ac proferret, is nullius pretij artifex haberetur. Primis hominibus comminatus Deus est, quacumque die comederent lignum vetitum, morte morituros. Vixerunt verò ex eo plusquam nongentos annos. Et tamen non animam solum, sed etiam corpus illo ipso die mors comprehendit, quia ex eo cœperunt esse mortales. Nuditas enim, & labor, & fames, & lassitudo, & cæteræ ærumnæ, quas cõtinuo sunt experti, quid aliud fuere, quam certæ prænuntij mortis? Ergo & mundus hic totus ægrotat, & planè ad interitum properat. Nam quod laborent omnia, salutemque suam quodammodo peccato hominis læsam, ad cuius obsequium creata sunt, reparari sibi desiderent, docet egregiè Apostolus. Vanitati, inquit, creatura subiecta est, non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus. n. quod omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc. Quæ non de humana, sed de reliqua creatura dici, manifestè monstrant sequentia, hanc autem, quam videmus, vicissitudinem & irrequietum motum cælorum & luminarium, itemque inferioris spheræ generabilium & corruptibilium ortum atque interitum, sapienter vocat tum vanitatem, tum servitutem corruptionis: propterea quod veluti in circulum commeent omnia, & nullo loco consistant, ac veluti torno aliquo tam præclara illa corpora vsquequaque circumvolvuntur. Et quidquid Philosophia hominum suspiciat atque admiretur eternum illum motum, atque hanc rerum caducarum vicissitudinem, tamen Apostolica sapientia vanitati servituti que deputat totum istum circuitum, & nascendi atque occidendi necessitatem. Statum verò illum post iudicij tempus, quietum, tranquillum, placidum, cælesti creatura copiosissimè illustrata, elementari nequaquam inter se mutuo pugnantem, sed amica & pacata, meritò libertatis & gloriæ titulis exornat. Ergo ut hominis, sic mundi istius cogitandus est & morbus & interitus, & resurrectio. Quoniam verò non solùm sapientum huius sæ-

Gen. 2.

Gen. 5.

Rom. 8.

1. Cor. 1.

culi, quorum Deus sapientiã stultam fecit, disputationes mundũ hũc æternum futurũ asseruerunt, sed ipse multo amplius affectus hominũ mundanorum, mũdana ista tanquã & suprema & immortalia admiratur, & sequitur, quo fit, vt vera illa atq; æterna bona his infimis hærens, vel fastidiat vel desperet, idcirco amator hominũ Deus homo, tantopere mundi mala, pericula, labores, quos diuinitus fore decreuit, apud nos dilucidè exposuit, vt horum cõmemoratione ab istis perituris animos vitæ æternæ idoneos auelleret. Itaq; bella, pestes, fames, terræ tremores, tẽpestates, diluuiã, cælestes iræ, ac terrores, ardores inmodici, lunæ solisq; defectus insignes, & maculæ, & sanguis sepe visus, cæteraq; portenta, quãuis non insueta, indicãt tamẽ ijs, qui apertos diuinitus oculos habent, tanquã frequentes mundi senescentis morbi, non semper eundẽ futurum, sed certè periturum. Præclare hoc dixit Ambrosius: Ergo, inquit, quia in occasu sæculi sumus, præcedunt quædã ægri tudines mundi: ægri tudo mundi est fames, ægri tudo mundi est pestilentia, ægri tudo mundi est persecutio. Hęc ille. Cũ igitur hæc omnia dissoluenda sint, ait Petrus, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectãtes & properantes in aduentum diei Domini, per quẽ cæli ardentes soluentur, & elemẽta ignis ardore tabescent. Nouos verò cælos & nouã terram, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Sunt igitur consummationis sæculi signa, quæ à Domino prædictæ sunt calamitates, quas tametsi alia parcius, alia vberius, omnes tamen ætates expertæ sunt, quæ mala iampridem laborantem mundum, aliquando tandẽ occubiturum certo quidem enuntiant, sed quantum senescenti & laboranti supersit, quoniam anni illius soli sunt noti Deo, cuncta hæc signa minime produnt.

*Ambr. lib. 10.
in Luc.*

2. Petr. 3.

OMNIVM SIGNORVM CERTISSIMVM ESSE PRÆDICATIONEM Euangelij in toto orbe completam. Cap. XVI.

*Aug. in epist.
78. & 20. Th.
in 4. di. 43. q. 1.
a. 1.*

QVam ob rem sapiētissimè Augustinus dixit: Quod maximè probat Thomas, ex istis omnibus nequaquã conijci fatis posse, diei extremi propinquitatem. Quod si inter omnia ea, quæ Saluator prædixit, signum aliquod certum quærendum est, nullum esse certius, quam vbi Euangeliũ in toto terrarũ orbe prædicatum sit. Sapiēter prorsus, vt omnia, B. Pater: qui in hoc de festinatione iudicij argumento, prudētius & subtilius mihi videtur præ cæteris esse versatus. Omnium igitur firmissimũ signũ consummationis sæculi, erit consummata Euangelij in toto orbe prædicatio. Consulamus Euangeliũ
Matthæi

Matthæi, vbi sic loquitur Dominus: Et predicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerso orbe in testimoniū omnibus gentibus, & tunc veniet cōsummatio. Scio equidē Sanctos Patres Hilariū atque Chrysofostomū hunc locū ita explicare, vt de cōsummatione Hierosolymæ, hoc est de obsidione à Tito & Vespasiano facta intelligi velint. Itaq; censent Euangeliū fuisse toti terrarū orbi promulgatū tempore Apostolorū: quod testimonio Pauli cōfirmant scribētis ad Colossenses: In verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso Mundo est & fructificat & crescit. Itemq; ad Romanos: Nunquid nō audierūt? Et quidē in omnē terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terrę verba eorū. Nam si vnus Paulus, ait Chrysofostomus, ex Hierosolymis vsque Illyricū & vsq; in Hispaniā prædicauit Euangeliū, quid putamus reliquos omnes Apostolos & discipulos perfecisse? Hęc igitur Euangelij diuulgationē in orbe iam factam, consequuta est vrbs illius & templi vltima clades. Alij contra affirmāt, illo tempore non fuisse Euangelium euulgatū vniuerso orbi: sed cæptum euulgari tantum modo: quare de orbis fine, non vrbs, Dominū illa dixisse. Mihi vero illud est certū, signum hoc si non solum, at præcipuè & proprie de sæculi consummatione esse intelligendum. Etenim ab Apostolis certo quodam modo, vniuerso orbi prædicatum esse Euangeliū, non admodum contra dicam, cum orbis per Synecdochen intelligi frequenter soleat, potissima illius portio, quæq; hominibus vulgo nota est: quale est illud: Exijt edictum vt describeretur vniuersus orbis. & quod de fame futura in vniuerso orbe Ioseph vaticinatus est, & quod in libro Esther scriptum est, diēm illū festum in toto orbe celebrari, & innumera eiusdem generis, qui & sacris & profanis scriptoribus communis est loquendi modus. Atque hoc eodē sensu Paulus profectò dixit, Euangelium in toto mundo esse iam & fructificare. Itaq; qui illa Domini verba etiam Hierosolymitanæ vrbs excidio accommodare voluerit, ei ego non valde obstitam. Attamen illi audiendi nullo modo sunt, qui contendunt nequaquam illa de mundi consummatione debere intelligi, quod Theophylactus, & Cornelius Iansenius vir eruditissimus, faciunt. Nam, vt omittā grauissimorū patrū autoritatem, Augustini, Hieronymi, Ioannis Damasceni, Prosperi Aquitanici, Autoris operis imperfecti in Matthæum; Ambrosij, aliorumq; complurium, constanter asserentium Christum de consummatione Sæculi esse locutum, idq; adeo vt optimi illorū velint nullū alium a Christo signum euidentius esse prolatum, quo appropinquatio iudicij cognosci queat: ipse planè Euangelicus contextus mentē Domini dilucide nobis explicat. Cum enim Matthæus ita sit orsus: Sedente autem eo super montem oliueti, accesserunt ad eū discipulis secreto dicentes: Dic nobis quando hæc erunt: & quod signum aduen-

Matth. 24.

Hilar. can. 25.
in Mat.

Chryf. hom. 76
in Mat.

Col. 1.

Rom. 10.

Luc. 2.

Gen. 41.

Esther. 9.

Theo. in Mat.

c. 24.

Iansen. in Cō-

cor. c. 122.

Aug. epif. 78.

& 80.

Hier. in Mat.

24.

Damas. c. 27.

lib. 4. de fide

Ortho.

Prosper. in epif.

ad Ruff. & c.

4. ad obi. Gall.

Autor imper.

Hom. 48.

Ambro. li. 10.

in Luc.

Catechismus

Pij Quinti in

illud ver. Sym-

boli, Inde ven-

turus est indi-

care & c. eodē

modo tradit.

aduentus tui & consummationis sæculi? profecto cum mox respon-
 sionem Domini narrans Euangelista simpliciter dicit, & tunc veniet
 consummatio, non aliam consummationem quã sæculi, de qua erat
 posita quæstio, si contextus ordo seruari debet, innuere potest. Quin
 etiam si nulla mentio præcessisset consummationis sæculi, tamen vbi
 Christus absolutè enunciat, veniet consummatio, nequaquam intel-
 ligi potest, nisi illa quæ absoluta est consummatio, non huius aut il-
 lius vr̄bis aut gentis, sed vniuersi humani generis. Quis enim non ita
 acciperet si ita audiret? Cum vero & sæculi expressa mentio sit, du-
 bitandi locus relinquitur nullus. Præterea quid est: Prædicabitur hoc
 Euangelium Regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gen-
 tibus? quid inquam est, illud, In testimonium omnibus gentibus?
 Meo quidem iudicio nihil aliud, quam Dei causam iustificari oportere
 prius cum omnibus gentibus quam veniat omnium gentium
 consummatio. Quid enim alioqui ad Iudaici populi cladem refert,
 testimonium à Deo sumi in omnes gentes? Sed de Iudæorum tribu-
 bus, quæ erant in dispersione, non dubito Dei causam fuisse iustifica-
 tam ante euersionem templi, cum Apostoli vbique gentium Iudæos
 primum conuenirēt, neque essent in vltiora terrarum loca semoti,
 quam sint ab Apostolis penetrata. Ita adducor, vt opiner, illa Pauli,
 sed dico nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exi-
 uit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum, contra Iudæo-
 rum perfidiam præcipuè esse dicta, quòd esset inexcusabilis prorsus
 eorum omium in Christum infidelitas. Id quod consequens oratio
 videtur apertius notare, cum additur, sed dico: Nunquid Israël non
 cognouit? Primus Moyses dicit: Ego ad æmulationem vos adducam,
 in non gentem, & reliqua. Quid si de prædicatione Euangelij nõ solū
 Iudæis facta, sed etiam omnibus gentibus facienda, Paulus locutus
 est, volens gentes omnes inexcusabiles fore, nihil profecto melius
 intelligi potest, quam quod D. Augustinus exponit, illud de Aposto-
 lis simul atque Apostolicis viris, qui in toto Ecclesiæ decursu genti-
 bus annuntiant Euangelij pacem, esse accipiendum. Ita fit, vt omnes
 audiant, cum sonus cælestis præconij exeat in omnes terminos terræ.
 de qua re quoniam satis in libris de procuranda salute Indorum dis-
 putauimus, nihil amplius dicendum est, vno excepto, quod cum tanta
 portio orbis patuerit, tot gentium nationes nostra ætate repertæ
 sint, quibus ne syllaba quidem legis Euangelicæ innotuerat, cumque
 verba illa Saluatoris per proprietatem & planum sensum de re tâta,
 quãtum videmus in harum gentiũ vocatione, intelligi possint, prorsus
 iam videtur insulsum, præclarissimã prophetiam signumque il-
 lustrissimum à Domino datum, in Iudaicas illas angustias velle con-
 ferre.

Rom. 10.

Lib. 1. c. 2.

NON.

NONDUM ESSE PROMVLGATIONEM
Euangelij vbiq̄ue gentium factam. Cap. XVII.

NUNC verò vtrum signum hoc vocationis omnium gentium iam claruerit, vt citò futurum sæculi finem expectemus, vel quomodo se res habeat, dicendum est. Hieronymus quidem atque alij veteres, sua tempestate vbiq̄ue terrarum Euangelium annuntiatum existimantes, breui affuturum diem vltimum suspicati sunt. Contra Augustinus certissimis documentis se instructum confirmat, nondum Euangelicam pacem omnibus fuisse gentibus annuntiatam. Et se enim in ipsa Africa gentes multas, ad quas neque Christiani nominis neque Imperij Romani fama peruenerit. Neque esse dubitandū, quin ijs quoque antequam Mundus dissolueretur, Christi verbum prædicandum foret. Itaque non videre se se, cur tantopere dies iudicij appropinquare quibusdam videretur. Prudenter sanè ille Pater. Fluxerunt anni ab inde plusquam centum supra mille. Nostra verò & parentum nostrorum ætate, tam magna orbis pars reperta est, vt meritò dilatum iudicium constet, vsque dum tot gentium populis salutis via aperiretur, ostenderetque se Deus fidelem in omnibus verbis suis. An vero quicquid in hoc vniuerso vbiq̄ue gentium est, patuerit iam, neque restent ignotæ adhuc nationes, quibus annuntietur Christus, vnde celerem mundi dissolutionem meritò expectare possimus, ingentis operæ est velle decernere. Illud perspicuum est, hoc sæculo ab anno propemodum quingentesimo supra millesimū, plus terrarum atque hominum esse detectum, quo Euangelij nuntius intrauerit, quam totis mille superioribus annis. Itaq; tēpora diuino consilio definita plurimū festinare, omnis vir sapiēs conijcere nō temere potest. At si humanis opinionibus aliquid assignandū est; videor equidē mihi habere nōnullas easq; nō leues cōiecturas, quibus magis adducor, vt nondum esse arbitrer, absolutā Euangelij prædicationem, quam Dominus dixit in toto orbe faciendam. Primum, multæ adhuc regiones sunt eæque amplissimæ, in quibus non est fides Christiana proposita. In hac ipsa America accepimus à testibus fide dignis, atque in ijs fratre quodam nostræ Societatis, occurrisse iam pridem populos per quam frequentes, cum in maximo fluuio Maranione Orsua Duce nauigarent noua regna quærētes Hispani, eosque pro barbarorum modo satis cultos, quos ne salutarint quidem. Et fama est magna Paytiti cuiusdam magnæ prouinciæ. Et Cæsarum alij narrant nescio quæ fabulosa, & gigantum Patagonum, & aliorum

Hier. in Mat.

c. 24. Amb. in

Luc. c. 21.

Aug. in epist.

80.

rum complurium supra fretum Magallanicum: ijs certe omnibus nondum est Euangelium prædicatum; ac quicquid inter oram huius Oceani Australis & illius Septentrionalis interiacet, ferè ignotum est, neque est veri simile tanta spatia terrarum habitatoribus esse vacua. Hæc de notissima nobis prouincia. Quid de insulis Salomonijs, & toto illo tractu terrarum? Quid de ijs, qui ad alterum mundi verticem spectant, supra Promontorium Mendocinum? Quid de Noua Guinda appellata? Re uera tot & tantæ regiones non sunt frustra repertæ, sed diuina prouidentia agi credendum est, vt primum innotuerint, mox adeantur, tandem salutis nuncium accipiant. Quod uero dicunt quidam ex vicinis gentibus Christiani nominis famam potuisse accipere, atque eo modo etiam illis esse prædicatum Euangelium, dicerent fanè aliquid, si ea fama digna esset Euangelio, id est si Christi notitiam ita abhaurir ent, vt vanos suos deos cognoscerent, vt in Christo salutem vnice sitam esse, legem Christianam esse puram, atque sincere obseruandam acciperent. Sin vero ita Christianum nomen illis sonat, vt Hispanum, aut etiam Turcicum, neque de Christo Deo nostro pro dignitate sentire possunt, quis non perinde ignotum talibus Euangelium censeat, atque ijs qui nihil penitus audierunt? Iam uero prædicationem eam Christus prædicat, in toto orbe terrarum; quæ sit in testimonium omnibus gentibus, hoc est quam recipere meritò debeant, quamq; si reiecerint, ab ipso Dei uerbo, sicut ueritas loquitur, iudicentur. Quin etiam scriptura, non prædicationem tantum futuram, sed fructum quoque prædicationis in toto terrarum orbe pronuntiat. Nam ut ait Beatus Prosper, nemo audeat dicere ullam mundi gentem, ullam terræ prætermittendam esse regionem, in qua non sint Ecclesiæ tabernacula dilatanda: Dicente Deo ad filium: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. & iterum: reminiscetur. & conuertentur ad Dominum omnes fines terræ, & adorabunt in conspectu eius uniuersæ familiæ gentium. Hoc ipsum amplius Ioannes in Apocalypsi expressit, cum dixit: Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum. Non igitur prædicandum est tantum modo Euangelium omnibus gentibus, sed ita etiam prædicandum, ut ex omnibus gentibus, & linguis, & populis, & tribubus filij regni sint colligendi. Hoc qui secum cogitat, non dubitat immensis Sinarum regionibus nondum esse Euangelium promulgatum: neque satis putat Lusitanorum commercio illis hominibus Christianum uocabulum patuisse, aut unum & alterum monachum in urbe maritima Cantonia Christi potius prædicare uoluisse, quam prædi-

Matth. 24.

Ioan. 12.

Prosp. de lib. arbi. ad Russ.

Psal. 2.

Psal. 21.

Apoc. 7.

prædicasse Euangelium. Venient, venient sua quoque tempora secundum præscientiam Dei altissimam Sinensibus, cæterisque prouinciis, neque deficiet dies operarijs Euangelicis, modo diligenter, atque vt decet, in opus incumbant.

AN POSSIT SCIRI, QUANDO IAM SIT EVANGELIUM omnibus annuntiatum, vt veniat finis. Cap. XVIII.

Postremò an restent nouæ orbis prouinciæ & regiones nondum patefactæ, non satis compertum habetur. Nautarum quidem narrationibus alias esse terras oppositas, prospectas procul, non etiam exploratas, constans fama est; id Cosmographis quædam ignota littora Oceano affingendi in chartis maritimis occasione fuit. Esse autem reuera plurimas alias regiones nondum hominibus cognitæ, rationis videtur habere non modicum. Etenim vniuerso huic Oceano Peruësi, si occidentem versus recta contempleris ex Oriente, nulla regio opposita adhuc scitur, neque fit vero simile tanta pelagi spatia sine terra excurrere, quanta nusquam in toto orbe hæctenus visa sunt. Iam verò quousq; porrigatur terra illa continens post fretum Magallanicum, nouit nemo, nisi quòd paucis ab hinc annis non esse continentem, sed insulam, vndique Oceano circumscriptam, postquam Angli huc penetrarunt, rumor est, falsò ne an verè iactatus incertum. Itaque cum ad Polum Arcticum Zona temperata latissimi hæbitetur, due reliquæ, & si minus frequenter habitentur, tamen probabile est, ad huc alterum Polum Antarcticum esse habitabilem terræ portionem multo maiorem ea, quæ nobis hæctenus nota est. Nam quæ hæctenus nouimus, ea est adeo exigua, vt cum habitatione alterius verticis comparata, vix trium ad quinquaginta habeat rationem. Non est tamè hæc solida omnino ratio. Nam si tantundem terræ ex parte huius Poli iaceret, quantum ex altera parte Mundi, fieret omnino, vt terræ moles esset toto Oceano maior, atque adeo elementum terræ, aque elemento magnitudine præstaret. Quod quamquam viri Mathematici doctissimi nostra ætate opinati sint, vt & vnum effici globum Sphæricè ex utroq; elemento tenerent, quod re vera demonstrant, & tamè idem esse centrum magnitudinis atque grauitatis terræ, quod non demonstrant neque demonstrare possunt, assererent: tamen nobis improbable apparet, & philosophiæ cõtrarium, non esse aquam terra maiorem. Videmus enim in omnibus corporibus ea magnitudine superare, quæ loco naturaliter superiora sunt. Neque experientia cum philosophia pugnat: quin potius si totus vtriusque elementi glo-

Christophorus Clavius, in lib. I. Sphæra.

E

bus

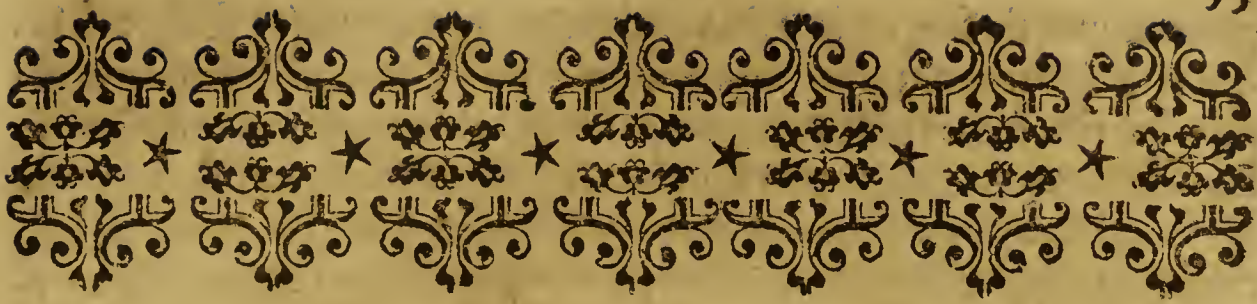
bus fabricetur, quantum exploratus est hactenus, pro vno passu terræ, decem aquæ inueniuntur. Quanta verò sit Oceani profunditas (quoniam volunt illi esse veluti superficialem terræ, propter insulas quæ in medio ipsius apparent) metiri, ea sapientia solum potest, quæ gloriatur: Gyrum cæli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui, & in fluctibus maris ambulauit, & in omni terra steti. Quamuis ergo Oceanus, quem scriptura vocat abyssum, tanquam vestimentum circundet atque induat totam terram, vt habet psalmus, sitque adeò inter totum Oceanum terra, non tamen æquè, neque ad omnes partes, sed terræ maxima portio versus septentrionalem verticem sita est: aquarum contra maxima moles ad hanc australem mundi faciè concessit. Itaque ijs argumentis alij plurimum terræ restare incognitum, alij parum disputare possunt. Quam ob rem ne nunc quidem, cum nauigationibus totus orbis, quātus est, cingitur & perlustratur, dilucidum esse potest, an sit Euangelium in toto terrarum orbe diffusum: neque cum erit, apertè id nosse poterunt homines, vt Augustinus etiam monuit, nisi cælitus reueletur, propterea quod sicut de Paradiso terrestri, quamtumuis marium, & terrarum obeatur, nemo situm aut locum potest edicere; ita neque pronuntiare quisquam potest, nullam aliam terræ regionem, nullos terræ recessus, nullam continentem, nullam insulam vltra superesse. Ita fit vt hoc signo prædicationis Euangelicæ sic nos Christus, animare voluerit ad salutem infidelium procurandam, vt quandiu Mundus consistit, ab eo opere non cessandum intelligamus: & cum multum in ea re per fecerimus, nihil tamen de certo mundi exitu pronunciemus: sed pauidi semper atque suspensi Dei nostri præstolemur aduentum.

Ecclesi. 24.

Psalm. 103.

Augu. ad Hebr. epist. 80.

DE TEMPORIBVS
NOVISSIMIS
LIBER SECVNDVS.

DE MAGNA TRIBVLATIONE
*sub Antichristo futura deinceps di-
cendum. Cap. I.*

IOANNES in Apocalypsi aquilam se vi- *Apoc. 8.*
disse refert, medio caelo volantem, & vae,
ter vehementissime inclamantem: cuius
vocem ipse interpretatur, trium Angelo-
rum tuba canentium, atque extrema orbis
mala detonantium, certissimam significa-
tionem. Fortassis aquila is ipse Ioanes sit,
cui libero caelo ferri, id est, in medio Eccle-
siae docere, atque inde altissimi Solis ra-

dios intueri in Euangelio, hinc maria terrasque infra positas, & in
his latentia pleraque acutissime perspicere in Apocalypsi, diuinitus
datum sit. Et Angelos quidem ceteros dura sane, sed tolerabilia quo-
dammodo insonuisse vult: tres vero vltimos cum maxime terribilia
prolaturos intellexisset, merito ingemuit, atque humano generi, vo-
ce edita, infausta ominatus est. Ex ijs autem tribus, vae secundum ter-
ribilius primo pronuntiauit, tertium omnium longe grauissimum.

Continet enim septimi Angeli vox, tubam illam supremam, vt ipse
Ioannes explicat, ad cuius clangorem resurgent mortui, audituri sem

Apoc. 10. & 11.

piternæ mortis sententiam. Hoc igitur malum & vë, (vt scriptura loquitur) tertium omnium supremum erit: vë autem secundum isti proximum, habet tristissimam omnium, quas vnquam mundus tulit, calamitatem, quam orbi inuehet Antichristi immanissima tyrannis in animas simul atque in corpora hominum sc̄uies. Eam diei vltimo propinquissimã tempestatẽ, tanto pondere exaggerat ipsa veritas, vt confirmet talem tunc tribulationem futuram, qualis non fuerit ab initio mundi, neque vnquam futura sit. Qua Dei testificatione quis non vel fortissimus trepidet? Quis cogitationem ipsam rei tantæ non perhorrescat? Etenim totus orbis diluuiò consumptus, ignis & sulfur cœlitus flagitiosas vrbes deuastans, millia hominum gladio trucidata, attrita fame, pesteq; & bello exhausta regna, cæteraq; vniuersitatis humanæ atrocissima exempla, præ hac vna calamitate ludicra quedam & picta sunt. Ipsa Hierosolymitanæ vrbs obsidio atque extrema vastatio, ac totius genis Iudaicæ incredibilis afflictio, quã eodem etiam Saluator sermone prædixit, sic ab Antichristo superanda est, vt à viuis verisque rebus tenuiter delineatæ effigies solent. nam quæcunque hæcenus dicta sunt de tyrannis sc̄uientibus in Ecclesiam, de Hæresiarchis seducuntibus populos, de bellorum immensis tumultibus, de tempestatibus, fame, pestilentia, tremoribus terre, cœlestibusque portentis, & quæcunque ad vë primum, cæterasque quatuor Angelorum voces pertinent, cum illo Antichristi turbine comparata, leuia sunt omnia & tanquam medicationes quedã ac velitationes prælij imminentis: quod Christus satis expressit, cum atrocibus illis commemoratis, intulit: Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Quod si initia hæc, oro te Christiane, quos nam progressus, quos fines malorum expectare debemus? aut quid aliud dicere iuuat futura hæc cogitantes, quam illud ipsum Aquilæ celestis mortalium auribus insonantis, vë, vë, vë, habitantibus in terra. quam longum vë manet habitantes terram? Nam qui in carne ambulantes, non militant secundum carnem, sed eorum conuersatio est in cælis, vnde etiam Saluatorem expectant, ijs profecto non terrori est, sed gaudio dies Domini; cuius aduentum diligunt, recepturi fidelium laborum coronam sempiternam. Quibus autem vino meretricis magnæ madidis somnus incubuit, vehementer inclamat Propheta: Expergiscimini ebrij, & flete & vlulate, omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perijt ab ore vestro. Eos quoque, quos malè persuasa conscientia benè sperantes facit, cum debeant timere supplicium, quoniam cum impij coram Deo sint, tamen ita securi sunt, ac si iustorum facta habeant, non rectè seuerissima Dei iudicia expendentes, sed fucò quodam Christianæ vitæ sibi placentes, alius Propheta conueniat,

& fal-

Mat. 24.

Matth. 24.

2. Cor. 10.

Philip. 3.

2. Timo. 4.

Isa. 1.

Eccles. 8.

& falsa securitate deposita, pauere compellens, ingeminet, vix desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? Dies Domini ista tenebræ & non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei versus, & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietes, & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux? & caligo & non splendor in ea? Odi, & proiecici festiuitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Ad hoc ergo conducit commemoratio impendentium malorum, vt qui dormiunt, quamuis profundè, excitentur tanto terrore: qui verò sibi vigilare videntur, sese ipsos seridè excutiant, atque vndique probent, ne quod plerique Christiani facimus, inani quadam opinione aut aliorum aut nostra de nobis, malè factam conscientiam & vetera peccata non benè deplorata gestemus: ne pars nostra Iudicis irretactabili imperio cum hypocritis reponatur.

Amos. 5.

Mat. 24.

L O C V S P A V L I E X P L I C A T V R.
de tempore aduentus Antichristi. Cap. II.

I G I T V R. post prædicatum toti orbi Euangelium, tunc veniet finis. Erit vero finis certissimus nuncius, Antichristi regnum. Et enim non ante finiendum mundum, quam ille pestifer innotuerit, apertè Paulus Apostolus docet, ad Thessalonicenses scribens: Ne quis vos seducat villo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis. Et post pauca; Et nunc quid detineat scitis: vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, tantum vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus. Consultò hæc ab Apostolo sic obscure sunt dicta vt ab ijs solum intelligerentur, qui apertè sibi aliquando tradita recordari possent. Tanquam enim per notas & peculiarem characterem loquitur Paulus, vt qui legerint nõ intelligant, nisi aliàs edocti sint. Quamobrem peroptasse quidem se illorum sensum penetrare, nec potuisse tamen, ingenuè Augustinus confitetur. Verum ipsa sua obscuritate quodammodo sese aperit Paulus, & tacèdo vel mussitando potius, quid magis intelligi velit quam loqui, satis fortassis insinuat. Itaque vt ipse Augustinus & probatissimi, nus quisque Patrum nobis tradidere, de Romani Imperij occasu illa accipienda sunt, quæ eo sæculo scribebantur, quo vulgata magnam doctrinæ Apostolicæ inuidiam atque odium excitarent. A deo diuinum & sempiternam maiestatem consecratum nomen illius reipublicæ habebatur, vt sacrilegus in ipsos Deos censeretur, qui

2. Thes. 2.

Aug. li. 20. De ciuitat. c. 19.

Aug. ibi. Hier. ad Algas. q. 11.

Ioan. 19.
Act. 25.
Rom. 13.
1. Petr. 2.
1. Tim. 2.
Dan. 2. & 7.

qui imminutionem quoquomodo nedum interitum prædicaret. Pilatus ipse cum alioqui calumniis Iudæorum obstitisset, cum Cæsaris mentio facta est & Christus Romanæ potentæ æmulus conclamatus, tunc timuit, tunc omni innocentia tuendæ spe abiecta, illum crudelitati eorum tradidit. Apostoli quoque passim à Iudæis inuidiosissimè traducebantur, tanquam Romano imperio infesti. Vt cogerentur Cæsarem appellare, Cæsari obediendum sæpe monere, pro illo Imperio orationes ad Deum fieri denuntiare. Re enim vera Christi regno casurum erat illud imperium, sed longe alio modo quam homines cogitabant, magisque animos veritate & suauitate conciliando, quam corpora gladio sternendo, quemadmodum est à Daniele pulcherrimè prænuntiatum. Hæc igitur causa fuit Apostolo rectè de Romani Imperij defectione scribendi, sed re vera hoc vult, hoc prorsus insinuat, non ante venturum mundi finem, quam Antichristus appareat: non antè Antichristum appariturum, quam Romani regni sit finis. Nam discessio, quam venturam primum dicit, defectionem à Romano regno gentium omnium significat. Quod magis aperit, cum dicit: tantum vt qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, hoc est donec imperet, & teneat rerum summam, quam nunc tenet Romanus Imperator, regnum illius Christi hostis differtur, quamuis non cessat in suis similibus delineari atque adumbrari summa tyrannis Antichristi aduersus Ecclesiam, id enim illa significant: mysterium iniquitatis iam operatur: cum verò Romani Regni nomen penitus de medio fuerit sublatum, tunc apparebit mundo ille sceleratissimus hostis Christi. Ita ferè antiqui Interpretes, qui ea ætate scripserunt, cum adhuc staret Romanorum Imperatorum auctoritas & potentia vt Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Ioannes Chrysostomus; quin etiam Irenæus & Hippolytus antiquissimi; qui verò post septingentos inde annos extitere, tanta facta Romani Imperij declinatione, vt corruisse iam videretur & vix vestigia quædam titulis potius quam re antiqui splendoris retinere, ij discessionem quidem iam factam à Romano Imperio dicunt, neque tamen mentitur Apostolum, qui dixerit prius discessionem futuram, sed discessione facta Antichristum finemque mundi continuo futuram non dixerit: ita censet Anselmus, ita Thomas. At mihi phrasim scripturæ attentius cogitanti, non videtur Pauli sensus habere aliud quam sublato Romano regno, & facto de medio, vt ille loquitur, Regnum Antichristi futurum, idque eo interuallo atque ordine vt vtriusque rei consecutio aliqua intelligi possit. Itaque non puto Romanum Imperium penitus extinctum, neque eam discessionem siue defectionem omnino expletam, quamuis maxima ex parte perpetrata sit. Manet Cæsarum nomen, manet Imperij titulus, & quod est ca-

Ambros. in 2.
Thess. 2.
Hiero. in Dan.
c. 11.
Aug. 20. de Ci
uit. c. 19.
Chrysost. in 2.
Thess. homi. 4.
Irenæus. lib. 5.
aduer. heret. c.
25. & 26.
Hippol. lib. de
Antichr.
Ansel. in 2. c.
2. Thess. Tho.
ibidem.

est caput, manet à Romano Pontifice, qui caput est orbis, Ecclesiæ tuendæ auctoritas. Et quamuis extenuata valde & ad Prouincias exteras translata, stat adhuc sua Romano Imperatori potentia. Nāque, vt quidam scripsit. In Francorum Reges Romani Imperij summa concessit, quorum in Imperio successionem vsque ad suprema tempora duraturam, quod ille asserit, cur diffidamus, non video. Profecto Patriarchę Iacob præclaram illam Prophetiam: Non auferendum sceptrum de Iuda, nec ducem de femore eius, donec veniret Christus, impletam negare non possumus: attamen sceptrum Iuda, & duces fenoris eius vix in historijs inuenimus. Sed inuenimus tamen Hyrcanum de illa tribu regni nonnullum specimen tenentem: inuenimus extenuatum sanè & femimortuum ducatus Iudaici titulum. Sed tamen nonnullum, neque extinctum penitus, vsque ad Herodē Idumæum atque gentilem: quo tempore Christus in Bethlehem natus est, & impletum Patriarchę antiquissimum vaticinium. Eodem modo si quis sanè perpendat, Antichristi aduentus à Paulo prædictus, cum defecerit Romanum Imperium, minimè fallit, quandiu Romani Imperij summa quauis mutata, quamuis debilitata, sed tamen nonnulla stat. Neque liquido colligere possumus, quantum intersit vsque ad illam omnimodam extinctionem, & sublationem de medio, propterea quod res humanæ incertum habent statum, vt ex summis infimæ, rursus ex infimis summæ fiant. Ipsa Iudaici regni historia à Sancto Dauide, qui primus fuit de Iudæ stirpe Rex Israel vsque ad extremum Hyrcanum, quas habuit vicissitudines, quas varietates fortunæ, quis explicet? At Deo certa sunt omnia, qui solus nouit tempora & momenta. Illud etiam addo, non mihi displicere, quod nonnulli ex Patribus discessionem eam interpretantur ab Ecclesia Romana, quam hæreses & schismata in plurimis orbis nationibus inuexerunt: & quidem Mahumetis insanissima impuritas maximam partem Orientis atque Africæ tenet. Græcorum amplissima Regna sub inimicis Christi agunt, & qui Christianum nomen retinent à Christiana fide Romanæ Ecclesiæ longè absunt. Septentrionē propemodū totum, magnamq; occidentis partem pestis Lutherana peruasit. Magna sanè facta est ab Ecclesia Romana discessio, vtrum hæc prænuntia sint instantis Antichristi, quis nouit hominum? Sed tamen Pauli sensus cum Danielis sermone coniunctus, magis mihi significare videtur Regni temporalis Romani quam spiritualis interitum, cum legamus aliàs: Portæ inferi non preualebunt aduersus eam. Et ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Stabit ergo, stabit omnino Ecclesia Romana, quandiu erit in orbe Christi Ecclesia.

In opus. quod extat in 9. tomo operū August.

Gen. 49.

Ansel. & D. Tho. in 2. ad Theff.

Dan. 8.

Matth. 16.

Matth. 28.

DE NOMINIBVS ANTICHRISTI.

Cap. III.

ERGO Antichristum sub ipsum mundi huius occasum fore venturum diuina Scriptura manifeste docet, quem etiam vocat hominem peccati, filium perditionis, illum iniquum bestiam de abyssis ascendentem, leonem, aprum, vrsum, pardum, caudam Behemot, abominationem desolationis, caput impiorum, his alijsque nominibus inexplicabilem nequitiam hominis omnium qui vnquam fuerunt atque erunt sceleratissimi insinuans. Quare Theologi iure definiunt, istum & malorum omnium esse caput, qui omnes longe superet malitia, & omnium in eum vitiorum ac scelerum, tanquam in mare riuulos vndique, copiam confluere. Quod autem quidam scriptores celebres prodiderunt, in ipsa prima procreatione in utero matris ita Diabolum in hunc ingressurum eique copulandum, vt idem sit & diabolus & homo sicut Christus idem fuit Deus atq; homo, pie interpretandum est de vehementissima malitiae operatione & inseparabili coniunctione, non quod vna eademque persona & diabolus sit, & homo, quemadmodum Sanctus Ioanes Damascenus praclare monuit: Etenim soli Deo possibile, ita sibi humanam vnire naturam. Quod vero Hippolytus antiquus autor asseruit Antichristum ipsum fore diabolum phantastico corpore praeditum, non solum Hieronymus verum etiam fides catholica rejicit, Paulo affirmante illum hominem peccati. Nam quod Magdeburgenses haeretici negant fore Antichristum hominem verum & singularem, sed esse potius vocabulum commune multorum, ab vniuersa Ecclesia exploduntur, quae firmiter per scripturas edocta Antichristum verum & singularem hominem fore praedicat. Hunc filium Diaboli, falso quidam iam extitisse opinati sunt; alij, vt Hieronymus, Augustinusque narrat, Domitium Neronem, qui Apostolos Petrum & Paulum occidit, putant Antichristum fore, ob saevitiae & turpitudinis magnitudinem, atque horum alij excitandum ex mortuis, vt veniat, alij nondum vita excessisse volunt. Quidam Mahometem illum, qui Alcoranum condidit, atque orbem penè armis doloque spurcissimae atq; stultissimae legi subdidit, Antichristum volunt. Nec defuere qui nostri saeculi bestiam immanem Martinum Lutherum, fecere Antichristum: quod bellum aduersus Dei Ecclesiam implacabile gesserit. Fuere hi quos commemoravi planè Antichristi, idest Christi atq; eius Ecclesiae cruentissimi hostes, & quicumque haesiarchae merito Antichristi

*2. Thes. 2.**Apoc. 11 & 13.**Psal. 9. & 79.**Iob. 40.**Daniel. 12.**8. Th. 3. p. 9. 8.**nr. 8.**Ruper. li. 8. in**Apoc.**Damas. lib. 4.**De fide. c. 27.**Hippo. lib. de**Antich.**Hieron. in c. 11.**Dani.**2. Thes. 2.**Hierony. in 11.**cap. Daniel.**Aug. li. 20. De**ciui. c. 19.**Faber Stapul.**in scolijs Da-**mas. li. 4. c. 27.**Frä. Eccliar. in**schol. c. 30. lib.**5. Irenä. diffu-**se, idē Ioannes**Annius.**Henrmi^o Cli-**stous Theo.**Lindanus &**Obsusius ca-**tholici.*

christi censendi sunt. Nam Ioannes ita nos admonet: Filioli nouissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit: & nunc Antichristi multi facti sunt: vnde scimus quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtrique nobiscum. Igitur quisquis Christum oppugnat, Antichristus est, praesertim nomine Christiano glorians. Hos esse permultos Ioannes docet. Itaque nobis tanquam horam nouissimam esse computandum ipsum hoc tempus quod terimus: vt aduersus nostri temporis Antichristos vigilanter ac fortiter repugnemus, ne aut fraude capiamur aut vi superemur ab hostibus Christi, tandiu enim nobis mundus manet, quandiu vita manebit, quae profecto breuissima hora putanda est. Atque vt mundi finem Antichristi aduentus certo indicabit, ita nos existimemus finem instare, quandoquidem Antichristi, hoc est, fidei & spei & charitatis inimici non cessant nos oppugnare. Hac caelesti dilecti discipuli commonitione, cum Antichristi aduentum, mundi que terminum non anxie aut curiose inquirere docemur, sed quod ad nos attinet, iam putare praesentem, atque ita nos gerere vt breui hora victuros decet: tum vero in fide catholica valde confirmamur, quae non ante mundum desitutum pronuntiat, quam ille Scelestissimus vbiq; innotuerit. Ita fit vt quicumq; nos ante accesserunt, quonia res humanae finitae non sunt, Antichristi quidem praenuntij & membra praecipua esse potuerint; ipse ille Antichristus, quem tantopere literae sacrae commendant, nullo modo. Cum Nero & Arius, & Mahometes, & Lutherus, etiam si in vnum, eorum peruersitas transfundatur, tamen cumulum veri illius Antichristi multis partibus minime impleant.

1. Ioan. 2.

MULTA DE ANTICHRISTO

traditione Apostolica Sanctos Patres tenere, quae contemni nullo modo debent.

Cap. IIII.

DE tentatione autem suprema scripturi, neque temere quicquam pronuntiare debemus; neque ea contra contemnere, quae idonei testes confirmant. Multa enim, vt Chrysostomus habet, de Antichristo vana iactantur: multa anilibus fabulis persimilia ac non nulla illa commemorat, vt geniculationes, vt matris in ipso ortu necem. Hac repudiare docti facile solent: vulgus ab ijs nemijs ad seria illa, quae scriptura commendat, reuocandum: contra tetrici quidam censores

Chrysin hom. ad populum Antioch.

F repel.

repellendi sunt, quibus nihil placet nisi quod vel sensu suo metiuntur, vel euidentissima scripturæ aut Ecclesiæ auctoritate cõcluditur. Sanctorum verò Patrum sententias ita auscultant, ac si futorum, aut fellariorum, aut saniorum & vilium, huiusmodi opificum audirent, neque reuerentur Hieronymi vel Gregorij, vel Ambrosij auctoritatem. Quæ mihi quidem quorundam, qui sibi sapientes videntur, arrogancia & aspernatio sanctorum Patrum, vix possum dicere, quanto opere moueat stomachum. Cogitare prudentissimus quisque debet hominem grauem nullo modo affirmare solere, quæ ignorat: neque ijs fidem commodare, quæ parum idoneis argumentis didicit. Hoc in Historicis sæculi obseruat omnes. Neque alia ratione adducimur, vt Liuius, Sallustius, Suetonius, Plutarchus, Xenophõti credendum putemus, quam quod homines graues non nisi comperta sibi affirmare soleant. Quid igitur Gregorio, Ambrosio, aut Damasceno aut Bedæ minus auctoritatis est, quibus ad summam naturæ grauitatem, etiã Christianæ religionis immensum pondus accessit? Ergo quæ de Antichristo tanti Patres asseuerant, ea reijcere nemo debet. Sed cum omni veneratione suscipere, cum præsertim ea forma dicendi vtantur, quam nisi in re certa & sibi satis nota, nullo modo adhibere soleant. Est autem impensè aduertendum, quæ de hac re scribunt, ita plerunque scribere vt non tam suam, quam communem sententiã suorum, id est catholicorum se tradere affirmant, quod in commentariis Hieronymian Danielem, apud quem copiosa de Antichristo prophetia est, quibus notare potest. Vnde autem vel Sanctis Patribus vel plebi Christianæ ea de Antichristo cognita sunt, quæ literis prodiderunt, sine dubio tenendum est, multa illos ex arcana interpretatione scripturarum didicisse: multa etiam sine scripto tradita sibi ab Apostolis, Ecclesiam conseruasse. Testis est Irenæus Martyr, qui locum obscurissimum Apocalypsis tractans de numero nominis Antichristi, ab ijs se ea accepisse confirmat, qui Ioannis faciem viderunt. Neque enim (inquit) ante multum temporis visus est, sed penè sub nostro sæculo ad finem Domitiani Imperij. Nam de Antichristo, si quis aduertat, tam multus est apud antiquissimos Patres sermo vt merito de manu in manum venisse videatur. Quia enim res erat tum arcana tum inuidiosa externis hominibus, potius verbo traditam quam scripto Apostoli reliquerunt. Id quod non obscure indicant epistola eorum. Ita Paulus ad Thessalonicenses. Non retinetis, quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? & nunc quid detineat, scitis vt reueletur in suo tempore: ita Ioãnes: sicut audistis, quia Antichristus venit. Ita Iudas Apostolus: vos autem carissimi memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illi-
fores

*Irena. libr. 5.
aduersus hæ-
re. c. 30.*

2. ad Thess. 2.

*1. Ioan. 2.
Iud. 1.*

fores & cætera. Ita denique Princeps Apostolorum: ut memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à Sanctis Prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris, hoc primum scientes, quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores. Quæ omnia si quis expendat, facile intelliget de nouissimis temporibus plura multo Apostolos verbo tradidisse, quam scripto: vnde ea omnia haurire potuerunt Pastores Ecclesiæ, quæ de Antichristo literis commendarunt.

2. Petr. 3.

ANTICHRISTVM SEVERVM MESSIAM
mentiturum & eo nomine à Iudæis recipiendum.

Cap. V.

IGITUR Antichristum nouissimo tempore venturum, in Christum atque eius Ecclesiam super omnes mortales qui vnquam fuerunt pessimè defæuiturum, tandem Christi maiestate perimendū diuina scriptura tradit; & fides catholicæ Ecclesiæ tenet. Quo autem ordine & modo hæc gerenda sint, quantum cælestis auctoritas nobis significare dignata est, cum Dei omnipotentis auxilio, ad Christi nostri gloriam explicare conabimur. Antichristi vocabulum solus Ioannes habet in suis canonicis: rem omnis propemodum scriptura sonat. Proprie verò hominem Christo oppositum atque æmulum intelligimus. Nam quo peculiari nomine ille nequam appellandus sit, quanquam ex numero nominis eius, quod esse sexcenta sexaginta sex, cuius mysterium Ioannes in Apocalypsi plurimi facit, multi multa scripserunt, in primis quæ Irenæus cuius vestigia sequuti cæteri, in compluribus nominibus numerum illum iuxta characteres Græcos deprehenderunt: quidam ad Latinas etiā notas, ut in ijs Martinus Luther esse ostenderent audacius transtulerunt; tamen neque certi quicquam tenemus, neque verò id magnopere refert. Mysterium autem illud, quale sit, qui à Spiritu sancto didicerit, docere poterit; certè ut prædictus Martyr opportunè admonet, Spiritus sanctus, donec fiat, celatum voluit, cum factū fuerit, tunc aduertere non erit difficile, vim literarum in numerando tenenti. Fortassis etiam cum eo numero dierum, quem Daniel ponit, rationem aliquam habet numerus nominis Antichristi, quem Ioannes commendat. Beatus dicitur qui peruenerit ad numerum dierum mille trecentorum triginta quinque, cuius numeri dimidium est numerus bestię, id est sexcenti sexaginta sex, vno tantum cum dimidio dempto. Sed missa ænigmatum diuinatione illud est certum, ob id Antichristum dici, quod se Christi-

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 4.

2. Ioan. 1.

Apoc. c. 13.

Irena. lib. 5. c.

30.

Ricar. Ar-

thas Ruper. in

Apoc. Thomas.

Dan. 12.

Apoc. 13.

stum verū, hoc est Messiam in lege promissum prædicaturus sit: nostrum vero Christum impostorem & seductorem calumniaturus. Quamobrem Iudæos primum ad se allecturum, & eorum legem obseruaturum, quin etiam de eorum stirpe futurum, constanter sancti Patres affirmant. Etenim Iudæorum populum & nomine & legis ceremonijs conseruatis vsque ad vltima tempora permansurum nõ absurde interpretantur graues auctores ex illis Domini verbis. Amen dico vobis quia non præteribit generatio hæc donec omnia hæc fiãt. Re enim vera mirabile est genus hominum vbique dissipatum, omnibus infestum & vile, nullo duce, nulla potentia fretum, mansisse tamen, neque esse abõlitum: quod clarissimis & potentissimis populis accidit, vt ne memoria quidem extet posteritatis illorum. Itaque facile est agnoscere cælesti quadam prouidentia factum, vt Ecclesia ipsos suos inimicos testes haberet diuinæ veritatis: vt etiam in finem reseruarentur alij in vitam, cum Israel saluus fiet post plenitudinem gentium, alij in iudicium recepturi Antichristum, qui Christum repudiauerunt. Hoc ipse Dominus illis exprobrauit, cum dixit: Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me: si alius venerit in nomine suo illum accipietis: quem locū de Antichristo à Iudæis recipiendo intelligi debere, consentienter affirmant Irenæus, Hilarius, Augustinus, Damascenus, Ambrosius, Hieronymus. Id ipsum Apostolum significasse volunt Augustinus, & Anselmus. cū scribit Thessalonicensibus, loquens de Antichristo & eius signis mendacibus, eo quod charitatem veritatis nõ receperunt, vt salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati: Itaque ex his testimonijs Christi & Pauli docent Sancti Patres, Iudæos Antichristū sequuturos vt verū Messiam, imo vt Deum. Propterea & Sabbati atq; legis obseruationem inducturum scribit Gregorius Papa. Ambrosius circumcisum, aut ex circumcisione venturum vt Iudæis fiducia sit. Idem quoq; aliàs scribit quod & Hieronymus habet, ex tribu Dan prodire Antichristū, idq; significatū à Patriarcha, illis verbis: Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro: salutare tuum expectabo Domine: colubrum vocat quod fallacia lubricus; cerastē, idest, cornutum serpentem, quod cornibus potestatis armetur. Dolo enim & vi certabit: vngulas autem equi mordebit, cum prædicatorum qui Christum populis ferunt, vestigia persequetur, quo tempore solum Dei erit expectandum auxilium, cum humana omnia defecerint. Ex Dan proditurum Antichristum alio etiã testimonio confirmat Beatus Irenæus ex Hieremia: A Dan auditus est fremitus equorum eius à voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra: ob id etiã vult

Mat. 24.

Rom. 11.

Ioan. 5.

Irena. lib. 5. c.

25.

Hilar. lib. De Patris & filij unitate.

Aug. tract. in

Psal. 105.

Damasc. lib.

4. c. 27.

Ambros. in 2.

Thes. 2.

Hieron. ad Al

gas q. 11.

Aug. epist. 80.

Ansel.

2. Thes. 2.

Greg. lib. 11.

Reg. c. 3.

Ambros. super

2. Thes. 2.

Hierony. in 9.

super Genes.

Amb. li. De be

ne dict. Patri.

arch. c. 7.

Et in Psal. 40.

Gen. 49.

Iren. li. 5. c. 30

Hier. 8.

vult in Apocalypsi inter tribus ab Agno signatas tribum Dan non nominari: ob id etiam Dan castrametari solitum aiunt ad Septentrionem, à quo omne malum pandatur. Sed in tanta confusione tribuū, oblitterata penè omni genealogiæ antiquæ propagine, nō erit facile obseruare an ex ista tribu Dan veniat ille pestifer: neque multum id refert ad cognoscendam perfidi impietatem. Illud modo maneat, quod secundum scripturas & Patrum traditionem est certum. Antichristum Iudæos Christi inimicos conciliaturum, seque promissum lege Messiam mentiturum, atque ob eam rem Iudaicas obseruationes orbi inuecturum. Neq; tamen Christianas penitus abolebit, vt Pāpa Gregorius tradit, sed quod fecit prænunciū illius Mahometes, ex vtraq; lege legē suā ille cōflabit: ac fortassis & ipse Christiano baptismo tinctus erit, vt iniquitate maiore cumuletur, qui Apostata pessimus, siue, vt Augustinus legit, refuga ab Apostolo nominatur. Verum hoc habetur incertum.

Apoc. 7.

*Num. 4.
Hiere. 1.*

*Greg. lib. epist.
11. c. 3.*

*Aug. li. 20. De
ciuitat. c. 19.*

QV I D D E E D V C A T I O N E E T I G N O B I L I T A T E
& Regno Antichristi Patres tradant. Cap. VI.

Neque illa multo certiora, de Patria, de natalibus, de educatione Antichristi. Probabiliter tamen accipi possunt. Quidam enim scribunt in Babylone nasciturū, quod videtur innuere Hieronymus, cum dicit de Babylone venturum. Quod si Babylone spiritualiter intelligimus, perspicuum est Patriam illi nullam aliam, quam Babylone fore, hoc est, societatem impiorum. Sanctorum enim, quæ fursus est Hierusalem mater est. Babylonis autem ruinam & Isaias & Ioannes annuntiant, cum diem Iudicij vltimum venisse clamitāt, Ioānes verò Damascenus grauis sine dubio auctor & magnus Theologus, asseuerat ex fornicatione nasciturū (vnde fortassis fabulæ vulgari de sanctimonialis & monachi concubitu locus aliquis factus est) & suscipiet, inquit, omnem operationem Satanæ, non quod illi Diabolus hypostaticè vniatur, vt Deus homini in Christo, sed quod illum totum imbuat, seque, quantum homo capere potest, transfundat in hominem, vt ab ipsis suis exordijs totus à Diabolo possideatur. Educabitur autem occultè, inquit, & repente insurget, & eleuabit se & regnabit, & in exordio regni sui simulabit bonitatem, cum vero fuerit factus dominator, persequetur Ecclesiam Dei. Hæc Damascenus, quæ satis per se quidem credibilia, à tanto viro non inaniter asseri existimare debemus. Futurum autem Regem Antichristum, Daniel manifestissime docet, cun-

In opus. De Antichr. in. 9. 10.

Aug. Hiero. in 11. caput. Daniel.

Gal. 4. Isaias. 13.

Apoc. 17. Damas. lib. 4.

De fide ortho. c. 27.

eundemque regnum non à maioribus, neque vllò nobilitatis itre accepturum, sed vili genere natum inuasurum artibus pessimis, ita enim legimus apud illum. Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius, & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulencia. Hunc locum cum omnibus consequentibus vsque ad finem capitis duodecimi, de Antichristo & nouissimis temporibus prophetiari, quidquid Porphyrius obganniat, nostrorum, idest, catholicorum esse sententiam Hieronymus testatur. Idcirco alio quoque loco Antichristum vocat Daniel cornu paruulum, quod tamen cornua magna contriuerit, quod ex tenuissimis atque ignominiosis initiis ad summam orbis terrarum potentiam euaserit. Prorsus ordine contrario Christo nostro: qui genere quidem illustri & regio fuit, sed regnum mundi etiam oblatum auersatus est, cum esset tamen Rex Regum, per cuius sapientiam Reges regnant & legum conditores iusta decernunt.

TRES ANNOS ET DIMIDIUM DURATURAM
tyrannidem Antichristi. Cap. VII.

TEMPVS autem Regni Antichristi, scriptura euidenter ostendit, cum Daniel de illo scribat. Alius consurget post eos, & ipse erit potentior prioribus, & tres Reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges: & tradentur in manu eius vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis. Hoc rursus apud eundem Prophetam Angelus magno interposito iureiurando confirmat. Cū eleuasset, inquit, dextram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidium temporis. Adnotauit verò Hieronymus tempus pro anno in scriptura usurpari, præsertim apud hunc Prophetam, qui Regi Nabuchodonosor prædixit, quod septem tempora mutarentur in eo, quod postea de annis septem ipse explicat. Tempora autem vt cum eodem Hieronymo Augustinus pariter monuit, duali non plurali numero posita sunt: nam eam differentiam Græcis esse constat: De Hebræis ipse tradit. Itaque regnaturum Antichristum constat annos tres & dimidiū. Quod Propheta Daniel numero dierum euidentius expressit. A tempore, inquit, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta, qui conficiunt annos tres & semis, pauculis diebus amplius. Tantundem & Ioannes in sua Apocalypsi habet: vbi scribit mulierem illam, qua signifi-

gnificari Ecclesiam notissimum est, in deserto ali per tempus & tempora, & dimidium temporis, propterea quod toto tempore saeva illius persecutionis, Sancti viri & fideles, urbium frequentia deserta ad ultimas solitudines fugient, quemadmodum Patres tradunt, & ipse Christus faciendum monuit, cura de ea tempestate loquens: Cum videritis, ait, abominationem desolationis, quae dicta est à Daniele Propheta stantem in loco Sancto (qui legit intelligat.) Tunc qui in Iudaea sunt fugiant ad montes, & qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua, & qui in agro non revertatur tollere tunicam suam. Quae quavis mysticos sensus habeant pulcherrimos, quos Patres explicant, tamen ad literam significant ea procella detonante, opus esse fuga concita, atque expedita, omnium fortunarum iactura facta, ut consulatur saluti. Hoc ipsum etiam dixerat Ioannes (repetit enim ut Augustinus monuit eadem mysteria verbis aliis perquam frequenter) cum scripsit: Mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi pascat eam diebus mille ducentis sexaginta. Totidem dies prophetaturos duos illos admirabiles testes, quos Antichristo sese opposituros refert, in eadem Apocalypsi legimus, nempe dies mille ducentos sexaginta. Quam rem ut altius impressam teneret memoria populi Christiani, etiam computatione mensium explicandam putavit Spiritus sanctus. Nam civitatem calcandam in mensibus quadraginta duobus ibidem legimus. Neque dubitamus Sanctam civitatem, quorum sunt ciues & domestici Dei, servus Christi, Ecclesiam catholicam, quae est domus Dei, vrbs fidelis, civitas sancta. Habet autem non nihil dubitationis, cum Daniel dies designaverit mille ducentos nonaginta, cur Ioannes ex eo numero detrahat triginta. Et tamen tempus & tempora, & dimidium temporis ponat, quemadmodum ille. Sed Daniel tempus computavit ex quo ablatum est iuge sacrificium, & posita desolatio abominationis. Ioannes verò solum illud, quo in solitudine mulier serpentem fugiens divinitus nutrita est. Itaque possumus intelligere ab eo tempore, quo posita est abominatio usque dum mulier in solitudine collocata est, mensem intercessisse partim fugiendo, partim fugam parando, aut etiam rei notitiam accipiendo. Vt cunque hoc sit, certum est summam eandem confici annorum trium, & dimidij paulo plus minus: quod nullo modo impedit, quin tempus & tempora & dimidium temporis computentur. Siue enim post annos tres, menses effluant quinque & dimidium, siue sex & dimidium, verissime utrunque tres, sesqui annos numeramus.

Matth. 24.

Aug. lib. 20. de civit. c. 17.

Apoc. 12.

Apoc. 11.

Apoc. 11.

MAGNA BELLA GESTVRVM, ANTE QVAM
orbe victo totum ad Ecclesie persecutionem se conuertat.

Cap. VIII.

EX his Regnum Antichristi tres annos cum dimidio duraturum, liquido constat. Vtrum autem id temporis, ex quo primò regnare cœperit, computandum sit, an porius, ex quo deuicto orbe terrarum, & sibi subiugato, tota atrocitate in Ecclesie catholice fidem arma conuertat, non satis constat. Etenim vtroque modo tetram illam furiam belligeraturam, in Reges & Respublicas, vt externum imperium orbis obtineat: in sanctos & fideles viros, vt Christi Euangelio abiecto se vnã colant, nemo dubitare potest, qui sacras literas, velt tenuiter legerit. Et quamuis vtrumque bellum in corpora & animas simul gesturus sit, tamen & rationi, & ijs quæ à Daniele dicuntur, cõsentaneum est, prius bella humana, deinde diuina gesturum, id est, in Deum tunc totis viribus desæuiturum, cum potentiam suam tot victorijs orbis terrarum confirmatam viderit. Quare certum propemodum mihi est, annos tres & dimidium non ab initio Regni Antichristi numerandos, sed ab obtento iam supremo orbis terrarum dominio, quemadmodum etiam censet Rupertus. Scimus enim hanc bestiam nulla Regni à maioribus accepta hæreditate, ex modicis sanè primordiis, pugnando & vastando ad summam illam potentiam euasuram. Scimus ex eodem Propheta Daniele quamuis prospera pleræque habiturum, interdum tamen etiam aduersam experturum fortunam: quod & Ioannes innuit cum dicit: Vnum de capitibus huius bestie quasi occisum in mortem, sed mox plagam esse curatam. Et venient, inquit, super eum Trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur. Scimus plurima illum prælia commissurum cum Regibus Austri & cum Ægypto & Arabia, & varia fortuna, tandem omnium potiturum. Hæc verò omnia intra breue trium annorum, aut quatuor tempus, geri non possunt: sed quid moramur? Ipsa scriptura manifestè se aperit, si quis aspiciat. Vbi enim commemorata sunt longo sermone prælia quæ dixi, & alia complura, subiicit diuinus Prophetæ: Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis & auferent iuge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem. Atqui ex hoc tempore computandos esse annos tres cum dimidio, & dies mille trecentos nonaginta, apertissimè docet in alio loco Daniel. Ergo cum tempus Regni Antichristi tribus annis & dimidio definitur, intelligendum est, cum iam cõfirmato imperio ad Christi cul-

Ruper. lib. 8.
in Apocalyp.

Daniel. 11.

Apoc. 13.

Dan. 11.

Dan. 11.

Dan. 12.

sti cultum & fidem funditus euertendam, omnia sua consilia, cogitationes que conuertet. Atque hoc est illud alterum bellum, quod Ioannes teste, datum est illi facere in Sanctos. De hoc Daniel dicit; Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. De hoc Saluator testatur: Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo neque fiet. De hoc Ioannes scribit, quod datum est bestiæ bellum facere cum sanctis, & vincere illos. Horroris & formidinis diuina verba sunt plena. Quis enim ad tantam terribilitatem non expauescat? Quis tam duro tempore præripi se non deprecetur? Sed Dei misericordia benigne rebus humanis consuluit, quod tyrannidem illam non amplius quam tres annos cum dimidio prorogauit. Nisi enim breuiari fuissent dies illi non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur. Idcirco toties ac tantopere spiritus sanctus tempora sæuientis Antichristi definit, computatione temporum, mensium expressione, dierum etiam enumeratione, vt spem suam possit populus Christianus sustentare, dum breui eam omnem tempestatem finiendam cælesti sibi auctoritate persuadet.

Apoc. 13.

Dan. 12.

Matth. 24.

Apoc. 13.

Mat. 24.

**DE IMPERIO ANTICHRISTI, OMNIUM QUÆ
vnquam fuerunt, amplissimo. Cap. IX.**

DE temporali autē regno Antichristi, quod opulentissimū atque potentissimum omnium, quæ vnquam fuere, futurum sit, de uictis magnis regibus, vastatis urbibus nobilissimis, direptisq; infinitis opibus, copiose docet liber Danielis: Brachia, inquit, pugnatīs expugnabuntur à facie eius, & cōterentur. & mox: Et abūdantes & vberes vrbes ingreditur, & faciet quæ non fecerūt Patres eius, & Patres Patrū eius: rapinas & prædā & diuitias eorū dissipabit. Et infra. Et reuertetur in terrā suā cū opibus multis. Nā quod ad culmē dominatus totius orbis sit peruenturus, & Romani imperij vires omnes occupaturus, manifeste in eodē libro legimus sic, Bestia quarta, regnū quartū erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terrā, & conculabit, & cōminuet eā. Hæc de Romano Imperio, Chaldæum, Persicum & Græcū longe superante dicta nemo ambigit. Ilico autē de Antichristi tēpore & regno: Porro cornua decē ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus: & tres reges humiliabit. Quem locum tractās S. Hieronymus refutata Porphyrij peruersa expositione sic scribit: Ergo dicamus quod omnes doctores Ecclesiastici tradiderunt: in cō-

Daniel. 11.

Dan. 7.

Hierony. in 7.

Dan.

DE TEMPORIBVS

30
 summatine Mundi quando Regnū destruendū est Romanorū; decē
 futuros Reges, qui orbem Romanum inter se diuidant, & vndeci-
 mum surrecturum esse Regem paruulum, qui tres Reges de decem
 Regibus superaturus sit, id est Ægyptiorum Rēgem & Africæ, &
 Æthiopiæ, sicut in consequentibus manifestius dicemus. Quibus in-
 terfectis etiam septem alij Reges victori colla summittent. Et ecce,
 ait, oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto. Ne eum putemus
 iuxta quorundam opinionem, vel diabolum esse, vel Dæmonem, sed
 vnum de hominibus: in quo totus Sathanas habitaturus sit corpora-
 liter. Hęc Hieronymus. Cuius sententia omnium scriptorum Eccle-
 siasticorum, si ipse non fallit, sentētia est. Hyppolitus sanè atque Ire-
 næus quorum commentarios videmus, certissimam censent: in qua
 profectò nullo modo tanta posset esse consensio, præsertim de re ob-
 scurissima, & ab hominū notitia remotissima, nisi qui reuelauit Pro-
 phetæ mysterium, etiam aperire sensum suorum, vt intelligerēt scri-
 pturas, dignatus fuisset. Itaque ex traditione Apostolica scriptores
 Ecclesiasticos hæc de futuris Antichristi temporibus tanto consensu
 docuisse credendum est. Mirificè etiam consentit cum hac visione
 Danielis, visio illa Ioannis, qua refert bestiam de mari ascendentem
 habentem cornua decem, & super ea diademata decem, septem au-
 tem capita & super his nomina blasphemiæ. De mari ascendentem,
 vel de abyssu (vt aliàs dixerat) vidisse se dicit: Sicut Daniel bestias il-
 las quattuor de mari magno ascendentes vidit: Regna videlicet de
 mundi huius procellosa mutabilitate erumpentia. Quanquam nihil
 vetat etiam planius Antichristum mare enauigantem, & Imperium
 Romanum aggredientem accipere. Nam abyssus & mare idem est.
 Decem autem cornua etiam à Daniele nominantur, & explicantur
 decem Reges siue Regna in quæ diuisum erit Imperium Romanū.
 Septem autem capita, ob id quod tres Reges ipse conteret: cæteri au-
 tem sub eo regnare intelliguntur, illius legibus subditi, atque ideo &
 ipsi in Deum blasphemabunt, vt sese bestiæ coniungant. Caput au-
 tem ipsius vnum veluti occisum in mortem illud fortassis est, quod
 Daniel quoque scribit de Antichristo. Et venient super eum Trieres,
 & Romani, & percutietur & reuertetur, & indignabitur. Quod au-
 tem sanata sit plaga eius, etiam illic adiungitur, & reuertetur, & co-
 gitabit aduersus eos qui dereliquerunt testamentū Sanctuarij, (quia
 etiam barbaros & Mahumeranos, atq; hereticos cæsurus est.) Et bra-
 chia ex eo stabunt &c. Quanta verò futura sit Antichristi magnitudo
 & violentia, subdit Ioānes. Et bestia quā vidi similis erat pardo, ob ve-
 locitatem, & pedes eius pedes vrsi: ob rapacitatē, & os sicut os leonis,
 propter maiestatem & tyrannidē. Et admirata est, inquit, vniuersa terra
 post bestiam, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ?
& quis

*Hip. lib. de An-
 tichristo.
 Irena. lib. 5. c.
 26.*

Apoc. 13.

Daniel. 7.

Dan. 11.

Apoc. 13.

& quis poterit pugnare cum bestia? Quæ de ipsa Antichristi persona prophetata esse, quãuis nihil vetet de tota impiorũ vniuersitate intelligi, auctores optimi tradunt, Thomas, Ricardus de Sancto Victore, Gregorius magnus, atque Ambrosius: Et ipse Irenæus à discipulis Ioannis edoctus. Mouet verò nõnullos illud de cornibus decem, per quæ decem Reges intelligi ipse Spiritus sanctus expressit. Qui nam hi Reges sint, & vbi & quando? Nam quod quidam decem Reges eos interpretati sunt qui in Imperio Romano persecutionem Ecclesiæ commouerunt satis ab Augustino refellitur, multo quæ apertius ab ipso Propheta Daniele. Si enim cornu illud paruulum, quod de medio aliorum ortum est (per quod significatur Antichristum ex ipso orbe Romano futurum) tria contriuisse de cornibus, hoc est, tres Reges vastasse narratur; quomodo Diocletianus aut Decius aut Seuerus, aut alius quisquam illorum ab Antichristo contritus sit, explicari minimè potest. Superest, vt intelligamus Romanum Imperium olim ab vno Imperatore administratum, tempore labente in plura esse Regna dissectum. Et cum Antichristus venerit, decem Reges totius Imperij Romani Prouincias inter se diuisas obtenturos: Quod S. Hieronymus ex maiorum concordia sententia prodidit. Verum S. Augustinus, quanquam non vult apertè contradicere, hæret tamen, & multum de istorum Regum numero ambigit. Itaque scribit in libris de Ciuitate Dei. Vereri me sanè fateor ne in decem Regibus, quos tanquam decem homines videtur inuenturus Antichristus, fortè fallamur, atque ita ille inopinatus adueniat, non existentibus tot Regibus in orbe Romano. Quid enim si numero isto denario vniuersitas Regum significata est, post quos ille venturus est? Quam interpretandi rationem Augustini libenter amplectitur Beatus Gregorius subtiliter & copiosè differens, ideo Antichristum vndecimum dici, quod numerus vndecimus propriè ad malum peccatumque significandũ pertineat. Verum hæc mystica Patrum expositio: ita cum pietate suscipienda est, vt maneat tamen suus historicæ veritati locus. Nam quod Augustinus vereri potuit, non esse tot Reges futuros in orbe Romano, quòd ad suam ætatem tantummodo distinctio Orientis & Occidentis à Cæsaribus facta esset, nos certè vereri nullo modo debemus, qui hoc ipso die vel ipsos decem, vel non multo pauciores, aut plures Reges (qui Regij nominis Maiestate digni sint) manifestè cernamus. Nam si veteris Imperij Romani amplitudinem recordermur, occurret facilè Italia, Gallia, Germania, Hispania, Britannia, Africa, Græcia, Aegyptus, Arabia, Asia vtraque, compluresque aliæ Prouinciæ in varios Principes deriuatæ, vt non sit difficilè cogitare vnius imperij decem sectiones fore. Quamuis verò Romana potentia videatur abolita & penitus extincta, non aliud tamen à Propheta

Thom. in 13.
Apoc.
Ricar. ibidem
Gre. 33. Mor.
cap. 26.
Amb sup. Psa.
45. & 2. Thes.
2. & super Apoc.
c. 13. si ei est opus illud.
Irena. libr. 5.
c. 28.
Aug. lib. 18. de ciui. c. 52.
Dan. 7.

Ita Hippol. de consum. sacul.
& Irenaus. li. 5. c. 25.
Aug. de ciuit. lib. 20. c. 23.

Greg. 32. mor. c. 12.

Dan. 7.

regnum, supra quartum futurum, nisi regnum Sanctorum, quod erit cœleste & æternum, prædicitur, propterea quod nulla Monarchia in totum Romanum Imperium successit, quemadmodum in quatuor illis, quas bestiarum nominibus designauit. Neque ipsum Romanum nomen extinctum est, neque Roma desijt esse orbis caput: & lingua ipsa Romana, & leges reliquo orbi veluti imperant, vt magis gentes reliquæ Romano Imperio sese inseruerint, quam illud exciderit. Quod si quis morem Prophetæ Danielis obseruet, inueniet planè illius visiones non allegoricos sed historicos sensus habere, quemadmodum ab ipso etiam Propheta aut ab Angelo enarrantur. Itaque decem cornua & cornu paruulum ortum è medio eorum, quod tria de reliquis contriuit, nihil aliud accipere possumus, quam quod Hieronymus iuxta veterum sententiam nobis exposuit. Et reuera quamquam est allegorica omnis interpretatio vt facilius ita à mēdacio tutior, tamen in ijs quæ magna vi spiritus significat, historicus sensus multo habet amplius & dignitatis & gloriæ. Atque ita videmus à Matthæo alijsque Euangelistis ad historicum sensum omnia veteris testamēti testimonia recitari, quæ nisi facta cerneremus facile in allegoricas expositiones declinarem. Quanquam non nihil me quoque hæsitantem facit quod pro certo Sanctus ille Pater affirmat, Tres illos Reges ab Antichristo opprimendos, fore Aegypti, Æthiopiæ, atque Africae Reges quod scriptura non explicat. Sed horum perfecta intelligentia vt Augustinus sapienter dixit, rerum magis ipsarum experientia comparabitur. Illud est certum, imperium illius, terræ finibus terminandū, vt legimus: Data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem. Quicquid ergo terrarum repertum est, illius imperio cedit. Ac de temporali Regno Antichristi hæctenus.

Dan. 7.

Aug. 20. de civ.
6. 30.

Apoc. 13.

DE SUPERBIA ANTICHRISTI, QVA SE ET
Messiam & Deum habendum, atque adorandum
exhibebit. Cap. X.

DE Spirituali & diuino ab illo affectato & quæsito, deinceps dicendū est. Neque enim contentus erit totius terrarum orbis imperio: sed ipsi cœlo scelestia arma etiam inferet; & omnipotētem Deum prouocabit, ac sese illius hostem palam profitebitur. Sapienter magnus quidam Philosophus dixit, non esse humanam naturam totius orbi imperij capacem, quod rem tantam ferre non possit. Itaque

Plato. in. 2. li.
de legibus.

que

que frequenter in sacris profanisque historijs legimus, homines etiã modestos, fortunæ prosperioris aura elatos & dominandi gloria captos, humana desijisse sapere atq; ad diuina aspirasse, quod de Rege Babylonis Esaias, de Rege Tyri Ezechiel, de Antiocho, Machabæorũ, de Ozia Regũ Iudã narrat historia. Ita nunc Antichristus, imo nõ ita sed vt pater ipsius Diabolus vsq; ad soliu Dei se erexit, & reliqua omnia parui faciens, vni se Deo opposuit, sedẽ suã super astra omnia in ipso diuinitatis culmine collocare conatus est: sic huius germana proles pronihilo ducens homines vicisse ipsũ Deũ aggredietur, gloriamq; diuinã vt ad se transferat, in eo omnẽ operã, curam, cogitationemque desiget. Itaque & rex orbis haberi volet, & se verum Christũ, mundi seruatorem prædicabit: Christum nostrũ nihil aliud quã impostorem fuisse, quæ de Christi miraculis, regno, morte, resurrectione, & ascensione in cœlos sunt à Prophetis prædicta, in sese vno omnia certissimẽ implenda. Quare & mortuum se & à mortuis resurgentem simulabit, & ad ascendendum in cœlum ipsam Sanctũ oliueti montem, vnde Christus noster ascendisse narratur, superbissimẽ eliget, post totidem annos à confirmato regno, quot Christus prædicauit. Hæc si noua cuiquam videntur & friuola, sciat magnæ autoritatis viros pro certis tradere, Gregorium Papam, Anselmum, Ricardum de sancto Victore, Thomam Aquinatem, atque etiam Hieronymum, imo verò Daniele, cuius ille interpretem agit. Tunc Iudæi, in quos perueniet ira Dei in finem, credent mendacio, quia veritatem reiecerunt. Tunc de illo prædicabunt multi, quod Saluator monuit: Ecce hic christus: Ecce illic: Ecce in deserto: Ecce in penetralibus. Neque verò hac tanta Messiaë gloria contentus erit; sed se & Regem & Christum, & Deum demum haberi, prædicæque contendet, cuius superbiam omnibus modis incredibilem sanctæ scripturæ fides certam facit. De hoc Paulus Apostolus scribit: Qui aduersatur & extollitur, supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus. Adorandum se omnibus exhibebit in templo, vt Deus quispiam cœlestis: Christi verò adorationem & Dei religionem non feret: se vnum pro Christo & Deo colendum ostentans. De hoc in Apocalypsi Ioannes: Et aperuit os suum in blasphemias in Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo inhabitant. Et adorauerunt eam omnes qui habitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ. Neque Ecclesiæ ergo neque Sanctis, atque Angelis, neque ipsi Deo parceret furor bestiaë. De hoc Daniel Sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora & leges: Et in alio loco. Et faciet iuxta voluntatem suam

Isai. 14.
Ezech. 28.
2 Mach. 9.
2. Paralip. 26

Greg. li. 10. ep. c. 3.
Ansel. super. 2
Thes. 2.
Ricard. in. li. 4.
in Apoc. p. 2. c. 4.
Tho. in ca. 13.
Apo.
Hierony. in c. 11. Danielis.
1. Thess. 2.
2. Thes. 2.
Matth. 24.
2. Thes. 2.

Apos. 13.

Dan. 7.

Dan. 11.

suam Rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magna & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata quippè est definitio, & Deum Patrum suorum non reputabit, & cetera.

DE QVODAM INSANISSIMAE SVPERBIAE
exemplo, digressio. Cap. XI.

MIHI verò hæc identidè cogitanti, vehementer subit humanæ infelicitatis profundum admirari. Quis enim talia nisi ab homine penitus insano, immò ne ab insano quidè, dici perpetrariq; posse credat? Et tamen sunt verissima, & serio ab homine mortali meditata atq; agenda. Nulla re capitur humana mès neq; facilius, neq; potentius quàm superbia. Nulla vis est veneni, nulla meri copiosi, nulla febris phreneticæ, quæ sic statum mentis euertat, nulla medicatissima potio ita in furorem rapit, vt animo semel humano imbibita superbia. Et quæ per furorem superbiæ loquimur, cogitamus, agimus, ea sani humilitate admiramur, atque erubescimus. Vbi enim humilitas ibi sapientia. Vbi superbia ibi protinus contumelia. Quo minus vero miremur Antichristi tantam elationem, referam cuiusdam eius certi discipuli, eodem morbo, idest superbiæ laborantis, non fictam fabulam. Fuit in hoc ipso Perueni Regno vir magni pro illo tempore æstimatus, doctus Theologus, ac Theologiæ professor, idemque catholicus & pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis oraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuspiam, quæ se edoceri ab Angelo magna quædam mysteria iactabat, quæque extra se interdum rapiebatur, aut rari simulabat, veluti altera olim Philumena, aut Maximilla Montani, ita deuinctus est, vt illam de summis Theologiæ quæstionibus sæpè consulere. In omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valde charam prædicaret, satis alioqui sordidam & perexiguo sensu præditam, nisi ad instruenda mendacia: igitur siue à Diabolo corripere (quod facilius est credere) cum eiusmodi extasim pateretur, siue callidè eam fabulam simularet, quod nonnulli viri prudentes existimarunt, ille Theologus, quod à muliercula magna & mira de se audiret, ac multo grandiora futura conciperet, libenter ei se discipulum addixit, cuius patrem spiritualem agebat. Quid multa? eo abductus est homo vt miracula facere tentaret, & fieri sibi persuaderet. Cum miraculi vestigium ne tenue quidem extaret. Ob hæc & quod propositiones aliquot ab illa Prophetissa accepisset à sensu Catholicæ Ecclesiæ alienas, à Sanctissimæ Inquisitionis

Proph. 11.

tionis iudicibus toto hoc regno stupente comprehensus est: ibi per
quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefa-
ctus est, homo omnium superbissimus & insanissimus. Cum enim
Angelum sibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet disceret, ac
deinde summa Dei ipsius familiaritate, & immediato colloquio se-
potitum pertinacissimè assereret, in eas nugas delatus est, quas nisi
ab homine prorsus mentis emotæ, dici nullo modo quisquam sibi
persuadeat. Erat verò ille tam integro sensu, quod ad cerebrum atti-
net, vt mihi integrior non sit. Itaque & seriò affirmabat se & Regem
futurum, & Pontificem summum, Sede Apostolica ad hæc regna
translata: concessam quoque sibi sanctitatem super omnes Angelos,
& choros cælestes, atque Apostolos omnes, quin etiã oblatam ipsi à
Deo vnionem hypostaticam, sed ab ipso non esse admissam. Datum
quoque se redemptorem orbis, quo ad efficaciam, vt ille loquebatur,
quòd Christus solum quoad sufficientiam fuisset. Omnem statum
Ecclesiasticum abrogandum: Leges verò aliàs se editurum faciles, &
apertas, secundum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo
uxorum concederetur, confessionis necessitas excluderetur. Hæc at-
que alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod
homo talia sentiens non insaniret. Denique diu euolutis gestis illius,
& plusquã centum & decem propositionibus hæreticis, aut à sana
Ecclesiæ doctrina alienis condemnatis, iussi sumus, vt habet de more
sacrum illud tribunal, cum homine disputare, si fortè ad mentem &
fidem reuocare possemus. Conuenimus autem cū ipsis iudicibus, &
Episcopo Quitenfi tres alij. Eo introductus homo ea libertate & fa-
cundia perditissimam suã causam defendit, vt ego in hodiernum
diem etiam stupeam, eo adigi posse mentis humanæ superbiam. Pro-
fessus est doctrinam suam non posse monstrari, nisi diuina scriptura,
& miraculis, quod esset superior omni humana ratione. Scripturæ
autem testimoniis longè se apertius atque efficacius probasse, quam
probauerit Paulus Iesum Christum fuisse verum Messiam. Miracula
autè se perpetrasse plurima eaque tanta, vt Christi resurrectio non
fuerit maius. Nam & se verissimè esse mortuum, & resurrexisse, atq;
id euidentissimè, aiebat ille, esse ostensum. Scripturas verò profere-
bat memoriter (cum nullum librum haberet, atque ipso etiam bre-
uiario spoliatus esset) tot & tam longas ex Prophetis, ex Apocalypsi,
ex Psalmis, ex aliis locis, vt vel memoria esset admirationi. Eas verò,
ita ad sua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis vel ride-
ret vel fleret. Postremò si miraculis rem agere nobis placeret, se libè-
ter ea statim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos insanos
putare videretur, vel ipse insanire. Nam & per reuelationem sibi in-
notuisse iactabat Serenissimum Ioannem Austriæ bello nauali à Tur-
ca esse

ca esse superatum, & regnum Hispaniæ à Pilippo inuictissimo iam penè amissum, & Concilium Romæ habitum, vt de deponēdo Gregorio, & alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt quoniam erant nobis certis nuntijs nota, sciremus ei non nisi diuinitus innotuisse. Et cum essent omnia vsque adeo falsa, vt amplius esse non possent, ab illo tamen asserabantur, vt notissima nobis. Denique cum nihil profecissemus per duos dies differendo, & ad publicū spectaculum esset cum cæteris, vt in Hispanijs fieri solet, delatus, intuebatur semper in cælum, ignem in inquisitores & omnes grassaturum cœlitus expectans, vt illi erat pollicitus Diabolus: atque ignis quidem nos nullas ex alto corripuit: illum vero & regem & pontificem, & redemptorem & nouum legislatorē ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres. Ad hæc narranda digressi sumus, vt vel hoc exemplo cogitemus, quid faciat superbia in homine, cum præsertim talia dicenti non defuerint discipuli & sectatores: Vbi ergo erit non ficta, sed vera regni potentia, cum magna signorum admiratione coniuncta, quid dubitamus hominem superbissimum & totum à Diabolo occupatum, ad tantum impietatis fastigium euasurum?

Q V O M O D O S I T I N T E L L I G E N -
dum in templo Dei sessurum, & abominationem
desolationis futuram in loco sancto.
 Cap. XII.

2. Theff. 2.

Aug. li. 20. De
ciuitat. c. 19.

Hilar. lib. de
Synod.

Greg. in scho-
lijs super qua-
dam scriptu-
ra loca.

Amb. li. 10. in
Lucam.

Damasc. lib.
4. c. 27.

In opus de An-
tich. in 9. tomo

Aug.

Autor imper-
fect. in Matt.
hom. 49.

ERGO totius superbiæ magister qui nec quenquam Deorum re-
putabit, & in ipsum omnipotentem conuitia iactabit, cū ingen-
ti fastu sedebit in templo, vt Paulus dixit, ostendens se tanquam sit
Deus. Quodnam autem illud templum sit, cum Augustino multi du-
bitant. Vtrum ne Ecclesia Dei, an Hierosolymitanum illud olim ex-
structum, atque destructum templum? Aiunt autores non contem-
nendi Gregorius Nazanzenus, Ambrosius, Damascenus, atque alij,
quod olim Iulianus Apostata in odium Christi aggressus est, id An-
tichristum perfecturum, vt templum Salomonis iterum ædificetur,
atque in eo sibi Deitatis solium constituat, vt ab omnibus adoretur:
colaturque vt rex orbis; vt Christus Saluator hominum, vt Deus
denique omnium. Nam quod quidam obijciant, non esse eum lo-
cum sanctum, aut templum Dei dicendum, cum in aduersarij ho-
norem extructum sit, non admodum vrget: Templum enim ob id
dici non falso potest, quod ad Dei cultum dedicetur, siue verus siue
falsus

falsus sit, vt templa Deorum æthnici dicunt. Locus autem sanctus idcirco à Domino appellari potuit, quod locus fuisset aliquando Deo omnipotenti dicatus, quem se ementiri vult Antichristus, sed siue templum illud Salomonis iterum ædificadum sit, quod plerique veterum tradunt, siue non sit, mihi Paulina verba in materiali aliquo templo confessurum illum scelestum, vt diuinis honoribus afficiatur, planè sonant: quod non esse incredibile tum illius immensa superbia, tum aliorum Principis superbissimi sectatorum exempla persuadent. Nam & Simonem Magum se Dei virtutem magnam vocasse, & templum ac statuam tanquam Deo erectam legimus, & quosdam se pro spiritu sancto coli tanquam mitterentur incarnati ad sanctificandum mundum, olim de Montano nouimus, & non ita olim de quodam Gundisaluo Hæresiarcha. Parum quippe est superbiæ, vt homines excellat, nisi Dei ipsius æmula sit. Siue igitur in templo Hierosolymitano rursus extruendo, siue in templo maximo iam extructo, cum se exhibuerit pestifer ille adorandum, tunc Danielis vaticinium à Christo Domino recitatum implebitur, cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. Nam quod quidam negant testimonium hoc ad Antichristum referri posse, saltem ex prima Domini intentione, non rectè putant: vt enim demus Danielem de ea abominatione desolationis loqui, quæ per Romanos perpetrata est, quando vel statua Cesaris vel caput porci, vt alij narrant, in Dei opprobrium in templo collocatum est, siue etiam quod alijs placet exercitum ipsum impiorum sanctam ciuitatem circumdatam intelligamus desolationis abominationis, vt textus Lucæ insinuare videtur, vt denique, quod ingenuè confitemur, tota illa enumeratio septuaginta hebdomadarum in priori Christi aduentu completa sit, nõ in posteriore iudicij (quod quidam merito à Hieronymo atque Augustino olim reprehensi, & modo nonnulli sapiunt) tamen secundum ea quæ in primo libro factis disputata sunt, nihil vetat spiritum sanctum simul vtrumque & de excidio Hierosolymitano & de consummatione sæculi prædixisse. cum præsertim tota illa Iudaica calamitas nihil aliud fuerit, quam pictura quædam extremæ humanæ ruinæ, atque in eam formam à Christo in eo sermone introducta. Neque allegoricum hunc & mysticum sed planè literalem de Antichristo sensum accipio, atque idcirco ex prima Domini intentione profectum. Quod qui fortius quam prudentius negant, videant quomodo plurimorum atque grauissimorum Patrum auctoritati se opponant. Etenim abominationem desolationis à Christo intelligi Antichristum in templo Dei, vt Paulus habet, pro Deo sedentem, tradunt primum antiquissimus Irenæus martyr, Hippolytus martyr, & ipse Gregorius

Math. 24.

Hippol. de Antich.

Iren. 5. li. c. 25.

Hier. q. 11. ad

Algasiam.

Act. 8.

Epiph.

Direct. Inqui.

Math. 24.

Sanct. 122.

Concor. Euæg.

Aug. epist. 20.

Hierony. in 9.

Danielis.

Aug. epist. 78.

& 80. ad Hesy-

chium.

2. Thes. 2.

Iren. l. 5. cap.

heres. c. 25.

Hipp. de conf.

secul.

H r i u s

Greg. Nazan. in scholijs Da.
Hilar. can. 25 in Matthe.
Hiero. in Matthe. 24.
Ambr. lib. 10. in Luc.
Auctor imperfecti hom. 49.
Damas. lib. 4. c. 27. Mat. 24.
Hieron. ad Algas. q. 4. dicit nulli esse dubium abominationem statem in loco. Sãto iuxta literam de aduentu Antichristi intelligi. idem q. 11. repetit ad eandem Algasiam.
Dan. 12.
Dan. 12.
Dan. 9.

rius Nazanzenus, Hilarius, Hieronymus, Ambrosius, auctor operis imperfecti in Matthæum eruditione superioribus comparandus, Ioannes Damascenus, & tradunt constanter inferioris classis innumeris. Mihi verò omnium grauissimus auctor est ipse Matthæus, qui de quo tempore loquatur satis se explicat, cum adiungit. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fiet. Et nisi breuiati essent dies illi, non fieret salua omnis caro. Hæc non de Antichristi tribulatione maxima, sed de illa Hierosolymitana ruina dici contendere, est profectò nimium contendere, & contra omnium penè Patrum sententiam, & contra ipsam diuinorum verborum formam contendere. De illa enim tribulatione palam est loqui Christum, de qua Daniel dixerat: Et veniet tempus, quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt: & in tempore illo saluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. Quod de Antichristi temporibus dici manifestissimum est. Postremò abominationem desolationis statuendam per Antichristum ipsemet Daniel euidenter ostendit, cum finit Prophetiam suam illis verbis. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Ergo cum in vtroque loco Daniel ponat cessaturum sacrificium, & abominationem desolationis futuram, & vno priore quidem in loco de desolatione vrbs, posteriore de desolatione orbis, manifestè loquatur, potest rectè immò debet syncerè Christus intelligi vtrumque Danielis locum attigisse, & de vtroque simul exposuisse, cum esset præsertim de vtroque simul ab Apostolis interrogatus.

DE TURPITVDINE, ET VITIIS
 Antichristi. Cap. XIII.

Dan. 11.

ATTAMEN ille tam magnus qui se pro Christo, & pro vero Deo coli exigit, vitijs erit sordidissimis plusquam dici potest addictus, vt omni ex parte humani generis monstrum horribile appareat. Nam qui nullum Deorum reputabit, & in excelsum loquetur ingentia, eum eadem scriptura caelestis, tradit in concupiscentijs fornicinarum futurum. Quamuis enim textus Hebraicus ambiguus sit, vt illic tradit Hieronymus, tamen editio nostra vulgata, quam Ecclesia approbavit, non ambiguè, sed distinctè hoc habet. Eam vero libidinis, & scortandi turpitudinem tantam futuram in Antichristo fideles olim acceperunt, vt ob hanc causam sibi quidam persuaserint, Domitium

Domitium Neronem omnium hominum vt crudelissimum, sic etiã obscœnissimum ipsum futurum Antichristum. Crudelitatis autem atque inhumanitatis illius impotentiam & rabiem, quid attinet dicere, cum scriptura vnus bestię ferocissimę vocabulum hanc sæuitiã eius implere non posse aduertens, trium atrocissimarum nomina posuerit, leonem, pardum atque vrsum simul appellans? Parum est hoc nisi etiã omnium stultissimo & absurdissimo vitio sese addixisset. An est quicquam Idololatria, vel maius vel absurdius vel ignominiosius, ei præsertim, qui se & sapientem, & spiritualementem, & sanctum haberi volet? At qui ille ipse qui omnium Deorum cultum abolebit, qui Dei veri atque omnipotentis religionem exterminabit, qui se vnum pro Deo adorari compellet, ille ipse inquam, Deum quendam commentitium & adorabit & colet, & more idololatrarum sacrificijs donisque cumulabit. Admirandum id quidem videbitur ijs qui non audierint, & mihi cum primum sciui prorsus admirabile fuit, in id dementiæ humanam mentem verti, vt simul se homo adorari iubeat pro Deo simul ipse idolum vt Deum adoret: sed verum est sanè vtrūque. Nisi nos Daniel fallit, qui de Antichristo apertè ita scribit. Et Deum Patrum suorum non reputabit, & erit in concupiscentijs fœminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia aduersum vniuersa consurgit. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum, quem ignorauerunt Patres eius colet auro & argento, & lapide pretioso rebusque pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno quem cognouit. Quis nam iste Maozim sit, vel quid designet, equidem non sum assecutus. Esse verò commentitium Deum ab illo mundi euerfore primum inuectum, eumque externo cultu auri & argenti & gemmarum exornandum, vt idola gentium solent, nemo qui hæc legit non intelligit. Nam quod Theodoritus Cyrensis interpretatur ipsummet Antichristum esse Maozim quia sese adorari, & exculpi in templis iussurus est, mihi nõ admodum placet. Quorsum enim adderet scriptura, Deum, quem non cognouerunt Patres eius, colet? Puto verò, quemadmodum Christus ita se Deum professus est, vt tamen Patrem haberet Deum, atque eum filius Dei quia erat filius hominis, coleret, & maiorem quam se affirmaret, ita illum pessimum Christi in omnibus æmulum, Patrem suum Diabolum, & Draconem antiquum à quo tantam acceperit potestatem, pro Deo adoraturum atque aliis adorandum exhibiturum. Quod fortassis Apocalypsis insinuat, vbi scriptum legimus. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt Draconem, qui dedit potestatem bestię, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestię? Sed me dadium cum sibi minimè constet, quomodo defendi queat, non admodum laboro: quippè cum Antichristus si semel definiri debeat

Apoc. 13.

Dan. 11.

*Theodor. in d.
ratione 10. in
Dan.*

Apoc. 13.

nihil aliud breuius dici queat, quam vniuersæ malitiæ monstrum.
Hippo. De cōf. mundi. Itaque qui idololatriam maxime exagitabit, vt Patres tradunt, is ipse
 tamen idololatra famosus erit.

 DE MAGNITVDINE PERSECVTIONIS

Antichristi, & de Gog, & Magog.

Cap. XIII.

Matth. 24.

Marc. 13.

Dan. 12.

Iob. 18.

Greg. lib. 14.

1707. c. 11.

Apoc. 20.

Hiero. Exec.

36. Mat. 19.

Aug. li. 20. De

ciuitat. c. 7.

Esai. 22.

Matth. 12.

DEINCEPS de Antichristi persecutione dicendum est, quæ
 quanta futura sit minime opus est, vt nostra oratione demon-
 strems. Ipsa summa veritatis ijs quæ supra iam posui verbis, rei ma-
 gnitudinem ita exponit, vt amplificari non possit amplius. Sunt vero
 repetenda nobis, atque altius animis omnium infigenda. Erit, inquit,
 tunc tribulatio magna, vel vt habet Marcus, erunt dies illi tribulatio-
 nes tales quales non fuerint ab initio creaturæ, quam condidit Deus
 vsque nunc neque fient. Et nisi breuiasset Dominus dies non fuisset
 salua omnis caro: sed propter electos quos elegit breuiabit dies.
 Hoc idem in Daniele legimus: In tempore illo consurget Mi-
 chael princeps magnus qui stat pro filijs populi tui, & veniet tem-
 pus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt, vsque ad
 tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis, qui
 inuentus fuerit scriptus in libro. Quos Dominus dixit electos, hos
 Daniel intelligit scriptos in libro: qui soli in illa tanta tentatione sal-
 ui erunt. De hoc Antichristi tempore in volumine Iob legimus. In
 die eius stupebunt nouissimi, & primos horror inuadet: quod san-
 ctus Papa Gregorius exponens, tantam futuram persecutionem
 docet, vt sancti illius vltimi temporis quos vocat nouissimos, cum
 Sanctis antiquis Elia nepe & Enoch, qui auxiliares Ecclesiæ venient,
 pariter acerbitate temporum perhorrescant. Deniq; in Apocalypsi scri-
 ptum est: Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanus de
 carcere suo, & exhibit, & seducet gētes, quæ sunt super quatuor angu-
 los terræ. Gog, & Magog, & cōgregabit eos in preliū, quorū numerus
 est sicut arena maris. Et ascēderunt super latitudinē terræ, & circue-
 runt castra Sanctorū, & ciuitatem dilectam. Annos mille intelligi to-
 tum decursum Euangelicæ legis vsq; ad finem sæculi, notissimū est:
 neq; opus est Millenariorum fabulam confutare, quod fecere copio-
 se veteres Patres, Hieronymus præsertim atq; Augustinus. Hoc ergo
 toto interiecto tēpore serpens antiquus ligatus tenetur ab Angelo ha-
 bente clauē abyssi, Christo Domino, qui claudit, & nemo aperit, qui
 veniēs prius alligauit fortē vt vasa eius & spolia diriperet, plurimarū
 gentium

gentium fidei colla submittens, & per salutis viam reducens in patriam. Ligatus quidem est, qui non finitur quantum potest, & vult, nocere, sed oportet illum in fine solui modico tempore, ut omnes sue potentiae vires, omnes fallaciae artes exprimat: cuius potestas est talis, ut nulla ei comparetur super terram, astutiae altitudo tanta ut sapientes omnes irrideat. Solutus autem Diabolus Antichristum ingredietur, ac per illum, ut ait Augustinus in sua virtute, mirabiliter operabitur. Solui vero Diabolum nihil est aliud quam potestati voluntatiq; suae permitti, ut tantum tentet, quantum vult & potest. Ideo in alio loco Ioannes exclamat, vae terrae & mari quia descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Gentes autem Gog & Magog in praelium aduersus sanctos congregandas, de quibus etiam loquitur Ezechiel, non male quidam barbaros populos eosque Septentrionales & Scythicos accipiunt, Augustinus tamen atque Hieronymus vniuersitatem inimicorum Christi Ecclesiam oppugnantium intelligunt: quorum ministerio Antichristus cruentissimam in Christi seruos tempestatem inuehet.

*Iob. 41.**Aug. lib. 20. de**ciuit. 19.**Apoc. 12.**Ezech. 38. 39.**Aug. li. 20. De**ciuit. c. 11.**Hiero. in 38.**Ezech.*

DE IUGIS SACRIFICII ABLATIONE.

Cap. XV.

ERIT vero persecutionis exordium, cum abstulerit iuge sacrificium, & ab eo computandi sunt anni tres cum dimidio, quo tempore furor illius syluestris apri & feræ singularis in electam Dei Ecclesiam toto orbe grassabitur. Recolamus ipsa Prophetica verba, quæ ter de hac re inueniuntur expressa sub imagine quidem Antiochi de Antichristo ita primum scribitur: Et magnificatum est, usque ad fortitudinem cæli & deiecit de fortitudine, & de stellis & conculcauit eas, & usque ad principem fortitudinis magnificatum est, & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius, robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet & prosperabitur. Hæc de Antiocho Epiphane dicta esse liber Machabæorum ostendit: sed quoniam Antichristi personam egit Antiochus, ut Patres docent, eadem ipsa in vltima Ecclesiæ persecutione & melius complebuntur & plenius: qua de relatè disserit Gregorius Papa: in alio rursus loco eiusdem Prophetæ legimus. Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem.

*Sic. Ruper. lib.**8. in Apoc.**Dan. 8.**lib. 1. Mach.**c. 1.**Cypri. de ex-**hort. ad mar.**Theo. or. 10. in**Dan.**Greg. lib. 32.**mor. c. 12.**Dan. 11.*

De-

*Dan. 12.**Mal. 1.*

Demum in fine prophetiæ Danielis de eadem re apertius. Eligentur, & dealbabuntur & quasi ignis probabuntur multi, & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hinc perspicuè discimus, confirmato iam Regno suo & totius orbis Imperio variis prælijs quæsito, Antichristum diuinitatis æmulum templi sedem sibi pro palatio decreturum, vbi se populis adorandum præbeat: omnem verò Dei cultum protinus aboliturum, tanquam ipsi soli is honos deferri debeat. Iuge autem sacrificium nihil aliud melius ac verius intelligitur, quam incruenta altaris hostia, quod est vnicum perpetuūque Christiani populi sacrificium, in quo offertur nomini Dei per vniuersum terrarum orbem oblatio munda, & immolatur victima incruenta, memoriale passionis Agni, atque eius pro nobis effusi sanguinis, sempiternum. Hoc tam magnum Ecclesiæ bonum, hoc fidelium singulare solatium, hoc Christi militum robur. Hoc fidei mysterium, hoc inexpugnabile charitatis præsidium, hoc vitæ cælestis alimentum, & salutis perennem fontem nobis tollet inimicus. Et tanquam in præcipuum Christiani populi monimentum suas omnes stultas cogitationes machinasque conuertet. Et seueritatem Dei exposcentibus peccatis nostris, aduersus firmissimam religionis arcem permittetur tantum roboris aduersario, vt obtineat, & polluat ac proijciat, atque cum summo ludibrio exterminet Sacta sanctorum. Heu miserum genus hominum, quorum scelera tantam Dei iram in se prouocant. Sublata Eucharistia nostra, reliqua omnia quæ sunt huius aut ornamenta aut ministeria, funditus interibunt. Tempia atque altaria euertentur, sacra vestes, & vasa profanis vsibus inforDESCENT. Sacerdotum, & Pontificum, & ministrorum ordines extrema ignominia afficientur. Penitentia, baptismi, sacramentorum omnium summus contēptus & perturbatio. Quicquid infame, quicquid execrandum in signa diuina designari poterit, summum decus & laus ministrorum impudentium. Qualis futurus sit status Ecclesiastici ordinis extremo illo tempore, nullo melius modo intelligi posse arbitror, quam proposita ante oculos hac imagine & præludio Antichristi, quod nostra ætas tulit; qui Germanias & Britannias viderunt, & rabiem sectariorum experti sunt, hi optimè cogitare poterunt, quæ erunt illa, quorum prælibatio quædam hæc sit. Quare dubitare non expedit Antichristi tempora instare cuius prænuntios & antesignanos videmus aduersus Dei iuge sacrificium fortissimè belligerari. Vt enim initio nascentis Ecclesiæ feruoris in Spiritu sancto & charitatis fuit, illa frequens & quotidiana supersubstantialis panis communicatio, quæ fideles & inter se coniunctissimos, & hosti formidabi-

les

les efficiebat, ita in fine sæculi refrigerante charitate multorum, peccatis id nostris exigentibus, auferetur salutare conuiuium, quo sublato quid superest, nisi vt ossa mētis arefiant, vt habent diuina eloquia, & corruant homines, ac suis iniquitatibus contabescant? quod in ijs regionibus non sine gemitu cernimus fieri, vbi Antichristi quodam præfagio diuinę Eucharistię vsus vel refrixit, valde vel proxius interiit. Vnde omnis Ecclesiastici ordinis splendor & decus exolitum ac sepultum iacet, vt lamentari libeat egressum esse à virgine filia Syonis omnem eius decorem pristinum, sacerdotes eius gementes, portas destructas, altaria deserta, ipsas sacras atque olim frequentissimo populo plenas ædes, vacuas mœrere, quod non sint qui veniant ad Agni solennitatem. Verum hæc aliàs. Illud modo dicendum restat falli eos qui putant sacrificium iuge quod ab Antichristo auferendum est, esse idem cum illa hostia & sacrificio, quod in dimidio hebdomadis cessaturum Daniel in alio loco prædicit. Nanque vbi de Christo occiso vaticinatur, & de euersione populi iniqui atque ingrati, sacrificiorum legalium & Iudaicorum abolitionem simul annuntiat; quod contigit in dimidio vltimæ hebdomadis, id est septuagesimæ, Christo vero sacrificio in cruce æterno Patri oblato, cum & velum templi scissum est medium à Summo vsque deorsum, significante Spiritu sancto iam propalatam esse Sanctorum viam, & ipso summo nostro Pontifice exclamante: Consummatum est. Tunc omnis ille priscus ritus euauit, neque aliud deinceps fuit, quam carnes emortuæ, quæ nihil haberent sanctius in templo oblatae quam in macello iugalatae. Quod Paulus ad Hebræos copiosè disserit ostendēs Christum semel oblatum satis fuisse ad multorum exhaurienda peccata: hostias verò vitulinas, aut hircinas hætenus esse introductas, donec æternorum bonorum Pontifex per sanguinem suum salutem nobis pararet: Ergo tunc in dimidio illius hebdomadis post annos tres cum dimidio à manifestatione, & prædicatione Christi cessauit hostia & sacrificium legale. At in fine temporum non vmbatile veteris testamenti, sed verum, & noui, ac sempiterni testamenti sacrificium ab impijs auferetur. Vide verò admirabilem diuinæ scripturæ circumspeditionem: vbi de nostro sacrificio, id est Eucharistia agitur, vocat iuge sacrificium, & dicit auferendum opera impiorū, vt tum sacrificij Christianorum maiestatem, tum illud violantium scelus demonstret. At vbi de veteri sacrificio, hoc est, Iudæorum sermo est, non vocatur iuge sacrificium, sed simpliciter hostia & sacrificium, neque violenter auferendum, sed potius defecturum. Et in dimidio hebdomadis, inquit, deficiet hostia & sacrificium: verè enim defecit cuius omnis vis & significatio exhibita ipsa veritate emarcuit.

Psal. 101.
Ezech. 4.

Thren. 1.

Dan. 9.

Heb. 9.

Ioan. 19.

Heb. c. 8. 9. & 10.

Sic Hiero. in Dan.

Augu. epi. 78. & 80.

Cornel. in Cōcor. c. 122.

Dan. 12.

Dan. 9.

DE PRÆDICATORIBVS ANTICHRISTI.
Cap. XVI.

*Tractatus de
Antichristo
fertur in 9. 10.
mo Aug.*

Apoc. 13.

Matth. 24.

DAN. 11.

*Gregor. 33.
Mor. c. 26.*

IGITVR Dei cultu penitus interdicto, & iugi sacrificio de Eccle-
sia exterminato, exordia sæua non dissimiles habitura sunt pro-
gressus atque exitus. Legi in quodam libello antiquo cuius auctor
ignotus est ad hunc modum. Veniet Hierosolymam Antichristus, ibi
templum reædificabit. Ac primum Reges & Principes ad se conuer-
tet, & in totum orbem nuntios mittet, & peruertet omnes gentes.
Hæc ibi. Sanè Antichristum in vniuersum terrarum orbem domina-
ri, & nouas suas atque præclaras illas cunctis gentibus ferre leges, cõ-
stans est Patrum, vel potius scripturæ sententia. Quæ in vniuersa ter-
ra adoratam bestiam prædicat, ab omnibus quorum non sunt nomi-
na scripta in libro vitæ. Ergo cum tyrannidis illius tempus diuinitus
abbreviatum sit, vt non amplius duret quam menses quadraginta
duos, restat omnino, vt per ministros suos Antichristus obeat atq;
obtineat eas omnes mundi regiones, quas per se ipse non potest. Ita-
que quemadmodum Christus Deus Apostolos suos misit in omnes
gentes, vt Euangelium proferrent vsque ad terminos terræ, ita deser-
tor ille, diuinitatis semper æmulus, duces ac Prophetas suos in vni-
uersum orbem distribuet, quibus quam ipse habet à Diabolo pote-
statem signorum, superbix & furoris spiritu dato, communicabit.
Ibunt egregij prædicatores manu armata, fastu tumentes, ira arden-
tes, fallaciæ & blasphemix pleni, neque quicquam relinquent inta-
ctum. Super & Garamantas, & Indos noui Regis & Christi, & Dei
sui imperium proferent. Qui sceleri assentientur, magnis muneribus
decorati regno fruuntur, qui repugnauerint, omni suppliciorum, at-
que ignominix arte perdentur. De his nuntijs tartareis admonuit
nos Deus noster cum horum temporum acerbitatem declarans adie-
cit. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut illic, nolite cre-
dere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt si-
gna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest)
etiam electi. Ecce prædixi vobis: Si ergo dixerint vobis. Ecce in deser-
to est nolite exire: Ecce in penetralibus nolite credere. Hæc sunt, quæ
Propheta appellat brachia Antichristi, quæ stabunt, & polluent san-
ctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium, & dabunt abomi-
nationem in desolationem, propterea quod terram vniuersam, vt ait
Nazanzenus, euertent, destruent, dissipabunt. Has esse tedas Diaboli
& Antichristi Gregorius Papa exponit. Hi magistri prurientes auri-
bus

bus, qui deserta veritate ad fabulas conuertuntur, hi qui Iamnes & Mambre socij resistunt veritati, reprobari circa fidem hi qui Maiestatem blasphemant, dominationem contemnunt, fluctus fieri maris, sydera errantia, quibus procella tenebrarum reseruata est in æternum.

2. Tim. 4.
2. Timo. 3.
2. Petri. 2.
Iud. 1.

DE PSEVDOPROPHETA EODEM QVE

Antichristi prædicatore præcipuo.

Cap. XVII.

HORVM vniuersitatem aut societatem vt Gregorius atque alij Patres non nulli tradunt, quamquam Augustinus paulo secus exponit, designat bestia illa secūda, de qua in Apocalypsi legimus ad hunc modum: vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo, similia Agni, & loquebatur sicut Draco. Et potestatem bestia prioris omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram, & inhabitantes in ea adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis, & fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum, & seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestia, dicens habitantibus in terra vt faciant imaginem bestia quæ habet plagam gladij & vixit. Bestiam priorem quam de abyssu ascendere dixerat, Patres accipiunt ipsum Antichristum, plagam autem gladij in ea curatam propterea dici, quod simulaturus sit ille callidus mortuum se ac resurgentem, idque prædicari iubebit & ab omnibus teneri certum. Posteriores bestiam de terra ascendentem prædicatorum Antichristi multitudinem interpretantur: in quibus cornua Agni sunt, quod se per hypocrisim sanctos simulent, sed loquuntur vt Draco, quod plena veneno & blasphemia prædicent. Signa autem istos facturos ingentia, vt Antichristo omnes obediant, etiam Christus admonuit. Quæ quidem expositio Patrum valde est consentanea, & digna veneratione. Sed non opinor huic nos obsistere, si etiam iuxta historiam putemus vnum aliquem omnibus Antichristi prædicatoribus insigniorem, nomine bestia secundæ designari, vt Ambrosius, aut quisquis ille est autor, exposuit. nam tres videntur personæ significari, cum in eodem libro legimus: vidi de ore Draconis & de ore bestia, & de ore pseudopropheta exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus Dæmoniorum facientes signa. Nempe hi tres Diabolus: Anti-

Greg. 33. mor. c. 26.
Aug. li. 20. De ciuitat. c. 14.
Apoc. 13.

Greg. li. 11. epif. c. 3.
Ricar d. li. 4. p. 2. c. 3. in Apoc.
Beda in 13. Apoc.
Thom. ibidem.

Matth. 24.

Amb. in Apoc. c. 13.
Apoc. 16.

christus, & ille pseudopropheta, imperant Dæmonibus, vt eorū opera quæ volunt portenta perficiant. Et sicut in vera mundi salute tres sunt qui operantur nobis vitam æternam, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, ita ad perditionem hominum Sathanas, Antichristus, & Pseudopropheta. Patri Christus defert, Christum Spiritus sanctus clarificat. Diabolum Patrem suum colit Antichristus, Antichristum Pseudopropheta signis magnis prædicat & nobilitat. In alio quoque loco: Apprehensa est bestia & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulfuris & cæteri occisi sunt gladio &c. Profectò vt duo quidam Antichristus & illius Propheta numerantur, & à reliqua turba sectatorum separantur. Eodem modo cum postea dicitur Diabulus missus est in stagnum ignis & sulfuris. Vbi & bestia, & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. Quia nihil ergo nos prohibet quin hoc modo existimemus quendam fore præstantissimum atque acerrimum Antichristi defensorem, eum meritò, non Regem, aut militem, sed virum in Ecclesia insignem accipere possumus, quòd duo Agni cornua episcopalis dignitatis insigne sint. Erit fortassis Apostata quispiam, atque hæreticus simulator religionis, Ecclesiastici honoris proditor, qui draconis venenum suis sermonibus instillet auditoribus atque propinet. Fieri etiam potest, vt prior bestia è mari, posterior è terra ascensura dicatur, quod alter enauigato mari emerfurus sit, alter ex ipsa Prouincia vbi Antichristus præcipuè regnaturus est, fortassis existet. Humanæ hæc coniectationes sunt, nihil certi afferentes, sed non superuacaneæ forsitan, si res ita feret, vt quod coniectatum est, experientia probet. Tunc enim fuisse eum sensum Apostoli, dubium non erit. Quod si aliud habeat rerum euentus, nihil veritati officit, qui non quid sit, sed quid potuerit existimari, suspense ac pedetentim insinuarit.

Apo. 19.

Apo. 20.

DE MIRACVLIS, ET PRODIGIIS
quæ faciet. Cap. XVIII.

IAM verò explicandæ causæ sunt, cur tribulatio nouissimis temporibus futura, omnium quæ vnquam contigerunt, maxima ab ipsa veritate dicatur; in quam etiam electi ipsi, nisi diuinitus tenerentur, offensuri, casuri que essent. Etenim aduersarij veritatis pro mendacio asserendo, signa & multa & magna edituri sunt. Ipse in primis totius mali caput Antichristus, deinde cæteri eius prophetæ & prædicatores qui vniuersum orbem, vt decipiant obibunt. Quanta autem
signis

Marc. 13.

signis operibusque mirabilibus vis insit ad persuadendum, quantum
 etiam omnes humanæ rationes & vires ingenij cedant tantę illi atte- *Ioan. 5.*
 stationi diuinæ per effecta inusitata soli que summæ potentiæ expo-
 sita, si essemus experti, facile intelligeremus. Naturaliter enim viso at *1. Cor. 2.*
 que animaduerso miraculo, continuo effectorem suspicit genus ho- *2. Cor. 12.*
 minum, & tanquam supra hominem admiratur, flectiturque & pa- *1. Cor. 1.*
 ret dictis, nisi maxima vi aliundè reuocetur. Hæc signa cum vera
 sunt, maxima sunt veritatis argumenta. Quapropter Christus se ha- *Marc. 16.*
 bere affirmabat testimonium maius Ioanne: Opera enim ipsa mira-
 bilia amplius testimonium præbere de se. Paulus quoque prædicatio-
 nem suam inde commendat, quod non tam verbis elegantibus con-
 firmata sit, quam magna ostensione signorum. Denique Euangelio
 totum orbem subiiciendi, quo potentes, diuites, sapientes stultæ, vt
 Apostolico verbo vtar, prædicationi cederent, & manus darent, quæ
 alia fuit ratio, quam quod credentes in Christum signa admirabilia
 ederent? quod Dominus sermonem suorum confirmaret sequenti-
 bus signis? Quis ergo hominum non vehementissimè perturbetur,
 cum talia efficientes viderit Prophetas Antichristi, ipsumque supra
 modum noua & stupenda opera doctrinæ suæ, & sententię testimo-
 nia adhibentem? Soluetur tunc Sathanas, & totus quantus est, poten-
 tia & scientia incredibili sese per illud suum instrumentum exeret,
 Deo minimè eius cohibente atque frænante conatus. Et si enim per
 Magos & maleficos & strygas aliosque eiusdem chori ministros
 suos, temporibus superioribus multa patrauerit, hodieque perpetra-
 re non desinat, quæ vulgus hominum admiratur, tamen ludus hæc
 omnia sunt, & nænia præ illis stupendis quæ tunc edet. Interestque
 inter maxima istorum atque illa vltimi temporis, quantum vires præ-
 stant ad nocendum ligatæ feræ, atque eiusdem solutæ, neque enim
 sinitur facere nunc quantum potest, neque persuadere quod scit, vt
 conuersioni gentium locus sit, & prædicatoribus Christi docendi fi-
 ducia. Cum verò quod Elias pro magno effecit, vt in milites ad se cõ- *4. Reg. 1.*
 prehendendum missos ignis cælitus repente rueret, atque eos absum-
 meret, id nullo negotio Antichristus in eos, qui sibi non obsequun-
 tur, efficiat, & copiosum ignem verbo de cælo cieat, & quo velit in-
 tentet. Quæ sit futura admiratio hominum, quę conclamationes im-
 piorum, quis pavor horrorque fidelium contuentium, sibi que trepi-
 dantium, facile quiuis poterit cogitare: Neque solum ista horribilia
 perpetrabit ille sicarius, vt ignem accersat è cælo, vt terram tremori-
 bus quatiat, vt procellas in mari turbulentissimas excitet, vt æstiuo ac
 sereno cælo nubes imbresque repentinos inferat, cæteraque magis à
 Patribus in testamento veteri ad metum, terroremque hominibus
 incutiendum adhiberi solita: Sed hæc quoque alia propria Euange-

*Clemens lib. 3.
recog.*

Matth. 24.

*Hypol. De cōf.
facul.*

lici, atque Apostolici temporis, plena beneficentiæ & dulcedinis signa vsurpabit, vt sanet ægrotos, vt læsos sospitet, vt pascat de exigua materia famelicos, vt pellat ab obsessis atroces spiritus, cæteraq. humanæ salutis adiumenta tanquam diuina auctoritate præstet. Quam equidem Antichristi potentiam non facile assererem, nisi mihi idoneus auctor videretur Clemens Romanus in libris recognitionum suarum, cuius operis quamuis nonnulli auctoritatem contemnant, nunquam ea, mihi visa est aspernanda, quibusdam exceptis, quæ inserta à falsarijs facile conijcere possumus. In eius ergo operis libro tertio Petrus ita disserit. Ille inquit, qui à malo est, signa quæ facit, nulli profunt: illa vero quæ facit bonus, hominibus profunt. Nam dic quæso, quæ utilitas est ostendere statuas ambulantes? latrare æne os aut lapideos canes? salire montes? volare per aerem, & his similia quæ dicitis fecisse Simonem? Quæ autem à bono sunt ad hominū salutē deferuntur, vt sunt illa quæ fecit Dominus noster, qui fecit cecos videre, fecit surdos audire, debiles, claudos erexit, lāguores & Dæmones effugauit, & alia his similia, quæ etiā per me fieri videtis. Ista ergo signa quæ ad salutem hominum profunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non potest nisi infine mundi tantū. Tunc enim admisceri ei conceditur aliqua etiā de dextris signis, idest vt vel Dæmones fuget vel egritudines sanet: & propter hoc tanquā qui excesserit terminos suos, & in semetipsū diuisus sit ac semetipsū impugnauerit, destruetur. Et propterea Dominus prædixit in nouissimis temporibus tentationem futuram talem, in qua decipiantur si fieri potest etiam electi: confusus scilicet indicijs, signorum perturbari necesse est etiam eos qui in discernendis spiritibus ac distinguendis virtutibus videntur eruditi. Hactenus Petrus apud Clementem, cuius sententia eo mihi probabilior est quod testimonio idoneo confirmetur Euangelij, talia esse futura illa tempora vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Hippolytus martyr scriptor antiquus tanta prædicat de miraculis Antichristi, vt vix credibilia videantur. Edet, inquit, prodigia, leprosos mundando, paralyticos excitando, expellendo Dæmones, longinqua non aliter quam præsentia denuntiabit, excitabit mortuos. Et mox. Transferet montes, ante oculos spectantium siccis pedibus ambulabit super mare, deducet ignem è cælo, conuertet diem in tenebras, & noctem in diem, solem circumaget quo libuerit. Et vt simul dicamus elementa omnia terræ, maris que vi oblatae apparitionis à se coram spectantibus obtemperare sibi demonstrabit.

QVA RATIONE DICANTVR ANTICHRISTI
signa mendacia. Cap. XIX.

APOSTOLVS etiam Paulus potentiam ad omne genus signo-
rum Antichristo datam extollere volens, ait: Cuius est aduen-
tus secundum operationem Satanæ in omni virtute & signis & pro-
digijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt.
Magna sanè verborum vi efficaciam illam omnibus ante sæculis inau-
ditam perpetrandi signa & prodigia ad homines seducendos exqui-
sitissima ostendit. Sed recreat nos interim atque reficit magnopere,
admonens esse signa mendacia omnemque eam virtutē esse ex ope-
ratione satanæ: vera enim signa à veritatis hoste fieri non possunt.
Sed id discernere magnæ erit sapientiæ, & rari diuini muneris. Hoc
est quod Angelus Danieli dixit, de nouissimis temporibus loquens,
Neq; intelligent omnes impij; porro docti intelligent. Qui ergo Dei
doctrina & luce instructi erunt, mendacibus signis non decipientur
quamuis rara & inusitata & mira videantur. Mendacia vero prodigia
Augustinus, atq; hunc sequuta schola Theologorū intelligit duobus
modis: vno quod fallat oculos & sensum humanū, quæadmodū pre-
stigiarū solēt, quo genere maxime Magi atq; stryges abuti solēt. Huius
generis erant signa illa Simonis, quæ refert scriptura magicis suis de-
metasse homines. Hoc genere Antichristū vsurū à Patre mendacij edo-
ctū, atq; ipsius passim prophetas valde probabile est. Ita quidā asserūt
mortuos suscitaturū, & naturas in varias figuras mutaturū, vt homo
vertatur in vrsū, aut canē, lupus in agnū. Quæ certè si perpetrabit per-
spiciū est, per imposturā & artē oculis illudentē effecturū, cū Diabo-
li vniuersa vis naturalis, nequaquā ad ista sufficiat: verū quia homi-
nes vera ne illa sint, an falsa & apparentia tantū, non deprehendent,
vel inscita vel libidine errabūt, vera esse opera illa credētes. Alter mo-
dus mendacij est vt res quidem exhibitæ veræ sint, sed vera signa nō
sint, propterea quod occulta vi sūt Diaboli, qui naturæ semina, atq;
omnem vim absolutissimè nouit, & potentissimè ciet, vnde effecta
mirabilia profert celeritate incredibili: quæ extra ordinaria opera,
quia occultū effectiois ordinē ignorat hominū sensus, putat diuina
vi effecta, cuius est vnus in naturā omnē solo nutu dominari. Ad hoc
fortassis genus pertinebāt ea quæ malefici corā Pharaone fecerūt per
incantationes & arcana sua. Fieri enim potuit, vt Dæmonū mira po-
tētia vera virga in verū colubrū verteretur, quæadmodū ex seta equi-
na colubrū in aqua ebullire ferūt, & reptilia innumera penè subito
de cali-

2. Thes. 2.

Dan. 12.

Aug. li. 20. De

cui. c. 19.

Act. 8.

Intract. De An-

tich. in 9. 10.

mo Ang.

Exod. 7.

Ita Aug. lib. 3.

De Trinit. c. 9.

Mag. in. 2. d. 7.

de calidis imbriū guttis oriri cernimus. Aquas quoque infici colore sanguineo adhibito aliquo humore vel succo non est incredibile. Quæ tamen opera longè aliter à Moyse perpetrabantur, qui imperio solo id efficiebat, Deo obediēte protinus omni natura. Quare tametsi & Magorum & Moyſis veri essent colubri, ex veris virgīs effecti, tamen Moyſis signa erant vera, Magorum falsa, propter modum effectiōnis diuersum. Hoc altero mendacij genere in rebus quidem veris, sed falsis signis, maximè vsurum Antichristum puto: quod in istis amplior deceptionis locus sit, vt viri etiam eruditi falli queant. Veras enim res experiuntur, & quas antè Diabolum nunquam operatum sciunt, neque verò tantam illius potentiam comprehendunt, vnde quam procliuē sit labi, quis non videat? Verus quidem ignis erat, quem Sathanas in greges Sancti Iob immisit, vera quoque turbinis vis, qua domum illius disiecit, liberosque oppresit. Ergo verum ignem de cælo descendere subitò, atque id genus alia innumera arte diaboli Antichristum, & illius satellites posse facere negare non possumus, quæ & si veræ res sunt, prodigia tamen vt dixi, ideò fallacia dicuntur, quod occulta vi naturali, diabolico ministerio adhibita fiant. Quæ verò à seruis Dei fiunt, immò etiam ab ijs qui fide non charitate pollent, nunquam in confirmationem mendacij adhibentur, neque aliter fiunt, quam Dei imperio. Namque illis etiam, qui Christo dicturi sunt, Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, non est responsurus mentiri eos, neque signa vera effecisse: sed discedere propterea iubebit à se quod operati sint iniquitatem, non quod docuerint falsitatem, aut eam in nomine eius factis virtutibus confirmarint. Illum enim qui non sequebatur Iesum, & tamen in nomine Iesu Dæmones eiciebat, noluit Dominus ab eo opere prohiberi, quod in nomine ipsius non posset nisi verum, & vtile perfici quamuis esset operator non bonus. At difficile erit, vt dixi, discernere vera signa à falsis, vbi & multa & magna erunt, & veris ipsis omninò simillima.

Iob. 1.

Matth. 7.

Luc. 9.

DE FICTA SANCTITATE ET GRANDILO-
quentia illius, & quid sit ab illo sanctos vinci.

Cap. X X.

2. Tim. 4.

AD signorum magnitudinem accedet apta & composita ad decipiendum sanctitatis simulatio, quæ solet homines parum cautos externa specie vehementer allicere. Erit enim de ijs, vel primus eorum, qui in hypocrisi loquuntur mendacium habentes speciem

ciem quandam pietatis. Qua de re copiosè Magnus Gregorius disse- *Greg. 32. Mor.*
 rit. Quod si vitijs erit refertus & multis & validis, vt à nobis est su- *c. 13. & li. 33.*
 pra ostensum, tamen illa partim tegendo, partim fucando, vt ne fœ- *cap. 26.*
 dus appareat, ijs qui non totas malitiæ habenas laxarunt, dabit ope-
 ram diligenter. Itaque sæuitiam & truculentiam suam zelum inter-
 pretabitur ardentissimum veritatis: vt sibi persuadeant homines ob-
 sequium præstare se Deo, cum sanctos eius seruos immaniter perse-
 quentur. Idololatriam, & Dei Maozim inauditum cultum, veri Dei
 religionem persuadebit. Sui ipsius enormem illam vsque ad cultus
 diuini officium exigendum elationem, iustitiæ & equitatis plenum
 opus mentietur. Obscena verò & plena dedecoris non sinet, opinor,
 omnibus esse exposita, sed ijs tantum qui Priapo sacra faciunt, &
 adorant Adonidem. Quamuis tam cæcus sit sæpe libidinis furor, vt
 quicquid libet, licere vel etiam expedire contendat, vt in Antichristi
 discipulis sectarijs nostra ætas satis experta est. Aget igitur, vt homo
 omnium impurissimus, & nequissimus, Sanctus, piusque vel habeat-
 ur vel ab omnibus prædicetur. Neque deerit illi monstro etiam sua
 eloquentia, & in omni disputatione ad persuadendum potentissima
 dicendi vis. Hoc est quod Daniel simul & Ioannes dicunt, datum es-
 se bestiæ, quæ bellū gerebat cū sanctis, os loquens grandia. Itaq; cum *Dan. 7.*
 ad certamen ventum erit, & cum Ecclesiæ sanctæ doctoribus conse- *Apoc. 13.*
 ret manum, magnitudine mendacij veritas obruetur: tantaque vi par-
 tes suas tuebitur ille mendax & oppugnabit aduersas, vt ab omni-
 bus propemodum intelligatur vicisse. Tanquam si Philosophus, aut
 magnus orator, cum rudi lacone de summis cæli rebus disputans,
 ignarum dicendo opprimat, & tacere compellat, atque ab omnibus
 superior eius causa declaretur. Hoc igitur mihi esse videtur, quod *Dan. 7.*
 Daniel dicit: Aspiciebam & ecce cornu illud faciebat bellum aduer- *Apoc. 13.*
 sus sanctos, & præualebat eis. Hoc etiam quod Ioannes ait: Et est da-
 tum illi bellum facere cum sanctis & vincere eos. Verba sanè plena
 formidinis. Nam quod à quibusdam hic accipitur nihil aliud quam
 quod Antichristus sanctos sit persecuturus atque occisurus; non im-
 plet satis aures meas. Neque illius verbi vim, vt mihi apparet, exæ-
 quat. Etenim pro Christo pati & mori nequaquam vinci est, sed po-
 tius egregiè vincere. Quod idem Ioannes perspicuè docet, cum non
 longè ab inde dixit loquens de sanctis Apostolis & martyribus, &
 Ecclesiæ columnis, quos nomine cælorum appellat. Et ipsi, inquit, *Apoc. 12.*
 vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimo-
 nij sui, & non dilexerunt animas suas vsque ad mortem. Ergo eos
 vicisse intelligit, quòd vsque ad mortem pro Christi charitate certa-
 uerint. Vnde his tanquam victoribus palmæ tribuuntur. Est enim vi- *1. Ioan. 5.*
 ctoria nostra, quæ vincit mundum, fides Christi. Quemadmodum *Ioan. 16.*
 ipse

ipse Christus & se dicit vicisse & nos iubet confidere, certum triumphum de aduersarijs pollicens. Si legitimè tamè certauerimus. Aliud igitur est Antichristum præualere, & vincere sanctos quod scriptura pro immenso malo commemorat. Quare necesse est in illo durissimo Antichristi bello duobus modis sanctos vinci posse intelligamus. Cū enim de religione & verò Dei cultu & fide Catholica disputabitur, quamuis sancti veritatem fortiter tueantur, ac pro ea asserenda libèter sanguinem fundant, tamen cum artificiosa & exquisita dicendi copia, quam draco suggeret, tum magnitudine signorum Antichristus atque illius satellites superiores populis videbuntur, & toto orbis theatro applaudente, victoriam canet, non superata quidem, sed tanquam fugata veritate, mendacium. Nam vel certamen detractabunt propter temporis iniquitatem, vel si ad rem ventum erit, argutijs præstigijsque hostium Christi, causa superior iudicabitur. Quod cū summo dolore sancti aspicientes, & mundū à se auersum, totū in Antichristi sententiam ire cernentes, se veluti victos habebunt, & capitis sui veterem querelam repetentes, sese à Deo suo derelictos conquerentur, quòd causam Dei amplius quotidie cadere sentiant. Neque dubitandum est multos de numero eorum, quorum non sunt in libro vitæ nomina scripta, & si docti aliquando fuerint, etiam si magistri Ecclesiæ, etiam si spirituales & sancti, tanta tentationis mole obrutos de fide & charitate cedentes, manus aduersario porrecturos. Ac fortassis hæc sit tertia illa pars stellarum quam draco cauda sua, quam Gregorius Papa Antichristum interpretatur, deturbauit è cælo. Quæ sanè res indignissima non poterit non vehementissimè Ecclesiæ Sanctæ, tanta sui parte truncata, viscera sauciare ac dolore intimo adurere.

Psal. 21.

*Apo. 12.
Greg. 32. moy.
6. 12.*

DE LARGITIONIBVS QVIBVS
multos capiet. Cap. XXI.

ATQVE hæc quidem signorum, sanctitatis simulatæ, & falsi nominis scientiæ tentatio, omnes etiam perfectos & prudentes concuriet. Verum ad expugnandas animas instabiles & rudes, quibus plenus est mundus, alio armorum genere aget aduersarius. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, cum etiam oculos sapientium excacēt munera. Itaque profusis largitionibus, summisque opibus conciliabit sibi ille astutus obsequia omnium. Quod & Hieronymus & Gregorius tradunt, imò ipsa scriptura diuina. Sic enim habet Daniel. Multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito. In Apocalypsi

*1. Tim. 6.
Exod. 23.
Dent. 16.*

Dan. 11.

calypsi quoq; quæ magna ex parte videtur esse Danielis quædam explicatio, ita legimus. Et faciet, vt ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterẽ aut nomẽ bestię. His ergo artibus, quę sunt auaritię proprię, largiendo multa suis, alienis commercium omne interdicens, facilẽ mentes hominum natura sua opum magnarum cupidas sibi deuinciet, atque obsequentiõssimas reddet. Hęc tentationem animę infirmę, & rebus vitę huius affectę, aut vix aut nullo modo euadent. Quapropter benẽ Christus lamentatus est tales in Evangelio, cum ait: vę pręgnantibus & nutrientibus in illis diebus. Significare volens animas imperfectas, Christi in se fidem teneram concipientes aut nutrientes, miserabili esse periculo expositas, cum etiam viriles & robuste vix tentationis pondus poterunt sustinere.

Apo. 18.

Math. 24.

DE IMMENSA CRVDELITATE ILLIVS IN
Christi seruos & acerbissima Ecclesię tribulatione. Cap. XXII.

VERVM suprema omnium & potentissima ad concutiendũ Ecclesiam tentatio, erit immanis Antichristi violentia, & furor in repugnantes implacabilis: in quos omni cruciatuũ, omni ignominię & seux mortis genere excogitato, funestus ille inexorabiliter debacchabitur: vt Diocletiani, & Decij, & Maximini, & ipsi Nerones ludus & nẽnia sint prę istius Diabolica truculentia. Quicquid Antiochus sæuum in Machabeos, quicquid Herodes in paruulos, quicquid reliqui tyranni in infensissimos sibi hostes designarunt, non erit par sæuitiæ istius leonis, vrsi, pardi, apri, serpentis, cerastæ, draconis, & quocunque alio nomine bestiam feralem appellandã duxit spiritus sanctus. Superuacaneum hic esse video trepidationem Christiani populi scribere, fugam, latebras, solitudines, extremam egestatem & penuriam rerum omnium, infamiam vbique profugorum, furorem gentium conclamantium, insidias propinquorum, nihil tutum in orbe, ipsam vmbra cuiusque suspectam. Quid carceres, quid ergastula? cateruas uinctorum, cędes, cadauerum multitudinem, quid iram ipsa sanctorum mansuetudine amplius sæuientem, quid stragem Dei Ecclesiarum, furorem populi concitati, satellitum de noua crudelitate contentionem, & inhumanitatis gloriam? Quanto tunc melius Ecclesia deplorabit, Deus uenerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: posuerunt morticina seruorum tuorum escas uolatibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestijs

2. Mach. 7.
Mat. 3.

Psal. 78.

K terræ

terræ. Effuderunt sanguinem eorū tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio, & illusio ijs, qui in circuitu nostro sunt. Usque quo Domine irasceris in finem? Et hæc quidem serui Dei secum deplorabunt, qui in illa acerbissima tempora seruati sint. Neque eos signorum gloria consolabitur, neque populorum conuersio ad fidem Christi, sed omnibus destituti, omnia etiam videbunt transire ad aduersarios: illos, sanctos haberi, illos, veritatis & Dei veri cultus assertores, illos demum gloria signorum fulgere, quos ipsi perpetuantur carnifices crudelissimos. Præclare Gregorius veluti attonitus stupet, hæc contemplans. Quæ erit, inquit, humanæ mentis illa tentatio, quando pius Martyr, & corpus tormentis subiicit, & tamen ante oculos eius tortor miracula facit? cuius tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat signis coruscet? Hippolytus quoque Martyr ita scribit de Antichristi tyrannide. Recusantes verò imperium ipsius, pœnis incomparabilibus, acerbissimisque tormentis & machinis absumet, qualia nunquam fuerunt, nec auribus homo percepit, nec oculis mortaliū inspecta sunt. Et quibusdam interpositis. Tunc lugebit vniversa terra vitam cruciatuum plenam: lugebit mare, lugebit Sol, lugebunt montes & colles propter genus humanum: eo quod omnes defecerint à Sæcto Deo, & crediderint impostori illi, suscepto characterè impuri illius, & hostis Dei loco viuificæ crucis Saluatoris. Lugebunt etiam Ecclesie luctum magnum, quia neque oblatio, nec suffitus fiat nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ, tugurij instar erunt, pretiosumque corpus & sanguis Christi, non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur, psalmorum cantatio cessabit. Sed erunt apud homines tenebræ: lamentatio super lamentationem, væ super væ. Atque hæc quidem scriptor ille atque alia etiam complura declamat, sed pro omnibus, esse debet verbum Christi pertimescendum: fore tunc tribulationem talem, qualis antea nunquam fuerit ex quo homines esse cœperunt.

Greg. 9. mor. c. 12.

Hippol. lib. de Antichr.

Mat. 24.

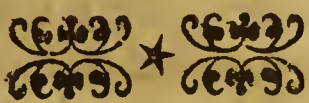
FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE TEMPORIBVS
NOVISSIMIS
LIBER TERTIVS.

ECCLESIAM NON ESSE
*Antichristi quamuis valida persecutione
superandam. Cap. I.*

VONIAM de Regno & potentia Antichristi, atque omnium, quę vnquam perpessa est Ecclesia Dei, saeuissimo bello, haectenus diximus; sequitur vt de tanti hostis vltima clade, ac fidelium Christi seruorum coronis triumphisque dicamus. Neque enim deseret Ecclesia suam Christus, neque patietur aduersarium insultare diutius gloriae suae. Quin potius quanto erit hostis potentia maior, tanto de illo splendidiorem triumphum aget. Tenemus Dei qui non mentitur, pollicitationes plurimas & pacta conuenta firmissima. Ego, inquit, vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi. Et alia: super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: & portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Et rursus: Dabit vobis Paracletum, vt maneat vobiscum in aeternum. Et alibi: veritas in nobis per-

Matth. 28.

Matth. 16.

Ioan. 14.

2, Ioan. 1.

*Ioan. 10.
Isai. 59.*

*Rom. 15.
Heb. 6.*

*Ios. 1.
Psal. 117.*

Iob. 1. & 2.

manet, & erit nobiscum in æternum. Et nemo rapiet oues meas de manu mea. Et non deficient verba mea de ore seminis tui amodo & in sempiternum. Sunt innumerabilia testimonia, quibus certi sumus, nunquam Deum bonum & benignum defuturum suis. Imò verò quæcunque scripta sunt, ad hoc scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeat indeclinabilem, tanquam ancoram tutam ac firmam fidelis Christi populus: quoniam ipse dixit, non te dimittam neque derelinquam, ita vt fidenter dicamus, Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi inimicus. Neque verò draconem illum funestissimū solui sineret in fine mundi clementissimus Deus, nisi eam suis se esse sciret gratiam largiturum, qua solutum etiam ac furentē hostem vincerent: idque amplius Dei gloriæ cederet, quod totis viribus Diabolus cum Ecclesia Christi cōgrediens, postquam illam huc illuc iactarit & torserit, tandem spe sua frustratus campum deserere, & in extremum abire baratrū cum summa ignominia & desperatione cogatur. Hæc fuit pertinax nequissimi Satanæ contentio cum Deo de Sancto Iob, qui proprie Ecclesiæ calamitatem illam vltimam vt typus quidam egregius refert: hæc Dei etiam permissu vsurpata nocendi potestas: hic tandem exitus tā longi duriq; certaminis, vt sanctissimus vir Dei ore laudatus, tentationū vi illustrior apparuerit, Deo causam suam tuēte, & innocentis viri patientiā cumulatissimis bonis remunerante: igitur quod ligatus modo tenetur Satanæ, ne noceat quantum vult, Dei est misericordiæ, ne nos imbecilles & timidi salutē illius furore amittamus: quòd extremo illo tempore rursus soluendus est, etiam misericordiæ & sapientiæ est, vt quantas habeat Dei gratiæ vires, fortissimi illi Christi milites sæuissimo hosti obiecti atque expositi toti, cum magna cælestis patris gloria experiantur. Nam sicut solent excellentes artifices post varia facultatis suæ edita documenta, in supremum actum maxime ardua conferre, vt tota res cum maiori illorum admiratione finiatur: ita mihi videtur Christus noster ad ostēdendam magnitudinem gratiæ, ac virtutis suæ, post tot perpetrata fortiter, veluti supremum facinus editurus, iubere Leonem illum violentum solui, & in se quam potest acerrimum concitari, vt Sanctæ Ecclesiæ in terris depugnantis pulcherrimum spectaculum, velut actu omnium maxime admirabili, claudat.

DE DEI AUXILIO ET ANGELORVM
presidio. Cap. II.

ATQVE humana quidem gens inermis per se, ac rerum omnium inops, hosti & truci & suo furori permissa, infinito etiā impio-

impiorum agmine stipato, omnino impar est, nisi diuinitus adiuue-
tur. Quare videndum deinceps est, quibus auxilijs Ecclesia superior
sit. Ea sunt duplicis formæ: quædam inuisibilia & interna: alia rur-
sus externa: utroque modo Ecclesiæ suæ aderit Christus. Interna
quidem auxilia non dubium est quin tunc longe maxima daturus
sit, fidei admirabile robur, charitatis & patientiæ inuictum spiri-
tum, sapientiæ lucem eam, quæ nulla possit diabolicæ potestatis &
operationis caligine offundi. De eo quippe tempore scriptum est:
Hic est fides & patientia sanctorum: quæ quoniam inter dona Dei
scriptura sæpe commemorat, non est dubitandum Ecclesiæ Christi
diuinitus pro tēpestatis illius magnitudine ea futura illustriora. Sunt
etiam auxiliares nobis Sancti Angeli, quos plures secum esse quā ef-
sent cum aduersarijs à puero suo cerni curruum ac militū multitu-
dine terrore, Elisæus optauit. Erunt igitur tunc populo Dei præcipui
adiutores Angeli, atq; ij præstantissimi. Non enim sine magna causa
à Daniele scriptum est: In tempore autem illo consurget Michaël
princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui. Michaëlis verò opus
atque operã describit Ioannes, hoc quoq; loco, ut solet, velut parerga
illius prophetæ implens. Nā præliantē valide cū Dracone Michaëlē,
atq; huius Angelos cū illius Angelis congregientes narrat, & magno
tandē certamine vicissè atq; fugassè aduersariū, quod quamuis toto
Ecclesiæ Christianæ decursu Michael, noster egregius princeps, fa-
ciat, tamē ipse ordo rerū satis indicat, præcipue vltimū præliū illud ef-
se, in quo Michaele superate, ab omni est cælo protinus cum magna
latitia conclamatū: Nūc facta est salus, & virtus, & regnū Dei nostri,
& potestas Christi eius. Ergo sub Rege Christo, & Michaele christia-
næ militiæ principe, quos nō sūt hostes debellaturi Ecclesiæ catholicæ
milites præstantissimi? Aut quomodo quemquam timeant, quibus
Deus est & pugnandi autor & dux? signa vero cælestia superni pro-
ceres magno agmine vbique circumferunt?

Apoc. 13.

Ephes. 2.

Phil. 1.

Gal. 6.

4. Reg. 6.

Dan. 12.

Apoc. 13.

Apoc. 12.

DE DIVINAE SCRIPTURAE MVNIMINE AD-
uersus artes Antichristi. Cap. III.

INTER externa vero auxilia principem locum tenet scriptura
diuina, cuius autoritate inuicta, aduersus dolos & innumerabiles
fraudes Antichristi, quibus gentes toto orbe seducet, nullum est di-
uinitus ecclesiæ catholicæ datū maius fortiusque præsidium. Ad om-
nes enim Diaboli insidias, detegendas, ad omnes mendacij machinas
superandas valet excelsum atque insuperabile diuini eloquij robur.
omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se, & gladius spi-
ritus,

Prou. 8.

*Ephes. 6.
Cant. 5.
Greg. in Can.*

Math. 24.

Galat. 3.

1. Pet. 1.

*Ioan. 5.
Ibidem.
Rom. 1.*

1. Cor. 14.

*Ioan. 10.
Ioan. 1.
Esai. 40.*

ritus, est verbum Dei. Hæc sunt fluentia plenissima, iuxta quæ columbæ sanctæ resident: Vbi & supernè inuolantem hostem intuentur, & merso capite, vt Gregorius philosophatur, astutiam insequentis eludunt. Itaque omnibus miraculis Antichristi, quamuis multa, quamuis magna ille præbeat, intrepida opponet Ecclesia fidem scripturarum: atq; huius veritatis testimonio inexpugnabili, omnes illius præstigias tanquam nebulas clarissima luce disijciet. Dabunt, inquit, signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi vobis. O certè admirabilem Christi prouidentiam, signis & prodigiis ingentibus seductorū quid habet, quod opponat Ecclesia? Ecce, inquit, prædixi vobis. Hoc omnibus signis maius, hoc omnium miraculorum potentissimum. Nihil enim est diuini verbi auctoritate robustius. Licet Angelus de cælo Euangelizet vobis, præter id quod accepistis, anathema sit. Paulus planè ita monuit. Tanta est semel acceptæ diuinæ veritatis firmitudo. Quid Petrus? Et habemus, inquit, firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus uestris. Quid quæso est, quod hic dicit se habere firmius testimonium? Sublimis transfigurationis Christi miraculum narrat, testis ipse oculatus: at fidei cõciliandæ, firmius ac maius pondus habere vult prophetorum oraculorum de Christo illustrissima testimonia. Quare Christus ipse Iudæos maximè refellens, scrutamini, inquit, scripturas, quia ipsæ testimonium perhibent de me. Et: si crederetis Moyse, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit. Et Paulus, quem ante promiserat per scripturas. Non minus ergo fides Christi ex diuinis scripturis quàm ex miraculis ipsius confirmata est. Et signa quidem infidelibus data sunt, scripturæ fidelibus. Idcirco primæua Ecclesia miraculis abundauit, cum essent infideles uocandi: at ultima Ecclesia cum fideles uocati iam sint, plus scriptura quam miraculis nitetur. Quin etiam audacter dixerim, miracula omnia uana esse & inania, nisi scriptura approbentur, hoc est doctrinam habeant scripturæ conformem: scriptura uerò ipsa per se inuictissimum ueritatis argumentum est. Nā Ioannes signum fecit nullum, meruit tamen fidem tantus Dei testis, quòd secundum scripturam ostendit se esse uocem clamantis in deserto. Itaque summa est Catholicæ Ecclesiæ securitas, summa lætitiâ, quod mysteria omnia quæ tenet, sibi per scripturarum seriem admirabiliter connexa sunt, nihilque in noua lege factum est, quod in ueteri non prædicatur faciendum: ut in modum coronæ sese oracula cælestia cingant, sibi que mutuo instar Cherubin in Dei glorificatione respondeant. Ergo ipsa magnitudo & multitudo signorum ac prodigiorum Antichristi, diuina scriptura tanquam prodente paratas insidias,

etiam, populo fideli & sapienti, erit asserti mendacij ineluctabile argu-
 mentum, propterea quod scriptum est, aduentum illius fore secun-
 dum operationem Sathanæ, in omni uirtute & signis, & prodigijs
 mendacibus. Et iterum scriptum est: dabunt signa & prodigia ma-
 gna atque iterum, & datum est illi ut faciat signa magna. Quam ob-
 rem stulti & cæci cupiditate glorię, his pedicis capientur: Verum sa-
 pientes & uerbi Dei scientia præstantes, pro nihilo eiusmodi omnes
 tendiculas ducent, cum frustra ponatur rete, ut habet Salomon, ante
 oculos pennatorum. Atque hoc illud est, quod mirabilis propheta
 Daniel de his nouissimis temporibus in fine altissimæ reuelationis
 ponit. Impie, inquit, agent impij, neque intelligent omnes impij,
 porrò docti intelligent; quam ob rem clausos signatosque sermones
 usque ad præfinitum tempus Angelus dixit: Doctos autem & Dei ver-
 bo potentes quasi splendorem firmamenti fulgere, in perpetuas æter-
 nitates. Qui ergo absconderit in corde suo eloquium Domini, non
 peccabit, neque altitudo Sathanæ poterit eum perdere, qui sacrorum
 eloquiorum sententiam tenet.

2. Theff. 2.
Matth. 14.

Apoc. 13.

Prover. 1.

Dan. 12.

Ibidem.

Psal. 118.

FUTUROS ESSE EXTREMO ECCLESIAE
 tempore viros Apostolicæ Sanctitatis.
 Cap. IIII.

IAM verò ad præcipuas diuinæ prouidentia partes pertinet, ut
 pro temporum necessitate, viros Ecclesiæ suæ idoneos tribuat: ita
 cum primum Euangelium fuit toto orbe vulgandum, aduersus sum-
 mam potentiam & inflatam sapientiam hominum tunc maximè de
 religione gloriantium, opponendum fuit diuini spiritus igne inflam-
 matum atque omnibus modis inuictum Apostolicum pectus, quo-
 rum fuere primitiæ spiritus. Ita etiam cum Romani Imperatores, in
 Christianum nomen acrius desæuirēt, Martyrum fortissimorum cuneus
 præclarissimus constitit. Nulla quoque ætas Ecclesiæ, aut plures, aut
 præstantiores sapientia Episcopos & Doctores tulit, quam cū est ma-
 ximè veritas catholica oppugnata Arianorum potentissima hæresi, cui
 non vrbes solum, sed prouinciæ, & imperia cessere. Videmus sanè
 stellarum admirabilem dispositionem, quæ per diuersas cæli plagas
 disseminatæ sunt: neque fulgentissimæ in vnum locum omnes co-
 ceruatæ, sed vario tractu distinctæ, atque alijs minoribus intermixtæ
 pulcherrimam hanc totius cæli faciem efficiunt. Haud aliter in San-
 ctæ Ecclesiæ decursu, viros præcipua sanctitate & sapientia florentes
 Spiritus sanctus, cuius est cælos ornare, diuersis sæculis assignauit:
 eoque

Rom. 8

Iob. 28.

eoque plures & eminentiores, quo magis necessarios nouit. Quare non est dubitandum, quin pro illa acerbitate maxima temporum, diuinitus seruati sint viri excellentissimi, atque ipsius Apostolicæ gloriæ propemodum æmuli. Ob quam illorum virorum laudem, sese ijs annumerasse Paulum Apostolum, non improbabiler opinatur Anselmus, cum scribit ad Thessalonicenses, de illo extremo sæculo. Nos qui viuimus, qui residui sumus, non præueniemus eos qui dormierunt. Et si enim crescente tunc iniquitate, refrigescet multorum charitas, tamen illi ipsi qui tanta vi aduersantium ventorum, accensum in se Dei spiritum non patientur extinguere, non poterunt non esse Dei amore ardentissimi; etenim violentus flatus vt flammam modicam extinguit, ita accendit ingentem. Quam illorum temporum conditionem altè contemplans Beatus Augustinus tanti illos viros facit, vt sese ac sui æquales præ illis contemnat ac pro nihilo ducat. Quæ quamquam est ex magna humilitate, propriaque illius patris, profecta laus, non ideo tamen non est habenda verissima. Verba Sancti Patris affigam. In eorum sane, inquit, qui tunc futuri sunt, Sanctorum atque fidelium comparatione quid sumus? quando quidem ad illos probandos tantus soluetur inimicus, cum quo nos ligato, tantis periculis dimicamus. Hippolytus quoque, quem Hieronymus in libro scriptorum Ecclesiasticorum refert, ita de Sanctis illius ultimi temporis loquitur. O beatos, qui tunc tyrannum illum deuicerint? Quippe prioribus martyribus illustriores, & sublimiores declarandi sunt: Propterea quod superiores martyres Diaboli satellites superarint. Hi verò ipsum filium perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur encomijs & coronis non ornabuntur à Rege nostro Iesu Christo? Hæc Hippolytus. Quod si Ecclesia Christi est acies ordinata castrorum, quemadmodum in diuino epithalamio canitur, atque in acie vt solet esse præcipua gloria primorum, ita secunda uel par extremorum, qui totum agmen absolunt & muniunt; quis dubitet Imperatori nostrum strenuissimos milites in columnæ Ecclesiæ reseruasse, vbi Diaboli & satellitum eius fortissimum impetum futurum videt? Quæ verò merita quæ gloria sit illorum Christi feruorum, qui cum Antichristo pugnabunt, declarant satis diuinæ literæ. In Daniele quidem legimus, Populus sciens Deum suum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma & in captiuitate & in rapina dierum. Et de eruditibus ruent, vt conflentur, & eligantur, & dealbentur vsque ad præfinitum tēpus. Quæ de Antichristi tempore dicta Ecclesiastici expositores intelligunt. Illa verò certissimè: Vade Daniel, quia clausi sunt signatiq̄ sermones vsque ad præfinitum tempus. Eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impij agent impiè, neque

*Anselmus.**1. Thess. 4.**Math. 24.**Aug. 20. de ciuit. c. 8.**Hippol. de consum. sæculi.**Can. 6.**Dan. 11.**Dan. 12.*

neque intelligent omnes impij, porro docti intelligent, & à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hæc manifestissimè de persecutione Antichristi dicta sunt, in qua dicit multos esse probandos & tanquam igne argentum, esse dealbandos & ad purissimi electissimique metalli pretium perducendos. Cui Ioannes concinit cū de bestia immani tyrannide agens veluti exclamat: si quis habet aurem audiat. Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet, qui gladio occiderit, oportet cum gladio occidi. Hic est patientia & fides *Apoc. 18.* Sanctorum. Mirabiliter enim emicabit illa fides tot aduersarij signis oppugnata, nec victa: illa patientia, immanissimè afflicta ac discruciatata at minime cedens. Ergo perfectos viros, quales tempora durissima postulant, ætas Ecclesiæ vltima proferet, quibus regnum Christi sempiternum profligato huiusMundi principe gloriosissimè cedat.

QVOD DE ADVENTV ELIAE ET ENOCH
sub tempora Antichristi, quidam dubitent.
Cap. V.

SED præter hæc, quæ quamuis sint magna per se, tamen sunt. Quodammodo omnium temporum communia præsidia erit singulare quoddam & in illum supremū laborem Ecclesiæ sanctæ munus diuinitus præparatū. Nulla ætas vidit, antiquos prophetas iterū *Eccles. 46.* ad res humanas rediisse & Samuel quidē sollicitatū se à Saule pytho *1. Reg. 28.* nissæ interpellatione, quamuis ad breue tempus ægre tulit: Apostoli *Mat. 17.* autem Petrus & Iacobus, & Ioannes pro magno Dei munere acceperunt, quod Moysen & Eliam tantisper contueri, & audire meruerunt: literas quoque Eliæ iam ab hominibus rapti accepit & legit *2. Par. 21.* Soram Rex Israel, sed quæ triste nuntium diuinæ vindictæ impendentis afferrent. Sanctorum etiam corpora complurium surrexerūt, *Matth. 27.* & post excitatum à mortuis Christum, venerunt in ciuitatem sanctam & multis apparuerunt. Verum humanam consuetudinem cum hominibus minime habuerunt. Ioannem Baptistam surrexisse *Marc. 6.* Herodes existimauit, eundem Christum & Ioannem putans: *Matth. 16.* plebs Iudæorum imperita Eliam, aut Hieremiam aut de veteribus aliquem in mundum rediisse iactauit, cum Christi opera admirabilia videret. Verum re ipsa ad humanæ mortalisque vitæ consuetudinem Sanctorum aliquis reuocatus est. nunquam:

quam: nunquam ad nostra hæc sunt reuerſi qui melioribus illis cæleſtibus aſſuerunt. At ætate mundi iam intereuntis extrema, mittentur diuinitus excellentes viri Deoque imprimis chari Elias & Enoch, vt corda filiorum nutantia ac pene deficientia confirment & ad patrum primorum Apoſtolorum Chriſti, firmiſſimam fidem cõſtantiamq; conuerſant. Hoc Dei munus tam rãgum, tam inuſitatũ, quidam non capiunt, & quæ humana eſt imbecillitas, minime credunt. Itaque non deſunt, qui Eliæ & Enoch aduentum ſub tempore Antichriſti velut ſomnium fabulamque contempnant, nihil de hoc certi haberi cenſentes: ſed opinionem eſſe quorundam tantũ piã, nullo ſolido ſcripturæ fundamento nixam: neque opus eſſe prædicatione Eliæ & Enoch, cum tot patres in Eccleſia extiterint, qui Fidem catholicam ſatis & prædicarint, & vitæ ſanctitate ſignisq; clariffimis illuſtrarint. Quorſum enim tam longa ætate dormirent illi viri, tot ſæcula expectantes? quorſum miſeræ huius vitæ iterum moleſtias ſunt experturi? vt Enoch per annos quater mille, Elias per ter mille & amplius latuerint, prodituri in ſcenam, cum iam ſe eſſe homines pene obliti ſin, ecquid viros egregie meritos ac ſibi vehementer charos Deus tanto tempore deſtitueret, & à dulciſſimo beatæ vitæ conſortio relegaret? Quod ſi homines magni pro illa tempeſtate Deo neceſſarij ſunt, vt cauſam illius agant, partesque tueantur, an eſt diuina infirmata potentia, vt non poſſit tales creare tunc, niſi veteres ad ſuppetias ſibi ferendas reuocet? An non poteſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ?

Mat. 3.

QVOD CONCORS SIT PATRVM SENTENTIA

Eliam & Enoch venturos vltimo tempore.

Cap. VI.

1. Cor. 2.
Rom. 2.
Sap. 9.
Eſa. 40.
1. Cor. 1.

HÆC homines diſputant, qui cum ſua ignorent, tamen audēt conſiliorum Dei eſſe cenſores. Nam quæ hominis ſunt nemo nouit, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt: & quæ Dei ſunt, nemo niſi ſpiritus Dei qui eſt in ipſo, qui & reuelat quæ vult, quibus vult. Quis enim conſiliarius eius fuit? aut quis nouit conſilium Dei? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? Ea ergo quæ Dei voluntas ſola poteſt facere vel rata vel irrita, humanis ratiunculis metiri velle atque ſupponere, nihil eſt aliud quam inſigniter delirare. Quis ferret ſutorem aut lanium de Philippi futuris nuptijs, aut de ampliffimo præſulatu, vel legatione primaria, quid poſt triennium eſſet futurum, ratiocinantem, & quæ ipſos proceres laterent, certo polli-

pollicentem? Abeant, qui suspiciunculas suas pluris faciunt, quam confirmatissima dicta sanctorum Patrum, vel potius ipsius spiritus Sancti. Neque enim hæc scholasticorum est tantum opinio, Thomæ, Bonaventuræ, Richardi, & similium, quorum tamen si sola esset assertio plurimi facienda esset, quo tempore præsertim contra hæreticorum perfidiam scholasticæ doctrinæ præsidium maximè opponitur: cum vero & Sanctorum omnium antiquorum sit plena consensus, & catholicæ Ecclesiæ perpetua traditio, & scripturæ demum certa sententia, qui de Eliæ & Enoch aduentu dissentiat, aut etiam dubitet, eum vel summa imperitia, vel errore nullo modo ferendo laborare, non equidem ambigam. Ac primum de Elia quoniam notius & certius est paucas de multis veterum Patrum sententias proferam, quibus tanquam catholicam veritatem illius aduentum confitentur. Augustinus quidem in illo præclaro opere de ciuitate Dei sic: Per hunc Eliam magnum celeberrimumque prophetam, exposita sibi lege ultimo tempore ante iudicium: Iudæos in Christum verum credituros celeberrimum est in sermonibus cordibusque fidelium. Profecto non potest esse celeberrimum fidelium cordibus, quod falsum incertumque sit. Idem in eodem opere, colligens quæ sunt certa de futuris temporibus, in illo iudicio vel circa illud iudicium has res didicimus esse futuras. Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichristum persecuturum: Christum venturum iudicaturum, mortuorum resurrectionem & cætera, vbi nemo non videt qua fide sanctus hic pater teneri velit Eliæ aduentum, qui illum coniungit cum Antichristi persecutione, Christi aduentu, & mortuorum resurrectione, & inter hæc certæ fidei documenta connumerat. Chrysostomus passim rem certissimam facit, præsertim in Homilijs super Matthæum. Hæc Hieronymi, Theophylacti, & Hilarij sententia cum verba Christi apud Matthæum de Elia venturo enarrant, quæ mox excutiemus. Omnibus his superior Iustinus Martyr: Noster quoque Dominus hoc ipsum inter cætera docuit, venturum olim Eliam, & id ita fore scimus, quando in gloria de cælis dominus noster veniet: cuius etiam priorem aduentum præcessit Dei spiritus, qui in Elia fuerat, in Ioanne propheta vestri generis: post quem nullus alius propheta apud nos extitit. De Enoch vero sic Tertullianus in libro aduersus Iudæos: Enoch iustissimum, non circumcisum neque sabbatizantem de hoc mundo transtulit, qui necdum mortem gustauit, vt æternitatis candidatus iam nobis ostenderet, nos quoque sine legis onere Moysi, Deo posse placere. De eodem in tractatu de Sion & Sina inter opuscula Cypriani sic scribitur: Enoch, qui ante diluuium Deo iustus complacuit, & ideo de isto mundo in carnis suæ natiuitatem

*S. Tho. 1. p. 2.
102. a. 23. &
3. p. 9. 49. a. 5.
Ricar. de Sæct.
in Apoc. lib. 3.
par. 2. c. 7.*

*Aug. lib. 20. de
Ciuit. c. 29.*

*Aug. lib. 20. de
ciuit. c. 80.*

*Chry. hõ. 58.
in Mat.*

*Iust. in colloq.
cum Trypho.
Iud.*

*Tertull. li. ad
uers' Iudæos.*

Cyprian.

vius translatus est in loco vbi Deus scit: ex quo loco consummationem Mundi innouare habet in hoc mundo, vnde etiam translatus est ad confundendum & reuicendum Antichristum. De vtriusque autem aduentu sub tempora Antichristi, ex Ecclesie traditione scribunt antiquissimi Patres, Iustinus, Irenæus, Hippolytus, Tertullianus, qui ab Apostolis videntur edocti, & per manus posteris tradidisse: quorum vestigijs insistant posteriores patres, id tanquam exploratum repetit sæpe numero Gregorius Papa in suis moralibus, præsertim in lib. 9. & 14. & 15. cuius quoniam notissima sunt verba non recito. De vtriusque item aduentu ad Antichristum oppugnandum D. Ambrosius super psalmos, & B. Damascenus in 4. lib. de fide Orthodoxa. Atque vt hanc fuisse constet, vt dixi, ab Apostolis ipsis traditam doctrinam, quæ per manus accepta semper in Ecclesia certa habita sit, Irenæi longiusculam orationem repetere non moror. Enoch, inquit, in libro contra hæreses. 5. placens Deo, in quo placuit corpore translatus est, translationem iustorum præmostrans. Et Elias sicut erat in plasmata substantia assumptus, assumptionem patrum prophetans, & nihil impedit eos corpus in assumptione & translatione eorum, per illas enim manus per quas in initio plasmati sunt, per ipsas & assumptionem & translationem acceperunt, assuetæ enim erant in Adam manus Dei cooptare & tenere & baiulare suum plasma & ferre & ponere vbi ipsæ vellent. Vbi ergo prius positus est homo scilicet in paradiso quemadmodum scriptura dicit, & plantauit Deus paradysum in E. dem contra Orientem & posuit ibi hominem quem plasmavit & inde proiectus est in hunc Mundum non obediens. Quapropter dicunt Presbyteri qui sunt Apostolorum discipuli, eos qui translati sunt, illuc translatos esse, iustis enim hominibus & spiritum habentibus preparatus est paradysus, in quem & Apostolus Paulus asportatus audiuit sermones inenarrabiles quantum ad nos in præsentem: & ibi manere eos qui translati sunt vsque ad consummationem, conspirantes in corruptelam. Quibus Irenæi verbis docemur Apostolorum fuisse traditionem Enoch & Eliam adhuc viuere in corpore, deinde in paradiso terrestri, vbi Adam fuit, eos esse: tandem seruari eos vsque ad consummationem mundi: Ex his primum illud, Enoch inquam & Eliam nondum gustasse mortem, sed adhuc in proprijs corporibus esse superstites, non posse in dubium reuocari salua fide, affirmat Augustinus in libro de peccato originali, quod etiam Hieronymus, Athanasius, & Epiphanius certum asserit, illud alterum esse eos modo in paradiso vbi Adam fuit, dicit esse sub dubio. Redituros vero ambos ad hanc vitam vt debitum humanæ naturæ morte persoluant, docet in libro de Genesi ad literam. Quod etiam Tertullianus & Hippolytus & Am-

Irenæus. lib. 4. ca. 30. Enoch translatus est & conseruatur vsque nunc testis iusti iudicij Dei.

Greg. li. 9. c. 4. lib. 14. c. 12. li. 15. c. 4. Hom.

12. in Ezech.

Ambr. in psal.

45. & 4. ad Rom.

Damasc. li. 4. c. 27.

Irenæus lib. 5. aduersus her.

cap. 5.

Gen. 3.

Aug. lib. 2. de pecc. orig. c. 23.

Hieron. ad Pâmach. de erroribus Ioan.

Athan. lib. de Syn. Nic. an.

Epipha. lib. 2. her. 64.

Aug. de Gen. lib. 9. c. 6.

Tertull. lib. de Anima.

& Ambrosius docent, atque est recepta sententia. Quod autem Hilarius Eliam & Moysen venturos dicit in fine, nos commouere non debet. Nam de Elia cum cæteris et ipse consentit: de Moysè peculiarem sententiam sequutus est propterea quod cum Elia in transfiguratione domini apparuit. Verum scriptura Moysen nunquam docet esse translatum, quin potius defunctum & narrat. & illius corpus ab Archangelo aduersus diabolum defensum, Eliam vero & Enoch apertissimè translatos docet, ut certo colligamus hos duos esse ad finem temporum reseruatos.

Hippo. lib. de
Anti.
Ambro. in. 4.
ad Rom.
Hilar. in 17.
Mat.
Deut. ultim
Iud. 1.
4. Reg. 2.
Heb. 11.
Gen. 5.
Ecclis. 4

QVOD SALVA FIDE SCRIPTURÆ CANONICÆ,
non possit negari Eliæ aduentus ante
iudicium. Cap. VII.

NEQVE enim opinioni hominum, si penitus consulatur, rem tantam canonica scriptura dimisit, sed mani festè narrat de Eliæ raptu, & vita, & literis post annos à raptu plures quam octo, ut ex varijs locis scripture diligenter collatis colligere licet, ad Regem Ioram filium Iosaphat in Iuda regnantem directis. Mortem autem Elię nunquam narrat, ut esse eum superstitem intelligamus, locus autem illustris est apud Malachiam, qui volumen suum ita claudit: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. De Elia illo vero in cælum raptu, non de Ioanne Baptista (ut quidam contendunt) Malachię esse sermonem declarat satis expositio veterum Patrum. Augustinus quidem, etiam septuaginta interpretum lectionem affert, vbi illi non Eliam prophetam sed Eliam Thesbitem vertunt, ut exploratò sciamus de vero Elia hæc dici. Hieronymus quoque in commentarijs eius prophetę, idem sentit, quanquam obscurius in fine loquitur. Sed Chrysostomus insigniter eos refellit, qui ad Ioannem Baptistam Malachię verba contorquentum quòd Thesbitem Eliam nominet, cum Ioannes Thesbytes non fuerit, tum quòd prænuntium dicat Eliam ante diem Domini magnum & horribilem, dies autem horribilis non in priore aduentu sed in posteriore ad iudiciũ intelligitur: tandem quod ait, ne percutiam terram simul (ut ipse legit) aut anathemate, ut nos, non potest ad priorem Domini aduentũ referri, quando filius hominis venit non ut perderet mundum, sed ut saluaret, in posteriore autẽ ueniet, ut iudicet & percutiat imparatos, sicut in diebus diluuij, ut ipse exposuit:

4. Reg. 2:
2. Par. 21.

Mal. 4

Aug. li. 20. Ci
uit. c. 29. &
30.

Hiero. super
Mal. 4.
Chryso. 58.
in Mat.

104. 3.
Mat. 24.

posuit: Ergo illustrissima prophetia Malachiae nullo potest fucō ob-
 scurari: ex cuius lectione celebris apud Iudaeos opinio habebatur de
 Elia ante Christum venturo. Vnde cum non discernere duos Chri-
 sti aduentus, interrogabant Ioannem an ipse esset Elias? & Chri-
 stum alij Eliam ferebant: Et Apostoli ipsi Domino quaestionem mo-
 uerunt, post Heliam visum in monte: Quid ergo dicunt scribae, quod
 Eliam oportet venire primum? excitati enim conspectu tanti viri &
 vulgaram de eo repetentes memoria opinionem, scire cupiebant,
 utrum ne vera esset Iudaeorum sententia. Quae si vera foret: quid il-
 lis respondendum esset, qui Christum id circo se non recipere cau-
 sabantur, quod Elias non praecessisset eius aduentum, sicut erat à
 Propheta praedictum. Huic non simplici Apostolorum dubitationi,
 breuiter, sed dilucidè Magister satisfacit, vtramque partem quaestio-
 nis aperiens: Elias quidem, inquit, venturus est, & restituet om-
 nia: quibus verbis satis approbat atque confirmat opinionem Scriba-
 rum & pharisaeorum de Elia Thesbite ante Christum venturo, &
 quid acturus sit indicat: Nam restitutum omnia dicit, hoc est ve-
 terem & collapsam religionem reuocaturum in integrum. Sed ne
 infidelitati suae Iudaei velut iustam excusationem praetexerent, conti-
 nuo adiecit: Dico autem vobis quia Elias iam venit, & non cogno-
 uerunt eum, sed fecerunt in eo quaecumque voluerunt: Sic & filius
 hominis passurus est ab eis. Quod propterea dictum est, quod Ioanes
 Baptista venit in spiritu & virtute Eliae, vt Angelus pronuntiauit. Quam
 rem Iudaeis ipsis palam Dominus explicauerat, cum de Ioanne magni-
 fice verba faceret, & si vultis, ait, recipere, ipse est Elias, qui venturus
 est: qui habet aures audiendi audiat, ita significans mysticum, non autem ve-
 rum hunc esse Eliam. Malachiam autem de vtroque Elia & mystico
 & vero prophetasse apud Marcum Christus ostendit. Elias cum ve-
 nerit primo, restituet omnia, & quomodo scriptum est in filium ho-
 minis, vt multa patiat & contemnatur. Sed dico vobis quia &
 Elias venit, & fecerunt in eum quaecumque voluerunt, sicut scri-
 ptum est de eo. Hic Eliam & venturum esse & venisse, sicut scriptum
 erat de eo Christus affirmat. Quare qui vel Malachiae vel Euangelij
 verba de Elia, ad solum Ioannem Baptistam referenda volunt, mul-
 tum illi falluntur, cum perspicue, sicut duplicem suum aduentum
 distinguit, ita duplicem Eliam sibi vel praesisse vel praetiturum, distin-
 ctè doceat. Hanc esse germanam loci Euangelici explicationem quam
 tradidimus, vt plane discat, qui volet, legat colloquium Iustini
 Martyris: vbi Tryphon Iudaeus obijcit, Iesum non fuisse Messiam,
 quod Elias nondum venerit, quem oportet venire ante Christum. Cui
 respondet Iustinus: vere quidem Eliam Thesbitem venturum ante
 Christum, secundum prophetiam, sed illam de secundo aduentu de-
 bere

*Ioan. 1.**Mat. 16.**Mat. 17.**Mat. 17.**Luc. 1.**Mat. 11.**Mar. 9.**Mal. 4.**Iust. mart. in
colloq. Tryph.*

bere intelligi. Namque ante primum Ioannes Baptista venit in spiritu Eliæ. Itaque quod Apostoli de Iudæorum sententia rogauerunt, hoc Tryphon Iudæus de sua opposuit. Et quomodo Christus Apostolis respondit, hoc etiam modo Iustinus Tryphoni satisfecit. Denique certam de Elia in fine venturo fidem facit Ecclesiastici autoritas, quæ canonica est in Ecclesia Dei, in eo libro autor de Elia sic scribit. Qui scriptus est in iudicijs temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium & restituere tribus Iacob. Hæc qui de Ioanne, non de vero Elia dicta contendit, delirat planè, cum proximè dixerit: Qui receptus est in turbine ignis, in curru equorū igneorum. Itaque ille ipse qui raptus est curru igneo, inscriptus est, hoc est, designatus vel prænūtiatus à Malachia, in iudicijs vel indicijs temporum, quibus illa momenta, quæ soli Deo sunt nota in patris posita potestate insinuant, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, vt Malachias expressit, & restituere tribus Iacob, quod Christus dixit, restituet omnia. Hunc autorem de Malachia testimonio loqui, & certum est & omnes confitentur. De Elia autem Thesbite in fine venturo vaticinari, qui non videt, cæcus est. Nam quòd quidam ita hunc locum eludere volunt, vt fateantur quidem sapientem de testimonio Malachia loqui, illud autem Elia Thesbitæ accommodare non secundum veritatem, sed secundum vulgi opinionem, adeo mihi videtur absurdum, vt nihil supra. Quid enim stultius quam excellentem prophetam aliena laude ornare? quid vero insanius quam autorem canonicum & scripturæ canonicæ conditorem, vel falsum esse putare, cum de Elia Thesbite intelligit, quæ de Ioanne Baptista sunt dicta, vel certe fefellisse, cum aliena præconia ipsius haberi propria vult, idque propter vulgi tantum ita opinantis errorem? Absit à catholico viro tam absurda sententia. Quam ob rem Cornelius ipse qui in Ecclesiastici commentarijs conatus est defendere, nulla scriptura canonica certò conuinci. Eliam in Mundi fine venturum, atque ea quam posui interpretatione Ecclesiastici locum eludit, concludens non esse de fide Eliam venire ante diem Iudicij: re melius postea considerata in concordia Euangelica, quod opus posterius est, scripsit sententiam esse Catholicæ Ecclesiæ, quæ non possit salua fide negari. Atque ipsas scripturæ auctoritates, secundum Patrum antiquorum expositiones & veram germanamque intelligentiam, abunde monstrare Eliam non in spiritu solum vt in Ioanne Baptista, sed in persona etiam vere esse venturum, grauius idem scriptor doctèque confirmat. Quare si mea alicuius est pretij censura, non dubitarem equidem, sententiam Elia aduentum in fine negantē, non solum inter improbables, sed inter remerarias quoque, atque etiam erroneas planè numerare.

Ecclesi. 48.

Cornelius Iar.

senius in c. 43.

Ecclesi.

Idē in concor.

Euang. c. 68.

QVOD

QVOD SCRIPTVRA ETIAM ENOCH VEN-
turum ante iudicium aperte tradat.

Cap. VIII.

DE Enoch verò, quãquam nõ ita expressa tamen certa sunt scri-
pturæ quoque testimonia. Primum in Genesi, vbi legimus:
Gen. 5. Ambulauit Enoch cum Deo & non apparuit, quia tulit eum Deus:
Vbi satis docemur, hunc præ cæteris è præsentis sæculo raptum in ea-
dem carne mansisse, quod perspicuum reddit Apostolus scribens ad
Heb. 11. Hebræos: Fide Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inue-
niebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testi-
monium habuit placuisse Deo: Quod si translatus Enoch viuit, pro-
fecto ob rem aliquam gerendam tandiu seruatus est. Id quod in Ec-
Eccli. 44. clesiastico explicatum legimus. Enoch placuit Deo & translatus est
in paradisum, vt det gentibus pænitentiam. Nihil amplius requirer
suaue & docile ingenium. Sed vt sunt hominũ dura & libera inge-
nia, non desunt etiam eruditi, qui nihil ex isto loco elici dicant ad
Enoch aduentum certo comprobandum. Mihi vero permolestus est
eorum labor, qui cum dogmata Ecclesiæ nõ negent, vel certe se non
negare profiteantur, infirmant tamen, quo ad possunt, atque exte-
nuant fundamēta scripturæ, quibus catholica doctrina nititur, quod
Erasmo Roterodamo aliàs per sæpe, viro autem egregie catholico
& erudito Iansenio, hic accidit. Contendit hic parum aut nihil vale-
re testimonium ad rē de qua agimus. Græca enim ita habere: Enoch
translatus est in exemplum pænitiæ generationibus. Itaque illud
in paradisum, ab interprete Latino de suo additum, vt det vero gen-
tibus pænitentiam, vel non extare in græco vel hunc habere sensum,
vt sit in exemplum pænitiæ, quod nihil aliud insinuat, quam ex
insigni remuneratione & beneficio in Enoch collocato, prouocari
impios ad Deum colendum, & peccata deserendum. Quæ disputa-
tio istorum, penè mihi stomachum mouet. Nam quam sit insulsa ra-
tio, ideo translatum vt pænitentiam discerent generationes, faci-
le quiuis intelligit. Cum enim ad requiem vocatus sit, atque ad vi-
tam longe iucundissimam, idque non ex facinoris alicuius ante
acta pænitentia, sede potius ex vita integre atque innocenter ducta,
quod nam obsecro pænitiæ, exemplum est isthuc? Quod si pro-
pterea exemplum est pænitiæ, quod in illo homines cernunt Dei
munera, ista ratione in exemplum potius erit innocentia, aut fidei
Heb. 11. ut ult Apostolus: Erit in exemplum spei, religionis, iustitiæ, Char-
tatis:

ratis: erit denique omnia, & nihil erit, quia nihil peculiare illi facto tam insigni tribuitur. Iam vero quod ad Græcanica prouocāt, nos vix semilatinis, longe pluris facimus nostram hoc est vulgatam editionē, Ecclesiæ catholicæ in Tridentina Synodo auctoritate munitam. Neque conturbat nos nullo modo, si vocula quæpiam absit in græco aut Hebraico, qui ex Augustino & Hieronymo, imo ex ipso Luca & Paulo, didicerimus, spiritum sanctum etiam interpretibus ab Ecclesia probatis adfuisse, eundem qui primos scriptores afflauerit. Qua ex re videmus plurima testimonia in Apostolo & in Luca ex translatione septuaginta recitari, quæ tamen non verbis solum sed etiam sensibus, in Hebraico non mediocriter discrepent, vt aliàs Deo duce ostendimus. Sanctos quoque Patres cernimus vtranque lectionem, valde inter se sæpè dissidentem, exponere tamen, atque vt sacrâ prætermittere non audere. Quod Hieronymus propemodum semper facit: Gregorius atque Augustinus interdum. Retineamus ergo atque vèdicemus optimo iure auctoritatem nostræ lectionis, & tanquam spiritus sancti, vt est uerè, oraculum audiamus: Enoch translatus est in paradysum, ut det gentibus penitentiam, atque hinc certò discamus, ideo trāslatū ut det pænitiā: pænitiā uerò dare, quid sit, scriptura nos satis docet, excitādo, instruiēdo monendo, arguēdo fieri, sicut de Ioāne Baptista dictū est: Præibis ante faciē Domini parare uias eius, ad dandam scientiā salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum. Hoc igitur modo & scientiā salutis & pænitiā gentibus dabit Sanctus Enoch suo tempore.

Conc. Trid. sess. 4.

Aug. 18. de ciuit. c. 42. & li. 20. cap. 29.

Hierony. in prolog. super Paralip. Lucas & Paulus non raro septuaginta translatione videntur & si Hebr. aliter habeāt.

Luc. 1.

IN APOCALYPSI APERTE AD-
uentum & prædicationem mirabilem
Eliæ & Enoch ostendi.
Cap. IX.

NEQVE enim in fines temporum seruatos esse hosce duos uiros coniectura humana, sed diuina potius auctoritate tenemus, de quibus sine dubio prophetatum est in Apocalypsi Ioannis hoc modo. Ciuitatem sanctam calcabunt gentes mensibus quadraginta duobus. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducētis sexaginta, amicti sacco. Hi sunt duæ oliuæ, & duo cadelabra in cōspectu Domini terrę stātes. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorū, & deuorabit inimicos eorū, & si quis uoluerit eos lædere, sic oportet eū occidi. Hi habēt potestātē claudēdi cælum,

Apoc. 11. B. Prosper in lib. de prædict. part. 3. a cap. 6. usque ad 16. tractat hoc argumentum, atque ea omnia, qua hic scribimus, ceptis confirmat.

M ne pluat

Zachar. 4.

Apoc. 13.

Lib. 9. moral.
c. 3.

Apoc. 11.

Matth. 17.

Amb. in ps. 45

Beda in Apoc.
c. 11.

Riccardus de S. Vi

ctor. l. 3. p. 2.

S. Tho. in 11.

Apoc.

ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint. Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssò faciet aduersum eos bellum &c. Præclara hæc de duobus excellentibus heroibus, qui veritatem Dei admirabili potentia asserturi sunt, quorum tanta apud Deum merita prædicantur, vt oliuæ duæ à Zacharia laudatæ, & candelabra duo lucentia ante maiestatem Dei censeantur, qui dies mille ducentos sexaginta, hoc est annos tres & dimidium prædicationem suam expleturi sint, & tum vitæ austerissimæ exemplo mortales ad pænitentiam & mundi contemptum, saccos induti vilissimos, prouocantes, tum signorum magnitudine impios perterrefacientes, tandem bestia quæ ascendit de abyssò, quam esse Antichristum alio capite clarissimè demonstrat, bellum spirituale indicent, ac fortissimè dimicabunt. Hæc inquam omnia nisi de Elia & Enoch, intelligi nullo pacto possunt. Nam quod in scholijs cuiusdam legi, duos istos testes, fuisse Christum & Ioannem Baptistam, qui annos tres cum dimidio prædicarint, aded est ineptum, vt refellere pigeat. Si enim hi duo testes sunt Christus & Ioannes, quomodo horum Dominus crucifixus est, quod statim subditur? An Christi Domini Dominus crucifixus est? an Ioannes etiam Baptista surrexit post tres dies & dimidium, quod de istis duobus testibus dicitur? An Christi corpus iacuit insepultum vsque ad resurrectionem, quod ibidem affirmatur? Missa ergo vel stolidi vel impia interpretatione, piam & veracem Sanctorum Patrum expositionem amplectamur, qui vno consensu de Elia, & Enoch illa prophetari certissimum ducunt. Gregorius quidem Papa ita scribit: Hinc est, quod duo illi prædicatores eximij dilata morte subtracti sunt, vt ad prædicationis vsum in fine reuocentur, de quibus per Ioannem dicitur. Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu domini terræ stantia, quorum vnum in Euangelio per semetipsam veritas pollicetur dicens. Helias venturus est, & restituet omnia. Sanctus verò Ambrosius hoc modo. Nam & bestia illa Antichristus ex abyssò ascendit, vt aduersus Eliam & Enoch, qui propter testimonium Domini Iesu terris sunt redditi, præliaretur, vt legimus in Ioannis Apocalypsi. Eodem modo explanat Hippolytus, cuius Hieronymus meminit, scribens super Daniele, nisi quod Elia & Enoch adiungit Ioannem Apostolum quod Ecclesia non satis approbat. Ex his autem patribus qui lectione dignos commentarios in Apocalypsim ediderunt; præcipui habentur Beda venerabilis, Riccardus de Sancto Victore, quem ego maximè probo, & Thomas Aquinas. Extant etiam Ambrosij, quos quamuis Mediolanensis illius non esse mihi sit certum, tamen dignissimos lectu iudico. Hi omnes iuxta historiae & li-

teræ sensum de persecutione Antichristi, & prædicatione duorum prophetarum Eliæ & Enoch scriptum esse cōsentiunt. Hieronymus quoque scribens in Zachariam vltimam sententiam recitat eorum, qui duo illa candelabra & duas oliuas dicunt Eliam esse & Enoch, vt habet Ioannis Apocalypsis. Quanquam in epistola ad Marcellam idem non satis rem exploratam putet. Quare cum & serie ipsa scripturæ satis per se apertum sit, & à maioribus nostris congruenter explicetur, neque sit quod ab horum sententia nos reuocet, superuacaneum est de re notissima amplius disputare.

Hierony. in 4.
Zacha.
Idem ad Mar
cel. in 3. Tom.

AD QUID VENTURI SINT ELIAS

& Enoch, quod Iudæi videantur minimè conuer-
tendi. Cap. X.

QVIN potius doctrina catholice Ecclesie de futura Eliæ at-
que Enoch prædicatione firmissimè retenta, quærere pergamus, quem sit habitura euentum tantorum prophetarum ad mortalem uitam regressio. Nam sine eximio aliquo fructu rem tantam tot retro sæculis esse prouisam, minimè consentaneum est. Videtur uerò mihi scriptura posuisse distinctè utriusque proprium munus. Et Enoch quidem dicit seruari ut annuntiet gentibus pænitentiam. Heliam uerò ut restituat tribus Iacob: Prorsus bene atque ex ordine. Sumptus est enim Enoch de gentibus, hoc est de præputio, cum ea lex solum uigeret, quæ erat naturaliter inscripta cordibus hominum. Itaque ad hunc propriè pertinebit, quæ nondum Euangelio manus dederint gentes, illas vocare ad Christi admirabile lumen. Heliam uerò de Hebraico populo extitisse nouimus, cui conuertendo operam optimam daturus est. Ac fortassis vt in exordio Ecclesie Petrus & Paulus dextras sibi dederunt, vt alter in circumcissione, alter in gentibus, Christi Euangelium euulgaret, quamquam in utroque vtrunque, & laborasse & fructificasse copiosissime constet, ita duo illi insignes prophete, quamuis omnibus Christi fidem annunciaturi sint; tamen agnoscent inter se partes suas, vt in suum quisque munus maximè incumbat. Mox uerò peracto diuinitus demandatæ prouinciæ curriculo, cum & gentes alter vocarit, vt in toto orbe omnibus gentibus patefactum iam sit Euangelium Christi, & alter Israelitici populi reliquias ad Deum Patrum suorum conuerterit, & filios concordet patribus, vt habet Malachias, effecerit, tunc coniunctis viribus, simul veritatis improbissimum aduersarium aggredientur. Quis illorum.

Ecccl. 4. 6. 48

Gal. 2.

Mal. 4.

præclarissima prælia pro Christi gloria conspiciet? Quis ardorem aduersus hostes ueritatis? Quis tentatas cruciatibus, opprobrijs, atque omnibus diaboli machinis, sed semper inuictas, atque omni tartareo satellitio superiores, illas excelsas animas non summa ueneratione atque impensissimo studio profequatur? Verum de his postea. Nunc quod institueram dicere, expedienda est non facilis quæstio: sint ne Iudæi in fine Eliæ ministerio redituri ad fidem Christi, nec ne. Quod si extremis id temporibus peragendum est, qui sit, ut Iudæos maxime, Antichristum esse sectaturos sancti patres pene omnes affirmant? Valde enim inter se pugnant hæc: Iudæos in fine ad Christum per Heliam redituros, & Iudæos per Antichristum omnium maxime in Christi Ecclesiam debacchaturus. Fore autem ut Iudæi uel primi uel præcipui recipiant Antichristum, quemadmodum sancti patres affirmant, satis supra in secundo libro demonstratum est. Itaque non esse uel seram illorum conuersionem expectandam, plurimæ scripturæ uidentur docere. Paulus quidem scribens ad Thessalonicenses, ita habet. Eadem passi estis & uos a contribulibus uestris, sicut & ipsi à Iudæis, qui & dominum occiderunt Iesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut saluæ fiant, ut impleant peccata sua semper, peruenit enim ira Dei super illos usque in finem. Quis oro hæc legens, & iram Dei confirmatam usque in finem audiens, speret tam seram istorum salutem? Ad eosdem quoque in altera epistola ita scribit, cum de Antichristi temporibus loquitur. Cuius est aduentus secundum operationem satanæ in omni uirtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt: eo quod charitatem ueritatis non receperunt, ut salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Quæ de perfidia Iudæorum, Christo abnegato, Antichristum recipientium proprie dici fere tractatores intelligunt. De his dictum est in egregio psalmo. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum (quod de scriptura dicit:) obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet, quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt. Immensum erit, si prophetarum oracula pecurrere uelimus, quibus populi Iudaici euerfionem interitumque significant. Illud autem Danielis eximium taceri non potest. Et non erit (inquit) eius populus, qui eum negaturus est. Et paulo post. Et erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem

*Supra. lib. 2.
c. 5.*

1. Theff. 2.

2 Theff. 2.

Psal. 68.

Dan. 9.

finem perseverabit desolatio. Nullus igitur spei locus videtur fieri reliquus, cum vsque ad finem permansura dicatur Iudaici populi desolatio.

QVOD ELIÆ PRÆDICATIONE RELIQUÆ

Israel in Christum creditura sint.

Cap. X I.

AT ex altera parte non pauciora neque obscuriora loca proferuntur, quæ certam salutem illigenti in fine polliceantur. Paulus quidem quæstionem hanc acerrime ventilans, postquam gentium vocationem altissimæ Dei gratiæ ascripsit, Iudaici quoque populi excæcationem, superbiæ ipsius deputavit. Tandem eo perducit disputationem suam ut roget, Nunquid Deus repulit populum suum? Et respondet, absit. Hic ubi sui temporis electos ex Israelitica plebe, & se ex eis vnum commemoravit, ad posteritatem extremam se conuertit, & multis ad commendandam Dei gratiam & retundendam hominum siue gentilium siue Iudæorum arrogantiam, opportunè disputatis, postremò infert. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Et paulo post. Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consequuti estis, propter incredulitatem illorum; ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur. Concluserunt enim Deus omnia in incredulitatem, ut omnium misereatur. Nihil potuit apertius de futura populi Israelitici salute proferri In Osee propheta ita legimus. Dies multos sedebunt filij Israel sine Rege & sine principe & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine theraphim: Et post hæc reuertentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius in nouissimo dierum. Hoc quoque quauis nulla expositorum luce illustraretur, per se ipsum clarissimum testimonium est. Nec minus dilucide à Moyse prædictum. Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt (prædixerat vero peccata illius populi, & terræ promissæ amissionem, & dispersionem in omnes gentes) nouissimo, inquit, tempore reuerteris ad dominum deum tuum, & audies vocem eius, quia deus misericors Dominus Deus tuus est. Non dimittet te, neque omnino delebit, neque obliuiscetur pacti, in quo iurauit patribus suis. Porro hæc plebis Iudaicæ reuersionem ad Deum suum & ad Christum

Roma. 9. 10.

Roma. 11.

Ose. 3.

Deute. 4.

*Matth. 17.**Mal. 4.**Eccle. 48.**Aug. 20. de Ciuit. cap. 30.**Greg. in 1. lib. reg. c. 2. & 20.**moral. c. 23. super Cant. c. 6.*

ad Christū Regē suum, quem Oseas Dauid vocat, Eliæ maximè ministerio sub ipsum mundi finem futuram, dilucide quoque scriptura significat. Nam vt omittam illa quæ supra posui ex Euangelio, Elias quidem veniet & restituet omnia, quæ de conuersione Iudæorum Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus, Beda, atque omnes deniq; intelligunt, Malachiæ sanè vaticinium iam recitatum certissimam fidem facit. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & cōuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Quod de Iudæis dici superiora ostendunt, vbi dicitur, mementote legis Moyse serui mei, quam mandauit in Horeb ad omnem Israel præcepta & iudicia. Apertissimè autem in Ecclesiastico. Conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob. Quam ob rem D. Augustinus inter illa quæ sunt certa fide tenenda, connumerat Eliæ aduentum, & fidem Iudæorum sub ipsa tempora Antichristi. Atque hanc velut Catholicæ Ecclesiæ sententiam Sanctus Gregorius Papa sæpissimè inculcat, neque vllus est patrum qui neget.

CONCILIATIO SCRIPTURARVM
de fide & in fidelitate Iudæorum. Cap. XII.

SVPER EST loca locis, vt apparet, contraria conciliare. Quæ admodum autem cohæreant inter se illa, non possum equidem neque breuius neque dilucidius exponere, quam est Sancto prophete Danieli, vbi de his ipsis tractat, ab angelo expositum. Vbi enim dixerat, in tempore illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ex quo gentes esse cœperunt, vsque ad tempus illud, quæ de mundi fine dicta nemo dubitat. His statim annectit. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. Igitur cum Apostolus ait, omnis Israel saluus fiet. De eo accipiendum est, qui scriptus fuerit in libro vitæ. Quem etiam sensum habent illa Saluatoris. Elias quidem veniet, & restituet omnia, hoc est omnes Israelitas, quos inueniet dociles & persuasibiles, vt bene enarrat Chrysostomus, conuertet ad Christum, instaurans fidem, spiritum, & religionem veram maiorum suorum Patriarcharum, prophetarum, Apostolorum. Erit enim insignis sine dubio conuersio Iudæorum in nouissimo tempore vt Moyse prædixit siue in nouissimo dierum vt Oseas. Quod etsi nonnulla ex parte factum constet his sæculis, Beati Vincentij maximè prædicatione & Catholicorum Hispaniæ Regum Fernandi, &

Isabellæ

*Dan. 12.**Rem. 11.**Deut. 4.**Osea. 3.*

Isabellæ zelo & ardore, quorundam quoque sanctissimorum Pontifi-
 cum opera ac diligentia: tamen multo copiosissimam fore per admi-
 rabilis prophetæ Elię ministerium, secundum Canonicae scripturæ
 fidem non est dubitandum. Quod nullo pacto cum eo pugnat, quod
 aliæ scripturæ insinuant, Iudæos potissimum Antichristum sed au-
 ros. Quicumque enim scripti non sunt in libro Agni, neque ad vitam
 præordinati, hi omnes magno agmine ducem suum filium diaboli *Apo. 13.*
 sequentur, quod ipsum scriptura non tacuit. Et adorauerunt, inquit,
 bestiam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta no-
 mina in libro uitæ Agni. Quis hac sanctarum literarum mirabili con-
 sensione non plurimum delectetur? Daniel dicit populum Israeliti-
 cum omnem qui fuerit scriptus in libro fore tunc saluum: Ioannes
 addit, omnes non solum Iudæos, sed cæteros, quorum non sunt scri-
 pta nomina in libro uitæ Agni, bestiam adoraturos. Itaque uerum,
 utrumque est, & Iudæos extremo tempore ad Christum redire: &
 Antichristum maximè recipere. Ac tanquam de duobus diuersisque
 populis, totum utrumque dicitur, & omnem Israel fore saluum, &
 tamen dorsum illi semper incuruandum & iram Dei usque in finem
 imminere rebellibus. Nam à parte totum dici, frequentissimus est
 scripturæ mos, quem qui uel ignorat, uel minus aduertit, sæpè con-
 fundi cum & scripturas putare contrarias necesse est. Neque in alio
 usquam argumento uberiora exempla reperio, quam ubi de electio-
 ne & reiectione populi Israel scripturæ loquuntur. Tam multa enim
 in prophetis & psalmis & ipso Moyse obuia passim fiunt, de salute il-
 lius populi per Christum, de exaltatione, de gloria: tam multa con-
 tra de ruina, cæcitate, extrema miseria ob Christum abnegatum ab
 infelicibus & ingratis, ut integræ paginæ sibi ueluti oppositæ (in E-
 saia præsertim) in eodem penè uestigio occurrant. Atque in his om- *Esa. 63.*
 nibus Apostoli salutare documentum memoria repetendum esse.
 Non quod exciderit Verbum Dei. Non enim omnes, qui ex Israel, ij
 sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abraham, omnes filij, sed in Isaac *Rom. 9.*
 uocabitur tibi semen, idest non qui filij carnis ij filij Dei, sed qui filij
 sunt promissionis, æstimantur in semine. Et in alia epistola. Abraham
 credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite ergo quia
 qui ex fide sunt, ij sunt filij Abraham. Quam ob rem etsi carnales Iu- *Galat. 3.*
 dæi de semine Abraham sint, non tamen horum salutem annūtiat scri-
 ptura, sed eorum qui ex fide sunt filij Abraham, & cum fideli Abraham
 benedicentur. Atque in horum beatissimo numero etiam eos Spiritus
 sanctus intelligi uoluit, qui secundum propositum gratiæ Dei
 prædestinati, ex carnali & exoleto iam Iudaismo transcunt ad ue-
 ram & spiritualem circumcisionem, non carne sed spiritu, quorum
 fore illustrem & copiosam ultimis diebus conuersionem ad Chri-
 stum,

stum, Elia maxime prædicante, alijs nihilominus multis de eodem genere in sua cecitate & perfidia persistentibus, satis vt mihi quidem videtur, hæctenus disputatum est.

AN EODEM TEMPORE FUTVRVM SIT ANTI
christi regnum & testimonium duorum illorum pro-
phetarum. Cap. XIII.

QVAERITVR vero quonam tempore Elias & Enoch ad iu-
dæorum ac gentium salutem illa sua admirabili prædicatione
procurandam in medium prodituri sint, vtrum ante tempo-
ra Antichristi, an post illa? an potius vno eodemque tempore, & hic
tyrānidem & illi fidele obsequium obibunt? Eliam quidem & Enoch
Antichristi tempore prædicaturos, & cum eo pedem (vt dicitur) col-
laturus dubium non est. Sanctus quidem Gregorius ita scribit. In fi-
ne mundi Satan hominem ingrediens, quæ sacra scriptura Antichri-
stum appellat tanta elatione extollitur tanta virtute principatur, tan-
tis signis & prodigijs in sanctitatis ostensione eleuatur, vt argui ab ho-
mine eius facta non valeant, quia cum potestate terroris adiungit etiã
signa ostensæ sanctitatis, in cuius exprobrationem Elias & Enoch
ad medium seducuntur. Hoc non solum Gregorius ac reliqui pa-
tres habent, qui ab his coarguendum illum diaboli filium scribunt,
verum etiam Apocalypsis Ioannis manifeste declarat. Qua ex re in-
telligetur eodem tempore aliquo modo vtrunque futurum, & An-
tichristi regnum & illorum virorum testimonium. Et quoniam vtri-
que negotio æqualia tempore scriptura assignat, cum bestia ascen-
denti de abyssu dentur menses quadraginta duo, & principi illi ex-
tremo apud Daniele tempus & duo tempora & dimi-
dium temporis, hoc est anni tres & dimidium; horum vero
prophetiæ menses tribuit totidem, id est quadraginta duo, & dies
mille sexcenti sexaginta quæ omnia eodem redeunt, sit profecto vt
vel vno eodemque tempore, vel certe continuato & coherenti Ty-
ranis illius cum horum prædicatione concurrat. Augustinus quidem
existimat Eliæ aduentum & Iudæorum conuersionem prius futurã,
quam Antichristus appareat. Beda quoque sententiam quorundam
refert ac probat, quod absoluta prædicatione Eliæ atque Enoch, &
cæde perpetrata tantorum virorum, tunc Antichristi Regnum exo-
ricurum sit, vt huius exordia illorum finibus proxime succe-
dant. Atque ad hunc modum intelligi vult Danielis prophe-
tiam, asserentis in dimidio hebdomadis fore, vt sacrificium ces-
set,

Grego. li. 15. c.
36.

Apoc. 13.

Dan. 11.

Apoc. 11.

Aug. 20. de ci-
uit. c. 30.

Beda. in 11.
Apoc.

set atque aboleatur. Namque annos septem hebdomadæ comprehendendi in illa præclara Danielis prophetia notissimum est. Vltimam vero hebdomadem de fine mundi intelligi, non Beda solum sed alij antiquiores volunt. In illa ergo vltima hebdomada siue septennio, ita erunt diuisa spacia, ut dimidium illius antè, hoc est annos tres & semis, percurrat testimonium Eliæ & Enoch, posterius vero dimidium, id est annos tres & semis qui supersunt, occupet Antichristi Regnum. Hæc Bedæ venerabilis vt dixi, atque Hippolyti sententia est, in qua illud est satis incertum vel potius improbabile, hebdomades Danielis ad Christi aduentum posteriorem & non ad priorem potius pertinere, vt Augustinus scribit ad Hesygium sancti Hieronymi auctoritate etiam vtens. Deinde ipse textus Apocalypsis videtur post cædem duorum illorum prophetarum ab Antichristo perpetratam, & glorificationem diuinitus post tres dies & dimidium consequutam, statim interitum Antichristi & finem mundi innuere. Ait enim. Væ secundum abiit, & ecce væ tertium veniet cito. Per secundum væ persecutionem Antichristi sine dubio significans, per væ tertium ipsum iudicium extremum. Itaque Ricardus de sancto Victore, & S. Thomas Aquinas magis videntur annos illos duos cum dimidio communes facere & prædicationi duorum prophetarum & persecutioni Antichristi. Fieri enim potest vt diuersis in locis & hic sæuiat in Christum, & illi fidem Christi tueantur, vsque dum mutuo in bello spirituali congregiantur. Sed siue hoc siue alio quocunque modo diuino consilio prouisum sit rebus humanis: certum est in Antichristi tempora tantorum prophetarum robur ad sanctæ ecclesiæ solatium & defensionem destinari.

Aug. ep. 78. c.
86.

Apoc. 12.

DE CONCERTATIONE ELIÆ ET
Enoch cum Antichristo. Cap. XIV.

QVID vero in eo certamine quod illi patres aduersus Satane primogenitum gerent, tandem eueniat, in eadem Ioannis Apocalypsi graphicè expressum legimus. Nam de excellentia & efficacia sanctorum Eliæ & Enoch primum ita scribit. Et dabo duobus testibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu Domini terre stantia. Et si quis voluerit eos nocere ignis exiet de ore eorū & deuorabit inimicos eorū, & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eū occidi. Hi habēt potestātē claudēdi cælū ne pluat diebus prophæ-

N

tiæ ip-

tiæ ipsorū, & potestatem habet super aquas couertendi eas in sanguinē, & percutere terram omni plaga, quotiescunq; voluerint. Hactenus vitæ sanctitatem, signorum splendorem, prædicationis vim scriptura docuit, iam beatissimum illorum exitum Christo simillimum declarat his verbis. Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyfso, faciet aduersum eos bellum & vincet illos, & occidet eos. Testimonium finitum, officium prædicationis expletum, bestia de abyfso ascendente, Antichristum vel iuxta literam maria enauigantem, vel secundum tropicam locutionem e profundissima malitia emergentem, bellum quoque non per arma ferrea & ærea, sed per spiritus & sermonis oppositionem fieri, perspicuum est, neque eget commentatione. At illud, vincet eos, & durum est credere & difficile intelligere quid sibi velit. Nam si uictoria hæc appellatur Antichristi, quod Dei prophetas persequatur, comprehendat, teneat, supplicijs subijciat, & tandem perimat, facile quidem est isthuc credere, quid enim mirum? Siquidem quod prophetæ, quod Apostoli, quod millia martyrum experti sunt, quod ipse dominus omnium pertulit, hoc præcipuos Dei testes perpeti, neque nouum neque inglorium erit. Verum ita vincere eos potius, quam vinci, vt aliàs quoque dixi, quiuis facilè intelliget, cui consuetudo scripturarum vel mediocriter nota sit. Pro veritate quippè & iustitia occumbere, eximiæ victoriæ est. Quare in hac eadem Apocalypsi legimus, illis qui stolas suas lauerant in sanguine agni, palmas victrices esse datas. Et qui vicerit, inquit, faciam illum columnam in templo Dei mei. Et hæc est, inquit, victoria, quæ vincit mundum fides nostra. Igitur vbi fides Christi vsque ad sanguinem inconcussa permanet, nullum ibi hostis trophæum erigere potest. Quibus expositis intelligitur longe aliud esse, quod scriptura innuit, cum dicit testes illos egregios à bestia truce vincendos. Erit verò hoc calamitatis & afflictionis in gente Christiana extremum argumentum, quod ea sit acerbitas temporum, ea diuinæ iracundiæ inflammatio, vt sinat suos in suscepto pro veritate conflictu, cedere quodammodo, & terga vertere. Tanta enim erit mirabilium signorum ostentatio in Antichristo, vt Elias & Enoch inferiores appareant, ea rursus dicendi & differendi vis in ore illo ingentia loquente, vt omnis doctrinæ & sapientiæ facultas veluti conticescere cogatur. Denique sicut Iannes & Mambre olim cum Moyse congressi magnitudine & multitudine signorum superati sunt, & sicut hic ipse Elias prophetarum Baal impietatem fregit, Deo pro veritate pugnante: ita tunc ordine conuerso, Elias & Enoch atque ipsa Ecclesia Christi, fallaci potestate signorum, & scientiæ ac sanctitatis fictæ ostentatione opprimendi sunt, vt iudicio plurimorum, causa Antichristi & verior & potentior decernatur. Hoc Sanctus Papa Gregorius

rius

*Apoc. 7.**Apoc. 3.**1. Ioan. 5.**Exod. 7.**2. Tim. 3.**3. Reg. 18.*

rius ita confirmat loquens de temporibus nouissimis. Quamuis etiã fidelibus in eius certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius, vt nostrorum aut pauca aut nulla videantur. Quin potius ipse Christus ita prædixit. Dabunt signa magna & prodigia ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Atque in eadem Apocalypsi scriptum est, orbem vniuersum admiratione attonitum dicturum: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea? Si cui verò incredibile videatur, tantam Antichristo diuinitus potentiam permittendam, vt Elias & Enoch fortissimi veritatis duces, victi (mundi opinionione) succumbant, recordetur is caput nostrum Iesum Christum, ita afflictum & omnium hominum sententia depressum, vt in cruce exclamauerit, se à Deo patre derelictum. De cuius extrema pressura in psalmo canitur. Tu verò repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum, euertisti testamentum serui tui, profanasti in terra Sanctuarium eius, & reliqua flebilis quæ persequitur, vsque dum dicat: Perfudisti eum confusione. Ergo mirum non debet haberi si seruorum causa potior non sit, quam domini sui.

Greg. lib. 34.
mor. c. 3.

Math. 24.

Apoc. 13.

Mat. 27.
Psal. 88.

DE MARTYRIO ET GLORIFICATIONE
sanctorum Eliae atque Enoch. Cap. XV.

POST QUAM mundo spectante & pro Antichristo ferente sententiam, fidelissimi Dei testes bona conscientia tuti, ad partes aduersarij transire noluerint, quin potius Satanicam perversitatem omnibus modis execrantes, in veritate inconcussi perstiterint, desperata iam venia, crudelissimus prædo & in viuos sæuiet, & in mortuos. Quam historiam (verè enim historia est, vt rectissimè Ricardus de Sancto Victore admonuit, & non tropologia vt frustra quidam commentantur) pulcherrimè Apostolus Ioannes persequitur in hunc modum. Et occidet eos & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & dominus eorum crucifixus est. Hic locum tanti cõfliktus aperte discimus futuram ipsam Urbem Hierosolymam, in qua Christus dominus noster crucifixus est, quod etiam Sancti Patres tradiderunt. Vocatur verò Sodoma & Ægyptus propter scelerum magnitudinẽ, & nimiam in Deum impietatem. Et videbunt, inquit, de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos & iocundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetae cruciauerunt eos, qui

Apoc. 11.

habitant super terram. Hæc de passione & opprobrio sanctorum, iam
 de admirabili glorificatione sermo sit. Et post dies tres & dimidium
 spiritus vitæ intrauit in eos & steterunt super pedes suos: & timor
 magnus cecidit super eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem ma-
 gnâ de cælo dicentem eis: Ascendite huc: Et ascenderunt in cælum
 in nube, & viderunt illos inimici eorum. Ecce fidelē Pauli sermonē,
 quia si compatimur & conglorificabimur. Neque vero incredibile
 est, viros tantos, quos præter legem omnium mortalium Deus vsque
 in finem in corpore reseruauit, sanctos iam egregiè suo munere, &
 ignominiosè pro Christo morti deditos præcipuo quodam priuilegio
 ante communem omnium resurrectionem, ad vitam immortalem,
 & gloriam quoque corporum vocari diuinitus, quemadmodum do-
 ctè disputat Thomas, cum præsertim in tanta illa ecclesiæ tribulatio-
 ne Christiana res suis illis ducibus amissis, nouo atq; inusitato euentu
 confirmanda sit, & immensa triumphatoris aduersarij superbia de-
 primenda. Id quod consequens oratio declarat, vbi scribitur: Et in il-
 la hora factus est terræ motus magnus, & decima pars ciuitatis ceci-
 dit, & occisa sunt in terræ motu nomina hominum septem millia, &
 reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli. Quod
 vtrum ita facto contingat, vt quemadmodum Christo resurgente
 terra contremuit, sic istis duobus prophetis in corpora redeuntibus,
 atque ad cælestem sedem raptis, magnus vrbs Hierosolymitanæ tre-
 mor, & ruina futura sit: an potius mystica descriptione interitus
 impiorum & salutaris pœnitentia quorundam significetur, neque
 certum apud patres inuenio, neque ipse affirmare possum, magisque
 procliuè est, vt mysterium intelligatur, quod plerique volunt & Au-
 gustinus familiarissimum huic libro asserit, vt proprijs tropica & fi-
 gurata frequentissime admisceat. Illud constat Eliam & Enoch ab
 Antichristo trucidatos diuinis honoribus palâ esse decorâdos. Tamen
 si enim quidam patrum, in quibus est Hieronymus, non audeant ne-
 cem Eliæ & Enoch affirmare certam, nec desint & noui & veteres
 quibus illi viri nunquam morituri videantur; tamen & plurimorum
 sententia, in quibus Augustinus, Ambrosius, Gregorius, Hippolytus,
 Tertullianus, ex posterioribus, quos dixi Thomas, Ricardus de San-
 cto Victore, caterique expositores Apocalypsis, & ipse contextus
 egregiè confirmat, quam pro certa narramus historiam. Neq; enim
 ita redibit Elias, vt sine morte iterum transferatur in cælum.

*Rom. 8.**Tho. in II.
Apoc.**Apoc. II.**Aug. lib. 20. de
ciuit. c. 16.**Hier. ad Mar.
3. tom.**Aug. li. 1. ques.
euang. c. 21.**Ambr. in psal.
45. Greg. 14.**moral. c. 11.**Hippol. de An-
nich.**Tertull. lib. de
anima.*

QVOD IN MONTE SANCTO ANTICHRISTUS

stus sessurus sit, ibidemque periturus.

Cap. X V I.

QVAE ubi effecta fuerint, non diu abesse illius parricidæ interitum, haud temere existimare possumus. Ut non immerito Tertull. in lib. de Anima. Tertullianus dixerit, sanguine Eliæ atque Enoch extinguendum esse Antichristum. Nam postquam magnam orbis terrarum partem peragrauerit, & perfidiæ signa vbique erexerit, supremum illi conatum fore, vt folium sibi in sancta ciuitate constituat, vnde & in vniuersum orbem dominetur, & ad immortalis gloriæ felicitatem aspiret, partim ex iam dicta Apocalypsis scriptura, quæ aperte Hierosolymis occidendos prophetas ab illo memorat, vbi Dominus eorū Apo. 11. crucifixus est, partim ex libro Danielis discimus. In quo post multa de prælijs & tyrannide Antichristi narrata, ad extremum sic loquitur angelus: Et veniet in multitudo magna: Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum, & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui, & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo Dan. 12. gentes esse cœperunt. Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitam æternam, & alij in opprobrium, vt videant semper. Hæc de vltima Antichristi exaltatione, & de interitu illius & salute piorum, & resurrectione omnium manifestissime prophetata sunt. Quem locum tradans D. Hieronymus ita scribit. Nostri extremum visionis huius Hier. in 11. Dan. capitulum super Antichristo sic exponunt, quod ueniat cum magna multitudo, ut conterat & interficiat plurimos, figat tabernaculum suum in Apadno iuxta Nicopolim, quæ prius Emaus uocabatur, ubi incipiunt Iudææ prouinciæ montana consurgere. Denique inde se erigens usque ad montem Oliueti Hierosolymorum regio ascenditur, & hoc esse quod nunc scriptura dicit. Et cū fixerit tabernaculum suum in montanæ prouinciæ radicibus inter duo maria: mare uidelicet quod nunc appellatur mortuum ab oriente, & mare magnum, in cuius littore, Cæsarea, Ioppe, Ascalon, & Gaza sitæ sunt: Tunc ueniet usque ad summitatem montis eius, hoc est montanæ prouinciæ, id est uerticem montis Oliueti, qui inclytus uocatur: quia ex eo Dominus atque Saluator ascen-

*Esa. 25.**Hiero. lib. 8. in
Esa.**Hiero. in Dan.
11.**Ansel. 2. Thef.
2.
Thomas ibid.
lect. 2.*

ascendit ad Patrem, & nullus Antichristo poterit auxiliari, contra se Domino fauente: Et asserunt ibi Antichristum esse periturum, vnde Dominus ascendit ad caelos. Hac ibi Hieronymus. Vbi non est praetereundum quod nos legimus iuxta vulgatam aeditionem, Et nemo auxiliabitur ei, septuaginta apertius ita vertisse: Et veniet hora consummationis eius. In commentarijs quoque super Isaiam, verba illa prophetæ: Et præcipitabit Dominus in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes: Præcipitabit mortem in sempiternum & cætera. Sic exponit: Dominatorem omnium populorum, siue faciem tenebrarum super omnes populos, & telam quæ ordita sit super omnes gentes, quidam Antichristum intelligi volunt, qui in monte Oliueti consumendus sit: quod & in Danielis vltima diximus visione. Ibi non solum de aliena sed etiam de sua sententia Hieronymus scribit: Quod autem Antichristus veniet vsque ad summitatem montis sancti & inclyti, & ibi pereat; Esaias plenius loquitur. Præcipitabit Dominus in monte sancto faciem Dominatoris tenebrarum super omnes gentes, & eum qui dominatur cunctis populis, & vnctionem, quæ vncta est contra vniuersas nationes. Ex hoc Danielis & Esaiæ vaticinio, vt à veteribus atque ipso Hieronymo exponitur, Anselmus & Thomas & alii in monte Oliueti vnde Christus ascendit in cælum, futuram Antichristi necem ex antiqua traditione confirmant, quod quamuis dogma fidei non sit, tamen nullo modo contemnenda est horum patrum auctoritas cum praesertim scripturæ non leuiter innitatur. Etenim cum in tantum superbiae furorem ille diaboli filius rapiatur, vt extolli se velit vsque ad ipsam deitarem, & Christum Dei sapientiam & gloriam superare incredibili vanitate contendat, non solum resurrectionem ex mortuis sibi effinget, vt sancti patres scribunt, verum etiam in cælum recta se ascensurum, & solium in summo vertice positurum, & ambitiosissime pollicebitur, & audacissime tentabit. Itaque in ipso cacumine montis sancti vt patres docentes, siget sibi tentorium, vt de signato die orbe spectante in caelos efferatur.

QVOD A CHRISTO DOMINO ILLE
pessimus . interficiendus sit.
Cap. XVII.

HIC iam Christi Regis nostri patientia, quæ ad id vsque infanitiæ pertulit infelicem animam illam, in exemplum seueritatis iustissimæ

stiffimæ conuerteretur. Cuius interitum B. Paulus Apostolus nobis demonstrat his verbis. Tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. A nemine mortalium perimendum Antichristum aperte Daniel declarat, cum dicit, sine manu esse conterendū. Vtrum vero angelico ministerio interficiendus sit Thomas quidem à Michaele necandum uult: quod uidetur Daniel innuere cum ait. In illo tempore confurget Michael princeps magnus. Anselmus uero & Ioannes Damascenus, magis ab ipso Christo corporaliter apparente hostem illum digno supplicio conficiendum putant, quod videntur uerba Pauli magis sonare. Nam quemadmodum in conuersione magni Apostoli & Doctoris gentium Pauli, ipse Christus per se rem tantam obire dignatus est apparens luce mirabili è cælo, ita non est incredibile si facinus omnium maximum, cum omnium impiorum caput cadendum est, perse ipsum ipse dux noster suscipere ac peragere velit. Fortassis autem & ipse Christus è cælo aderit, & Michaelem principem militiæ secum adferet, ut illius potissimum ministerio Ecclesiæ suæ hostem extinguat. Siue ergo immani aliquo cruci atu, ut Antiochus & Herodes repente correptus, siue terribilis superne accepta uoce concussus infelicissimus omnium mortalium tantæ maiestatis præsentiam non ferens expirabit, & miserrimo sine humanum genus tantopere illusum digno impietatis suæ & temeritatis exemplo reddet attonitum. Illustrationem autem aduentus, qua Christus, iuxta paulum, hostem destruet, plerique illam in iudicio supremo eum ad omnium causas discutiendas ueniet accipiunt. Sed mihi melius D. Anselmus uidetur sapere, qui peculiarem hunc aduentum, & maiestatis fulgorem ad Antichristi interitum futurum sentit. Quæ admodum est de Sauli conuersione iam dictum. Nemo igitur auxiliabitur, ut habet Daniel, nemo e Dei uiui manibus eripiet impiū. Tunc illud implebitur, quod in uolumine Iob legimus, ut Gregorius docet. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eū. Non erit semen eius, neque progenies in populo, neq; ullæ reliquæ in regionibus eius. Impio enim extincto, omnis illius celebritas obscurabitur, & in eternam ignominiam mendax illa gloria uertetur. Neque scelerati progenies amplius subsistet, cum mundi ruina citissime consequatur. Tunc & illud Esaïæ de Christo dictum egregie apparebit: Et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Tunc angelorum audietur canticum Christi uictoriam celebrantium: Factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum. Amen. Tunc denique Sanctorum cum Christo regnantium vox lætissima sonabit: Gratias agimus tibi Domine

2. Thes. 2.

Ioan. 8.

Tho. 2. Tes. 2.

Anf. 2. Thes. 2.

Damas. 4. libo

c. 27.

Actu. 9.

2. Macha 9.

Act. 12.

Anf. 2. Thes. 2.

Dan. 11.

Iob. 18.

Grego. ibi.

Esa. 11.

Apoc. 11.

Apoc. 11.

mine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam & regnasti. Et iratae sunt gentes & aduenit ira tua & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram. Atque alio in loco voluminis eiusdem. Apprehensa est bestia, & cum eo Pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure, & caeteri occisi sunt in gladio sedentis super equum.

Apoc. 29.

DE INTERVALLO AB INTERITV
Antichristi vsque ad diem Iudicij Danieli significato
Cap. XVIII.

*Dan. 12.**Hier. in Dan.*

*Cornelius lan
sen. in Concor.
Euan. c. 122.*

Ansel. 2. The. 2

ANTICHRISTO deleto, breui quidem futurus est mundi occasus, vt Sancti Patres immo scripturae tradunt: nonnihil tamen temporis intercedere ad poenitentiam improborum expectandam, & piorum patientiam augendam, satis nobis prophetia Danielis insinuat. Et a tempore quo ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hos dies vsque ad interitum Antichristi numerari certum est, & conuenit inter omnes. Iam sequitur: Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque. Tu autem Daniel vade ad praefinitum, & requiesce, & stabis in sorte tua in fine dierum. Haec sunt verba nouissima visionis vltimae apud Danielelem. Quem locum sic explanat Hieronymus. Beatus, inquit, qui interfecto Antichristo dies supra numerum praefinitum quadraginta quinque praestolatur, quibus est Dominus atque Saluator in sua maiestate venturus. Quare autem post interfectionem Antichristi quadraginta quinque dierum silentium sit, diuinae scientiae est, nisi forte dicamus. Dilatio regni, sanctorum patientiae comprobatio est. Obijcit vero huic sententiae Hieronymi auctor quidam non ignobilis, si ita sit, vt post Antichristi necem, dies quadraginta quinque intercedant vsque ad iudicij diem, fore vt diem illam certo ac definite scire possimus, quod Dominus noster negat, nulli hominum aut angelorum notum esse diem illum affirmans. Sed Hieronymi sententiam confirmans Anselmus eam obiectionem diluit, hoc modo scribens. Occidetur autem (loquitur de Antichristo) sicut e volumine Danielis intelligimus, in monte Oliueti in papilione in folio suo, illo videlicet loco, quo Dominus in caelum ascendit. Post cuius interfectionem concedentur ad poe-

ad pœnitentiam quadraginta quinque dies his, qui ad vitam præordinati sunt, & persecutionem illam non sine offensione transierunt. Vtrum verò completis illis quadraginta quinque diebus, mox adueniat Dominus an adhuc supersit aliquantulum temporis, omninò nescimus. Hęc Anselmus: quibus ita defendit spatia post Antichristū occisum concessa hominibus ad pœnitentiam, vt terminum illorum certum non definiat. Alij non multum ab hoc discrepantes prædicationem denuo futuram veritatis, vt resipiscant illusi ab Antichristo, atque eam intelligi septimi Angeli tubam tradunt, quam proximè dies illa tremenda consequatur. Itaque fore interuallum aliquod vsque ad mundi finem, & breue quidem illud, sed tamen nobis incertum, quo tempore qui præordinati sunt ad vitam, ad suum numerum soli Deo cognitū perducantur, cæteri cum diabolo sempiternas pœnas daturi, in sordibus suis sordescant adhuc. Mihi verò quamuis

Hieronimi sententia definito illo quadraginta quinque dierum numero, iuxta Danielis prophetiam certa consistat,

haudquaquam videtur Domini sermoni contradicere de ignoratione diei illius, sed illam potius

fortasse confirmare. Quam rem quia expli-

care maioris operæ est, & de rebus Anti-

christi fusè disputatum est duobus

libris, quæ de suscepto argu-

mento dicenda restant,

alio libro commo-

dus Deo fauente

differemus.

FINIS TERTII LIBRI.

DE TEMPORIBVS
NOVISSIMIS
LIBER QVARTVS.

*AN DIES DOMINI REPEN-
tinus, an potius vehementer formida-
tus veniat. Cap. I.*

Psal. 118.

V M veritati veritas contraria esse non possit, cumque omnium diuinorum verborum principium immobile veritas sit, si quando in sanctis literis ea occurrunt, ut saepe accidit, quae pugnare inter se videantur, excitent necesse est atque exerceant nostra studia, ut quemadmodum mutuo cohaereant, quae discrepare putantur, sancto spiritu suggerente, & vberius inueniamus, & & dulcius contemplemur. Habet enim hoc veritatis profecto inquisitio, ut eo charior inuenta sit, quo difficilius quaeritur. De die vero illo supremo multa sunt diuinis quidem literis nobis tradita, quae tamen inter se aduersa videantur. Primum utrum dies iudicij repentina & inopinata veniat, an potius expectata ac vehementissime à mortalibus formidata. Deinde an viuos oppressura sit, ut hi ad tribunal Christi cum ijs qui olim mortui sunt vocentur simul: an prius omnium mors futura sit, mox iudicium.

Præter-

Præterea quid de conflagratione mundi, quam scriptura docet, sentiendum sit, an iudicem venientem ille ignis antecedit nec ne. Has atque alias his adiunctas quæstiones enodare, quæ re vera magnam habent apud factos Patres obscuritatem, propter testimonia scripturarum varia, laboriosum est: sed ut arbitror, non mediocriter utile, si Deo duce ad veritatis ipsius cognitionem perueniamus. Igitur diem illum terribilem toties cælestibus oraculis inclamatum, propter immensam hominum væcordiam, inopinatum & subitum, nihil tale formidantes esse oppressurum, manifestissima & plurima documenta sunt. Apud Matthæum Christus ipse sic admonet. De die autem illo & hora nemo scit, neque Angeli cælorum, nisi solus pater. Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. Apud Lucam verò in eadem concione sic: Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Petrus quoque in posteriore epistola, & Ioannes in Apocalypsi diem Domini ut furem occulte atque improuiso venturum prædicant. Paulus verò etiam prægnantis exemplum ad furis similitudinem adiungit, ut illius diei incertum magis confirmet. De temporibus, inquit, & momentis fratres non indigetis, ut scribamus vobis. Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non efugient. Non potuit apertius demonstrari illius diei penitus inexpectatus aduentus, quam tot tamque illustribus exemplis significatum est, quibus & partus subito dolore inuadentis, & furis noctis silentia captantis, & laquei ad decipienda animantia absconditi, denique diluuij infelices homines vndique obruentis appositissima similia, ad nostram ignauiam excutiendam nobis ob oculos ponuntur. Attamè expectatum illum diem & vehementissimè etiam formidatum mortalibus venturum, alia testimonia neque pauciora neque obscuriora declarant. Etenim in ipsa eadè oratione Christi, vnde superiora sumpta sunt, contra sic legimus. Erunt signa in Sole & Luna & Stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuū, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Quomodo quæso potest inopinatus haberi dies, quem pauidi mortales tanta formidine expectent, ut præ timoris magnitudine arescant? Hoc quoque Esaias annuntiat. Propter hoc, ait,

*Matth. 24.**Luc. 21.**2. Pet. 3.**Apoc. 3. & 16**1. Theff. 5.**Luc. 21.**Esai. 13.*

*Mat. 24.**Luc. 23.**Eesai. 1.**Amos. 1.**Ose. 10.**Sap. 5.*

omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet & conteretur. Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ uultus eorum. Cur autem tanta sit doloris acerbitas, statim subdit: Ecce dies domini veniet crudelis, & indignationis plenus. Item in Matthæo: Tunc parebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ. Quod mulieribus pie lamentantibus Christus crucem portans exposuit: Venient, inquit, dies, cum dicent, montibus, cadite super nos, & collibus operite nos. De qua extrema turbatione generis humani etiam Esaias scribit: Introibunt in speluncas petrarum & in voragines terræ à facie formidinis Domini & à gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. Similia Amos & Oseas canunt, quæ referre longum est. Illud pro multis vnū sufficiat, quod Sapientia habet, vniuersum terrarum orbem pro Domino pugnaturum, idest elementa omnia & omnes cæli regiones venturi iudicis iram veluti illius armatos satellites nouo atque maestissimo apparatu demonstraturas. Quod si ita est, quæ poterit infelicibus esse securitas? quæ tanta sui obliuio, vbi omnia terribilem vindictam in eos intentant?

D. AVGVSTINI SENTENTIA DE PROPOSITA
questione expenditur. Cap. II.

*Aug. epist. 80.
 ad Hesychiū.*

HANC quæstionem versans Augustinus & scripturæ loca contraria vt apparet, componere nitens, secundum diuersas partes generis humani vtrumque verum futurum dicit, vt boni atque electi in tribulationem incidant maximam, ac præ magnitudine afflictionis exarescant, contra improbi & nequam homines affluente rerum secundarum summa prosperitate, tanquam omni in posterum metu deposito, fastui & libidini securissime indulgeant. Eam autem tribulationem quam Euangelium prædicit, Antichristi persecutionem hic pater intelligit. Signa vero in Sole & Luna & stellis figurate potius esse accipienda, & vt in ipsa Ecclesia fiant, cuius Sol Christus ex plurimorum aspectu obscurabitur: Luna quoq; ipsa Ecclesia contenebrescet, viri quoq; perfecti qui stellarum instar sunt, cadent. Denique omnia illa quæ Saluator commemorat, in illo sermone; partim impleta esse in Hierosolymitano excidio, partim quotidie impleri in Ecclesia, partim demum in vltima Antichristi persecutione implenda, quam iudicis cælestis nulla interposita mora, nullo ante dato iudicio subito consequetur. Itaque non esse mirum, si
 homines

homines mundi voluptatibus deditos, & nihil tale verentes, de repente opprimat ira Dei, vt olim sulfur & grando Sodomam, & diluuium orbē inuasit, & fur ignoratus domum. Hanc beati illius patris sententiam ita posteriores probant, vt tamen aliam adhibendam iudicent, quod non vsquequaque ei fortassis aquiescant. Me vero sunt multa quæ moueant. Primum scriptura talem illius extremi temporis perturbationem describit, vt liquido significet etiam impiorum vehementissimam futuram esse formidinem. Quid enim est illud, arefcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superueniet vniuerso orbi? præfecto expectatio earum calamitatum quæ orbi vniuerso superuenient, non potest omnibus impijs æque atque iustis non esse communis. Pressuram quoque gentium intelligere quam gentes tunc faciant, non quam patiantur, vbi de terribili tremore hominum sermo est, durum est admodum. Deinde terrorem impijs tunc temporis longe maiorem incutiendum esse quam iustis, ipse Saluator insinuat, cum ait: His autem fieri incipientibus aspiciete & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Et in libro Sapientiae: Armabit creaturam adulationem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Et in Esaia generaliter: Omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet & conteretur: vnusquisque ad proximum suum stupebit. Itemque illud Osee, & Evangelij: Tunc incipient dicere montibus cadite super nos & collibus operite nos. & rursus: Tunc plangent omnes tribus terræ. Iam vero signa illa terribilia verè in cælo & terra & cæteris elementis apparitura, antequam Iudex è cælo veniat, tum ex ipso contextu Evangelico tum ex alijs scripturis abunde constat. Nam cælestium corporum conturbatio ostenditur, cum signa in Sole & Luna & stellis prædicantur, eo quod virtutes illorum commoueantur, in mari autem sonitum & fluctuum redundantiam futuram vltra modum, quod verò hæc verè & corporaliter futura sint, Petrus apertissimè declarat: Adueniet, inquit, dies Domini vt fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur, terræ autem & quæ in ea sunt opera exurentur. Liber quoque Sapientiae eloquentissimè: Pugnabit, inquit, cum illo orbis terrarum contra insensatos: ibunt directæ emissiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient, & à petrosa ira plenè mittentur grandines: excandescet in illos aqua maris, flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis & cætera. Deniq; Amos propheta elegatissime pingit pauorè impiorū & turbationē, nihil vsquā tutū sibi videntium, sed infesta potius omnium creaturarum atq; in se tela conuersa. Væ de siderantibus

Gen. 19.

Gen 7.

Ans 2. Tho. 5.

Tho. lec. 1. 22.

Ihes. 5.

Luc. 21.

Luc. 20.

Sap. 5.

Esaï. 13.

Luc. 23.

Ose. 10.

Mat. 24.

2. Pet. 3.

Sap. 5.

Amos. 5.

rantibus, inquit, diem Domini. Ad quid eam vobis? Dies Domini ista tenebræ & non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus, & ingrediatur domum & innitatur manu sua super parietē, & mordeat eum coluber; numquid non tenebræ dies Domini, & nō splendor in ea? Hæc in hypocritas & Pseudochristianos propheta de vltima orbis calamitate vaticinatur. Quod si tropice omnia accipere pergamus, & quæ de magnitudine signorum & prodigiorum illius supremi mundi interitus prænunciata sunt, neque historiam ipsam, vt est narrata, historice auscultemus, fiet sanè vt omnis illa commemoratio ad pungendos animos hominum, quod Spiritus sanctus agit, mirum in modum frigeat. Quare non Patrum modo concors sententia de vero & historico euentu illorum terribilium, quæ in Euangelio & Prophetis leguntur, tenenda est, verum omnium fidelium animis insculpta persuasio. Neq; piam tamen atque utilem Augustini atque Origenis expositionem allegoricam reiicimus, sed amplectimur potius & ueneramur, dummodò in sua sede ac ueluti basi fixus maneat sensus historicus. Nam quod Augustinum mouit, ne putemus signa esse Dominici aduentus, tanquam mira & inaudita, quæ sæpe aliàs contigerint, & quibus, ut ipse ait apud gentiles legantur multo maiora, me, fateor, parum urget, qui omnia quæ uel uerè acciderunt, uel artificiosè conficta sint, longè inferiora cogitem illis magnis & admirabilibus extremi temporis signis; quorum tanta descripta est in Sapientia, & Euangelio, & Prophetis immanitas, ut memoriam omnium immò cogitationem mortalium superet.

*Aug. in epistol.
80.*

EXPOSITIO SUPERIORIS QUÆSTIONIS,
quomodo dies vltimus incertus sit, & tamen formidatus atque prouisus veniat.

Cap. III.

VT ergo planè comprehendamus, quemadmodum dies Iudicij vltimus & occultus ac repentinus irruat in mundum, & homines tamen formidine ac terrore penè exanimatos inueniat, memoria repetendum est, eodem modo diuinas literas pronunciare de incerto & inopinato exitu cuiusque nostrum ex hac uita: quo semper ad illud temporis extremum, ex quo pēdet æternitas, ut est opus, parati simus. Ita Angelum Sardis, hoc est Episcopum, Christus conuenit, & adhortatur. Serua & penitentiam age. Si ergo non uigilaeris: Veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora ueniam ad te. Quod de morte illius non de uniuersi interitu proculdubio dicit. Salomon

Apo. 3.

Ecclis. 9.

Iomon quoque: Nescit, inquit, homo finem suum. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. Ex quibus satis apparet, furis simile & laquei, æquè & morti cuiusque, & iudicio omnium, in sanctis litteris accommodari; ut utriusque inopinatum finem significant. Quin potius ipse Christus ubi de mundi exitio ultimo, & suo ad iudicium aduentu multa disseruit: *Vigilate* *Marc. 13.*
Matth. 24. nos omnes debere admonuit, quod nesciamus diem neque horam, illius ad nos aduentus, ne fortè imparatos offendat. Quæ de fine cuiusque nemo est tam ineptus qui non intelligat dicta. Quemadmodum Lucas alio in loco magis explanat, ubi cum seruorum expectantium domini sui reditum parabolam introduxisset, & patris familias, furis insidias cauentis, diligentiam commemorasset, ad finem intulit. *Et vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet.* *Luc. 12.* Aduentum verò, ut in morte nostra cogitaremus, amplius addendū putauit, ut Petri interrogationem absolueret, quærentis, an ea quæ differeret, ad omnes cõmuniter pertinerent: Ad omnes certè, exẽplo serui voracis & pigri nos terrens? Veniet, ait, Dominus serui illius, in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partẽq; eius cū infidelibus ponet. Sed quid moror in re manifesta? Quid. n. notius quam quod habet vulgare prouerbium, nihil esse certius morte nihil hora mortis incertius? Iam verò quis nesciat, quamuis incerta sit hora mortis deprehendi tamen posse, cum est valde propinqua, certis indicijs quæ ad ipsam iam quodammodo mortem pertinent? ut est frequens singultus, atque interturbatus anhelitus, oculi defixi & caligantes, nasus distortior, pedum ac crurium rigor, brachia cadentia, denique totius humani corporis tanquam machinæ dissolutæ maxima perturbatio. Et certè qui hæc vel in se experitur, vel in alio cernit, potest is iure de mortis certitudine pronuntiare. Potest angere, potest attonitus & perterrefactus supremum expectare. Potest dixi? Quin potius maximopere perturbetur, ac vehementissimè paueat necesse est, si quid cordis habet, si homo est, non pecus, vel supra hominem Angelus carne circumdatus. Non ne hunc impiorum in exitu suo pauorem & grauissimam metus & angoris procellam, quæ illis inexpectatum & repentinum malum illud denuntiat, diuina scriptura demonstrat? Ego, inquit, in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum *Psalm. 126.* uobis id quod timebatis euenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super uos tribulatio & angustia. En repentinam calamitatem, & interitum subito irruentem, & tamen angustia & tribulationis quam olim timebant, moram talem, ut tunc inuocent Deum, neque exaudiantur tamen. Neque aliud est quod idem auctor in Ecclesiaste de mortis instantis

Ecclis. 12.

Iudic. 4.

stantis fragore, & totius humani domicilij perturbatione generaliter admonet, commemorans tempus afflictionis, & dies exosos, solis quoque & lune & stellarum offuscationem, quando nutabunt, inquit, uiri fortissimi, & commouebuntur custodes domus, excelsa quoque timebunt & formidabunt in uia. Itaque mortis quidem dies incertus, & hora ignota: sed tamen ipsi iam instantis prænuntij tales, ut fortissimum quemque perterrefaciant. Neque uerò opus est, ut iaculo improviso confossus in puncto occumbat, aut cerebri apoplectico malo corripatur, aut tecti mole cadentis dormiens obruatur, aut patiaturs denique tale aliquid, quale ille qui soporem morti facians defecit, ut uerè ac planè affirmare possimus, mortis homini esse incertum diem. Nam ipsæ mortis causæ, siue morbi siue uulnera, siue quiduis aliud, incertæ sunt: quæ cum ita accidunt, ut manifestum obitum breui declarent, ad ipsam iam mortem pertinere uerissimè intelliguntur. Quibus expositis, facilè est explicare quemadmodum signa illa horribilia, iudicij diem antecedentia, metu & perturbatione concutiant genus omne hominum, & tamen dies Domini nemini notus sit, & peccatores securè epulantes & nihil aduersi formidantes subito occupet. Ipsa enim totius naturæ conuulsio, & horrenda cæli terræque & maris commutatio, quæ proximè diem Domini antecedit, de insperato prorsus adueniet. Et quamuis moram nonnullam illa omnia portenta ferant, ex quibus sine dubio finis uniuersi intelligitur, nihilominus interitus repentinus impiorum meritò dicitur, propterea quod ad ipsum iam interitum illa ipsa terribilia pertinent, & tanquam iudicis aduentantis satellitia quædam, cum ipso iudicis aduentu computantur.

**CONCILIATIO LOCORVM SCRIPTV-
ræ oppositorum: qua ostenditur malis semper esse impro-
sum aduentum Domini, bonis nunquam.
Cap. 1111.**

Sic explicat B.

Prosper in lib.
de prediction.

p. 3. c. 15.

1. Thes. 5.

Irenæus lib. 5.

ad subitum

Antichristi ad

uentum refert

illud, cū dixe-

runt pax &c.

HANC diuinas literas explicandi rationem, quamuis multorum Patrum illustre nomen satis faciat probabilem, tamen certam nisi ego fallor, ipsa scriptura demonstrat. Nam parturientis simili proposito, abundè Paulus ostendit, ut dolores & torsiones parituram subito opprimunt, qui partum iam uicinum certo denuntiant, ita homines repentina rerum omnium commutatione perturbandos, celerem domini aduentum expectaturos. Sed tamè ijs angustijs oppressos, ea mentis inopia fore, præ incredibili terrore confusos, ut nihil salu-

salutaris consilij adhibere queant. Quod clamor ille sponsi aduen- *Mat. 27.*
 tantis media nocte factus, & Virginum stultarum vacuæ lampades
 neque tempestiuè foræ, satis indicant. Ipsa quoque diluuij Noe
 commemoratio rem declarat, neque enim diluuium vno momen-
 to orbem absorbuit: sed irruentes vehementissimi atque perpetui
 imbres, mortales huc illuc discurrentes, & fugam quæritantes iam
 seram, tandem consumpserunt. Itaque Christus, cum atrociam illam
 & plena formidinis spectarentur, tunc dixit nos scire debere in ia-
 nuis esse negotium. Illud quoque accuratè cogitandum est, quòd
 quamuis terrores magni, diem Domini præeuntes, pavidos atque
 attonitos teneant improbos, atque ipsa interitus sui expectatione su-
 spensos, tamen diuinæ literæ nequaquam etiam tunc, eos scire aut
 expectare aduentum Domini volunt. Contra, eos qui se ipsos præ-
 pararunt in occursum Domini venientis, quamuis diem atque ho-
 ram æquè atque reliqui ignorauerint, censent tamen non ignaros
 & imprudentes subiti aduentus, propterea quod ita peruigilauerint
 tanquam eo ipso tempore futurum nossent. Quam ob rem Paulus
 cum docuisset diem domini, vt furem inopinato venturum, adiū-
 xit illico: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa, tan- *1. Thes. 5.*
 quam fur comprehendat: Ita fit vt iusto nulla sit repentina mors: im-
 pio nulla prouisa. Nam qui se non parauit, vt decuit, nullo modo
 censeretur debet, obitum suum præscisse, quanuis multis diuturnisque
 cruciatibus visus sit certior impendentis exitus factus: qui vero ita se
 comparauit, vt omnino futurum exitum suum, tametsi quando sit
 futurus ignarus, bene agendo ac vigilando præmunierit, certè nullo
 puncto temporis inopinatum & improuisum malum accipiet,
 etiam si ex humanis subito forte rapiatur. Iustus enim (ait *Sap. 4.*
 scriptura) si morte præoccupatus fuerit hoc est intempestiuè ex-
 tinctus, in refrigerio erit. Raptus est enim, ne malitia mutaret in-
 tellectum eius. Quam obrem Christus audita clade illorum, quos
 turris Siloë de repente cadens oppresserat, cæteros omnes admonen- *Luc. 13.*
 dos putauit: Nisi pænitentiam egerint, similiter perituros, prorsus
 vere. Nam qui pænitentiam, diuinitus admonitus, agere ne-
 gligit, subito periturum nullo pacto debemus ambigere. Ita
 verum perpetuo est, quod sapiens aliàs dixit, Virum qui cor- *Prou. 29.*
 ripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet in-
 teritus: Verum, quod Christus minatur seruo malo, venturum *Luc. 12.*
 Dominum hora qua nescit: Verum, quod Salomon impiorum *Prou. 1.*
 fore interitum repentinum; Verum denique, quod Paulus Apo- *1. Thes. 5.*
 stolus, vnde hæc omnis profecta est disputatio, malis homini-
 bus & seculi voluptatibus deditis, cum omnia sibi pacata & secu-
 ra sponderint, tunc subitum adfuturum exitium. Qui ducunt

P quidem

Job. 21.

quidem in bonis dies suos, sed in puncto, ut est apud Iob, descendunt ad inferos.

QVOD EX ADVENTV ANTICHRISTI ET ELIÆ,
Sancti & docti deprehendent certo instare iudicium. Cap. V.

QVAMQVAM equidem conciliari scripturas, quæ uidebantur repugnare, eo modo quo diximus satis intelligam, iuuat tamen non nihil amplius premere rem, denuoque rogare. An sicut commutata iam facie omnium rerum, perspicue iudicis instantem aduentum declarantium, omnes homines impij equè atque pij, mundi finem adesse cognoscent: ita etiam uel omnes uel pleriq; ex aduentu Eliæ, & tyrannide Antichristi id ipsum sint percepturi? Videntur enim ignorare non posse, quod tot tamque apertis scripturarum oraculis proditum est, nisi infideles sint. At si etiam ualde fideles, prænoscere possint mundi finem, & diem Domini in numero habere, necesse est sanctarum Scripturarum periclitetur auctoritas: quæ usque adeo eius diei notitiam hominibus adimunt, ut etiam Angelos inde excludant. Hic auctor nobilis Theophylactus fatetur Eliam atque Antichristum certo mundi finem adesse indicare, uerum diem Domini non ita definire, quod possit uel serior uel celerior esse: itaque omnes mortales latebit. Anselmus etiam addit ab interitu Antichristi fluxuros quidem dies quadraginta quinque, iuxta Danielis uaticinium, diem tamen Domini semper incertum fore, quod soli Deo exploratum sit, utrum ad eos dies aliquid, quantumue accessurum sit. Verum ut demus dies ab interitu illius usque ad sæculi finem fore definitos quadraginta quinque, quod sentiunt D. Hieronymus, & Rupertus Tuitiensis, immò ipsa uerba prophetæ exprimere uidentur. A die, inquit, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Quod interuallum temporis omnibus consentientibus ad regnū Antichristi pertinet, itaque statim: Beatus qui expectat & peruenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque. Quæ nam hic obsecro beatitudo intelligi potest eius, qui usque ad diem quadagesimum quintum à nece pestiferi illius peruenit, nisi quam Apostolus declarat, asserens eos qui relictī ex tantis malis fuerint superstites, rapiendos in nubibus obuiam Christo? Ut igitur concedamus ea sic habere, ut uiri grauissimi sentiunt, & ipse propheticus sermo satis insinuat, nihil ego periculi esse uideo, nihil quod Euangelicis Apostolicisque

Theophr. in 1.
ad Thes. c. 5.

Ansel. in eodem locū Pauli.

Dan. 12.

Hier. in c. 12.
Danie Rupertus. lib. 12. de
Victoria uerbi Dei. c. 15.
Dan. 12.

1. Thess. 4.

eisque literis contradicat. Repeto enim quod supra iam dixi, perinde philosophandum esse de notitia uel ignorantia diei cuique nostrum ultimi, atque ipsi uniuerso ultimi. Vtrumque enim penes Deum esse diuinæ nos literæ docent, neque posse quemquam sibi arrogare eius rei definitionem. Attamen mors incumbens vel etiam incessens, deprehendi potest non solum indicijs illis certissimis, cum iam anima propemodum efflatur, quod cuius de vulgo perspicuum est, sed alijs etiam occultioribus, certis tamen, quorum periti medici solent nonnullos ante dies, interdum obitum aegrotantis prædicere. Ita mihi videntur duo signorum genera mundi iam deficientis & prope rãtis ad exitum, extremum diem indicare. Vnum omnibus peruium, atque expositum, quodque non tam signum interitus est, quam initium certum, & inchoata mors mundi. Quo in genere sunt, caelestium luminarium illa mæstissima obuelatio, maris fluctus efferatissimi, cæterorumque intolerabilis furor in genus hominum, atque omnium, maximè ignis illius vndique grassantis immanitas, quæ cum mortales intuebuntur, etiam tardissimi & sceleratissimi diem iræ & furoris adesse, ignorare nullo pacto poterunt. At hæc ut dixi, ad ipsum iam interitum mundi pertinent, neque tam futurum præfagiunt, quam instantem declarant. Alterum genus est eorum signorum, quod soli probi doctique prospicient, quale est regnum Antichristi, prædicatio Eliæ, cædes illius feræ. Hæc cum eo modo rebus ipsis completa appa-
ruerint, quo sunt in sanctis Scripturis designata, non equidem dubito, Angelos certè diem aduentus Domini intelligere iam posse, neque valde timeo etiam Sanctis & Apostolicis viris eandem cognitionem tribuere. Neque verò vlla ex parte Euangelio obstitimus, etenim reuelationis notitiam & præscientiam negat omnibus, notitiam ex signis ipsis & rerum euidentiâ, adeò non negat, ut vel ob eam ipsam salubriter impertiendam mortalibus, tot signa ita enucleatè tradiderit, & nos vehementer intentos esse voluerit. Quamquam absolutissima & omnibus modis infallibilis certitudo diei illius atque horæ nouissimæ, non est vendicanda cuiquam mortalium, nec Angelorum fortassis, propterea quòd semper in diuina potestate est situm, vel accelerare vel prorogare negocium, quemadmodum in quantacumque morbi magnitudine de hominis morte pronunciare solemus. Sed ut sepe iam dixi, ex rerum ipsarum euidentiâ & testimonio, non dubium est quin, non modico ante tempore de aduëtu diei extremi Sancti & in literis Canonicis versati, verè ac sapienter pronuntiare queant. Id quod improbi vitæ huius amatores neque intelligent, neque monentibus credent. Atque hoc, nisi fallor, apertè Daniel ostendit illis verbis. Et ego audiui & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc? Cui Angelus: Vade Daniel quia clausi sunt

Dan 12.

1 Theff. 5.

*Ita explicat
Tho. in 1. The.
c. 5. & dicit ef-
se sententiam
Augustini in
epist. 80.*

signatiq; sermones vsque ad præfinitum tempus. Velut dicat. Donec ipsa hæc eueniant quæ dixi, ne mireris si minus intelligas, quæ dicuntur. Latent enim nouissima tempora, vsque dum definitus rerum ordo succedat. Adiungit verò mox Angelus, eligentur & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij: neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Quid oro est, neque intelligent omnes impij, nisi quod Apostolus docet, cum dixerint. Pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus & non effugient? Quid verò illud. Porrò docti intelligent, nisi id ipsum quod statim addit Paulus: Vos autem non estis in tenebris, vt vos dies domini tanquam fur comprehendat? Ergo post regnum Antichristi, sancti quidem & fideles Dei homines imminere nouissima tempora intelligentes, patientiam in tantis malis adhibebunt maximam, se verò ipsos totis viribus in Christi occursum, quem ardentissimè opperientur, optabunt. Impij verò nihil nisi carnis delicias cogitantes, se se flagitiis omnibus, & impuritatibus dedit, nihil neque in præsens experti aduersum, neque in posterum formidantes, mundi gloria & rebus secundissimis circumfluentes.

**QVOD IMPII ETIAM PEREMPTO
Antichristo, iudicium minimè expectent.
Cap. VI.**

*Lyran. super
13. ad Theff.
cap. 5.*

*Glossa ordina-
ria ibidem.
Anselmus ibi-
dem.*

NAM quod quidam obijciunt, non esse uerisimile, impios extincto Antichristo, (cuius acerbissimus casus non poterit non magno terrore concutere omnes illius sectatores,) in tanta securitate victuros, vt illos lætos & nihil mali suspicantes de repente occupet dies Iudicij, mihi sanè non multum negotij facessit: Longè amplius adducor, vt Glossæ ordinariæ, quam illi oppugnant, sententiam sequar, quam etiam Thomas & Anselmus probant. Aiunt hi patres, perempto Antichristo dies quadraginta quinque concedi ad penitentiam hominibus: quo tempore qui præordinati sunt ad uitam, interitu Antichristi excitatos, conuerti ad Christum, & præterita mala noua pœnitentia delere. Ceteros uerò, quorum erit innumerabilis multitudo, non adeo curare ducis sui exitium, vt fastum libidinemque deponant, sed cito eiusmodi calamitatis oblitos, uoluptatibus & gloriæ humanæ uehementius se dedere, denuo conuiuia inire, coniugia copulare, domos & mœnia sibi extruere, rebus secundis frui. Deniq; vt in diebus Noe, pronihilo ducere

ducere omnes futuri iudicij comminationes, Sanctorum vitam & cohortationes ridere, ipsos sceleratissimè affligere. His deditos, ac vè- tris & veneris cæno profundissimè immersos, tandem inprovisa tē- pestate, vt alites laqueo, capi. Qui verò ictu Antichristi aut etiā exer- citus illius magna clade (quod tamen in scriptura probata me legisse non memini) ita putat terreri impios, vt ad consuetas cupiditates & illecebras eos redire, & metum citò deponere admiretur, neque fide dignum existimet: parum is mihi videtur humanæ mentis vicissitudi- nes, atque nequitiae profunde defixæ consuetudinem cogitare, cuius est tanta vis vel potius furor, vt futura facile contemnat, præsentium suauitate ducatur. Non ne Pharaonis & Ægyptiorum plagæ nobis *Exod. 9. et 10.* occurrunt, & toties mutata sententia, & citissimè diuinæ vltionis me- tus abstersus, vsque dum ipsis maris elati fluctibus simul vitam cum inscitia obstinatissima subruerūt? Quid ipsi Hebræi Deo & Moyfi to- ties infesti, toties cæsi, toties pacta conuenta obliti? Cum enim eos oc- cideret quærebant eum; & tamen cito redibant ad sua. Non ne mo- riente Domino Solem obscuratum, petras scissas, ac multa prodigia *Psal. 77.* viderunt, & tamen à scelere nullo modo auersi sunt? Quoties Saul, *Matth. 27.* quoties cæteri metu perculsi sanam mentem quam acceperant, bre- ui deposuerunt? Magna est humanæ mentis absurditas, quam facilli- mè vincunt præsentis dulcedinis illecebræ. Quotidie cernimus homi- nes tēpestatibus maximis iactatos, aut turbine cælesti deterritos, vel subito terræ tremore concussos, quādiu ista durant, videri resipiscere & Deū sibi offensum votis placare: at vbi terroris sensus excessit, si- mul omnem illā continentia & religionē ex animis euanescere, itaq; perinde ludere & cachinnari & scortari, vt ante faciebant. Quod cū humanū oppidò sit, non oportet vt nouum & incredibile improbare quod sceleratissimi satellites Antichristi ad horā forte perculsi illius exitio, pro consuetudine inueterata, arridente simul mundi prosperi- tate, delitijs se & cupiditatibus dedant, futuram illam obliuiscantur, pacem & securitatem sibi polliceantur. Etenim vt columbas cæte- rasque volucres cernimus vehementi aliquo sonitu perculsas, statim quidem euolare, & fata cibumque deferere: sed breui admodum eiusmodi terriculi oblitas, pristinum pastum repetere, atque ibi hère re, etiam si non nullę illarum ictæ ceciderint: ita nos quod quotidie in simili improborū exemplo fieri animaduertimus, de illa maxime gente infideli & praua cogitare debemus: vt locum etiam illic habeat *Ecclis. 6. 9.* Salomonis sententia, sicut aues laqueo comprehenduntur, sic impios tempore malo, cum illis inprovisum aduenerit. Quanquam non vi- deo quid magnopere nobis opus sit de Antichristi interitu laborare, cum constet orbem totum ab illo seducendum: ad cuius maximam partem intra sesqui mensem, cladis illius non possit fama peruadere.

Itaque

Itaque vt faciamus bestiaë cruentæ exitio spectatores satellites ter-
tos, ceterosque vicinos, voluptates vitæ & gloriam abiecisse præ me-
tu, quod nullo modo crediderim, tamen erit certè veram in plurima
impiorum parte, eos cum pacem & securitatem sibi putauerint, re-
pentino interitu obrui. Quare perspicuum est, diem Domini sanctis,
& iustis hominibus optatum atque expectatum, impijs prorsus inui-
sum atque improuisum esse venturum.

QVIS SIT APPARATVS FUTVRVS IVDICII
iam instantis: & quæ signa caelestia.
Cap. VII.

Apec. 10.

Matth. 24.

Abulen. in 24.

Matth. 9. 67. &

47.

Jansen. in Con

cor. c. 122.

Soph. 1.

Hier 30.

Joel. 2.

Apec. 10.

SATIS iam constat, quædam prænuntia Iudicij ab impijs nullo
modo intelligenda, quæ ab electis animaduersa saluti sint: quæ-
dam rursus extrema communi terrore hos æquè atque illos acceptu-
ra, sed tamen obfirmata peruersitate, & ira Dei nullum amplius con-
cedente locum, Iudicij tempus affuturum. Et Ioannes quidem vidisse
se narrat Angelum vtraque manu in cælum elata, iurantem audisse
se per viuentem in sæcula sæculorum. Quia tempus nõ erit amplius.
Sed in diebus vocis septimi Angeli cū cœperit tuba canere, Dei my-
sterium consummabitur. Hoc ipsum insinuat Euangelium, ubi ait,
statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur
& cetera. Tribulationem quam statim iudicium consequetur, nullo
modo dubito, sæpe iam commemoratam Antichristi persecutionem
intelligi, vt Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Beda,
Thomas, Bonauentura ac ferè omnes accipiunt, quamuis obsistant
nobis Chrysostomus, & Theophylactus, atque hos sequuti Abulen-
sis, & Iansenius, longo sermone contendentes, eam tribulationem
excidium Hierosolymitanum esse, de quo illuc vsque sermonem ha-
buerit Dominus, inde iam ad consummationis sæculi signa tran-
siens, neque debere esse mirum, si dicat statim fore, quod plurimis
annorum centurijs interiectum sit, quod more scripturæ multa no-
stra sæcula Deo breuissimum interuallum sit. Verum vt hoc demus,
quod libenter concedimus, tamen non habet scripturæ phrasis, ut il-
lud post illud statim fieri dicat, nisi cum series ipsa rerum temporis
etiam quadam coniunctione cohæret. Neque narrandi aut præ-
dicendi ordo aliud patitur. Sed illud bene habet, quod exinde
sermo Euangelicus, dissentiente nemine, totus de iudicio extre-
mo & quæ illud antecedunt, signis, existit. Magnum eum diem
scripturæ vocant, & diem Domini proprium: in quo regnaturus
est Chri-

est Christus, de profligatis & victis hostibus perpetuo triumphans. Quamvis enim ad eius diei illud supremum opus declarandum, multis similibus scriptura utatur, iam vindemiam quandam aut etiam messem omnium inducens, iam expiscationem & sagemam, tum etiam nuptias, & conuiuium magnum. atque alias quoque aliter: frequentissimum tamen est ut praelij cuiusdam & conflictus terribilissimi imagine, iram Dei atque vindictam in peccatores tunc penitus effusam demonstret. Sicut in Ioële legimus, atque in alijs prophetis crebro. Illud verò praelium, in quo de summa imperij æterni agetur, dignus Deo apparatus antecedit. Quem breui mihi videtur Sapiens complexus, cum dixit: Armabit creaturam in ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Quod enim solent imperatores in supremo conflictu facere, cum de summa rerum certatur, ut omnibus copijs dimicent, ipsi primi lectissimas acies armati obeant, milites suos cohortentur, animos certæ victoriæ pollicitatione accendant, commemoratione iniuriæ hostilis extimulent: id planè totum summus ille Princeps hoc loco egregie præstans in literis diuinis inducitur. Accipiet, inquit, armaturam zelus illius: induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam. Armatum probe Regem nostrum audimus: cohortantem suos ad praelium alius propheta narrat: Dominus, inquit, exercituum præcepit militiæ belli: venientibus de terra procul à summitate cæli: Dominus & vasa furoris eius, ut disperdat omnem terram: & paulo superius: leuate signum, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur portas duces. Ego mandavi sanctificatis meis & vocavi fortes in ira mea, exultantes in gloria mea. Altera ex parte exercitus hostium Christi scriptura describit, Procedunt, inquit, ad reges totius terræ cōgregare illos in praeliū ad diem magnū omnipotentis Dei. Quam ob rem & turbarū, & signorū, & armorum plurima mentio est in sacro eloquio, quoties diei illius tremendi significare vult cladem. Et quoniam in magnis praelijs equitatus præcedit deinde peditum phalanges conferta manu rem gerunt, mox cæsis fugatisque hostibus victricia signa in arcibus eriguntur, tandem captas vrbes ignis consumit, deinceps consideremus: Vtrum in illo magno Domini die, ex ordine illa omnia gerantur. Equitatum sanè cogitare possumus nobilissimā creaturam, Angelicam & cælestem. Angelos officio non defuturos qui sunt potentes virtute ad faciendum verbum illius, illud docet quod inulitato modo virtutes cælorum commouebuntur, non iam hominibus ministrantes salutem, sed certum interitum afferentes. Ipsi cæli magno impetu transient teste Petro, Deo quippe irato necesse est omnium

Apo. 14.

Mat. 13.

Mat. 22.

Esai. 25.

Ioel. 3.

Sap. 5.

Sap. 5.

Esai. 13.

Apo. 16.

Psal. 102.

Mat. 24.

2. Pet. 3.

Mat. 24. nium procerum statum commoueri. Quid cæli præclarissima portio, Sol, Luna, sidera omnia? Sol, inquit, obscurabitur, Luna non dabit Lumen suum, & stellæ cadent de cælo. Mysticè hæc gerenda in ecclesia sub Antichristo, Augustino libenter assentior: Verum historicè quoque illa corpora terrorem, qualem nunquam antea, demonstratura, dubitare nullo modo Christiani possumus, qui legimus signa fore in Sole & Luna & stellis & in terris pressuram gentium, qui ab Esaia, & Ioële, & ipsa Sybilla eodem teste Augustiuo, planè prædictum nouimus. Sybillini versus hi sunt.

*Eripitur solis iubar, & Chorus interit astris,
Soluetur cælum, lunaris splendor obibit.*

Hilar. Hieron. Chrysos. in 24 Mt. Neque vero, quod alias doctissimi & Sanctissimi patres volunt, Hilarius, Chryostomus, & Hieronymus, erit obscuratio illa præ magnitudine claritatis iudicis aduentantis, sicut sole exoriente stellæ obscurantur, & minus lumen maiore offuscatur. Minimè id quidem scriptura vult quæ signa inuisitata terroris, ista commemorat. Sed reuera deficiet Solis lux, & facies illius pulla & tristissima mortalibus apparebit: luna cruento quodam atrore luctum simul atque iram demonstrabit: stellæ omnes siue lucidiores illæ, quos planetas vocant, siue affixæ firmamento, quoniam ab oculis intuentium nullis nubibus obductæ paulatim subducentur, cadere videbuntur.

Mat. 24. Esai. 13. Ezech. 32. Ioel. 2. & 3. Scripturas scripturæ aperiunt, & quod Matthæus dixit, stellæ cadent de cælo, hoc Esaïas explicat: Quoniam stellæ cæli & splendor earum non expandent lumen suum: hoc Ezechiel hoc modo: & operiam, cum extinctus fueris cælum & nigrescere faciam stellas eius: Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen suum. hoc denique Ioël aperitius: A facie eius contremuit terra, moti sunt cæli: Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Atque ut quam cœpimus Dei pugnantis, & militiæ cælestis in aciem prodeantem parœmiam, melius contemplemur, quid protinus adiungat idem propheta, auscultemus: Et Dominus, inquit, dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbum eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum?

Ioel. 2.

DE CAETERIS PRODIGIIS, QUAE IN TERRA
caeterisq; elementis tunc fient. Cap. VIII.

CAELESTIS quidem militia ita pugnabit aduersus impios
ac cæli facies, cuius est lumen, iucundissimum aspectu, maestissime,

fime velata, tristitiam vehementem afferet, motus autem & con-
 uersio illa ordinatissima, veluti dissoluta compage, inæquali ac diffi-
 mili-cursu pauorem maximum incutiet, chorus ipse siderum pul-
 cherrimus noua significatione furoris, nihil non violentum præfefe-
 ret. Superna verò orbis parte ita pugnante, non erit inferioris crea-
 turæ velut pedestris exercitus, remissior opera. Sed terra fragoribus
 & tremoribus maximis, agitabitur, vt scriptum est in psalmo: Com- *Psal. 96.*
 mota est terra, Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie
 Domini omnis terra. Esaias quoque: Cælum turbabo, & mouebi-
 tur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum, *Esai. 13.*
 & propter diem iræ furoris eius. Neque dissimiliter Aggæus, qui
 etiam cælum commouédum & mare & aridam annuntiat, quod de *Agg. 2.*
 secundo Domini aduentu Paulus interpretatur, quanuis in primum *Heb. 10.*
 etiam apertè congruat. Terram verò atque illius partes, montes,
 & valles, & tumulos, æmulabitur in pæna impijs irroganda mare:
 cuius tantam turbationem, atque eam fluctuum magnitudinem at-
 que æstum & sonitum Saluator prædicat, vt exarescant homines
 præ timore. De toto hoc elemento aque quod est in genus huma- *Luc 21.*
 num alioqui placidum & maxime vtile, tunc verò atrociter furens,
 in Sapientia ad hunc modum legimus: Excandescet in illos aqua *Sap. 5.*
 maris, & flumina concurrent duriter, contra illos stabit spiritus virtu-
 tis, & tanquam turbo veni diuidet illos, & ad eremum perducet,
 omnem terram iniquitatis illorum. Terra & mari ita fauientibus,
 ipse aër, cuius flatu vitam hanc ducimus, non mitiorem se dabit,
 qui præter infectionem pestiferam etiam ostentis inusitatis & fu-
 nestissimis summo omnes terrore percellet, neque terrebit solum
 monstris verum ignitis quoque iaculis conficiet: de qua re in eodem
 libro paulo superius scriptum est: ibunt directè emissiones fulgu- *Sap. 5.*
 rum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabun-
 tur, & ad certum locum insistent, & à petrosa ira plenæ mit-
 tentur grandines. Apocalypsis etiam sic habet. Facta sunt ful- *Apoc. 16.*
 gura, & voces & tonitrua, & terremotus factus est magnus, qua-
 lis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram talis ter-
 remotus sic magnus. & mox: & grando magna sicut talentum
 descendit de cælo in homines, & blasphemauerunt Deum homi-
 nes propter plagam grandinis, quoniam magna facta est vehe-
 menter. Omnium denique elementorum acerrimus ignis, extre-
 mas partes in hac contentione obibit, ac veluti firmissimo robore
 creaturarum pro Deo pugnantium, aduersus scelestos agmen clau-
 dens, impressione facta funditus euertet & profligabit. De quo
 scriptum Petrus reliquit. Adueniet autem dies Domini vt fur, in quo *2. Pet. 3.*
 cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur: terra

Q autem

*Pfal. 96.**Dan. 7.**Aug. 18 de ci-
uit. c. 23.*

autē & quæ in ea sunt opera exurentur. Et in psalmo: Ignis anteipsum præcedet, & inflamabit in circuitu inimicos eius. Itēq; Daniel: fluuius igneus rapidusq; à facie eius egrediebatur. Sybilla quoque Erythræa:

Decidet è cælis ignesque, & sulfuris amnis.

*Gre Hom. 35.
in Enang.**Iob. 31.**Hippol. in ora.
de consum. sæ-
culi.**Luc. li. 7. de di-
ci. prim. c. 16.*

De quo quoniã habet peculiare cõsiderationē, differendum erit vberius, modo illud firma cogitatione teneamus, formidandum prorsus esse certamen, quod pro iustitia cõtra iniustos, orbis terrarum, atque vniuersa simul creatura suscipiet, vt qui in cunctis deliquimus, vt ait Gregorius, in cunctis feriamur, & qui cunctorū Regem cuncta nobis largientem ingrati offendimus, cunctorum aduersus nos conuersa tela sentiamus. Sed mala illa suprema omnium, quæ vnquã aut fuere, aut excogitari potuerunt, dicendo amplificare & superuacaneum est & ab instituto opere alienum. Is certe, qualia sint, tantisper apud se existimare poterit, quem Dei timor inceserit: cogitare planè ac mente voluere deberemus omnes sanctum Iob imitantes, qui semper hos tantos fluctus tanquam in se exciperet, Dei offensam perhorrescebat. Libet nihilominus Hippolyti Martyris per iodum quandam appingere de sæculi consummatione: Tunc, inquit, sonabit tuba & excitabit dormientes è profundissimis terræ, tam iustos quam peccatores: omnisque natura, lingua, gens, & tribus resurgent in ictu oculi, & astabunt super faciem terræ expectantes iusti atque terribilis iudicis aduentum in timore & tremore inenarrabili. Fluuius enim igneus egrediens cum furore instar maris sequi exuret montes, & colles, & mare delebit, ac æthera inflammatione dissoluet, stellæ cadent de cælo, sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, cælum more libri volutabitur. Exurentur vniuersa terra propter opera quæ in ea corruerunt homines. Quin etiam Lactantij Firmiani particulam quandam attexam. Tunc vero, inquit, detestabile atque abominandum tempus existet, quo nulli hominum sit vita iucunda. Eruentur funditus ciuitates, atque interibunt non modo ferro atque igni, verum etiam terræ motibus assiduis, & eluuiæ aquarum, & morbis frequentibus & fame crebra: aer enim vitiabitur, & corruptus ac pestilens fiet, nec terra homini dabit fructum. Fontes quoq; cū fluminibus arescent, vt ne potus quidem suppetat, & aquæ in sanguinem aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient & in terra quadrupedes, & in aere volucres, & in mari pisces. Prodigia quoque in cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarum, & Solis tenebræ, & color lunæ, & candentium siderum lapsus. Nec tamen hæc vilitato modo fient, sed existent subito & ignota & inuisa oculis astra: sol in perpetuum fuscabitur, vt vix inter diem noctemq; discernatur. Luna iam non tribus deficiet horis, sed perpetuo sanguine obfusa meatus

extra-

extraordinarios peraget: stellæ verò creberrimæ cadent, vt cælum omne cæcum sine vllis luminibus appareat. Montes quoque alifsimi decident, & planis æquabuntur, mare innauigabile constituetur. Ac ne quid mali hominum terræque desit, audietur è cælo tuba, itaque trepidabunt omnes & ad luctuosum illum sonitum contremiscent. Hæc à viro eloquente allata modo sufficiant. Attamen omnis humana eloquentia simplici Dei enunciatione longe inferior est: neque omnia illa vel Hippolyti vel Lactantij vel cuiusuis alia, peruenire mihi videntur ad hoc Euangelium, Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi, aut ad illud propheticum, omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet & conteretur: Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupebit: facies combustæ vultus eorum. Et quod alius propheta exclamat: conuersæ sunt vniuersæ facies in auriginem: vā, quia magna dies illa, neque est similis eius.

Luc. 21.

Esai 13.

Hierem. 30.

QVOSDAM PATRES OPINARI CAELI SUB-
stantiam igne illo extremo esse consumendam.

Cap. IX.

QVONIAM de ijs prodigijs quæ proximè terminum mundi anteibunt, dictum est supra, atque inter cæteras orbis partes, aduersus Dei hostes confligentes, etiam ignis mentio est facta, opportunum est quærere, vtrum ille iudicis aduentū præcedat, an sequatur potius, tum vero qualis ille fururus sit, & an omnia cælestia etiam corpora cum terrestribus communi incendio consumpturus. Hinc ergo sumamus exordium. Nam de natura cælestis corporis quemadmodum inter veteres philosophos, ita inter ecclesiasticos scriptores non satis conuenit. Antiquiores patres, Græci præsertim, magis Platonice quam Aristotelice placitis ferè auscultantes, spheras illas cælestes natura quidem sua corruptibiles faciunt, quod sint elementaris substantiæ, sed Dei nutu & lege permanere, vsque dum mundi finis adueniat, & ab eodem auctore tunc alij cæli meliores æternique fabricentur: Vel certe ij ipsi ita immutentur, vt nulla possint verustate marcescere. Nam quintam essentiam illam, quam Aristoteles induxit, non admodum probat Basilus, Ioannes Damascenus veluti anceps hæret, Ambrosius & Chrysostomus etiam repudiant, asserentes scripturæ diuinæ contrariam, Iustinus Philosophus ipsi quoque Philosophiæ repugnare multis

Basil hom. 1.

Hexam.

Dam l. 2. c. 6.

Ambr. li. 1. He

xa. c. 6.

Chry. Hom. 10.

ad pop. Ant.

Et Hom. 14. ad

Rom

Iust. in confut.

Arist.

Q 3 tis

tis disputat. Quare cæli, solis, lunæ stellarum substantiam igneæ
 quidem esse naturæ, atq; ita lucentē, aut etiã quadã ex parte aqueæ,
 atq; inde pellucidam. Quod verò interituri sint cæli tunc cum mû-
 dus iste abolebitur, manifestè tradi à Propheta, cum dicit: Initio tu
 Domine terram fundasti & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi
 peribunt, tu autē permanes: & omnes sicut vestimentū veterascent,
 & sicut opertoriū mutabis eos & mutabūtur. Tu autē idē ipse es, &
 anni tui non deficient. Quo testimonio etiam Paulus vtitur, ad Chri-
 sti æternitatem statuendam. Præterea Christus, cælum, ait, & terra
 transibunt. & Paulus. Vanitati subiecta est creatura, non volens,
 sed propter eum qui eam subiecit in spe, quoniam & ipsa creatura
 liberabitur à seruitute corruptionis: creaturæ nomine etiam cælestes
 orbis complecti Apostolum, Chrysostomus latè monstrat, & ipsa
 oratio Pauli satis id exprimit. In Apocalypsi etiam legimus cælos
 novos & terram nouam, quæ Dominus pollicetur per Esaiam, ex
 quo aliud quoque testimonium afferunt, leuate, inquit, in cælum ocu-
 los vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus lique-
 scent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut
 hæc interibunt. Postremo Petrus videtur horum patrum confirma-
 re sententiam, qui scribit ad hunc modum, cæli autem qui nunc sunt
 & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruati, in diem iudicij &
 perditionis impiorum hominum. & nonnullis interiectis. Adueniet
 autem dies Domini tanquam fur, in quo cæli magno impetu tran-
 sient: elementa verò calore soluentur, terra autem & quæ in ea sunt
 opera exurentur, & post nonnulla: In aduentum diei Domini, per
 quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent.
 Nouos vero cælos & nouam terram, secundum promissã ipsius ex-
 pectamus, in quibus iustitia habitat. Tertio repetit cælorum interi-
 tum, eumque igni efficiendum, quo omnis mundana machina con-
 flagrabit. Vnde Clemens aduersus Simonem Magum Petrum di-
 sputantem inducens, tradit cælum in consummatione sæculi abolen-
 dum, vt eius amoto velamine, aliud cælum excelsius atque elegan-
 tius appareat. atque in alio libro eiusdem operis, veluti pullum ef-
 fracta ac remota oui testa, nouum prodire, ita dissoluta hac cæli &
 mundi machina, oriturum nouum cælestem statum. Magnus verò
 Basilius interitum mundi ab igne futurum dicit, quod tum cælo tum
 terræ ignis inspersus sit plurimus, qui nunc quidem aquarum super-
 nè atque infernè circumstantium incredibili copia temperetur. Sed
 in fine sæculi aquis absumptis, cuncta sit communi incendio deuo-
 raturus. ita enim scribit: Tantam humoris naturam, qui omnia di-
 sponit Deus, parauit atque recondidit, vt ad definitos vsque fines ip-
 sius mundi constitutionis, cum paulatim ab ignis viribus absuma-
 tur,

*Psal. 101.**Heb. 1.**Mat. 24.**Rom. 8.**Cryf. Hom. 14.**ad Rom.**Apoc. 21.**Esai. 65.**Esai. 51.**2. Pet. 3.**Clem. li. 1. Re-
cog.**Lib. 3. idem.**Basil. hom. 3.
in Hex.*

tur, ipsi resistere valeret. Enim verò qui pondere cuncta mensuraq;
 disposuit (in numerato namque ipsi secundum Iob, etiam pluvie
 guttæ sunt) is plane cognorat, quantum præscripsisset temporis mū-
 do ad durationem, & quantum etiam igni sumptus pabulique recō-
 di oporteret, non ignoravit. Atque infra. Per inenarrabilem opificis
 sapientiam, opera eius rerum moderatrice, effectum est, ut ignis ad-
 uersantem sibi aquæ naturam haud facile consumere possit. Erit ta-
 men quando & vniuersa cremabuntur & conflagrabit igne, ut Esa *Esa. 51.*
 ias asserit: Qui dicit abyfso: deserta eris. & omnes fluuios tuos desi-
 cabo. Hactenus Basilius, qui veterum Stoicorum placita amplexus
 & cælum igneæ nature facit, & ab illius incendio tum ipsum, tum
 cetera peritura, quemadmodum Zeno, Cleanthes, & Chrysippus tra-
 diderunt, ut Eusebius refert, æthereo igne omnia tandem fore ut *Euseb. li. præp.*
 intereant. *Euang. 15.*

Q U O D S V B S T A N T I A C A E L I

perpetua sit, elementa quoque vltimo incendio non inte-
 reant, sed in melius commutentur.

Cap. X.

S E D de cælestium orbium essentia incorruptibili, atque omnis
 externe transmutationis experte, in schola Theologica iã pridẽ
 Aristotelis sententia obtinuit, cuius placitis assuefacte olim aures, aquã
 aut ignem cælo inuehētium opinionem, protinus respuūt. Quanquã
 non consuetudo tantum audiendæ, sed rationis etiam pondus, in hac
 parte cæli naturalem perpetuitatẽ tuetur, quam figura, motus, situs,
 quam deniq; ordo ipse vniversalitatis indicat. A qua sententia nullo
 modo abhorret Theologus ac Philosophus termaximus Dionysius *Dion. li. de diu.*
 de cælestibus corporibus ita scribens: Cælestium quoque principiorũ *nom. 6. 4. p. 5.*
 & finium causa, bonum ipsum est: cum neque augeri neque minui
 possit illa substantia, neq; omnino variari. Motuum quoq; sine sono
 ac strepitu suas agentium vices, huius (si sic dicere oportet) amplissi-
 mi cælestis itineris sydereorumque ordinum decentiæ, & luminum
 atq; stabilitatum non aliunde causa est. Natura igitur diminutionis
 aut accretionis, ac cuiuscumq; variationis substantiam illam cælestẽ
 esse incapacem, quemadmodum Peripateticorũ habet opinio, etiã *Tho. 4. cõ. gẽ. c.*
 magnus ille autor affirmat. Quod diuinis quoq; literis testatum vo-
 lunt magni Theologi, vbi secernunt sphaeras illas cælestes ab istis cor- *Psal. 148.*
 ruptibilibus, pronuntiantque de illis, quod eas statuit Deus in æter-
 nũ & in seculum seculi. Neq; mihi videtur Plato, quemadmodũ eum
 ex Ci-

ex Cicerone Augustinus interpretatur, admodum à nostris discrepare: sed verbis magis quam re interest inter illum & nostros Peripateticos, si quid interest. Nostri quidem cælum natura immortalē & incorruptibile aiunt: Plato potius suapte natura dissolubile & corruptibile. Hic plurimum sibi repugnare videntur. At immortalē cælum nostri non ita ponunt, vt implicet contradictionem (sicut loqui solent) cælum non esse. Id enim soli primo enti proprium esse, quod ita per se simplex est, vt non esse omnibus modis repugnet. Cætera siue corpora sint cælestia, siue etiam spiritus Angelici, immortalia esse propterea quod in se interitus causam non habeant: at nihil repugnare, vt subtracta diuinitus data ope, subsistere desinant, cum sint composita omnia hæc entia ex potentia & actu, hoc est ex materia & forma, aut ex esse & essentia. Ita nostri philosophantur, atque omne compositum fatentur posse non esse: Quia Plato, cuius libenter Augustinus hinc sententiam sequitur? Perpetua sanè & nunquam interitura sentit cælestia illa corpora: sed tamen dissolubilia esse per se, quod sint composita & colligata: Dei verò nutu & voluntate perstare. Nos uerò cum per se immortalia dicimus, & concedimus, tamen Deo facillimum esse in nihilum cuncta redigere, nonne vocabulis potius, quam sensu ab illo dissidemus? Referam ipsa verba Augustini, vel Platonis potius de hac re. Platonis, inquit, hæc verba sunt, sicut ea Cicero in Latinum vertit, quibus inducit summum Deum. Deos quos fecit alloquentem, & dicentem: Vos qui Deorum fatu orti estis, attendite, quorum ego operum parens effectorque sum. Hæc sunt indissolubilia nutu meo, quamquam omne colligatum solui potest. Sed haudquaquam bonum est, ratione iunctum dissoluere velle. Sed quoniam estis orti, immortales quidem esse & indissolubiles non potestis. Neque vnquam tamen dissoluemini: neque vos vlla mortis fata periment, neque erunt ualentiora, quam cõsiliū meum, quod maius est vinculum ad perpetuitatem vestram, quam illa quibus estis, cum gignebamini, colligati. Itaque perpetua esse illa corpora æquè Platonici & Aristotelici, & nostri Theologi sentiunt, sed Platonici per se esse dissolubilia, quod sint composita, contra Aristotelici, esse indissolubilia per se, quod dissolutionis principio careant: nostri & incorruptibilia per se, & tamen posse non esse, Dei nutu. Ita fit, vt locutione quidem Aristoteli magis obsequamur, sensum tamen Platonis potius retineamus. Neque enim Aristoteles vnquam adduci queat, vt cælestia & sempiterna corpora, quacumq; uoluntate aut potentia, abire in nihilum posse concedat. Sed siue sint substantiæ incorruptibiles naturaliter, siue etiam corruptibiles, & solubiles, Augustini certè & Hieronymi atque optimi cuiusque auctoris sententia est, igne illo supremo, quo mundus ardebit, nullo

*Aug. lib. 13. de
Ciu. c. 16. Pla
to in Timæo.*

*Aug. lib. 20.
de Ciu. c. 16.
¶ 18.*

nullo modo esse cælos eos in quibus Sol & Luna, & sidera cætera sunt, interituros. Censent hi patres, in quos prona schola discedit, incendio extremo non substantiam cælorum, neque elementorum ipsorum aboleri, sed speciem & qualitates in melius commutari, atque hoc esse quod Apostolus docet. Præterire huius mundi figuram. Hoc quod Esaias pollicetur: Ecce ego creo cælos novos & terram novam: quod vidisse se Ioannes etiam refert. Nam cum eadem scriptura habeat Lunæ fulgorem futurum soli æqualem, Solis ipsius, septuplum, & regnum Christi mansurum quamdiu solis splendor iste permaneat, perspicuum esse Solis & Lunæ syderumque substantiam omnis interitus fore expertem: innouationem verò non corruptione prioris essentia, sed commutatione quadam & perfectioris qualitatis acquisitione, debere intelligi. Itaque cum David, cælos perituros dicit, ac veluti amictum esse mutandos, nihil aliud sibi vult, quam renouationem quandam atque in melius commutationem accepturos. Ita ferè D. Hieronymus, cui assentiens Augustinus illud quoque acutè addidit, cælorum nomine cum Petrus Apostolus igni reseruos affirmat, comprehenditur hoc spatium quod aëria regione contentum varijs impressionibus expositum est. Illud alterum superius, in quo Sol, Luna, atque astra voluntur, nullo modo Neque eo ignem illum quantumvis maximum peruasurum. Esse hunc germanum Petri sensum, ex ipsius oratione demonstrat. Sic enim habet, latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius & terra de aqua, & per aquam consistens Dei verbo, per que ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc sunt & terra eodem uerbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Ergo quemadmodum cælos illos & mundum aquæ diluuiio interiisse scimus, ita cælos quoque hos, & mundum hunc igni abolitum iri existimare debemus. Atqui satis constat supremos cælos & veros, nullo modo esse inundatos, de Petri igitur sententia inferiores tantum atque aërios cælos arduos tunc accipere debemus. Quare transibunt quinque cæli magno impetu, vt statim dicit, quod summa celeritate corripiantur ignis vi repentè diuinitus excitata: elementa quoque calore tabescent, cum vehementissimo illo incendio non solum aer, sed aquarum ipsa moles & maris amplitudo ferè exarescet: Terra verò & quæ in ea sunt opera exurentur. Neque enim humanorum operum & deliciarum & molium, quicquam illæsum restabit, sed omnia funditus solo æquabuntur, ac redigentur in cineres. At quemadmodum terra exusta stabit (terra enim in æternum stat,) ita & aer ipse & aqua manebit. Neque quod Ioannes dicit: Mare iam non est, ita debemus accipere, quasi illud elementum penitus corrumpatur, sed procellosum non erit neque feruens. Quia omnia hæc

Hier. in Esai. lib. 18. in c. 65.

1. Cor. 7.

Esai. 65. & 66.

Apoc. 21.

Esai. 30.

Psal. 71.

2. Petr. 3.

Eccles. 1.

Apoc. 21.

*Rom. 8.**Aug. lib. 20. de
Ciu. c. 16.*

hæc elementa longe melioribus qualitatibus igni expurgata, induentur, vt nouum filiorum Dei statum nouo quoque habitu adornent. Nam expectatio creaturæ, ait Paulus, reuelationem filiorum Dei expectat: quia & ipsa creatura liberabitur à corruptione. Hoc igitur erit opus ignis illius, quod ita eleganter Augustinus breuiterque collegit. Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardens penitus interibunt: atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant: vt scilicet mundus in melius innouatus apte accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.

MVNDI CONFLAGRATIONEM FUTURAM
antequam mortui resurgant. Cap. XI.

*Aug. lib. 20. de
Ciu. c. 16. & 18.
& 3. & tract.
in psal. 96.*

*Sotus in 4. d.
48. q. 1. a. 2.*

QUO tempore verò conflagratio illa mundana futura sit, an ipsam iudicij horam præeat, an sequatur potius, quæri solet, quæ est omnium vna sententia. Nam idem planè Doctor, cuius est tanta auctoritas, neque obscure neque semel sentit futuram iudicio iam peracto. Qui post multa de hac re alijsque temporis nouissimi disputata ad hunc modum, summam, atque ordinem omnium eorum colligit. In illo iudicio vel circa illud iudicium has res didicimus esse futuras: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichristum persecuturum, Christum venturum, iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diremptionem, mundi conflagrationem, eiusque renouationem. Quæ omnia quidem ventura esse credendum est: sed quibus modis & quo ordine ueniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc ualet consequi ad perfectum hominum intelligentia. Existimo tamen eo quo sunt à me ordine commemorata, esse ventura. Quibus quidem verbis suam de conflagratione mundi resurrectionem potius sequutura quam antecessura sententiam, satis exponit, non illam quidem penitus certam, sed tamen probabiliorem ac non quod quidam frustra asserunt, nullam. Cur autem ita existimauerit, sunt rationes non leues. Primum incendium illud, mundi renouatio statim sequitur secundum scripturas, perinde atque auri aut argenti adustionem expurgatio puritasque metalli: at mundus renouandus non est nisi iam finito iudicio. Iudicio igitur finito ac non antea, commune fiet incendium. Deinde mundo ubique inflammato & flagrante, necesse est ad iudicium nullum relinqui locum, ignis expertem. Erunt igitur non solùm impij, sed iusti quoque

quoq; & Sãcti inter igneos globos collocati, cū cælestis iudex pro tribunali sederit, quod horret ipsa cogitatio & tãquam valde absurdū respuit. Postremo si ante communem resurrectionē, orbis vniuersus flamma correptus ardebit, nemo neq; piorū neq; impiorū illā mortē euadet: qui enim poterit igni vbiq; grassante? Itaq; nō erit verū quod Paulus affirmat, multos superstites tunc ituros in aera obuiam Christo, ne illud quidē quod in symbolo profiteamur omnes Christiani, Christum venturum iudicare viuos & mortuos. Habent hæc sanè nō nullam obscuritatem, atque vt apparet, quamdam suam vim ad persuadendum resurrectione facta, finitoque iudicio, fore potius commune illud incendium, quo complicati & conuoluti iniqui præcipitentur in chaos æternum, iuxta Domini euangelicam vocem. Attamen in ijs vel asserendis vel refellendis, quæ de Dei uoluntate dependent, diuinam scripturarum uel exigua significatio omnibus humanis rationibus anteferenda est: quæ quidem hæc de re consultæ tradunt ignem illum, iudicis aduentum potius antecessurum, atque ob eam causam non solum Anselmi & Thomæ, sed communis scholæ sententia est merito complectenda. Nam de extremo aduentu diuinum Psalterium canere aiunt: Ignis ante ipsum præcedet, & inflā-

Deus noster & non silebit, ignis in conspectu eius exardescet, in circuitu eius tempestas valida. Quanquam Augustinus tenax suæ sententiæ, ignem qui dicitur in psalmo quadragesimo nono anteire dominum, interpretatur non illum iudicij vltimi, quia ille ignis inquit, post eius aduentum erit, sed quemdam alium gentium irascentium aduersus ecclesiam. Attamen planior & receptior Patrum sensus habet de igne iudicij psalmum agere. Ex Ioele quoque propheta illud recitatur: Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma. Quod quanuis de Chaldaeorum exercitu dictum sit, instar ignis accensi cuncta vastante, tamen contemni non debet, quòd ad diem quoque iudicij vt Hieronymus ibidem explicat, referatur. Mihi vero potissimum testimonium de hac re sumitur ex Paulo, obscure quidem, sed tamen ac comodate valde ita scribente: Vniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quid super ædificat, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Scio hunc locum inter difficillimos Pauli ab Augustino numerari, de quibus Petrus dixerit esse in huius epistolis multa difficilia intellectu: quare excepto errore hæreticorum, qui per fidē sine operibus salutem inde conati sunt polliceri, quos refel-

1. Thes. 4.

Mat. 25.

Psal. 96.

Psal. 49.

Aug. in psal. 96.

Joel. 2.

Hier. in. 2. Joel.

1. Cor. 3.

Aug. li. de fid.

oper. 6. 15.

R lit

*Aug. in Ench.
c. 68. & tract.
psal. 90.*

*Aug. li. 21. de
civit. c. 26.*

*Anselm. 3. c. 1.
epist. ad Cor.*

2. Thess. 1.

Dan. 7.

*Joel. 2.
2. Thess. 1.*

lit copiosissimè atque clarissimè idem doctor, adhuc tamen Patrum catholicorum varias esse expositiones: Scio etiam eum ipsum Patrè de igne potius tribulationis, hoc est metaphorico accipere, tamen de vero etiam igne qui diem domini antecedit, quem iusti quoq; sentiant, rectè intelligi & ipse fatetur aliàs, & alij Patres magis probant, & series ipsa Apostolica ferè necessario postulat. Quid enim est aliud Dies Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, nisi ignem diei supremi prænuntium, omnes esse homines probaturum, vt eo grauior leuiorve cuiq; sit, quo opus illius vel solidius in Christo vel inanius fuerit. ille igitur ignis cum extiterit, & depopulari orbè cœperit, aduenisse iam finem sæculi, diemq; iudicij omnes intelligēt. Hoc enim est, quod Apostolus dicit diem Domini in igne reuelari, quod explicans Anselmus: Dies, inquit, iudicij, qui nunc omnes latet, tunc omnibus erit notus. Cum enim viderint omnes ignem illum ante faciē iudicis per totum diffundi orbem, scient adesse diem iudicij. Neq; putandum est alium esse hunc ignem ab eo, quem in alio loco, idē Apostolus commemorat, ita Thessalonicēsis scribens, si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælo cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam, ijs qui non nouerunt Deum, & qui nō obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui penas dabūt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius cū venerit glorificari in Sanctis suis. Manifestè reuelationē diei Domini docet futuram in flamma ignis dantis vindictam, quem esse fluuium igneum & rapidum à facie Dei egredientem apud Daniele plerique intelligunt: quamuis Ruperto magis placeat Spiritum Sanctum significari. Illud certè diuinis literis consentaneum est, in igne, iudicij diem reuelādum, qui sanè alijs probationi purgationique sit, alijs vindictæ ac supplicio sempiterno. Quibus efficitur vt ille ipse ignis præcedat quidem diem iudicij, non tamen ante extinguatur, quam iudicium fiat, quo absoluto, in impiorum pœnam vertatur. Itaque & anteibit iudicium & sequetur ille ignis, quemadmodum est à Ioële præclare dictum: Ante faciem eius ignis vorans (Angelorum enim exercitum, vt Paulus dixit, iudicem comitantium, anteibit) & post eum exurens flamma. Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

RESPONSIO AD RATIONES ALLATAS DE
igne ante resurrectionem futuro.

Cap. XII.

QVARE non male distinguunt scholastici eiusdem ignis geminum opus: asserentes ante iudicium quidem, ignem illum viribus naturalibus vehementissimè auctis omnia caduca perditurum breuissimo tempore, simul etiam vi quadam cælesti & occulta, hominum merita probaturum, ut ijs qui ad salutem prædestinati diuinitus sunt, purgationi sit, tantoque acrior, quanto erit illius culpa grauior: neque enim id fieri non potest, ut vel ignis viuentes mortalesque homines non omnes æquè exurat, vel temporis breuitas ad purgandum electos doloris magnitudine compenletur: Post iudicium vero sceleratos homines, & à Christo iudice sempiterna morte damnatos, idem ipse ignis corripiat, & inuolutos miseros atque implicatos secum in imum tartarum voluat. Porro cum impios omnes tartarus absorberit, atque intra fauces suas infelicem escam æterno tempore vorandam glutierit, tunc terra & cælum elementaque cætera graui onere libera, & admirabilem decorem induta, allequentur libertatem gloriæ filiorum Dei, quam adhuc vanitati subiecta ingemiscunt atque suspirant. Hæc si ita habent ut & magni Theologi tradunt, & arcanæ literæ satis insinuant, facile est, quam parum premant rationes illæ de igne, quæ multum premere videbantur, animaduertere. Nam licet renouatio mundi non ante futura sit, quam iudicium finiatur, eademque ignis opera peragenda sit, non tamen sequitur, ut ignis ille non ante iudicium excitetur, cum duraturus sit & ante purgando, & mox puniendo, atque ita tandem instaurando creaturam Dei.

Altera vero ratio de loco iustorum, atque omnium hominum, si ignis vniuersa corripiat, æque etiam habet difficultatem post iudicium, atque ante, cum sint corporibus omnes homines restituendi: Itaque Augustinus respondet duobus modis. Vno modo Sanctos in sublimi loco futuros, quo ignis non perungat, quo scilicet diluuij aquæ non porrecta: altero modo, diuina vi fieri posse ut boni in medijs etiam ignibus non lædantur, ut olim tres pueri Babylonij. Mihi tertium etiam occurrit, non esse absurdum si vniuerso mundo flagrante, locum aliquem ab igne liberum Deus esse iubeat, in quem velut in theatrum, omnium hominum conuentus confluat, & facto Euangelico discrimine, boni præmium, mali penam debitam

Tho. in 4. d.

48. q. 2. a. 3.

Rom. 8.

Aug. 20. de ciuit. c. 18.

Mat. 25.

ferant. Quanquam est hæc omnis cogitatio rusticana, & ab admirabili illius iudicij maiestate aliena, quod tanta celeritate peragetur, vt in ictu oculi & citissimo momento omnium causæ finiantur, idq; longe explicatius & dilucidius, quam vnus apud nos solet per diem totum. Itaque nihil est quod nobis ab illius incendiij æstu timeamus, si bona conscientia recti erimus. Nam impios & illum ignem sentire & perpeti in ipso iudicio nihil vetat, atque ex eo igne in æternum qui est diabolo paratus cum suis satellitibus, iuxta sententiam iudicis rapi. Etenim ignem illum, quo mundus flagrabit, quanquam Augustinus cuiusmodi sit nescire se fatetur, imò credere, hominum neminem scire, tamen Thomas atque alij scholæ sectatores prænuntiant fore hunc ipsum specie, quem videmus, effectum atque excitatum maximè diuina potentia, sed intermedio ministerio Angelorum, & causarum naturalium obsequio. Itaque neque descensurum de sphaera sua elementarem illum, neque ascensurum de baratro infernalem, sed in terrestri regione maximarum causarum impulsu ex subiecta materia exoriturum, & incredibili celeritate in orbem vniuersum grassaturum. Porro iudicio absoluto ignis illius, partes crassiores simul cum turba infelicium, in baratrum descensuras, vt igni illic parato admisceantur, quem esse Basilius docet crassum & tertrum, ac minime lucidum: partes autem subtiliores ad sphaeram suam conuolaturas, ut omnia ordinem suum æterna stabilitate conferuent. Hæc disputant nostri scholastici, in quibus quia nihil est fidei aut certæ rationi contrarium, probabiliter dicta interim accipi nihil vetat. Quanquam ne illud quidem improbabile mihi apparet incendium illud vltimum, instar diluuij Noë efficiendum, cui à Petro Apostolo comparatur. Legimus vero de diluuiio hoc modo. Septimodecimo die rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, cataractæ cæli apertæ sunt, & facta est pluuia super terram. Quare similiter & de cæli igne, & de eo qui subtus terram est aut etiam, vt Dionysius docet, inclusus in omnibus, maximam illam conflagrationem Angelico ministerio subito excitandam & toti orbi inuehendam, cur non debeamus potius existimare, non video. Quod postremo loco dubitabatur: Vtrū mortales omnes boni, æquè atque mali illo incendio extinguendi sint; itaque iudicis aduentus superstitem inueniat neminem, sed omnes prius corporibus redditi ad illius tribunal vocentur, quoniam magnam prolixamque habet quæstionem in huius operis sine tractandam, interim differatur, dū de loco iudicij, de signo filij hominis, de extrema tuba quæ restare videntur exponimus.

Mat. 25.

An. 20. de ciu. c. 16.

Tho. in addit.

q. 74. a. 3.

In eadem q. art. 9.

Basilius in psal. 28.

2. Petr. 3.

Gen. 7.

Dionys. de cal.

Hier c. 15.

LOCVM IVDICII FUTVRVM IN VALLE
Iosaphat, iuxta Ioëlis prophetiam.

Cap. XIII.

QVIA iudicium vltimum & à visibili iudice & inter homines visibiles & corporeos, agendū est, necesse est locum certum ac definitum cogitatione comprehendamus, in quo causæ omniū simul definiantur. Nam sicut veritas dixit, tunc congregabuntur ante eū omnes gentes, cū venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo. Quem autem in locum tantus hominum conuentus cogi debeat, quo iudex cælitus ad rem omnium, quæ posunt cogitari, maximam, summus, ipse descendat, insinuare aliqua ex parte Spiritus Sanctus dignatus est. Quia enim in terris visus est, & cum hominibus conuersatus, non immerito existimatur, non aliā orbis terrarū regionem iudicio deputaturus, quā mysterio cōplendo nostræ redēptionis elegit. Itaq; in ipsa Palæstina, & Palæstinæ Iudæa prouincia, & Iudææ in ea maxime parte, vbi vel homines redemit moriens, vel cælum aperuit ascendens, & iter pandens ante eos. Sanctus quidem Hilarius locum potius videtur passionis eligere, ita scribens: At ne vel loci quidem eius, in quo futurus esset, essemus ignari, ait, vbicumque fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ. Sanctos de volatu spiritualis corporis aquilas nuncupauit: quorum congregantibus Angelis, conuentum futurum in loco passionis ostendit. Et digne illic claritatis aduentus expectabitur, vbi nobis gloriam æternitatis, passione corporeæ humilitatis operatus est. Alijs magis placet diuinæ ascensionis apex, quod legamus ab Angelis dictum Apostolis, Christi ascensum admirantibus: Hic Iesus quibus assumptus est à vobis in cælum sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Veniet igitur, inquiunt, sicut ascendit, idest visibilis, in nube splendida, aduolans in montem ipsum oliuarum. Huic monti Oliueti subiectam esse vallem Iosaphat periti Geographiæ sanctæ tradunt: itaque in valle Iosaphat futurum esse iudicium idem est cū illo Domini descensu ad montem Oliuarum. Fore verò in eo loco iudicium Dei, ex propheta Ioelis constare volunt, quæ ita habet: Ecce in diebus illis & in tempore illo, cum conuertero captiuitatem Iuda & Hierusalem: congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel. Et infra rursus: consurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Nam quod de vltima illa disceptatione & iudicio cum

Mat. 25.

Bar. 3.

Mic 2.

Hilar. in Mat.

can. 25.

Mat. 24.

Act. 1.

Ioel. 3.

Ioel. 3.

Matth. 25. cum bonis & malis agatur, quando Dominus dicturus est: Esuriui & dedistis vel non dedistis mihi manducare, sequentia aperte declarant: Mittite, inquit, falces, quoniam maturauit messis, venite & descendite quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum, populi populi in valle concisionis, quia iuxta est dies Domini in valle concisionis. Sol & Luna obtenebrati sunt: Stellæ retraxerunt splendorem suum, & Dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocem suam, & mouebuntur cæli & terra, & Dominus spes populi sui & cætera. Hæc de nouissimo tempore prophetari manifestum est, neque eget testificatione. Nam & messem & falces, & torcularia sanguine perditorum redundantia tum Euangelium nobis tum Apocalypsis exponunt, vbi legimus in die iudicij Angelos messorum falces suas missuros in segetem iussuq; domini improbos tanquam spinas & zizania igni duros, legimus etiam, ab Angelo missam falcem acutam in botros, & calcatas vuas in lacu iræ Dei copiosissimo sanguine defluxisse. Iam quis sit dies domini, qui Solis, & Lunæ, & stellarum ille defectus, qui populi concisionis, quæ vox & rugitus leonis, quem nemo timere non possit, cæteraque diei vltimi apparatus indicantia, vsus ipse scripturarum sanctarum vel negligentes & oscitantes ignorare non patitur. Quod si de die iudicij propheta hæc tota accipienda est, profecto in valle Iosaphat futurum iudicium extremum, semel atque iterum manifestè denuntiat. Aiunt verò quidam viri eruditi, Iosaphat iudicium Dei significare. Itaque quocumque in loco Dei iudicium peragatur, rectè eum vallem Iosaphat appellari, ex quo sequitur, nihil de certo loco prophetatum esse à Ioel. At cum re vera vallis Iosaphat & re & nomine fuerit, quam templo orientali ex parte sitam Hieronymus affirmat, cuius vocabulum hodie quoque manere & spatium ostendi periti earum rerum indicant, nulla ratio finit, vt Prophetæ certa verba per incertas allegorias eludamus. Fuit enim Ioel posterior ætate, quam Iosaphat, quem scriptura singulari commendatione illustrat, quod iudicij rectitudinem & coluerit & docuerit, à quo meritò vallem eam inter duos montes, id est Sion & Templi, si tam, cognominatam existimare debemus. Nam quod Magister sententiarum Petrus Lombardus ridere videtur iudicium in valle illa constitui, cum in aere potius futurus sit Dominus, atque ibi vniuerso orbi dicturus sententiam, potius quidem ridicula argumentatio est. Neque enim pueriliter vallis ipsius spatia metimur, vt infinitas myriadas corporum exiguo & angusto solo includamus: Verum toto illo circuitu eum locum circumspiciente, sursum, deorsum, laua, dextera, vndique considerato, quem esse futurum amplissimum pro innumerabili hominum multitudine cogitare consentaneum est, ibi, inquam,

inquam, iudicij sedem positam, ad vallem Iosaphat pertinere rectè dicimus. Quod si interpretata significatione nominum, per allegoricos sensus, historicum nobis eludendi licentia sit, iam neque in Prophetia Michææ Bethleem certo erit designata ortui Saluatoris, qui vbiq; nasceretur, cum verè sit panis viuus qui de cælo descendit, certè ibi Bethleem esset, hoc est domus panis. Eademque arte Oseas etiam si Christus non isset in Ægyptum, tamen ex Ægypto filium vocatum dicere potuit, quia ex angustia & tribulatione, quod Ægyptus, siue Mezraim interpretatur, vocatus sit. Denique isto more Origenistico nihil ferè firmum & constans, nihil historicum in scripturis relinuemus, vbi primum proprius atque historicus sermo minus arriserit. Neque tamen cum Millenarijs & Iudaizantibus toties Hieronymo mouentibus nauseam, omnia per proprietatem accipienda decernimus, sed tropicas & figuratas prædictiones libenter audimus, dummodo ijs, quæ possunt rectè per proprietatem intelligi, suus præcipuus locus sit. Quod certè in designatione eius loci, in quo fidei nostræ summa, per nouissimum iudicium complenda est, equissimum est putare, vt diuinitus indicatus prænotatusque sit per Ioel.

Mich. 5.

Ose. 11.

DE LOCO IUDICII ILLUSTRE
vaticinium Zachariæ. Cap. XIII.

EVNDEM quoque sensum habere Zachariæ illustre vaticiniū videtur, cuius hæc verba sunt. Et egredietur Dominus & præliabitur contra gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis. Et stabunt pedes eius in die illa super montem Oliuarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem & scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad orientem, & ad occidentem prærupto grandi valdè, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium eius ad meridiem. Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium vsque ad proximum, & fugietis sicut fugistis à facie terræmotus in diebus Oziæ Regis Iuda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque Sancti cum eo. Et erit in die illa, non erit lux, sed frigus & gelu. Et erit dies vna quæ nota est Domino, non dies neque nox & in tempore vesperi erit lux. Et erit in die illa exhibunt aquæ viuæ de Hierusalem. De die iudicij hæc prophetari Hieronymus dicit esse manifestum, quod & initium eius capitis innuit. Ecce venient dies Domini. Quamuis neque Hieronymus ipse de die iudicij interpretationem satis exequatur, & Theodori-

Zach. 14.

tus

*Sap. 5.**Exod. 15.**Act. 1.**Matth. 25.**Psal. 75.**Psal. 96.**Psal. 76.**Matth. 24.**Matth. 25.**Amos 5.**Sopho. 1.**Exod. 15.**2. Petr. 3.**Mala. 4.*

tus magis ad diem passionis inflectat, quæ ille de die iudicij manifestè loqui confirmat, neque verò ceteri interpretes quos vidi, (vt in loco obscurissimo) satis inter se conueniunt. Dicam tamen sine præiudicio cuiusquam, quid mihi iam pridem in mentem venerit. Ergo prophetiæ summa est Christi posterior aduentus. De hoc dicit, egredi dominum, quod è cælo veniat, & præliari aduersus gentes, cum pugnabit pro eo vniuersus terrarum orbis contra insensatos, cum acuet diram iram in lanceam, & sumet scutum inexpugnabile æquitatem; vt præliatus est in die certaminis, siue in mare rubro, vt habet Chaldaica paraphrasis, quando equum & ascensorem deiecit in mare, perducturus eodem modo populum suum in veram promissionis terram, celestem illam, demerso scilicet omni diabolico exercitu impiorum, & tanquam plumbo in aquas vehementes æternæ damnationis ingresso. Tunc igitur in illa die stabunt pedes eius super montem oliuarum, vnde ascendit in cælum, atque eodem modo rediturum se per Angelos discipulis annuntiauit. Et quoniam veniente Domino ad iudicium, omnium ante eum gentium congregatio futura est, mons ipse, gloriæ venientis cedet, & in quatuor partes dissectus longissimè diffugiet, vt tribunali iudicis Theatrum totius orbis affistat. Erit tunc trepidatio hominum & pauor tantus, vt insani diffugiant in mediam vallem quæ futura est amplissima, cum montibus remotis coniungenda sit cum omni circumposito campo. Vt enim in terræmotu magno sub Ozia contigit, vt homines ipso fragore perterriti, dissilirent, & sibi tuta quererent, ita in illo terribili die fiet, quoniam terra tremet, cum Dominus ad iudicandum surget, & vidit & commota est terra, montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Simul enim atque illuxerunt coruscationes illius, qui vt fulgur veniet commota est & contremuit terra. Veniet etiam tunc cum gloria, & maiestate sua, & omnes Angeli & Sancti cum eo. In illa autem die non erit lux cum sit dies caliginis & tenebrarum, dies iræ & angustiarum. Atque ideo miseri mortales pauebunt, ac veluti gelu immenso correpti, obrigescent, vt obriguerunt olim omnes habitatores Chanaam. Huic verò diei iudicij, succedet apud iustos dies vna æternitatis, cum sol iustitiæ orietur & sanitas in pennis eius. Quæ sanè dies, siue iudicij nota est Domino, quia de die illa nemo scit neque Angeli cælorum, siue æternitatis etiam nota est Deo, cum solus ipse possit illam quantacumque est comprehendere: sed tamen dies illa vicissitudinem lucis & tenebrarum nullam habebit, neque timendum est vt vespertino tempore vergat in occasum, erit enim lux perpetua, in qua largissimæ æternæ voluptatis aquæ ex cælesti illa Hierusalem quæ est pacis visio prodibunt, & sanctos omnes siue priores siue posteriores, æquo tramite, sempiterna lætitia circumfluent.

cunfluent. Vbi nulla erit hyemis & æstatis vicissitudo, sed lætissimum perpetuumque ver omnes afficiet. Neque erit vlla in beata illa gente dissensio, sed sub vno Rege Deo, & sub vno illius nomine lætabitur & regnabit vniuersa multitudo Sanctorum. Hęc paraphrasticè: quàm aliquanto pro nostro instituto prolixius, tamen non inepte, vt opinor, ex alijs scripturis, sensus fortassis proprius atque historicus explicatus est loci difficillimi, nullo interim alio, si melior occurrat, repudiato. Nam quod terræmotus ingens futurus sit cum dominus descendet ad iudicium, docet Clemens Romanus ita scribens. Tunc apparebit in cælo signum filij hominis: Deinde sonus tubæ excitabitur per Archangelum, interea mortui in vitam redibunt, tumque veniet Dominus, & vna omnes sancti cum eo, cum terræmotu, supra nubes cum Angelis virtutis suæ in Throno Regni ad condemnandū deceptorem Mundi diabolum, & ad tribuendum vnicuique pro actionibus suis. Quod si ea quæ de interitu Antichristi in superiore libro commemorauimus ex Patrum veteri traditione, & Danielis vaticinio, vera sunt, vt is in monte sancto sedem ponat, inter duo maria, quæ & à Daniele ibi, & hinc à Zacharia referuntur, estque Dominus Iesus ad nequam illum interficiendum appariturus è cælo; profecto etiam hoc modo iudicium in valle Iosaphat, siue in monte oliuarū, quod idem est, possumus confirmare. In superiore verò aëris loco, in nube fulgentissima sedentem Dominum, electosque Regem suum, circumstantes, atque è sublimi immensas impiorum turbas infra positas prospectantes: tum reos mortis æternæ miserabili facie se se inuicem comprimentes & proculcantes, atque attonitos vultus sursum leuantes, & eorum quos contempserunt atque affixerunt serò tandem gloriam admirantes, seque ipsos ignauitæ & sceleris omnis tristissimè inculantes: tum etiam Angelos huc illuc discurrentes, & è media peruersorum caterua vnumquemque pium & Deo dignum, legentes, & hædis putentibus sinistra relictis, oues pastori suo carissimas dextra se ponentes, cæteraque omnia quæ diuinus sermo describit, partim narrando, partim etiam philosophando, melius apud se, quantum spiritus dabit, cogitando quisque & silendo consequi, quàm loquendo nos explicare poterimus.

Clem. lib. 7.
Const. Apost.
633.

Dan. 11.

Zach. 14.

Sap. 5.

Matth. 25.

QVOD QVIDAM MEDIA NOCTE, QVIDAM SVB CREPUSCULUM MATUTINUM, Christi aduentum fore opinentur.

Cap. XV.

QVONIAM de loco, vt potuimus, diximus, etiam de tempore iudicij, quæ antiquus sermo habet, præterire non debemus.

S

Sed

Sed ne interim rideamur ab astrologis, cum iudicij horam quærimus, ratione habita. Hierosolymitanæ urbis aut meridiani, ubi futura est iudicij congregatio, quærimus. Alioquin scimus pro diuersis orbis partibus, simul & noctem & meridiem & auroram posse constitui. Ergo sanctorum plerique media nocte futurum Christi aduentum scriptis prodiderunt, eamque ob causam in parabola decem Virginum nuptijs occurrentium, à Domino sigillatim narrari, media nocte clamorem factum de sponso aduentante. Hinc in Ecclesia olim Apostolica traditione manasse scribit Hieronymus, vt in peruigilio Paschæ, fideles ab Ecclesia non recedant, antequam tempus mediæ noctis aduenerit, quod sicut Angelus Aegyptios quondam percuties media nocte transierit, ita Christus ad interitum impiorum nocte media venturus sit. Hieronymo attestatur Lactantius ad hunc modum scribens: Tunc aperietur cælum medium intèpesta & tenebrosa nocte, vt in orbe toto lumen descendentis Dei tanquam fulgur appareat, quod Sybilla his versibus locuta est, quæ Latinè reddisic possunt.

Cum venerit ille,

Ignis erit, mediæque horrenda in nocte tenebra.

Et hæc est nox, quæ à nobis propter aduentum Regis ac Dei nostri peruigilio celebratur. Cuius noctis duplex ratio est, quod in ea & vitam tum recepit, cum passus est, & postea orbis terræ regnum recepturus est. Hæc Lactantius. Idem Cassiodorus affirmat. Chrysostomus etiam media nocte resurrectionem futuram meminit. Porro aliis magis probatur sub crepusculum futuram. Verum hæc non admodum excutienda sunt, quæ neque magnopere conducunt, neque certa ex diuinis literis habentur, cū præsertim tempus mediæ noctis vix intelligi possit. Vbi virtutibus cælorum commotis, vt habet Euangelium, neque Sol neque Luna satis suas vices peragent: & factis horrenda nox illa erit, quæ cælestibus luminibus obscuratis, totum terrarum orbem tenebris & caligine inuoluet. Media certè nocte clamorem propterea maximè Euangelium factum commendat, quod inscijs atque imparatis mortalibus, instar furis, Christi aduentus incumbet, tuba illa terribili dormientes in occursum Dei excitante.

DE SIGNO FILII HOMINIS,
quod apparebit. Cap. XVI.

Matth. 24.

SED adueniente Domino, signum illius apparebit in cælo. Et tunc, inquit, parebit signum filij hominis in cælo, & plangent omnes tribus terræ. Hoc ita Sanctorum Patrum magna pars accipit,

accipit, ut inter cætera signa horribilia, quæ instantem iam mundo consummationem indicent, sit præclarissima in medio cælo figura Crucis, quæ omnem orbem splendoris sui magnitudine illustret, *Hippol. de con- sum. Mundi.* impios perterrefaciens, pios confouens & consolans. De hoc ita Hippolytus Martyr. Orietur ab Oriente in Occidentem vsque signum Crucis superantis splendorem Solis, denuncians aduentum & apparitionem Iudicis, ut reddat cuique secundum opera sua. Eadem Origenes, alijque plerique, qui obscurato Sole Crucem in medio cælo fulgentem instar Solis futuram dicunt. Atque hunc sensum probare videtur Ecclesia, cum canit. Hoc signum Crucis erit in cælo, cum Dominus ad iudicandum venerit. Tunc ergo gentes hominum plangent & eiulabunt, quod in Crucifixum credere noluerunt, Iudæi maxime, qui cælorum Dominum crucifixerunt, sicut à Ioanne prædictum est. *Apoc. 1.* Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ. Erit verò planctus iste & ferus & sterilis, qualem describit Sapiens eorum, qui, ingemiscientes magna cordis angustia flebunt, & *Sap. 3.* errauimus, dicent, à via veritatis & Sol intelligentiæ non est ortus nobis. Piorum autem erit longè alius planctus, quem Propheta narrat, cum dicit: Aspicient ad me, quem confixerunt, & plangent & *Zach. 12.* dolebunt, ut doleri solet in morte primogeniti, & plangent omnes familiæ, familiæ & familiæ seorsum. Omnes enim errauimus sicut *Esai. 53.* oues, & posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum. Itaque peccatis quisque suis Christum Dominum omnes confiximus. Ergo signo Crucis in Cælo viso omnes flebunt. Quod si ita intelligimus, ante resurrectionem communem, & iudicij horam erit quod *Ita refert M. in 4. di. 48.* dictum est, dum portenta cælestia terrent oculos, supremam calamitatem iam expectantium. Attamen Chrysostomus signum Crucis tamquam Regium vexillum ab Angelis gestandum sentit ante Iudicem, *Sed Chrys. ho. 77. in Matth. idem scribit quod Hippol.* ut illud insigne maiestatem Christi prælatum omnibus indicet. Quod si ita est, potius in ipsa hora iudicij Crux apparebit facta iam resurrectione mortalium, in ipsum iudicij locum conuenientium. Cui sensui etiam fauet Ecclesiæ vox, cum canit: Vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis mysterium. Diuus Hieronymus more *Hieron. in 24. Matth.* suo vtrumque sensum enarrans, lectoris arbitrio relinquit optionem. Quod si ex duabus altera sola est eligenda, magis mihi placere sententiam priorem fateor, quam & scripturæ & Patrum intelligentiæ accommodatiorem video. Sed minimè displicet *Abul. q. 99. in 24. c. Matth.* Abulensis, vtrumque fieri posse declarans, ut ante diem iudicij Crucis signum in cælo per dies complures appareat, ac nihilominus in ipsa hora iudicij Christum iam venientem præeat, nouoque modo, incredibili terrore omnium iniquorum cætum afficiat. Sed

*Gal. 6.**Psal. 107.*

Crucis & Crucifixi amatores, tales, qualis ille erat qui sibi nusquam nisi in Cruce Christi gloriandum arbitrabatur, tunc plane exhilarati canent, tunc de hostibus victi triumphabunt, victricem manum Christi summis laudibus predicantes, quia in Deo fecere uirtutem, & ipse ad nihilum deduxit inimicos eorum.

DE TUBA NOVISSIMA.

Cap. XVII.

*1. Thef. 4.**1. Cor. 15.**Matth. 24.**Sopho. 1.**Mat. 25.**Ioan. 5.**Iob. 26.**Greg. ibid. em.**Apo. 10.*

ANTE communem mortuorum resurrectionem, & superni Iudicis ad hæc terrena descensum, fiet cælitus admirabilis, & nullis retro sæculis audita significatio, quam res tanta despoſcet. Hanc scripturæ varijs modis exaggerant. Paulus quidem ita scribit: Ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Et aliàs: In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba & mortui resurgent incorrupti. Huius quoq; tubæ clangorem Dominus commemorat in Euangelio. Et mittet Angelos suos cum tuba & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis. Idcirco diem tubæ vocauit Sophonias: Dies iræ, inquit, dies illa, dies tribulationis & angustię, dies calamitatis & miserię, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubę & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. Quod tubam, hoc ipsum clamorem accipere debemus, quem in Euangelio legimus factum media nocte sub aduentum sponsi ad nuptias, quo excitatę virgines occurrerunt festinanti. Vocem quoque suam dixit filius Dei, ubi ait: Amen amen dico uobis, quia uenit hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent, & mox: uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient uocem eius, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem uitę, qui uero mala egerunt, in resurrectionem Iudicij. Hanc uocem siue clamorem, siue clangorem & tubam, tonitruum Dei Iob appellandum cenſuit, ut Gregorius docet, ubi interrogans ait. Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Abunde discere possumus, quam sit stupenda illa uox, quam diuinę litterę tanta uerborum amplificatione extollunt. Tubam uerò nouissimam ob id Paulus dixit, quod alię sint tubę priores, de septima uero eademq; ultima tuba scriptum sit: In diebus uocis septimi Angeli, cum cęperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei. Qualis autem illa uox & clangor tubę futurus sit, in scholis quæri solet. Vtrumne uisibilis & corporalis, an
potius

potius intelligibilis, Dei imperium ipsa exequendi potentia & velocitate declarans, qualis illa fuit, qua Deus dixit, fiat lux, & facta est lux. Videtur quidem nonnullis Gregorium nullum externum sonum recipere, sed ipsam Saluatoris presentiam cum ipfius voluntate mundo exhibitam, nomine tubæ, & clangoris & vocis & tonitruu denotari propter vehementem & subitam efficientiam, in cuius vel verba vel sensum magis S. Thomas quoque consentit. S. Anselmo atque alijs probabilius apparet contrarium, quod mihi ipsi propemodum certum est. Nam phrasis ipsa scripturæ hoc satis innuere videtur. Quid est enim, quod cum prætereunter Paulus tubam commemorasset, repetit sermō, canet enim tuba, nisi quod reuera futurum sonum, non metaphoricum, voluit exprimere? Quo etiam tendit illa accurata inculcatio, in iussu Dei, in voce Archangeli, in nouissima tuba? satis erat iussum Dei dixisse, si præter ipsius nutum, nulla esset alia futura externa significatio? Deinde cum in promulgatione legis Deum flammam legamus & tubam sibi adhibuisse, cum sciamus etiam in effusione spiritus gratiæ, similiter ignem & sonitum magni descensui spiritus sancti inseruisse, factus est enim repente sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, quæ ad apparatus vel legis, vel gratiæ suæ sapiëntia Dei opportuna iudicauit, profecto existimare debemus vltimum & maximum illius aduentum, quæ scriptura in flamma ignis & in voce tubæ futurum dicit, non intelligibili tantum, sed externo & vero igni, sensibili ac proprio sono & quidem fortissimo, vt tuba merito appelletur, toti humano generi declarandum. Quid enim rationis habet, vt hoc addam, vox illa potenter producta, qua clamauit mortuum excitaturus, Lazare veni foras, nisi vt hominis eiusdemque Dei potestas etiam externo clamore proderetur? An in vno homine ad vitam eamque mortalem & caducam reuocando tanta contentione opus fuit, in omnium hominū ad vitam perpetuam excitatione mirabili, vocis illius diuinæ maiestatem adhibendam non putabimus? At agebat tunc homo inter homines, ipsoque vsu uocis diuinum imperium innotesceret, oportebat. Verum id quidem. Sed non deerunt uiui ac superstites, ut ostendemus mox, quorum auribus insonet uox Dei mortuos ad uitam uocantis, & qui Saulum propria uoce inclamauit è caelo, is etiā glorificato sibi uocem non defuturam demonstrauit, cum rei magnitudo ita posceret. Quæ uerò potest cogitari maior, aut Dei uoce dignior res, quam uniuersæ humanæ naturæ ad fines suos perpetuos conuocatio? Erit igitur uera uox filij Dei iubentis adesse sibi omnes mortuos: quæ tuba, ut dixi, propterea dicitur, quod uehementissimo ac potentissimo sono omnia terrarū spatia peruadet: Eam uocē exaudient omnes qui in monumentis erūt, & incredibili celeritate æterni

Gen. 2.
Greg. 17. Mor.
c. 21.

Tho q. 76. ar.
2 addit. q. 1.

Thes. 4. lect. 2.
Ansel. 1. Thes.

4.
Abulen. q. 72.

in 22. c. Mat.
Sot. in 4. d. 43

q. 1. a. 4.
Exod. 19.

Deut. 4.
Act. 2.

Ion. 11.

Act. 9.

Regis

Regis iussa perficient. Sed cur Archangeli uocē dicit Paulus, quam Christus profitetur suam? An erit alia Christi iubentis, ut Iudicis, alia Archāgeli ut præconis clamantis uox? Ita sane cogitare nihil incōmodat, & tamen una erit eademq; uox à Christo imperatore prolata, atque ab Angelis ad remotissima atq; abditissima quæque deducta, ut est idem carmen, quod tibicem canit, & quod ex eius ore tibia sonat. Quanquam Angelum septimum tuba canentem qui Christum bene intelligere sibi uidentur, ij etiā illum Archangelū ut pote principē Angelorū omnium, non admodum recusabunt. Theophylactus addit tertium: Iussio, inquit, Dei faciet terrā reddere corpora ad immortalitatē transformata: ut uero omnes colligantur in vnum, per diuersa loca dispersi, uox Archāgeli efficiet, Angelis administratibus.

*Ita Ambrosius
lic & Mag. in
4. d. 43.
Theophyl. in 1.
Thes. 4.*

DE MINISTERIO ANGELORVM IN COMMV-
ni Resurrectione. Cap. XVIII.

1. Cor. 2.

Irena. lib. 5.

*Epiphanius in An-
cor. 11. in epist.
ad Ioan. Hier.
Hieronymus in 2. li.
aduersus Ruff.
Theodor.
Augustinus li. 21. de
Ciuitate.*

*Theodor. in 4. cont.
gent. & in 4.
sent. d. 43. &*

*44.
Mat. 22.*

HIC à me fortassis requiret quispiā, ut de resurrectione mortuorū, quæ ipso narrationis ordine sequitur, deinceps differā: quod ego ut faciā, vel officij mei vel instituti esse nō puto: officium plane nemo desiderabit, in argumēto a tot tantisq; patribus copiosissimè præclarissimeq; tractato. Vel ipse Paulus satis esse potest, nihil omittens ad persuadendā illustrandamq; hanc fidei Christianæ, vel præcipuam partē. Porro aduersus hæreticos Marcionistas & Seleucianos aliosq; Resurrectionē negātes, Irenæus antiquissimus: aduersus Origenistas resurrectionē carnis ueritatē oppugnantes, Epiphanius atq; Hieronymus: aduersus græcos atq; huius mundi sapientes simplicitatē Christianæ fidei de resurrectione corporū irridentes, Theodoritus græcis, nostris Augustinus, atq; omniū ut solet exactissimè Thomas. Quin potius ipse Christus aduersus Sadducæos resurrectionem negantes diuina auctoritate differuit. Nos uero in hoc opere narrationem potius rerum nouissimis temporibus futurarum, quam quæstionum de rebus ipsis admirabilibus explicationem professi sumus. Itaque neque de Resurrectionis natura & qualitate, neque de combustionem damnatorum, neque de beatorum gloria dicendum modo arbitramur, tantum historica quadam comprehensione contenti erimus. Ad quam sane pertinet, ut ministeria Angelorum illo tempore non omnino prætereamus. Distinguit enim Chrysostomus optimo iure, quid Angeli, quid Christus in generali resurrectione præstent: atque homines quidem congregare, Angelorum esse partes, excitare uero dormientes, atque animas corporibus reddere, solius esse

esse diuinæ atque omnipotentis Christi maiestatis. Ipsum tantisper
 Paulina verba enarrantem audiamus. Quemadmodum, inquit, apud *Chryf hom. 8.*
 Regem fieri solet, ita & tunc futurum est, Angelis ad resurrectionē *in 1. ad Thes.*
 ministrantibus: Dicet enim: Resurgant mortui. Et fiet opus, non An-
 gelorum ad hoc quicquam valentium, sed verbi ipsius: tanquam si
 Rege quopiam imperante, egrederentur conclusi & captiui, & mini-
 stri eos adducerent. Non illi postea propria virtute, sed ex voce illa
 hoc facerent. Archangelum verò putamus eum esse, qui præsit & in-
 cumbat Angelis aliis in orbem missis, atque hoc illis inclamet: Para-
 tos facite omnes, adest enim Iudex. & mox: si descensurus est, cuius
 gratia rapiemur? Honoris gratia. Nam Rege ciuitatem ingressuro,
 qui illustres quidem sunt, ad occursum eius egrediuntur: qui verò
 rei sunt, & iudicio obnoxij, intus expectant iudicem. Ergo vt Euan- *Match. 24.*
 gelium habet, mittet Angelos suos cum tuba, & congregabunt ele- *Tho. in addi.*
 ctos eius. Resurrectioni verò inferuient vt auctores probati tradunt, *9. 76. a. 3.*
 materiam ipsam colligendo & parando, hoc est pulueres vnde qua-
 que cogendo & sibi inuicem copulando: ad quam rem magna erit
 Angelorum discurrentium multitudo. At vt spiritus in ossa arida &
 sibi compacta, vt Ezechiel habet, ingrediatur, solius erit diuinæ ius- *Ezech. 37.*
 sionis dicentis: A quatuor ventis veni spiritus: & viuifica ossa hæc.
 Et statim vnusquisque ossibus suis extractus, & pelle circumdatus, ac
 proprio spiritu viuificatus stabit, quid præterea sibi imperetur oppe-
 riens. Erit verò tunc Angelorum, omnes filios Adæ conuocare atque
 cogere ad commune Concilium, in locum iudicio generali diuinitus *1. Cor. 15.*
 destinatum. Que omnia incredibili velocitate perficient, ita vt Apo- *Dan. 14.*
 stolus, nictum oculi non esse celeriore affirmet resurrectione cun-
 ctorum. Agilitas verò in deferendis & congregandis corporibus iam
 suscitatis, quanta Angelis insit, ille Angelus satis ostendit qui Aba-
 cuch capillo raptum ex Iudæa transposuit in Babylonem cum pran-
 dio suo. Primum igitur sonabit diuinæ Christi vox, resurrectionem
 mortuorum imperantis: deinde Archangeli magni erit officium An-
 gelis denunciare, atque instare, vt citissimè imperata peragant: illi fe-
 stini in varias mundi partes discurrent, vetustissimum atque abditis-
 simum & dissipatissimum puluerem vndique legentes, tum diuina
 vi mortui excitati audient vocem eandem Filij Dei. Simul enim effi-
 ciet vt viuant, simul vt audiant vocem qua viuunt. Vt solet in somno
 fieri, cum uehementi uoce qui dormiebat, excitatur. Expergiscitur *1. Reg. 3.*
 enim ac simul experrectus, ut olim Samuel, hauriens uocem, respon- *Apoc. 20.*
 det: Adsum. Quale autem spectaculum illud erit, cum terra reddide-
 rit mortuos suos, & mare suos, & gens hominum ex diuersis ad eò
 mundi regionibus in uallem Iudicij cœperit conuenire? omnes atto-
 niti, omnes pauidi, demisso uultu, nulla pristinæ ætatis uel gloria uel
 igno-

Matth. 25.

Psal. 1.

ignobilitate distincti. O nos decies cæcos, qui hæc tam magna, tam illustria non cernimus, & stolidi inepta ista vitæ vanitate iactamur. Sed venit in mentem querere, si omnes mortales simul conuenimus in illum cætum, quid est, quod de electis solum congregandis per Angelos Dominus edicit? An non etiam impij conuenient? conuenient certè, cum veritas dicat, congregandas esse ante eum omnes gentes, & separandos tunc bonos à malis. Aderunt igitur sine dubio omnes simul homines, qui sunt, qui fuerint, & tunc quicumque supersint. Verum diuinæ scripturæ proprietates admiranda est: cum de omnibus confusè loquitur, generaliter dicit congregandas omnes gentes: cum de electis, specialiter ab Angelis congregandos docet, vt intelligamus electos beneuolo ac dulci ministerio Angelorum subuehentos: iniquos contra, vt ij qui in triremibus damnati remigant, vi & pugno adigendos, fortassis malorum Angelorum opera. Idcirco etiam non resurgere impij in iudicio dicuntur, quod reuiuiscant potius ad mortem, quam è morte reuocentur in vitam: qui æterna vita perpetuo carituri sunt.

AN CHRISTI ADVENTVS AD IUDICIUM,

aliquos sit reperturus, non dum mortuos.

Cap. XIX.

Mat. 25.

INTERIM de viuis magna est quæstio, quæ à nobis prætermitti minimè potest. An simul expectaturi sint iudicem, qui tunc erunt reliqui, cum ipsis iam excitatis, atque omninò, vtrum resurrectionis generalis tempore aliqui reperiantur in carne, an verò necesse sit omnes prius decessisse de vita, quam fiat communis resurrectio. Si enim omnes extincti erunt, absoluta res est. Cum enim omnes simul excitentur, simul etiam omnes conuenient, iudicem expectantes. Sin verò superstites aliquos nouissima hora repererit, nõ erit etiam dubium ministerio Angelorum in eundem quoque locum coituros, cum expressè veritas dixerit: Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Est autem duplex quæstio: vna, vtrum omnino aliqui mortalium sine morte ad immortalitatem transeant: altera, an eorum omnium qui resurrecturi sunt, resurrectio eodem puncto futura sit. Neque enim est idem vtrunque. Sunt qui omnes simul resurrecturos sentiant, sunt qui nonnullos nunquam morituros putent: Sunt denique qui omnes quidem morituros volunt ac resurrecturos, verum non omnino simul. Celebris est & antiqua sententia multorum magnorumque virorum, in aduentu iudicis multos homines superesse, qui ita, vt inueniuntur viui, iudicentur, & pro diuersitate

meri-

meritorum ad vitam æternam aut mortem transferantur, nulla facta dissolutione corporis atque animæ. Nam qui de iustis tantum esse quæstionem affirmant, vtrum omnes morituri sint, nõ de impiis, quasi inter omnes constet impios omnes morituros, non videntur legisse Hieronymum in illa toties citata epistola ad Minerium & Alexandrum. Vbi omnium primum numerat Theodorum Herocleontem tradentem omnes & iustos & iniquos, quos dies Domini inueniet superstites, sine media morte ad incorruptionem transituros. Eandemque esse sententiam Apollinarij atque Diodori. Neque ab ijs multum abest S. Ambrosius, ita scribens: Non omnes immutabuntur, qui in corpore sunt reperti, quia Sancti soli beatitudinis gloriam consequentur. Sentit Sanctus certè etiam impios in corpore repriendos. Neque video equidem cur qui iustos sine morte opinantur ad immortalitatem transituros, vereantur etiam impios sine morte ad mortis æterna supplicia transferre. Neque enim fieri hoc repugnat, neque scripturæ magis de morte corporali iniquorum quam iustorum loquuntur, sed potius de communi hominum morte, vt homines sunt. Non ne legimus disruptam esse terram sub pedibus Datan & Abyron, & aperuisse os suum, ac deuorasse impios cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia? Descenderuntque viui, ait scriptura, in infernum, sicut etiam in Psalmo celebramus. Quod si illos impios credamus ad æternam mortem & corpore & anima simul trāsisse, sine temporali morte, uidebimur ne aliquid sentire scripturæ contrarium? Imò ex ipsa scriptura ita credendum suadet S. Epiphanius. Itaque fieri profecto potest, quod uates quibusdam imprecatur, ueniat mors super illos & descendant in infernum uiuentes. Mortem dicit æternam ijs qui corpore uiui in inferos tradentur, ad supplicia sempiterna. Nihil ergo uetat, si qui iusti morituri non sint, ut etiam iniqui tunc agentes, non disunctis prius animo & corpore, statum infelicitatis suæ experiantur. Quare qui hoc de impiorum morte robustissimum argumentum se proferre arbitrantur, non admodum in sua causa proficiunt. Scriptores illos antiquos mouit lectio diuersa in epistola priori ad Corinthios. Vbi enim habemus nos, omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: illorum græcanici codices potius habent. Non omnes dormiemus, sed tamen omnes immutabimur. Quam lectionem & sensum, quod ijs qui uiui reperiantur in aduentu Domini non moriantur, sequuntur Ioannes Chrysostomus, Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius. Contrà, lectionem quidem Origenes eandem, sed sensum longè diuersum, vt tradit Hieronymus. Nam legit quidem, omnes non dormiemus, & tamen sentit omnes secundum corpus esse morituros. Interpretatur verò dormitionem & somnum, lapsum post fidem receptam,

Sotus. in 4. di.
43. q. 2. ar. 4.

Hiero. ad Mi-
ner. & Alex.
3. tomo.

Ambr. in 15.
c. 1. Cor.

Num. 16.
Deut. 11.

Psal. 109.

Epiph. in An-
coratu.

Psal. 57.

Chryf. ho. 42.
in 1. Cor. 15.
Origenes. 3. li.
in 1. epist. ad
Thess.

ceptam, à quo tamen per pœnitentiam surrexerint: atque hos à Paulo dici mortuos in Christo, qui egerint pœnitentiam: viuentes verò & residuos vocari, qui post baptismum lapsi nō sunt, de quorum numero Paulus erat. Ac reuera nihil aliud quam nugari videtur Origenes, omnia miscens atque confundens, sensumque historicum & verum, sua illa nimia allegorizatione peruertens. Sed de lectione vera & germana omnis iam pridem explosa dubitatio est, cum ab Ecclesia catholica in Concilio Oecumenico nostra, idest Latina vulgata, ut certa & inuiolata decernitur. Quam etiam plurimi atque emendatissimi Græcorum codices habuere, teste doctissimo Didymo atque etiam Acacio Cæsariensi, qui multum persuadere conantur omnes esse morituros, cum scriptum sit. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Cæterum lectionem nostrā alij probant, ac præferunt, ut par est, qui tamen omnes obituros non putant, adducti altero loco Pauli ad Thessalonicenses, vbi ita scribit. Hoc vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus, in aduentu Domini non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli & in tuba Dei descendet de cælo, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. Hunc locum tractans Epiphanius tradit duplicem modum Resurrectionis futuræ. Vnum post mortem, alterum sine morte per raptum. Qui enim rapitur, inquit, nondum mortuus est. Ob id alibi etiam huius resurrectionis prænuntios fuisse atque exempla asserit Enoch & Eliam, quos nunquam esse morituros arbitratur, sed sine morte ad immortalitatis gloriam migraturos. In eadem sententia est Hieronymus rogatus de hac re à Sancta Marcella, cur cum Elias & Enoch morituri sint iuxta Apocalypsim, Paulus tamen assermet aliquos non morituros Sanctorum? Ad quæ respondet ex ipso contextu Apostoli siue continentia, ut ipse appellat, liquido constare eos, quos Christi aduentus viuentes repererit, non gustata morte rapiendos obuiam Christo cum reliquo agmine resurgentium. De Enoch autem & Eliæ morte non annuit, potiusque Apocalypsis sensum aliquem spiritualem esse quærendum, cum de illorum morte pronuntiat. Idem aliquando sensit etiam Augustinus ut apparet, eodem loco Paulino adductus, asserens quibusdam in fine præstitum, ut mortem istam repentina commutatione non sentiant, sed simul cum resurgentibus rapiantur in nubibus obuiam Christo. Quod in libris quos postea scripsit de ciuitate, vel emendauit vel explicauit. Et nostra ætate viri docti quidam cum his patribus sensere: quorum sententia non parum

*In Conc. Trid.
sess. 4.*

1. Cor. 15.

1. Thess. 4.

*Epiph. lib. 2.
tomo 1. hares.
64.
Idem in Anco
rati.*

*Hier. in episto
la ad Marcellam.
in 3. tomo.*

*Apoc. 11.
Aug. li. 2. Pec
cat. mer. c. 31.*

*Lib. Rect. 2. c.
33.
Caietanus.
Faber.
Bra smus.*

parum roboris accipit, vt Augustinus alibi fatetur ex ipsa Christianæ fidei Regula, vbi confitemur, Christum venturum adiudicandum viuos & mortuos. Erunt igitur homines viui, quos generale iudicium cum mortuis coniungat, mortuos enim, iam suscitatos tunc, intelligimus. Alioqui vel viuorum, vel mortuorum tantum, ac non simul vtrorumque Iudex erit. Præterea cum Sacra Literæ toties nos iubeant Christi aduentum expectare, & illi occurrere, imò etiam properare, si nulli sunt futuri viui in illius aduentu, frustra hæc omnes audimus, cum ad neminem vnquam pertinere debeant. Cur ille aduentus furi comparatur? Cur diluuium Noë? Quod ex insperato tulit omnes, si nullus est tunc superfuturus? Hoc argumento Diodorus vtitur, vt mihi quidem videtur non infirmo. Etenim metas rationis excedit, tanta de venientis expectatione differere, si nullum est superstitem inuenturus. Quorsum illa admonitio, sicut fulgur exit ab Oriente & paret vsque in Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis? Re vera si omnes prius extinguendi sunt, frustra, & illud & alia multa videntur commemorari, ad cautelam prouidentiamque fidelium, cum pro omnibus vnum hoc satis esse possit: Videte ne quemquam excipiat & colatis pro Christo: Non enim veniet Christus, donec omnes mortales de terra deleti sint. At non ita monuit: sed intentos & paratos, & suspensos voluit expectare se suos, ne ventri & luxui deditos, vt reliquos huius sæculi filios, offendat.

Augu. 9. 3. ad
Dulcium. in
4. tomo.

Matth. 25.
Abac. 2.
Heb. 10.
2. Petr. 3.
Philip. 3.

Matth. 24.

QVOS DAM SUPERSTITES FORO.

cum Christus adueniet: eosque sine morte immutari, sine fidei periculo posse defendi.

Cap. XX.

IGITUR cum & testimonijs scripturarum & certa ratione constet, homines non ante finiendos, quam mundi finis: Iudexque hominum Christus aduenerit, necesse est homines etiam tunc extare ac superesse, cum ille huc veniet, quos nulla mortis conditio adhuc obstrinxerit. Hoc posito, quod negari non potest, facile sibi videntur gradum vltra facere, vt eiusmodi homines nunquam omnino obituros esse definiant. Nam si usque ad aduentum Christi viui erunt, si etiam cum mortuis in Christo iam vitæ redditis, obuiam Christo rapiuntur in aera, cum illo sic semper mansuri, non est quando mortis amaritudinem sentiant, vt quid enim moriantur,

T 2 riantur,

*Bonau. in 4. d.
43. q. 1. Tho.
lect. 2 in 4. c. 1.
Theff.
Abul. q. 74. in
22. Matth.
Sotus in 4. di.
43. q. 2. A. 4.*

riantur, statim victuri? Attamen alij, præsertim recentiores plerique, & sententiam istam veterum magnopere reprehendunt, parumque piam & tutam putant, & nihilominus posteriorem aliorum patrum de morte in ipso raptu gustanda, tanquam improbabilem friuolamque repudiant. Itaque censent omnes homines & pios & impios ante generalem mortuorum resurrectionem è vita excessuros: mox cum cæteris omnes simul excitandos: tum demum iustos & pios ituros obuiam Christo. Sceleratis infra miserè relictis, & tristissimum exitum expectantibus. Huc afferunt, quod resurrectio vna omnium in scriptura prædicetur, atque in eodem puncto. Deinde quod ignis illè iudicis aduentum præcedens, mundum totum sit inflammaturus, ac proinde nullum mortalium relicturus. Neque enim credibile est ignem vniuersa vastare, & tamen superesse tantam hominum multitudinem. Ad hæc cum iustorum plerique aliquid labis ex humana conuersatione attrahant, quo modo fiet vt iusti omnes sursum ferantur Christo occurrentes, quorum magna pars purgata non sit? Purgari vetò tunc cum it obuiam, quis sibi persuadeat? His alijsque rationibus concludunt, mortem omnium prius futuram, quam Resurrectionis tuba intonet mundo. Probabiliter quidem ista & ad intelligendum satis accommodatè, nisi Paulus obfisteret. At is apertissimè clamat, atque in verbo Domini testatur, futuros esse qui viuant, qui relinquuntur, qui residui tunc sint, atque inter hos, & mortuos in Christo, ordinem figit, atque cõstituit, quod mortui resurgant primi. Deinde qui relinquuntur & adhuc viuent. (nam constat in suam personam transferre causam illorum) facta aliorum resurrectione tunc simul cum eis ire obuiam Christo. Quæso te lector, quid est resurgent primi? Deinde, qui relinquuntur simul rapi? quid est inquam, primi & deinde. Hæc si ordinem inter se non designant, nulla est intelligentia, nulla ratio Paulini sensus. At ordinem quidem designat, inquiunt, sed inter resurrectionem illorum, & raptum siue occursum horum. Bene. Sed si omnes resurgēt simul, cur illi dicuntur resurgere primi? Si hi iam ante raptum mortui sunt, quomodo dicit, nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur? Omnino qui rapitur, indicatur nondum mortuus, vt scite Epiphanius dixit: Alioqui vnde tu ostendis Eliam & Enoch non gustasse mortem, nisi quia raptos in cælum scriptura docet? Vtrum verò postquam rapiuntur, gustent, aliundè vel affirmandum vel negandum est. Denique sanctissima Ecclesiæ lumina, eademque acerrima ingenia, Augustinus, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, ceterique plerique cum in eo loco explanando non mediocriter laborauerint, nihil aliud intelligere potuerunt, quam affirmare Apostolum, sanctos ex vltima tribulatione pressuraque relictos, in carne viuentes,

uentes, expectare usque dum cæteri sanctorum olim defuncti resurgant, atque ita omnes coniunctos, Domino de cælis ad iudicandum orbem venienti, raptos in nubibus obviam prodituros. Augustinus certè fatetur se diu in eo sensu inuestigando laborasse, atque vndique perspecta oratione Pauli, quoniam de vita sanctorum usque ad raptum illum perducta dubitare non posset, potius se concessurum nonnullos fore qui mortem nūquam gustent, quam ut apertam sententiam scripturæ, quæ solui non potest, negare cogatur. Ego sanè ita victus hìc teneor, ut ex Apostolicis verbis aliud intelligere non possim, quam illos sanctos viuos reperiendos cum cæteri surrexerint, ut simul omnes Domino descendenti in aëra occurrant. Iam verò quod censores austeri quidam dicunt, hoc tēpore Chrysoctomi ceterorumque sententiam tutò non posse defendi, (quamquam nos quidem non defendimus) nihil tamen periculi adhuc agnoscimus. Neque verò videmus, cur illa Chrysoctomi & Hieronymi, potuerit tunc potius haberi vera quam nunc, cum sit nihil ab Ecclesia in alterutram partem ex illo tempore definitum. Quin potius auctor de Ecclesiasticis dogmatibus, cuius est non leuis auctoritas, & Hieronymus, & Oecumenius Græcus, & inter posteriores Magister, & ipse Thomas catholicam esse vtramque fatentur, & sine fidei periculo posse defendi. Nam quod obijcit Dominicus Sotus, Hieronymum affirmare, Ecclesiam huic sententiæ magis acquiescere, ut omnes cõmuni morte moriamur, & non omnes mutemur in gloriam, det veniam doctissimus vir, non Hieronymi verba sunt, sed Acacij Cæsariensis Hæretici, cuius interpretem fidum agit illic Hieronymus, qui tantum abest, ut rem in illa epistola definiat, ut dilucidè in fine testetur se nihil in re adeò ambigua decernere, sed integram relinquere lectoris arbitrio. Quid verò ipse sentiret, in alia epistola ad Marceliam, satis exposuit, ut supra iam retuli. Testimonia verò scripturæ multa & aperta, quæ communem omnium hominum mortem docent, ita intelligi explicarique possunt, ut ipsimet explicant, cum Enoch & Elia ab illa lege Dei peculiari priuilegio exemptos uolunt, quòd pœnam mortis culpæ originali debitam, ob causam Deo placitam, non soluerint: cum præsertim de sanctis illis postremis, scripturæ vitam usque ad Christi aduentum, tradant, mortem neque antea neque postea tradant. Nam de Elia & Enoch manifestè in Apocalypsi scriptum est, quod sint ab Antichristo trucidandi, quemadmodum & plurimi sanctorum docent, & nos abundè nisi fallor, suo loco monstrauiimus.

Aug. ad Dul-
cit. q. 3. in 4. 10.

Ambr. quidã
Cõpsas. apud
Sixtum. lib. 6.
annot. 265.
Sotus in 4. di.
43. q. 2. a. 20.

De Eccl. Dog.
c. 8. in 3. tomo.
Aug.
Hiero. ad Mi-
ner. & Alexã.
Oecumenius.
Magis. 4. d. 43
Tho. 1. 2. q. 810.
a. 3.

Ad Marc.
Hier. in 3. 10-
mo. de 4. q.

Apoc. 11.

MAGIS ESSE SCRIPTURÆ CONSENTANEUM, etiam illos quos Christus viuos inuenerit, in ipso raptu, ac non antea, morte intercedente immutandos. Cap. XXI.

QUIA verò quæ possunt sine exceptione leges diuinæ accipi, melius simpliciter intelliguntur, quæ pronuntiant sacræ & arcanae literæ de communi omnium morte, ita vt habent, nos libentius accipimus, cum præsertim ratione magis hæc sententia nitatur, & plurimorum grauissimorumque Patrum auctoritate iuuetur. Erunt igitur superstites sancti extremi, cum cæteri resurrexerint: Simul enim rapiuntur in nubibus obuiam Christo. Hæc quidem Paulus. Sed in ipso raptu, quoniam debent immutari, mortem quoque experientur citissimam, vitam sempiternam & gloriosam recuperantes. Hoc Paulus non dicit: Sed dicit Ambrosius, dicit Augustinus, dicit Anselmus, quorum non potest esse vilis auctoritas. Ambrosij quidem verba sunt: In ipso enim raptu mors proueniet, & quasi per soporem, vt egressa anima in momento reddatur. Cum enim tollentur, morientur, vt peruenientes ad Dominum, præsentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui esse non possunt. Augustini autem post longam acremque inquisitionem hæc sunt: Quæri solet, vtrum illi, quos hic viuentes inuenturus est Christus, quorum personam in se atque in illos qui secum viuebant, transfigurabat Apostolus, nunquam omnino morituri sint: an ipso temporis puncto, quo cum resurgentibus rapiuntur in nubibus obuiam Christo in aera, ad immortalitatem per mortem mira celeritate transibunt. Neque enim dicendum est fieri non posse, vt dum per aera in sublime portantur, in illo spatio & moriantur & reuiuiscant. Et infra: Si ergo sanctos qui reperientur Christo veniente viuentes, eique in obuiam rapiuntur, crediderimus eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros, nullas in verbis Apostolicis patiemur angustias, cum dicit: Omnes resurgemus aut omnes dormiemus. Anselmi verò vt aliàs sæpè sunt eadem hæc sicut etiam Bedæ, quæ Augustini, & vbi scribit Epistolæ prioris ad Corinthios commentarios: & ubi priorem ad Thessalonicenses interpretatur. Sic enim habet. Reuera quantum ad præsentia verba pertinet (quæ sunt verba Augustini ad Dulcitiū) uidetur Apostolus asserere quosdam in fine sæculi adueniente Domino, cum futura est resurrectio mortuorum, non esse morituros,

sed

*Ambr. in 4. c.
2. Thess.*

*Aug. de Ciuit.
lib. 20. c. 20.*

*Ansel. in 13. c.
1. Cor.*

*Et in 4. cap. 2.
Thess.*

*Aug. ad Dulc.
7. 3. in 4. sermo.*

sed uiuos repertos in illam immortalitatem quæ sanctis dabitur, repente mutandos, & simul cum illis rapiendos in nubibus. Sed uideamus ne huic sensui sit contrarium, quod idem Apostolus scribit: Omnes quidem resurgemus. Si ergo sanctos (& hæc sunt Augustini in libris de Ciuitate) qui reperientur Christo ueniente uiuentes, ei que uenienti obuiam rapiuntur, crediderimus in eodem raptu. Et cætera quæ iam retuli. Cur autem hi patres iudicauerint mortem aliqua ratione illis etiam sanctis qui tunc rapiuntur, gustandam, ipsi satis exponunt, quippè cum diuinis literis urgeamur. Scriptum est *Heb. 9.* enim, statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: à quo statuto cum ne ipsum quidem Christum Paulus liberum esse dixit, quis audeat cuiquam sanctorum dare, quod ipsi filio Dei, quod matri eius almæ, non est concessum? Scriptum etiam est. Quis *Psal. 88.* est homo, qui uiuet & non uidebit mortem? Itemque illa à Patribus sæpè recitata. Non uiuificabitur, nisi prius moriatur, & omnes quidem *1. Cor. 15.* resurgemus. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Et alibi idem Apostolus, scientes quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino, & bonam uoluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dominum. Hæc omnes homines omnino comprehendunt, neque est cur nouissimi hac parte potiores sint, cum ipsi qui primitias spiritus habuerunt, se grauatos ingemiscere dicant, & uanitati mortique subiectos. *Rom. 8.* Vtrum autem mors illa citissima, ante resurrectionem cæterorum sit, ut simul resurgant omnes, quemadmodum Thomæ aliisque nonnullis placet, an potius in ipso raptu mors subeat, ut Augustino, Ambrosioque uidetur, non equidem valde sollicitor, nisi quod Paulina uerba reuera, tunc sanctos uiuere indicant, cum alij olim mortui resurgunt: sed non præcedere ad Christum propter celerrimam resurgendi potentiam. Alioqui facillimum fuisse Apostolo ita Thessalonicenses consolari. Ne doleatis mortuos tanquam peiore sorte affectos. Neque enim nos qui uiuimus & residui uidemur, non etiam moriemur, quin prius omnes moriemur, deinde simul resurgemus, ut simul eamus obuiam Christo. At non ita dixit, sed potius residuos & uiuentes confessus est, cum mortui resurgerent: uerum celeritatem resurgendi tantam fore, ut uiui, olim mortuos non possint ante uertere, sed omnes simul ascendant in occursum Christi. Nam quemadmodum illi nos expectarunt, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ut non sine nobis consummarentur, ita par erit & à nobis illos expectari, ut simul feramur in cælum, & occurramus omnes in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Illi resurgent, nos rapiemur: & tamen rapiemur omnes, & resurgemus omnes. At raptus ad Christum quid habet commune cum morte? Cur non potius absorbetur mortale à uita, & ha-

1. Cor. 5.

& habitatio, quæ de cælis est superinduitur? Cur expoliantur in raptu, ac non potius superuestiuntur? Qui hæc rogant, cogitent quid sibi respondeat Paulus eadem cupienti & optanti, oportet certè peregrinari à corpore, vel tantisper, vt præsentés fiant ad Dominum. Oportet vt mors præueniat iudicium singulare cuiusque, oportet vt singulare de quoque iudicium in anima habeatur, antequam generale geratur in corpore atque anima consistentibus. Debet enim priuatū

2. Cor. 12.

iudicium ferri, antequam publicum pronuncietur. Quod si Paulus raptus in cælum, auditurus arcana verba, nescit prorsus, an in corpore fuerit, an extra corpus, quid miramur, si ij qui rapiuntur æterna felicitate fruituri, extra corpus tantisper fiunt, vt possit anima soluta & libera audire prius arcana verba, mox ad corpus anima glorificata

Epiph. in Anc.

redituri, atque ipsum immortale gloriosumque possessuri? Ego verò etiam eos quos viuos infernus absorbit (si qui sunt qui etiam cum corpore illuc descendisse memorentur, vt Epiphanio placet) existimo mortem oppetisse, & iudicatos esse in anima, mox corpori redditos, æterna sustinere tormenta. Neque aliam causam requiro, quam quòd statutum sit, omni homini mori semel, & post hoc iudicium. Neque verò aut Eliæ aut Enoch aut cuiquam omnino hominum datum esse mihi persuadeo, vt à morte sit semper immunis, quam ipse Christus deprecatus est, & tamen gustauit pro omnibus nobis. Neque aliter ille disposuit nobis, quam ipsi Pater, quemadmodum suos docuit. Mortem verò Elias & Enoch distulere quidè, sed

Heb. 2.

Matth. 26.

Luc. 22.

suo tempore cum Ecclesiæ utilitate, & laude Christi, diu dilatum debitum reddent, vt plurimi Patrum sentiunt. Sed si in raptu obibunt illi nouissimi, non erit, inquit, simul omnium resurrectio. Ego verò quæro quæ scriptura doceat futuram simul. Illa, inquit, in momento, in ictu oculi, canet tuba, & mortui resurgent incorrupti &

1. Cor. 15.

nos immutabimur. Atqui non dicit Paulus, omnes homines simul resurrecturos. Alioquin falsa erit resurrectio illorum sanctorum, qui in Christi resurrectione resurrexissent memorantur in Euangelio, & piè

Matth. 27.

à multis etiam corpore modo creduntur regnare cum Christo? Sed in illo momento resurgent omnes, qui eo usque mortui iacuerat. Ita

Amb. 1. Cor. 15

Ambrosius hæc explanans, simpliciter omnes mortuos resurgere dicit, & solos sanctos cum ijs qui viui iusti inuenti fuerint, in gloriam

Scotus in 4. di.

43.

immutari. Quare nihil absurdi concedere videtur illi scriptores scholastici, qui nouissimorum iustorum resurrectionem non simul futuram cum aliorum resurrectione concedunt. Quamquam illius mysterij breuitas erit tanta, & resurrectionis & raptus & immutationis iustorum, vt simul meritò intelligi dicique quodammodo possit.

Durand. in 4.

4. 43. q. 4.

Nam dicto citius omnia illa, quæ Dei est immensa potentia, perficientur. Quod verò quidam discipuli Sancti Thomæ admirantur &

tan-

tanquam incredibile habent, quod in illo ocissimo raptu & mori & reuiuiscere queant: Satis ad hæc Augustinus respondit, multo esse *Aug. 20. de C. 118. 5. 20.* mirabilius quod antiquissimi pulueres coeant, & mortui ubique resurgant, quod Paulus in ictu oculi dicit absolui. Et certè iuxta auctorem suum multo breuior mora conceditur, ut moriantur & reuiuiscant. Nam quod de ijs qui non bene purgati sunt obijcitur, commune est id, utcumque opineris. Subitò enim rapiendi sunt, siue proximè ante obierint, siue proximè post obituri sint. Sed erunt per tot & tanta probati, qui tunc supererunt, ut nihil omnino labis retineant, cum præsertim igne illo in quo reuelabitur dies Domini iuxta Paulum, iam expurgati decoctique sint. Quin etiam ut Sanctus Gregorius *Greg. 34. 1100. 6. 7.* de ijs qui tempore Iudicij viui in corporibus reperientur, asserit, pauore ipso excoquitur, si qua eis inesse potuit leuium rubigo vitiorum, idè cum dixit: Cum sublatus fuerit timebunt Angeli, mox subdidit, & territi purgabuntur. Angelos, Sanctos prædicatores intelligens. *Iob. 41.* Cur autem ille ignis non omnes iam tunc consumpserit, puto esse iam dictum, quod boni diuina virtute fulsi nihil perpetiantur, sed illæsi ut pueri Babylonij, quemadmodum Augustinus quoque tradidit, perseuerent. Neque verò & si ignis ille ante iudicem veniat, & terras mariaque corripiat, statim sequitur, ut nulla sit pars orbis immunis, dum Iudex descendit ad causas omnium inquirendas: Possunt enim probabiliter cogitari incendia quidem illius ignis ante iudicis aduentum inchoata, neque tamen omnia depascere, donec æterno edicto in impiorum corpora animasque desæuiant. Postremò quæ de cessatione cælestis motus ac proinde omnis vitalis motus, in ipso puncto resurrectionis disputant nonnulli Scholastici, Solis & Lunæ eo tempore, situm figuramque describentes, atque eousque progredientes, ut plenilunium, atque æquinoctium vernū, atque ipsum crepusculi tempus Iudicio extremo designent, non video qua soliditate nitantur. Cum enim virtutes cælorum commouenda sint, ut veritas habet, non de lege consuetorum motuum, sed de *Luc. 21.* Dei voluntate, extremi iudicij tempora, actus, vita rerumque omnis ordo pendebit.

QVOD ORDO RERVM, QVÆ IN VLTIMA die euenient, liquido nunc sciri nequeat: & quis interim maxime probabilis appareat. Cap. XXII.

EXPOSVI in quæstione obscurissima quid sentirem, sed quando de rebus agitur nobis ignotis, neque scripturæ perspicua documentum.

*Rom. 12.**Aug. 20. de ci-
uitate. c. 20.*

cumenta tenentur, oportet profecto sapere ab sobrietatem, vt Paulus monuit: Ne opinionibus nostris plus nimio hærentes, rerum ipsarum certitudinem amittamus. Etenim Resurrectionem, vt præclare Augustinus hîc dixit, mortuorum futuram esse, quando Christus venturus est viuos iudicaturus & mortuos, oportet, si Christiani esse volumus, vt credamus. Sed nõ ideo de hac re inanis est fides nostra, si quemadmodum futura sit, perfectè comprehendere nõ valemus. Nam quomodo sit futurum, quod nunc pro nostræ ratiunculæ viribus, vtcumque conijcimus, tunc potius erit, vt nosse possimus. Quod sanè Christianum piûmque documentum, etiam prudentiæ humanæ ratio commendat. Quis enim vel mediocriter cordatus, cum ei historia narratur aliqua, aut describuntur itinera & vrbes, per quas sit iturus, si qua ei occurrunt difficilia, quæ non satis capit, & inter sese pugnantia ipso primo aspectu, si fide dignum eum habet quem vel audit vel legit, non statim cogitat, ea nisi cum oculis præsentia cernuntur, non posse bene comprehendere, & quomodo cohæreant intelligi? itaque adhibita, quæ ipsi potest occurrere, congruentia dictorum, tenet tamen iudicium suum, vsque dum ipse oculis lustret, quæ animo hauserat. Non ne hoc quotidie nobis accidit cõmeantibus, nauigantibus, solum vertentibus? Mihi planè res Indicæ, postquam eas expertus sum, & eadem esse visæ sunt, quas audieram, & non eadem. Easdem sanè reperi, quòd mihi non mentitos qui exposuerunt, prorsus inueni, & tamen res Indicas diuersas, ac longè alias iudicauî cum expertus sum, quam antea cogitaram. Propterea quod valde diuersum reperi modum cogitationis meæ. Neque equidem dubito, quin si Constantinopolim, aut Parisios, quæ nunquam vidi, præsens essem intuiturus, quæ de illarum urbium frequentia, magnitudine, ædificiorum mole, cæterisque, multa mihi lectione narrationeque cognitis, tamen longè aliam cognitionem induerem, ac me ipse riderem: qui sæpè de ijs & audio & disputo, & mihi videor peritus interdum. Humanum est, & vsu quotidie venit. Quod si hoc postulat prudentia hominum, vt fide digno testi, nihil detrahas fidei, quod non benè intelligas quæ narrat, vsque dum videas, cur de diuersitate opinionum nostrarum in tanta rerum cælestium & supra, quam exprimi potest, admirabilium copia & magnitudine, diuinæ ac immutabili veritati faciamus iniuriam, etiam si nobis nonnulla inter se non bene cohæreere videantur? Quæ nostræ est mentis tenuitas, & illarum potius excellentia. Erit, cum perspecta rerum ipsarum facie, dicamus, sicut audiuius, sic vidimus in Ciuitate Dei nostri, in monte Sancto eius. Igitur futurum Christi aduentum ad iudicandum, ignem ante faciem eius, tubæ clangorem, mortuorum resurrectionem,

Ange-

Psal. 47.

Angelorum ministeria, iustorum occursum venienti in aëra, impiorum separationem & gemitum, omnium viuorum & mortuorum examen, iudicium, ac sententiam irretractabilem, qua boni cælo, mali inferno perpetuo destinantur, certissima hæc omnia fide tenemus, quæ ipsum Dei verbum testatum esse scimus. Quomodo tamen hæc ipsa fiant, quo etiam ordine inter se coaptentur, non satis scimus: sed piè suo quisque modo opinatur. Atque ut meam commentationem ipse subiiciam, sic de ijs cogitare soleo, ut omnium illorum terribilium signorum, quæ prædicuntur proxima futuro iudicio, vltimum ignis sit, qui faciem iam descendentis iudicis præeat. Igne hoc vbique grassante, sceleratos arduos puto secundum Apocalypsim, descendit ignis à Deo de cælo & deuorauit eos: probos & iustos, purgandos quidem si quid labis in sederit, ut insinuat Apostolus, sed non necandos. Hic ut opinor implebitur, quod scriptum est: Tunc duo erunt in agro: Vnus assumetur, & unus relinquetur: duæ molentes in mola, una assumetur, & una relinquetur: duo in lecto, unus assumetur, & unus relinquetur. Ut enim uastatio mundi per diluuium est facta, ita futuram per ignem Petrus docet, quam Christus illi coæquat. Quod in Ægypti plagis discrimen inter Israelitas, & Ægyptios, ut impij læderentur, iusti innoxij persisterent, & liber Exodi narrat & Sapiencia copiosius commendat. Igitur qui adhuc uiuent; qui relinquuntur & residui sunt (quod de solis Iustis commemorat Paulus) partim lætabuntur expectantes redemptionem in proximo suam ut Saluator meminit, partim etiam terrore concutientur præ magnitudine diei Domini, ut Sanctus Gregorius uult. Post hæc sonabit tuba illa terribilis, ad quam uirtute omnipotentis uerbi, dicto citius resurgent mortui, in suo quisque loco, quoniam qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & terra & mare dabunt mortuos suos. Resurgentes autem statim omnes & pij & impij ministerio Angelorum, qui congregabunt electo à quatuor ventis, in vallem Iosaphat, siue locum Iudicij conuenient, ubi congregandæ sunt omnes gentes ante filium hominis. Ibi iam incipiet descendens de cælo apparere Filius hominis, clarus atque terribilis, ut fulgur totum mundum fulgore suo percellens. Veniet autem in maiestate cum multo satellitio Angelorum nubi lucidissimæ insidens, paulatimque cum summo apparatu descendens, ut ascendit in cælum, & signum uiuificum prætendens atq; obijciens omnibus. Porro cælorum extrema iam transgresso Domino, & ad aëris nostri regionem appropinquanti, Iusti omnes, qui erant ministerio Angelico congregati, tam ij, qui reuixerunt, quam qui residui in carne sunt, simul rapiuntur ab iisdem in nubibus ob-

*Apoc. 20.**1. Cor. 3.**Matth. 24.**2. Petr. 3.**Exod. 10.**Sap. 17 & 18**1. Thess. 4.**Luc. 21.**Greg. 34 mor.**c. 7.**Ioan. 5.**Apoc. 20.**Matth. 24.**Matth. 24.*

1. Thess. 4.

uiam Christo, atque in ipso raptu morte citissima immutabuntur, vt sic semper cum Domino sint. Hanc separationem iustorum ab impijs, Angelorum functione factam, putamus esse quam Veritas Euangelica significet per hædos sinistra positos, oues dextra, quod locus superior Christoque propinquior, quo rapiuntur iusti, dextera vocetur, honore significato: inferior & terrenus, vbi infelices iacebunt, læua, propter dedecus & miseriam. In hac semper mente agitata bonorum malorumque separatione, qui gemitus futuri sint infeliciam, qui dolor viscera ipsa dirumpens, sapientiæ liber pulcherrime exponit, cum ingemiscetes exclamabunt: Ecce quo modo computati sunt inter filios Dei? Tunc & illud Euangelicum: Montes cadite super nos & colles operite nos. Tunc illa prudens iustorum responsio & vera. Ne fortè sufficiat nobis & vobis, ite emite. Quod ludibrii potius in seram atque inuilem pœnitentiam, quam consilij genus est.

Math. 25.

Sap. 5.

Luc. 23.

Math. 25.

QUOMODO IUDICANDI SINT HOMI-
nes, & de libris in iudicio apertis.
Cap. XXIII.

Math. 12.

2. Cor. 5.

Rom. 14.

1. Cor. 4.

Math. 10.

Apo. 14.

IPSVM verò iudicium quomodo faciendum sit, cogitare nos nullo modo possumus, in quo ita profus omnium meritorum, vel bonorum vel malorum ratio reddetur, vt de quouis etiam verbo otioso exigenda sit, ipso Iudice teste. Neque erit vllus à primo vsque ad nouissimum hominum, qui non compareat illic vocatus: Omnes enim stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit siue bonum siue malum. Ea verò singulorum, de singulis quæ egit, discussio alijs etiam singulis innotescet. Vt vel odio vel amore dignus appareat. Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium & tunc laus erit vnicuique à Deo. Denique illud Sibyllinum, quo breuius dici nihil potest, tunc demum fiet.

Cunctaque cunctorum cunctis arcana patebunt.

Quod videtur Euangelij veritas probare. Nihil opertum, quod non reueletur, neque occultum, quod non sciatur. Atque hæc omnia, quæ multorum annorum spatia postulare viderentur, tanta diuinitus celeritate fient, vt non solum diem, sed etiam horam iudicij Sacræ literæ appellent. Imò vero, quoniam æternæ potentia legibus & maiestate, non humanarum actionum dilationibus res tanta peragetur,
longa

longa temporis mora illa tot & tam mirabilia non indigebunt. Ut enim illuminatur totum hoc hemisphærium, in quo tot, eaque inter se adeo diuersa continentur, Solis istius exorientis luce perfusa, eaque simul oculorum acies percipit, uno puncto propinquam domū & longissimè distitum sidus aspectans; sic etiam Sole illo iustitiæ purissimo ac fulgentissimo cælitus apparente, abscondita tenebrarum nostrarum, ut dixit Apostolus, illuminabuntur, atque omnium oculorum obtutibus fient exposita & peruia. Verum quoniam sumus nostris rebus assueti, etiam iudicij humani quandam formam adhibet Spiritus sanctus, ut illius diuini iudicij comprehensionem aliquam capere possimus. In Apocalypsi sic legimus: Vidi thronum magnum, candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est uitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro uitæ scriptus, missus est in stagnum ignis. Quod à conspectu sedentis in throno iudicis fugisse dicuntur cælum & terra, ita ut non comparuerint, præsentia tanti luminis rerum omnium conspectum auferri ex oculis uult; partim etiam pauorem quendam immensum significat, quo tanta Iudicis maiestas excepta sit, partim innouationem rerum omnium, cum cælos novos & terram nouam nobis promiserit, in quibus iustitia inhabitat. Libros autem apertos, quidam gesta & statuta Sanctorum: Librum uerò uitæ, memoriam actorum cuiusque hominum interpretantur. Quæ mihi interpretatio, licet magnorum sit & clarorum, nullo pacto placet: Nam & librum uitæ aliàs semper in scripturis, non nisi in quo salus uitaque æterna conscripta est, accipimus. Et hoc ipso in loco expressè asseritur fuisse condemnatos, quotquot in eo libro uitæ scripti reperti non sunt. Quare rectius Beda multitudine librorum qui aperti sunt, notari conscientias hominum, in quibus diuina vi agente legantur clarè, quæ eo usque clausa obsignataque erant: Illius autem voluminis uitæ nomine, intelligi seriem æternæ prædestinationis, ubi mirificè insinuatum est mysterium quod Paulus tantopere commendat. Quos præsciuit & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui. Cum enim cõferuntur quæ scripta sunt in libris singulorum, cū ijs quæ habet liber uitæ, qui similes inueniuntur, salui, qui dissimiles, reprobis declarantur. Itaque & ex gratia & ex libero arbitrio iustitiæ corona efficitur, quam Dominus reddit in illa die iustus iu-

Apo. 20.

2. Pet. 3.

Aug. 20. de ciuit. c. 14.

Richar. de S.

Vid. in 20. Apoc.

Beda. in 20.

Apoc.

Rom. 8.

2. Timot. 2.

1. Cor. 11.

stus Iudex. Ac subinde docemur, si rectè nos iudicare velimus, ne à Domino iudicemur, utrumque librum aperire atque inspicere & inter sese mutuo conferre, & librum illum grandem & præclarum, qui est uitæ, idest inde Christum, in cruce præsertim passum pro nobis, ac nobis etiam expansum, & hinc istum nostrum male factum actionum cogitationumque nostrarum. Vt ex mutua collatione an filij regni simus, deprehendamus. Iob certè illum librum quanti faceret, quamque familiarem sibi adhibendum existimaret, egregiè demonstrat, cum clamat. *Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat omnipotès & librum scribat ipse qui iudicat? ut in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi.* Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram illum. Hic ille liber est, quem Paulus erat edoctus, & nihil se aliud scire arbitratus est, in quo descripta sunt nomina filiorum Dei atque ita insculpta feliciter, ut nulla ratione deleri unquam queant. Ergo commentarij gesta que singulorum ex cuiusque conscientia recitabuntur: ut neque Deum Iudicem fallere possit homo, neque testem reijcere fidelissimum & certissimū conscientiam suam.

Iob. 31.

4. Cor. 2.

OCCULTA OMNIUM, ETIAM PECCATA

iustorum, in die Iudicij esse publicanda.

Cap. XXIV.

Mag. in 4. dist.
43.

Hieron. in c. 7.
Dan.

Aug. 20 de Ci
uit c 14.

Amb. in psal
43. & 1. Cor.

4.
Ansel. libr. de

simil. c 60.
Matth. 10.

MULTI uerò dubitant, an ea etiam scelera uel peccata quæ iusti olim patrarunt, & per Dei clementiam penitentia legitima remissa sunt, sint eo die patefacienda in illo magno mirabilique conuentu. Nam & Magister sententiarum sentit non esse publicanda, & qui nostrorum sumus conscij malorum, ac misericordiam Dei implo-ramus, grauitè & iniquè ferimus, quod ea quæ in aurem Sacerdoti Christi uix ausi sumus effundere, nobis coram Angelis Dei & glorioso cœtu Sanctorum, prodantur in publicū. Refugit enim ac perhorrescit animus tantam ignominiam notam. Verum puerilis est hæc cogitatio, & ab illa nouæ uitæ immutatione alienissima. Patebunt sanè omnia quæ egimus & bona & mala: neque de bonis quicquam consolationis accipient impij, neque de malis, pudoris boni. Est uerò hæc non solum sententia Theologicæ scholæ, quæ hic uniuersa consentit, uerum Sactorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Ambrosij, præcipueque Anselmi, acutè sanè ac subtiliter differentis: atque ut mihi uideatur ueritatis ipsius aientis, nullum esse secretum, quod non reuelatur. Neque absconditum, quod non ueniet in palam. Hoc etiã Paulus satis indicat cum dicit: *Vnusquisque uideat quo modo superædificet,*

ficet. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Quo loco certum est etiam de habentium in fundamento Christum, hoc est fidem viuam, vitijs & peccatis, imò de ijs præcipuè aut solū esse sermonem. Atq; horum defectus notos futuros in die Domini dicit, cū tamen ipsi salui sint futuri. Deniq; vt Dei misericordia & gratia commendetur, vt passionis Christi efficacia innotescat, vt iustorum tum pœnitentia pro commissis tum gratitudo pro remissis illustrior fiat, opus certè est, omnium vel leuium vel grauium peccatorum numerus, pondus, mensuraque innotescant. Hoc enim erit scrutari Hierusalem in lucernis. Hoc appendere vnumquèq; in statera, hoc iudicare iustitias. Nam si bona tantum appareant, quæ autem mala Deus diu tulerit & emendauerit, ignorentur, magna fiat iactura necesse est diuinæ gloriæ & prouidentia, quæ in sustinendis, curandisq; nostris languoribus mirabiliter versata est. Hanc Deo suo gloriã, hanc Christo dulcissimo charitatem, non inuidebunt Sancti, qui Deum supra se diligunt, sine vlla comparatione. Et se totos ostendent ipsi omnibus, & cicatrices, vt per ludum dicam, ostentabunt suas, quò medici cælestis peritiam & benignitatem in se ineffabilem declarent. Erit uerò cum summa Dei laude coniuncta mirifica ipsorum iustorum lætitia, in ijs ipsis vulneribus cogitandis atque prodendis, quod videant ex quibus periculis eruti sunt, quam Deo & Christo suo chari fuerint, vnde, ad quæ, idest ab imo barathro ad summã beatitudinem venerint. Neque afferent illis vllò pacto aut tristitiam aut pudorem, quæcumque illa & quotcumque numero crimina fuerint. Neque verò alijs quicquam: aut aspernationis aut fastidij parient: sed ne ipsis quidem impijs similia aut interdum minora operatis, suberit murmuratio aut ira, quod se ob talia plecti uideant, quæ sunt alijs à Deo remissa. Ostendet Deus iustitiam suam, & se suorum dominum declarabit. Denique apparebunt illa omnia iustorum tanquam agni sanguine tincta, nihil fœditatis præferentia. Et enim illa ipsi & cæteri omnes, intuebuntur, tanquam ad ipsos minimè pertinentia: Cū sit beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, & cuius mala re-
 cta sunt, Nam ut exigua gutta ab Oceano vastissimo ebibitur & abo-
 tur, ita peccata à Deo remissa illius infinita charitate delentur atque
 obliterantur, ut propheta quidam cecinit. Deponet iniquitates no-
 stras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Et alius
 propheta. Non erūt in memoria priora, quia obliuioni datae sunt an-
 gustiæ priores. Et Paulus Apostolus: Eratis aliquando tenebræ: Nunc
 autē lux in Domino. Nihil enim tenebrarum plena luce veniente re-
 manet. Et rursus. Hæc quidem fuistis, sed ablati estis, sed sanctificati
 estis in spiritu Dei nostri. Ergo vtrumque verum est suo quodā mo-
 do: vt cætet anima Deo suo, qui sanauit oēs infirmitates eius. Et tamē

1. Cor. 3.

Sophon. 1.

Dan 5. 106. 31

Psal. 74.

Psal. 31.

Mich. 7.

Ejai. 65.

Eph. 5.

1. Cor. 6.

Psal. 102.

nc in

*Psal. 49.**Nahu. 3.**Ezech. 7.**Math. 10.**Luc. 9.*

ne in memoriã quidem amplius redeant. Manet quippè mali notitia ad gaudiũ de ereptione: ad dolorẽ de commissione nõ manet. Verũ ijs qui fide robusta non sunt, neq; exercitatos in spiritualibus sensus gerunt, haud facilè explicanda sunt hæc, sed illa potius prædicanda, quod boni de bonis gaudeant, malis omnia sua mala publicè recitentur cum summo ipsorum opprobrio & ignominia: & hoc quoniam ad detestationem peccati, confessionemque valet plurimum diligenter explicandum & inculcandum; atque illa diuina testimonia acriter pronuntianda. Existimasti iniquè quod ero tui similis? arguam te & statuam contra faciem tuam. Et illud Prophetæ. Ego reuelabo pudenda tua. Et illud alterius prophetæ: Effundam iram meam super te, & cõplebo furorem meũ in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua, & abominaciones tuæ in medio tui erunt. Et illud, Erubescam & ego eum coram patre meo. Atque de pudore hominis aut etiam Virginis, vbi in conuentu hominum, scelera & flagitia occulta illius recitantur, ad illam sempiternam cõfusionem, cum omni cælo & terra audientibus proferentur, latius erit excurrendum apud populum verba habenti: hæc occultiora ex arcana Theologia haud facilè depromenda. Vt enim pictores faciunt, qui corpora etiam glorificata, vt Christi resurgentis, ea parte tegunt, quæ nobis inhonesta est, neque nudum corpus effingunt, quamuis re vera gloriosa corpora nuda sint, & vbi stolam immortalitatis induerint, omnia honestissima decentissimaque sint, tamen ne offendant oculos, his turpibus assuefactos, velant vt dixi ac tegunt illa corpora; ita prudens & peritus in regno cælorum scriba faciat oportet, vt de illa vita futura ea non prodat, quæ teneros animos, & fidem parum robustam aliqua ex parte lædere possunt. Nos verò qui non vulgo hæc scribimus, etiam illud addendum putamus, ex illo die & apud Angelos & apud homines omnem secreti legem, quæ mortalium vitam necessario constringit, esse prorsus abolendam: omniaque & Angelorum & hominum & Dei ipsius, fore omnibus nota, quantum quisque erit beatorum pro sibi data mensura sciendi capax. Nam neque reuelationes, neque illuminationes nouæ fient, neque vero erit aliquid vel in tempore gestum vel in æternitate fixum, quod non plena luce resplendeat, expositumque sit Sanctorum omnium beatis oculis. Neque erit vlla occulta cogitatio, aut priuata locutio, aut abscondita res. Secreti leges omnes soluentur, quibus dum tempora currunt, prouidentia gubernat humana consilia: atque æternitate iam constituta, nihil ex publica omnium cognitione sequetur incommodi. Vbi dici non potest, quis aperiatur campus immensæ fœlicitatis, cum omnia Iesu, omnia Mariæ, omnia Pauli, omnia Laurentij, omnia Augustini, omnia Agnetis, omnia Ignatij,

rij, omnia omnium & Angelorum, & Apostolorum, & Martyrum, & Doctorum, & Virginum, & electorum Dei, & charorum nobis, communia omnibus, & sibi vltro exposita ac libenter communicata, quiuis Beatorum videat, apprehendat, teneat, in ijsque omnibus tanta erit videndi ac fruendi copia, quanta erit in vnoquoque capacitas. Nam quid non erit, cum omnia in omnibus Deus erit? 1. Cor. 15.

*DE MISERICORDIAE OPERIBVS PECV-
liarem questionem in iudicio habendam.*

Cap. XXV.

QUAMVIS autem illud de omnibus erit generale iudicium, in quod Ecclesiastes adducenda esse monet cuncta, quæ fiunt, Ecclef. 12. tamen docent diuinæ literæ, quibusdam de rebus peculiare præ cæteris fore questionem. Nota est diuini iudicij forma, quam ipse Rex noster exposuit, quod beneficentiam & charitatem honorum in se idest in suos, honorificentissimum testimonium perhibens, Matth. 25. æterni Regni claritate remuneret, quod se pauerint famelicum, vestierint nudum, egentem atque oppressum recreauerint, & cætera, quæ commemorat, pro quibus ad paternæ gloriæ consortium dulcissimè inuitat. Contra improbos durè coarguēs, quod se abiecerint, neque cibo cæterisque indigentem dignati sint, docens quæ suis nõ præstita sint, sibi negata esse, denique abire iubeat in ignis sempiterni meritas pœnas. Quibus diuina auctoritate commemoratis facile intelligere possumus, quo loco apud Christum sit misericordia atque eleemosyna, quã verè Tobias dixit liberare à morte nec pati animã ire in tenebras. Tob. 4. Si quidem misericordes misericordiã consequentur. Matth. 5. Cur autem cum multa sint Christianæ pietatis officia, quorum omnium in illo iudicio sine dubio ratio reddenda sit, tamen hoc ab hominibus Deus, vel solum vel præcipuè dicatur exigere, multa mirificè Sancti Patres philosophantur, Chrysostomusque præsertim: illud breuiter verissimeque à nobis referri potest, quod misericordiæ opera sint & quæ in debitis minus computant homines, & quæ Christiano maximè propria sunt, cum ita voluerit Christus agnosci suos, si charitatem habeant inuicem. Ex quo haud difficilè est existimare, Chrys ab hom. 32. vsq; ad 37 ad Pop. Antio. quæ sit illius tribunalis futura seueritas, in aterna malefacta, facinorosa, atque flagitia, quando beneficentiæ spontaneæ negligentia, æterno igne punitur. Ioan. 13. Vtrum verò omnis illa oratio Christi & responsio horum atque illorum, & reliqua quæ de illo iudicio referuntur, vocali sermone peragenda sint, externoque sono, an potius intellectu

Mag. in 4. di.
47.

Rom. 2.

*Ita tradit Ca
thechif. Pij V.
in Symboli ex-
posit.*

Gen. 1. Psal.
148.
Eccli. 18.
Ioan. 1.
1. Cor. 4.

li atq; intima locutione, quoniam hoc quoq; disputant Theologi, & si parum refert vtrouis modo opinemur, tamen dignitatem illius loci magis decet, atq; ad caufarum multitudinem citius expediendam & plenius, aprius est, vt oculis quidem corporis videant omnes homines iudicem, iudicis verò sermonem & mente hauriant & suum quoq; mente reddant. Quod videtur Apostolus etiam insinuare cū scribit: Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominū secundum Euangelium meum. Quod si quis extremam saltem Domini sententiā etiam vocis pronuntiatione edēdam putauerit, quod vere homo atq; homines non animo solū, sed corpore quoq; constantes alloquatur, satis probabile ac nostris maioribus consentaneum argumentum afferet: dummodo mysterij illius magnitudo temporis mora non expendatur. Sunt quædam puncta velut diuinorum operum centra, vnde lineæ ducuntur innumera- biles, eademque longitudine incomprehensibiles. Talia tria esse præcipua mecum cogitare soleo. Primum illud: Dixit & facta sunt. Cum qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Alterum cum Verbum est factum caro. Postremum hoc ipsum, cum illuminabit abscondita tenebrarum. Hæc quam breuia ipsa in se, longa ex se effecta producant, nulla potest humana cogitatio assequi: Ire tamen, & quo ad licet sequi, sapientiæ est pietatisque fons vberimus.

*QUAMVIS OMNES SINT IUDICANDI, QUOSDAM
tamen esse iudicaturos: quosdam etiam præ cæteris
iudicandos. Cap. XXVI.*

Matth. 19.

Rom. 14.

1. Pet. 4.

1. Ioan. 4.

SICVT de rebus diximus, sic de personis existimare debemus. Nullus est enim eorum pro quo Christus sanguinem fuderit, à quo vitæ actę rationem in illo iudicio non repetat. Ipsi quoq; Apostoli summi, de quibus scriptum est quod sessuri sint super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, iudicandi etiam sunt à summo Iudice viuorum & mortuorum. Paulus quidē de se quoq; Omnes stabimus ante tribunal Christi. Stantem quoque se non sedentem commemorat. Petrus etiam ipse de se: Tempus est vt iudicium incipiat à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis finis eorū qui non credunt Dei Euangelio? Et si iustus quidem vix saluabitur, impius & peccator, vbi parebunt? Hæc iudicij diuini censuram, quanta securitate tamen illi expectent, Ioānes optimè indicat: In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij. At

cij. At nihilominus ita iudicabuntur ij, vt iudicent ipsi cæteros, sicut *Ang. in Ps 86.*
 Dominus pollicitus est, ijs qui Euangelicam perfectionē more Apo- *Greg. 26. mor.*
 stolico sectati sunt: Vt Sancti Patres Augustinus præsertim, Grego- *cap. 24.*
 rius, & Beda testantur. De ijs enim etiam scriptum est: Exaltationes *Beda in ser*
 Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: Ad fa- *S. Benedicti.*
 ciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alli- *Mag. in 4. di.*
 gandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorū in manicis fer- *47.*
 reis, vt faciant in eis iudicium conscriptum. Gloria hæc est omnibus *Psal. 149.*
 sanctis eius. Vnde apparet, sicut perfecti minus perfectos sanctos iu-
 dicabunt, ita etiam à sanctis omnibus, impios esse iudicandos. Sicut
 alibi quoque scriptum est: Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ in *Sap. 3.*
 arundineto discurrent: iudicabunt nationes, & dominabuntur popu-
 lis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Itaq; constat tale il-
 lud fore iudicium, vt simul iudicent & iudicentur homines. Aposto-
 lici præsertim viri, quadam gloriæ prærogatiua assidentes summo Iu-
 dici, quæ ille profert, vitæ suæ sanctitate & gloriæ splendore ac pote-
 state potius quam sermonis strepitu confirmabunt. Quod si quis mi-
 retur à Sanctis omnibus, impios esse omnes iudicandos, videat quid *Sap. 4.*
 de iusto illo, qui tenera ætate raptus est, scriptura referat: Condem-
 nat autem iustus mortuus viuos impios, profecto quod mortuus fa-
 cit, melius vitæ immortalis redditus faciet. Non ne hoc veritas etiam
 dicit? Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & con- *Matth. 12.*
 demnabunt eam. Nam quod scriptura dicit, eum qui non credit non
 esse iudicandū, quia iam sit iudicatus, ostendit infideliū causam esse *Ioan. 3.*
 perfacilem: Et si omnia iudicaturus est Christus, sed præcipuè occul-
 ta, atq; ipsi propriè nota, cui nulla creatura inuisibilis est. Quare Iu- *Heb. 4.*
 dex summus in opera potius, quam in fidem inquiret. Fidei enim,
 professio nota, vita non æquè. Et operum ipsorum intentiones confi- *Pro. 16.*
 liaque intima perscrutabitur, qui est spirituū ponderator. Ac secun-
 dum hos gradus quos dixi, maior minorve ratio iudicij sumitur,
 quòd ea, quæ magis excutienda sunt, iudicari simpliciter dicantur.
 Alioqui & de ijs, qui non credunt Euangelio, Petrus Iudicij finē fore *1. Petr. 4.*
 terribilem docuit. Quanta verò opus sit diligentia Iudicis, in discer-
 nendis iniquis operarijs, illa indicant quæ ipsi iactant, Domine
 nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, quibus ipse dicet: *Matth. 7.*
 Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Ergo vt dixi, opera
 potius quam fides, & ipsorum operum non tam corpus, quam ani-
 ma idest intentio, potius tunc excutietur. Heu miseros nos, qui
 quadam externa Christianæ vitæ specie securi sumus, vim eius
 nullo modo tenentes. Quam multi à se ipsis decepti, tanto suo
 malo, qui fuerint, docebuntur? At inter omnes qui iudicabuntur, cau-
 sæ eorum qui præsumunt, diligentius pertractabuntur, vt propriè in hos

Psal. 81. iudicium sibi decernat Dominus. Ita legimus: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. Et apud Ezechielem: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum. Et generaliter in Sapia: dictum est: Iudicium durissimum his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Itaque quo est quisque inter homines exemptior à Iudice, & sublimior potestate, eo accuratiorem inquisitionem in se, & seueriorem debet expectare censuram, cum dicat Dominus. Eos qui iudicarunt te ego iudicabo. Ex tota autem impiorum multitudine, tyrannorum præsertim ac principum iniquorum noua & peculiari ratione Antichristi iudicium, illiusque satellitum, tanquam omnium eminentissimam causam, scriptura commendat. Et vidi, inquit, vnum Angelum stantem in Sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli (dæmones ij sunt, qui iuxta Euangelium rapiunt semen de via) venite & congregamini ad cænam magnam Dei: vt manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum & pusillorum & magnorum. Et vidi bestiam & Reges terræ & exercitus eorum congregatos. Et apprehensa est bestia & cum ea Pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso quibus seduxit eos qui acceperunt characterē bestię, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulfure. Et cæteri occisi sunt, in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius. Quanta strages sit ea die impiorum futura, Esaias quoque commemorat. Egredientur, inquit, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. Quo sermone aptissimè explicatur summa impiorum damnatorumque miseria, quæ cum immensa æternaque sit, nullum tamen Sanctis dolorem, nullam commiserationem ciebit, sed voluptatis potius copiosissimæ spectaculum dabit. Gladio verò omni ancipiti, acutius, quo cædes tanta edetur, erit ipsum verbum omnipotens, quod diuidet lucem à tenebris, cum illis dicet. Discite à me in ignem æternum. His verò, Venite possidete paratum vobis regnum. Atque ibunt quidem impij in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam. Amen.

F I N I S.

ELENCHVS EORVM,

QVAE IN HISCE LIBRIS

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS

NOTATV DIGNA CONTINENTVR.

A

BACVC Propheta ab Angelo raptus. libro 4. c. 18.
Abominatio desolationis quid sit. lib. 1. cap. 8. & 12
Abominatio desolationis est Antichristus. lib. 2. c. 12. contradicentibus redarguitur. *ibid.*
Abraham longanimis in Dei promissis expectandis. lib. 1. c. 5.
Adam & Eua ex quo peccauerunt morti & ærumnis subiecti fuere. & c. lib. 1. cap. 15.
Aduētus Domini ad iudicium bonis semper expectatus, malis autem improuisus. l. 4. c. 4. Candelis accensis & c. & longanimiter expectandus. l. 1. c. 3. & 5. Instare iam dicitur in scripturis & quare. l. 1. c. 5. An erit media nocte, an crepusculo. l. 4. c. 5. An repentinus & c. lib. 4. c. 1.
Aduentus Domini moram intuentes multi corruerunt. lib. 1. c. 5.

Aduentus Domini prior dicitur eius Incarnatio & Natiuitas. li. 1. c. 6. Posterior verò dicitur iudicium particulare, & generale. *ibid.*
Aetas Mundi vltima est sub Euangelio. lib. 1. c. 9. An hæc possit durare æque, ac reliquæ eius ætates. *ibid.*
Africa multæ gentes nondum acceperat fidem tempore S. Augustini. li. 1. c. 17
America quarta pars orbis, est India Occidentalis vel nouus orbis. lib. 1. c. 17. Nostro æuo reperta. *ibidem.* Multæ prouinciæ eius nondum repertæ. *ibid.* & cap. 18.
Angeli Messores Dei in die iudicij. lib. 4. cap. 13. & 14.
Angeli cadauerum pulueres variè dispersos Dei virtute in momento colligent ad resurrectionem. lib. 4. c. 18. & 21. Eorum ministerium in communi resurrectione quale erit. l. 4. c. 18. & 22. Ipsi presidio munient Ecclesiam tempore Antichristi. l. 3. c. 2. l. 4. c. 7. Cantabunt victoriam Domino de cæde Antichristi.

I N D E X.

- Antichristi.* li. 3. c. 17.
Anima inuisibilis inuisibili iudicio particulari excutietur. l. 1. c. 8.
Animæ beatæ immortalitas dicitur Resurrectio. lib. 1. c. 6.
Antichristi aduentus secundum operationem Sathanae. l. 3. c. 3. *Eius Patria, natalia, educatio &c.* lib. 2. c. 6. *Vilissimo genere oriundus.* l. 2. c. 7. *Natione Iudeus circumciscus erit ex tribu Dan.* l. 2. c. 5. *A suis exordijs totus à Diabolo possidebitur.* l. 2. c. 6. *Eius nomina quæ & quot sint.* l. 2. c. 3. & 5. *Non erit Diabolus neque cum diabolo vna persona, erit homo verus singularis.* l. 2. c. 3. *Omniū malorum caput.* l. 2. c. 2. *Turpitudine & vitijs plenus.* l. 2. c. 13. *Item hypocrisi.* li. 2. c. 20. *Superbissimus erit.* c. 3. & 10. *Apostata erit & re fuga.* lib. 2. c. 5. *Item idololatra: nam diabolum adorabit sub idolo Maorim.* l. 2. c. 13.
Antichristus se Deum & verum Messiam esse mentietur. l. 2. c. 5. & 10. *Primum contra Reges, deinde contra Ecclesiam bella geret.* l. 2. c. 8. *Persequetur Ecclesiam supra modum.* l. 2. c. 14. *Barbaros, Mahumetanos Hereticos necabit & quare.* l. 2. c. 9. *Eius regnum amplissimum omnium.* cap. 9. *Eius regnum & tyrannis erit certissimus nuncijs finis mundi.* cap. 2. *Quandiu durabit.* c. 7.
Antichristus legem Moysi introducet, & de Christiana aliqua sumet. cap. 5. *In quo templo Dei sedebit vel quomodo intelligendum.* cap. 12. *Prædicatores suos mittet per totum orbem potestate diaboli.* cap. 16. *Peruertet multos largitionibus, & donis.* li. 2. c. 21. & l. 3. cap. 3. *Eius grandi loquentia qualis.* l. 2. c. 20. *Eius miracula & si-*
- gna quæ & qualia.* l. 3. c. 14. *Illius crudelitas immanissima,* l. 2. c. 21.
Antichristus vincet Sanctos, quomodo intelligendum. l. 3. c. 14. *Eius prænuncijs & membra qui sint.* l. 2. c. 3. *Sessurus in monte Oliueti, & ibi à Christo interficiendus.* l. 3. c. 16. & 17. *Quomodo iste & eius ministri iudicabuntur, & punientur.* l. 3. c. 17. & l. 4. c. 26. *Eius mors non poterit statim per totum mundum diuulgari.* l. 4. c. 6. *Post eius mortem denuò prædicabitur, vt illi conuertantur ad Deum.* l. 3. c. 6.
Antichristus fuit figuratus in Antiocho & Tyri Principe. l. 1. c. 13.
Antichristus dicitur etiam omnis qui fidem & charitatem Christi nobis oppugnat. l. 1. c. 7.
Antiochus figura Antichristi ex vaticinio Danielis. l. 1. c. 13. l. 2. c. 15.
Apocrypha & vana multa tractantur de Antichristo quæ sūt reijcienda. l. 2. c. 4
Apostolica traditione tenent de illo Patres haud contemnenda. ibidem.
Apostoli Casari obedire & pro eo orare iuebant. l. 2. c. 2. *Romano imperio gemuli putabantur.* ibid.
Apostoli verbo plura, quam scripto de Antichristo & fine mundi tradiderunt. l. 1. c. 4. *An eorum tempore Euangelium per vniuersum orbem prædicatum fuerit.* l. 1. c. 16.
Apostoli iudicabuntur & iudicabunt item viri Apostolici. l. 4. c. 26.
Aqua non est maior terra. l. 1. c. 8.
Aquila in Apocalypsi quis sit. l. 2. c. 1.
Archangeli vox in die Iudicij qualis erit. l. 4. c. 17.
Ariana Heresis quando incepit, & quantum nocuit. li. 1. c. 14. l. 3. c. 4.
Arius & ceteri heretici fuerunt & sunt Antichristi membra &c. l. 2. c. 3.
Ba-

B I N D E X.

B *Abylone oriundus Antichristus.* li. 2. cap. 3.

Babylonis excidium etiam de fine mundi intelligendum. l. 1. cap. 11. *Illius Rex Antichristi typus.* l. 1. c. 13.

Begardorum Principis error circa tempus Iudicij. l. 2. c. 3.

Bella immania Antichristi, quæ & prosperè & aduersè aget. l. 2. c. 8. 9.

Bella plura & maiora post Euangelium, in orbe & quare. l. 1. c. 14.

Bestia & Pseudopropheta qui sint. l. 1. c. 15. & li. 2. c. 1. 16. 17.

Brachia Antichristi quæ. li. 2. c. 15. 16.

Britanniæ confusiones & hæreses sunt velut umbra temporis Antichristi. li. 2. cap. 15.

C

C *Adauera. Vide, Angeli cadauerum.*

Calamitates Ecclesiæ, vide Tribulatio.

Celeritas & longitudo operum Dei in tribus maximè apparent. l. 4. c. 25.

Celeritas Iudicij quanta. c. 13.

Chinarum regnis nondum Euangelium promulgatum. l. 1. c. 17.

Christus Dominus Iudex viuorum, & mortuorum. l. 4. varijs in locis. *Cum venerit an reperiet aliquos viuos.* l. 4.

c. 19. *Præliabitur & quibus armis & qua cohortatione ad suos.* cap. 7. *Ipse interficiet Antichristum.* lib. 3.

cap. 17. *Prædixit apertè de consummatione sæculi & de signis.* lib. 1.

cap. 12.

Christi aduentus vide, Aduentus.

Clamor & vox Dei in tuba qualis. lib. 4. cap. 17.

Clemens Romanus de miraculis Anti-

christi, & traditione Petri Apostoli. l. 2. c. 18.

Cæli an sint consummandi; quid senserunt Patres? l. 4. c. 9. & 10.

Cæli dicuntur regiones aereæ. c. 10

Cælorum substantia perpetua incorruptibilis. ibidem. *Non soluentur, post iudicium erunt tranquilli.* ibid.

Cælorum motum vanitati subiectum, dixit Apostolus, et quare. l. 1. c. 15.

Communio frequens Corporis Christi est augmentum charitatis. l. 2. c. 15.

Conflagratio ignis, vide, Ignis.

Conscientiæ omnium (quæ libri dicuntur) omnibus manifestissimè patebunt. l. 4. cap. 13.

Cornelius Iansenius quibus in rebus non probè senserit circa doctrinam iudicij. l. 1. c. 16. l. 3. c. 6. 8. 18. l. 4. c. 7.

Corpora resurgentium licet nuda erunt tamen honestissima. l. 4. c. 22.

Crudelitas Antichristi magna. l. 2. c. 21. *pro zelo Dei habebitur inter suos.* c. 20

Cruce Domini apparebit in die Iudicij fulgens. l. 4. c. 16.

Cupiditas largitionum, vide, Largitiones.

D

D *Anielis vaticiniū de Antichristo, etiam de Antichristo intelligendū est.* l. 1. c. 13. *Item multa alia vaticinia eiusdem Prophetæ de Antichristo sunt intelligenda.* l. 2. varijs in locis, et l. 3. & l. 4.

Dathan & Abiron viui descenderunt ad inferna. l. 4. c. 22.

David Rex de tribu Iuda. l. 2. c. 2. *Eius Psalmus 71. quomodo intelligendus de Salomone, & de Christo Domino.* l. 1. c. 11. *Eius verba, in omnem terram exiuit &c. quomodo intelligenda.* cap. 16.

Deus

I N D E X.

Deus Ecclesiam suam nunquam deseret, licet pati sinat. l. 3. c. 10. Pro temporū necessitate tribuit ei Sanctos idoneos. c. 4. Ipse nobis vera semper proferens, eadem & vtilia tradit. l. 1. c. 5.
Diabolus vsque ad solium Dei se erigere conatus est. l. 2. c. 10.
Diabolus & Antichristus & Pseudopropheta in suam & hominum perditionē operabuntur. lib. 2. c. 17.
Dies Domini magnus valde. li. 4. c. 7.
Dies aternitatis lucidissima. c. 14.
Dies concedentur aliquot ad pœnitentiã post mortem Antichristi. l. 3. c. 18. & tunc conuertentur multi. li. 4. c. 3. An isti erunt quadraginta quinque dies vsque ad ipsum diem iudicij. l. 4. c. 5.
Dies iudicij, vide Iudicium, Mors.
Dies vnus apud Deum sicut mille anni, et vice versa. li. 1. c. 9.
Diluuium aquarum inopinato venit. li. 4. cap. 3. & 6.
Discessio Romani Imperij an sit expleta. l. 2. c. 2. Hec an sit intelligenda ab Ecclesia Romana. c. 2.
Discussio, vide, Iudicium.
Damones vocatur aues uolantes. l. 4. c. 26

E

Ecclēsia Dei vsque ad Constantinum magnum quanta passa fuit. l. 1. c. 14. deinde internè ab hæreticis & Schismaticis. ibidem. Eius progressus & labores omnes prædicti sunt à Domino. l. 3. c. 4. In principio miraculis abundauit, in nouissimo scripturis potius se muniet. li. 3. c. 3.
Ecclēsiæ calamitates paruæ reputantur respectu earum quas patietur tempore Antichristi. li. 2. c. 7. In solitudine diuinitus nutrita erit ad quam se reci-

piet illo tempore. ibid. licet ab Antichristo superari videbitur non tamen superabitur. l. 3. c. 1. nec illius Ecclesia erit. ibid.
Ecclēsia Romana stabit, quandiu Ecclesia Dei in orbe fuerit. l. 2. c. 2.
Ecclēsia tempore Antichristi Angelicis præsijs munietur. l. 3. c. 2. Triumphabit virtute Dei de morte Antichristi. c. 1. Est castrorum acies ordinata. c. 4. Est varijs ornata Sanctis, sicut cælum stellis. c. 4. Ei tribuit Deus Sanctos pro temporum necessitate idoneos. ibidem.
Ecclēsiæ ministri, vide, Pontifices.
Editio vulgata S. Scripturæ à Concilio Tridentino approbata, est magni faciēda. l. 3. c. 8. & l. 4. c. 19.
Electorum multi instante tribulatione præuerti sunt morte ne cadant. l. 1. c. 10.
Elementa quatuor purificabuntur, sed nō peribunt. li. 4. c. 10. & 11.
Elias ignem de cælo descendere fecit. li. 2. c. 18. Raptus fuit à Deo in cælum in curru ignis. l. 3. c. 6. Litteras misit Ioram Regi. l. 3. c. 5. & 7.
Eliæ ante iudicium aduentum v̄t catholicè tenendum Patres asserunt. l. 3. c. 6. Negantes temerariè errant. c. 7.
Elias & Enoch ad nouissima tempora reseruantur à Deo. c. 6. Nondum mortē gustarunt. c. 6. & 8. Sunt illi duo testes Dei in Apocalypsi prædicti. c. 9. Eorū prædicatio & excellentia. c. 14. Prædicabunt quo tempore Antichristus regnabit. c. 15. Quandiu erunt prædicaturi. l. 2. c. 7. & l. 3. c. 9. Eorum concertatio cum Antichristo qualis. l. 3. c. 14. Eos vincendos fore ab Antichristo quo modo intelligendum. ibidem. Eorum aduentum aliqui dubitant, errant & non sunt audiendi. l. 3. c. 5. et 6.
Elias Iudæis potissimum fidem Christi annuncia-

I N D E X.

- nunciabit, licet etiam & ceteris. c. 10.
Eliseus Angelorū præsidio munitus. c. 2.
Enoch, ambulavit cum Deo, & nondum mortuus. l. 2. c. 7. & l. 3. c. 9. Ipsius aduentum ante Iudicium scriptura tradit aperte. l. 3. c. 8. Gentibus imprimis fidem Christi annuntiabit licet etiam & ceteris. c. 10.
Esaię vaticinium de Babylonis excidio & Rege, de fine mundi & de Antichristo intelligendum. l. 1. c. 11. & 13.
Euangelicę legis mutatio non erit vsque ad finem mundi. l. 1. c. 9.
Euangelij fama tantum non potest vocari prædicatio, neque fructum facere. l. 1. c. 17. Eius prædicatio per totum orbem completa erit certissimum signum iudicij. c. 16. An hæc sit in toto orbe cõpleta, sciri non potest. l. 1. c. 18.
Euangelij temporis decursus quot anni. l. 2. c. 14. Ab eius prædicatione non cessandum quandiu mundus consistit. l. 1. c. 18.
Euangelium non solum erit prædicatum per totum mundum, sed & fructum faciet. l. 1. c. 17. An prædicatum fuit per totum orbem tempore Apostolorum. c. 16. Nondum hucusque per omnes gentes promulgatum. c. 17.
Exercitus Domini ad prælia quales erunt. l. 4. c. 7.
Experientia ocularis multa docet. c. 22.
Ezechielis vaticinium de Pharaonis interitu & de Tyri Principe ad finem mundi & ad Antichristum extenditur. l. 1. c. 3.
 re intelligent, licet ipsum diem ignobunt. l. 4. c. 5.
Fideles Christi & Sancti viri ad solitudinem fugient tempore Antichristi. l. 2. cap. 7.
Fidelium multi peruertentur tempore Antichristi & quare. lib. 2. c. 18. 20. 21. 22.
Fides Christi non minus miraculis quam scripturis firmata est. l. 3. c. 3.
Fides periclitatur si de Iudicij celeritate quid certum definiatur. l. 1. c. 4. & 5.
Fides quę & quot nos doceat catholicę tenenda circa Iudicij extremi doctrinam. l. 4. c. 22.
Filius hominis Christus dominus vt fulgur apparebit ad iudicandum. ibid.
Fr. Francisci de la Cruce heretici superbia & prauitas. l. 2. c. 11.
Fructus prædicationis Euangelicę per totum mundum dispersus erit. l. 1. c. 17.

G

Generatio hæc non præteribit donec & c. quomodo intelligendum. l. 1. c. 9. & l. 2. c. 3.
Gentes omnes cunctorum seculorum congregabuntur ad iudicium. li. 4. cap. 8. & 22.
Germanię confusiones velut typus temporis Antichristi. l. 2. c. 5.
Gog & Magog quid significant. c. 13.
Grandiloquentia Antichristi quanta. l. 2. cap. 20.
Gundisalvus Hispanus Hæresiarcha. cap. 12.

F

Fama, vide Euangelij fama.
Fideles Sancti & docti ex aduentu Elię & Antichristi, Iudicium insta-

H

Hebrei cõputant annos mudi à principio vsque ad finem. l. 1. ca. 3.
 Qui

I N D E X.

- Q**ui correpti à Deo Statim obliuiscantur. l.4.c.6.
- H**eretici vocantur Antichristi. l.1.c.14.
- Vt Ecclesiam opprimere semper contendunt. ibid.
- H**ereses innumerabiles hucusq; ab hereticis inuenta. ibidem.
- H**ebdomada Danielis vltima de fine mundi intelligenda. l.3.c.13.
- H**ierosolyma destructa à Tito & Vespasiano. l.1.c.16. Eius excidium predictum fuit à Domino. c.12. Eius templum reedificabitur ab Antichristo. l.2.c.12.16.
- H**istoria de temporibus nouissimis utilissima. l.1.c.10.
- H**omines ante diem Iudicij mortui non experientur signa horribilia. l.1.c.6.
- H**omines mundani mundana mirantur. cap.15.
- H**omo visibilis visibili iudicio iudicabitur post resurrectionem. c.8.
- H**ora nouissima Domini longa valde. c.5.
- H**ora Mortis, vide Mors.
- H**ippolyti Martyris verba de signis elementorum & calorum. l.4.c.8.
- H**ypocrisis Antichristi quanta. l.2.c.20.
- I
- I**acob Patriarchæ vaticinium de sceptro Iuda quomodo intelligendū. lib. 2. cap.1.
- I**acob prædixit Antichristum ex tribu Dan futurum. l.2.c.3.
- I**gnis conflagrans ante & post iudicium. l.4.c.11.12. Consumet omnia. c.12. et 8. Purificabit mundum. Purgabit homines electos. Cruciabit impios. ibid. Ab elementari sphaera & de terra veniet. c.11. Alij contra sentiunt. ibid. Non consumet omnes homines, nam
- viui supererunt multi. c.21. Iniquos omnes deuorabit, honos purgabit non tamen necabit. c.22. Ignis ipse purificabitur. c.12.
- I**mmortalitas animæ beatæ dicitur Resurrectio & quare. l.1.c.6.
- I**mperium temporale totius orbis obtinebit Antichristus. l.2.c.8.9.
- I**mpij non expectabunt iudicium Dei etiã post mortem Antichristi. l.4.c.4.5.
- I**mpiorum condemnatorum summa miseria & strages. c.26.
- I**ncarnatio & natiuitas domini Aduentus eius dicitur. l.1.c.6.
- I**ncendium mundi in iudicio ad instar diluuij Noe erit. l.4.c.12.
- S.** Inquisitionis tribunal suam sententiam & priuatim reis & publice omnibus intimare solet. l.1.c.8.
- I**nsula Salomonie vbi sint. c.17.
- I**nteruallum, vide, Dies conce.
- S.** Ioannes Baptista fuit in Spiritu Eliæ non in persona. l.3.c.7.
- S.** Ioannes Euangelista an veniet cum Eliæ & Enoch. l.3.c.9.
- I**ob & eius tribulatio figura calamitatis Ecclesie. l.3.c.1. Vt timebat diem furoris Domini. l.4.c.8.
- I**oelis vaticinium de Tyro, & Sidone etiam de fine mundi intelligendum. l.1.c.11.
- I**oram Rex accepit litteras Eliæ iam rapti. l.3.c.5.7.
- I**osaphat quid significet & quare impostum cuidam valli. l.4.c.13. Abi erit locus iudicij. l.3.c.13.22.
- I**udaica generatio non extinguetur donec impleantur omnia prædicta à Domino. l.2.c.3. Hæc licet dispersa sit sine duce & c. non dum tamen extincta est. ibidem.
- I**udæi per totum mundum dispersi auerunt

I N D E X.

- uerunt de Christo & eius Euangelio ante euerfionem Hierosolymæ. l. 1. c. 6. Reseruantur alij in vitam alij in iudicium. l. 2. c. 5. Sequentur Antichristū, vt verum Messiam & Deum Saluatorem. l. 1. c. 5. Multi conuertentur ad Deum in nouissimo tempore vt à Prophetis est predictum. l. 3. c. 11. 12. Eorum fides & infidelitas à scriptura predicta quomodo intelligenda. c. 12. Eorum incredulitas dicitur pertinax & quare. c. 10. Nonnulli ex eis nostro æuo conuertuntur ad Deum. c. 12. Elig prædicationi adherent multi eorum. 11. 12.
- Iudicia Dei timenda & non scrutanda. l. 1. c. 8.
- Iudicij extremi celeritas quanta. l. 4. c. 25. 8. 12.
- Iudicij diem appropinquare Scripturæ clamant. l. 1. c. 11. Multi Patres, qui iā adesse affirmarunt quomodo intelligendi. c. 4. Breuī esse venturum dixit Dominus & quare. c. 7. Curiosè inquirere periculosum. Cap. 3. Illum numeris assignare conati sunt aliqui & errauerunt. ibid. Illius diei scientia periculosa, ignorantia tuta. c. 7. Illum tanquam certum prædicare temerariū est. c. 5. Aut statim esse venturum pro certo definire quæ & quanta damna asserat. c. 4. Illum sibi imminere vnusquisque cogitare debet. c. 7.
- Iudicij dies magnus & terribilis. l. 4. Homini- bus & Angelis absconditus. l. 1. c. 2. & 3. Bonis erit gaudio, malis terro- ri. l. 2. c. 1. An veniet repentinus an formidatus an vtroque modo l. 4. c. 1. 3. Quid sentiat D. Augustinus de hac re. c. 2. Scripturæ loca pro vtraque par- te citata conciliantur. c. 4.
- Iudicij dies, & mortis nostræ dies incerti & quare. l. 1. c. 4.
- Iudicij extremi dies & mortis nostræ dies sunt intelligendi quando de aduen- tu Domini monemur. c. 6. Sunt pariter incerti & formidati. l. 4. c. 5.
- Iudicij extremi dici signa vltima duplici modo. ibid.
- Iudicij extremi apparatus qualis c. 7. lo- cus in valle Iosaphat. c. 13.
- Iudicij extremi oracula & ad omnes mor- tales & ad vnūquemque nostrum spectant. l. 1. c. 6.
- Iudicium Christi Domini, vniciuique no- strum propinquum est propter mortis diem. ibid.
- Iudicium de singulis actis singulorum omnibus & singulis manifestum erit. l. 4. c. 22.
- Iudicium extremum an voce proferendū an cordibus efficiendum. c. 25. Quomo- do & qua hora diei fiet, et quanto tem- poris spatio. l. 4. c. 12. 23. 25. 15.
- Iudicium vniuersale præter particulare quare fuit constitutum. l. 1. c. 8. De illo vniuersali tractans Scriptura de par- ticulari etiam vult intelligi. c. 6. Vtrū- que causa & sententia idem sunt licet tempore differant. ibidem. Vtrumque certissimum quidem, sed dies vtriusq; incertus & occultus. cap. 6.
- Iudicium singulare vniciuique hominum statim post mortem. l. 1. c. 6. 8. Etiam ijs qui in æra rapiuntur in die iudicij. l. 4. c. 21.
- Iulianus Apostata templum Salomonis reedificare conatus fuit. l. 2. c. 12.
- Iustitiæ corona & ex gratia & ex libero arbitrio efficitur. l. 1. c. 23.
- Iusti videntes Crucem gaudebunt, iniusti plangent. c. 16.
- Iustis mors semper prouisa iniustis im- prouisa. c. 4.

*Iustorum congregatio sub vno Rege quā
fœlicissima.* l.4.c.14.

L

Lactantij Firmiani sententia de signis
elementorum. l.4.c.8.

Largitiones Antichristi quæ, & quantæ
erunt. l.2.c.21. Et multi fideles ijs per
uertentur. l.3.c.3.

Lazarum Christus clamore suscitauit. li.
1.c.17. Saulumque similiter vocauit.
ibidem.

Lex quæcumque secreti ex die Iudicij a-
bolenda in æternum & quare. libr. 4.
cap.24.

Libido Antichristi supra modum turpif-
sima. l.2.c.13.

Libri qui in iudicio aperientur quales.
l.4.c.13.

Lyranus & alij malè dubitant de vecor-
dia malorum post Antichristum futu-
ram. l.4.c.6.

Locus Iudicij erit in valle Iosaphat. c.13.

Locus iustorum in die Iudicij vbi erit:
item impiorum. c.12.

Locus sanctus vbi & qualis. l.1.c.12.

Longum nostrum & citum Dei idem
sunt. l.1.c.5.

Luna cruento colore inficietur ad diem
iudicij. l.4.c.2.7.

Lutherus Antichristi prænunciatus. lib.2.
cap.3.

M

Magi, & Strygæ mirabilia facere
apparent & vnde. l.2.c.18. Ma-
gica ars. ibid.

Magistratus sententiam damnatorum pri-
uatim & publicè intimare solent. l.1.
cap.8.

Malachie vaticinium de aduentu Elie
explicatur, & testimonium Domini.
l.3.c.7.

Mandata Dei omnia excutientur in iudi-
cio. l.4.c.2.

Maozim idolum ab Antichristo adora-
bitur. l.2.c.13.

Marannon fluuius maximus. l.1.c.17.

Maria & flumina excandescunt ante iu-
dicium. l.4.c.8.

Martyriū & glorificatio Elie & Enoch
sub Antichristo. l.3.c.14.15.

Media nocte, vide, Iudicium extremum.

Medicus peritus ex longo interuallo so-
let morbi vim, & mortis signa præui-
dere. l.1.c.15. l.4.c.5.

Memoria nouissimorum vtilissima. lib.1.
c.10. l.2.c.1.

Michael Archangelus & eius præsti-
dium. l.3.c.2.

Mille annos totum decursum Euangelici
temporis esse. l.2.c.14.

Mille trecenti triginta quinque dies à
cessatione iugis sacrificij vsque ad finē
mundi. l.4.c.5.

Miracula à fidelibus Dei facta nūquam
in testimonium mendacij exhibita. li.
2. cap.19.

Miracula Antichristi mendacia, & di-
uersa, & plurima. l.2.c.18.19. Erunt
mendacia & falsa duplici modo. c.19.

Miracula Antichristi licet mendacia,
sed stupenda: signa Elie & Enoch eis
inferiora apparebunt. l.3.c.14.

Misericordia & Eleemosyna magni pre-
tij apud Deum. l.4.c.25.

Modicum, quot annos comprehendat, a-
pud Aggaum. l.1.c.3. vide, Propè.

Monachus Peruens. hæreticus. l.2.c.11.

Mons Oliueti, & eius situs. l.3.c.16. l.4.
c.14. Diuidetur in quatuor partes. ibi.

Mors certissima eius hora incertissima.
cap.3.

Mors repentina nulla iustis, & nulla pro-
uisa impijs. l.4.c.4.

Mor-

I N D E X.

Morte præoccupati antequam finem mundi horribilem experiamur misericordia Dei est. l. 1. c. 10.
Mortem & ipse Dominus & eius mater gustarunt. l. 4. c. 21. Nullus ergo hominum effugiet eam neq; effugit. ibid.
Mortis dies non longè abest à nobis l. 1. c. 16. Est nobis mundi finis. c. 7. Erit repentinus & formidatus, et expectatus l. 4. c. 3. Eius signa horribilia. ibidem.
Mortui resurgent ad clangorem tubæ. li. 2. c. 1. & l. 4. c. 17.
Motus omnis cælorum, & vitalis motus an cessabunt, in die iudicij. l. 4. c. 21.
Moyses non veniet ante iudicium cum Elia. l. 3. c. 6. Mortuus fuit, ibid. Eius signa vera & quomodo differebant à signis magicorum. l. 2. c. 19.
Mundi morbus, interitus, & resurrectio. l. 1. c. 15.
Mundi ætas vltima et senectus in tempore Euangelij. l. 1. c. 9. Eius mala et signa quare Dominus dilucidè prædixit. l. 1. c. 15.
Mundus ægrotat et quasi properat ad finem. ibid.
Mundus impius victoriam contra sanctos tribuet Antichristo mortuo. li. 3. cap. 18.
Mundus tunc nobis finitur, cum vita finitur. l. 1. c. 7.

N

Natalia & Patria Antichristi. lib. 1. c. 6.
Natiuitas vide Incarnatio.
Nero Antichristi fuit membrum. lib. 2. cap. 3. 13.
Noe ante diluuium monuit homines: sed ipsi contumaces non credebant. l. 4. c. 6.
Nouissimorum temporum calamitates quomodo sint effugiendæ. l. 1. c. 10. Eorum

historia et memoria vtilissima. l. 1. c. 8. 10 et l. 2. c. 1.
Nouus orbis, vide, America.
Numerus annorum mundi, vide, Sex mille, et mille.

O

Obliuio hominum quanta. l. 4. c. 6.
O Volucris comparantur. ibid.
Oceani profunditatem solus Deus metiri potest. l. 1. c. 18.
Omnia omnium omnibus communia erunt in cælis. l. 4. c. 24.
Opera Misericordiæ peculiariter inquirentur in die iudicij. l. 4. c. 25.
Opera omnia bona et mala, interna et externa manifestabuntur. l. 4. c. 25.
Opera potius quam fides inquirentur, et quare. l. 4. c. 24.
Ordo rerum qui erit in die iudicij sciri non potest, conijci aliquo modo potest. l. 4. cap. 22.
Orsua Cantaber dux expeditionis in Marrannon fluuius. l. 1. c. 17.

P

Poenitentiam dare quid sit. l. 3. c. 8.
Palæstinæ regione vbi Dominus operatus est redemptionem erit locus iudicij. l. 4. c. 3.
Paradisus vbi sit nemo scire potest. lib. 1. cap. 8.
Pastorum malorum superbia, atque nequitia describitur. l. 1. c. 5.
Pastores S. Ecclesiæ, et eius ministri magna afficientur ignominia tempore Antichristi. l. 2. c. 12.
Pater, Filius, et Spiritus sanctus operantur nobis in vitam æternam. l. 2. c. 17.
Patres vno ore tradunt omnes, de Eliæ et Enoch aduentu, et qui dubitant errant. l. 3. c. 5. 7.

Patrum

I N D E X.

- Patrum sententia de Iudicio appropinquante quomodo accipienda.* l. 1. c. 2.
- Pauli Apostoli verba de Antichristo explicantur & quare de illo ipse Apostolus, & ceteri Apostoli obscure locuti fuerint.* l. 2. c. 2.
- Paulus Apostolus ab ipso Domino clamore vocatus & perterritus.* lib. 3. c. 17. l. 4. c. 17.
- Paytiti provincia opulentissima.* l. 2. c. 17.
- Peccata occultissima etiam iustorum omnibus erunt manifesta.* l. 4. c. 24.
- Peccata remissa charitate Christi delentur.* ibid.
- Peccatorum manifestatione iusti letabuntur, impij confundentur.* ibidem.
- Petri Apostoli verba de celorum, idest, de aeris purificatione explicantur.* li. 4. cap. 10.
- Persecutio Antichristi contra Ecclesiam supra modum immanissima.* l. 2. c. 14.
- Pharaonis cordis durities.* l. 4. c. 6.
- Pharaonis interitus de fine mundi intelligendus.* l. 1. c. 13.
- Philosophi mundum esse aeternum dixerunt.* l. 1. c. 15.
- Pigri, vide, Servi.*
- Pilatus timore Caesaris Christum Iudeis crucifigendum tradidit.* l. 2. c. 2.
- Platonis sententia de natura celorum explicatur.* l. 4. c. 9.
- Polus arcticus, & antarcticus & regiones quae sub eis habitantur.* l. 1. c. 8.
- Pontificum dignitas magna ignominia afficietur tempore Antichristi.* lib. 2. cap. 12.
- Prædestinatio aeterna dicitur liber vitae.* l. 4. c. 23.
- Prædicatores Antichristi qui & quales.* l. 1. c. 16. 17. 18.
- Prædicatores catholici, quid prædicare debent de manifestatione peccatorum & bonorum operum.* l. 4. c. 22.
- Presulum Magistratum Prefectorum & c. iudicium quam strictum erit.* c. 26.
- Prodigia & miracula Antichristi.* lib. 1. cap. 18.
- Prodigia, vide, Signa.*
- Promontorium Mendocinum.* l. 1. c. 7.
- Promulgatio Euangelij nondum ubique gentium facta.* l. 1. c. 17.
- Propè, apud Esaiam quot annos comprehendat.* c. 5.
- Prophetarum mos sub eodem vaticinio peculiaria & generalia vaticinandi.* l. 1. c. 11.
- Prophetarum vaticinia de Christo Domino prædicta omnia ad se pertinere mentietur Antichristus.* l. 2. c. 10.
- Prophetas post mortem ad res humanas redisse nulla ætas vidit.* l. 3. c. 5.
- Pseudochristi et Pseudoprophetae qui sint* l. 2. c. 1. & 16.
- Pseudopropheta maior Antichristi, & eius maximus Predicator & Pontifex erit.* l. 2. c. 17.
- Pseudoprophetae Antichristi miracula facient, & qualia.* l. 2. c. 18.

R

- R**aptus eorum quos Christus inueniet viuos qualis erit. l. 4. c. 20.
- Regeneratio dicitur immortalitas sanctorum animarum.* l. 1. c. 6.
- Reges quam strictè iudicabuntur.* l. 4. c. 26.
- Reges qui se deos esse iactarunt.* l. 2. c. 10.
- Regnum Antichristi & tempus illius definitum post subiugatum orbem incipiet.* l. 2. c. 8. *Quandiu durabit.* c. 6.
- Regula ad intelligendas scripturas necessaria.* l. 1. c. 11.
- Regula de genere & specie ad intelligendam scripturam quæ sit.* l. 1. c. 11.
- Resur-

Resurgent omnes mortui, & illi qui in
aera rapiuntur, morientur etiam, &
resurgent. l. 4. c. 21.

Resurrectio generalis mortuorum. l. 4. c.
18. Erat cum Christus ad iudicandum
venerit. c. 22. Virtute diuina fiet. c. 18.
Vocatur regeneratio & quare. li. 1.
cap. 8. Angelorum ministerio fiet re-
surrectio precipue iustorum. l. 4. c. 18.
Et iniustorum resurrectio quo ministe-
rio fiet? ibidem.

Resurrectio multorum in die Resurre-
ctionis Domini facta fuit qui corpore
& anima gaudent in celis. l. 4. c. 21.

Resurrectionis modus duplex. ex Epi-
phanio. c. 19.

Resurrectio prima & secunda quid sit.
l. 1. c. 6.

Resurrectio sumitur pro immortalitate
animæ & pro resurrectione corporis.
ibidem.

Romana Ecclesia semper duratura. li. 2.
cap. 2.

Romani imperij occasus, & discessio an-
sit iam expleta. c. 2.

Romano imperio tanquam emuli incusa-
bantur Apostoli. ibid. Eo prorsus ex-
tincto succedet imperium Antichri-
sti. ibidem. Nondum extinctum adhuc
durat. l. 2. c. 2. 9.

Romanum imperium in decem Reges di-
uidendum fore, quomodo intelligitur.
l. 2. c. 9.

S

Sacerdotium magno opprobrio erit
tempore Antichristi. l. 2. c. 14.

Sacramenta Christi, & Sacramentalia,
summo contemptui erunt ab Antichri-
sto habita. l. 2. c. 15.

Sacrificium iuge à Daniele prædictum

est Sacrificium Missæ: contrarium di-
centes falluntur. l. 2. c. 15. Istud aufe-
ret Antichristus ab Ecclesia Dei. l. 2.
cap. 6. & 15.

Samuel per interpellationem Pythonissæ
apparuit Sauli. l. 3. c. 5.

Sancti ob miseriam & vindictam ini-
quorum letabuntur. l. 4. c. 26. Separa-
buntur ab impijs in aera ministerio
Angelorum. c. 22. Iudicabunt impios.
c. 26. Vocantur aquile. c. 13.

Sancti Patres signa & portenta suorum
temporum annotabant. l. 1. c. 14.

Sancti qui in nouissimis temporibus flore-
bunt erunt similes Apostolis, lib. 1. c.
10. l. 3. c. 4. cum Sathana soluto & cū
eius filio Antichristo certabunt. l. 3. c.
4. Eos ab Antichristo vincendos fore
quomodo intelligendum. l. 2. c. 19. 20.

Sanctimonia ficta Antichristi. l. 2. c. 19.

Sathanas licet Ecclesiam Dei millies tor-
serit, nunquam tamen vincet. l. 3. c. 1.
mille annis carcere ligatus erit. lib. 2.
cap. 14.

Sathanas quare soluetur ad finem mun-
di. l. 3. c. 1. & l. 2. c. 14.

Saul licet metu sepe correptus, sed nun-
quam emendatus. l. 4. c. 6.

Saulus, vide, Paulus.

Sceptrum Iudæ quomodo durauerit vsq;
ad Christum Dominum. l. 2. c. 2.

Scholastici Patres & Doctores confir-
mant Patrum dicta de aduentu Elie,
& Enoch. l. 3. c. 6.

Scriptura. s. solet sub eodem sermone et
particulares & vniuersales res com-
prehendere. l. 1. c. 11. Eius auctoritas

& securitas maxima. l. 3. c. 4. Eius au-
toritas armabit milites Dei contra
hostes tempore Antichristi. l. 1. c. 10.

Eius robur & munimen maximū con-
tra Antichristum. l. 3. c. 3.

Sene-

Senectus mundi est hac etas Euangelij.
l. 1. c. 9.

Senectus saepe tantum temporis compre-
hendit quantum reliquæ etates. ibid.

Securitas falsa è conscientijs deponen-
da. l. 2. c. 1.

Sententia Christi vltima an voce erit
proferenda. l. 4. c. 25.

Sermonis Domini in monte Oliueti habi-
ti scopus est de totius mundi excidio
intelligendus. l. 1. c. 12. *Non tamen a-*
git solùm de temporibus vltimis.
cap. 14.

Seruus piger moram Dominici aduen-
tus incusans vt perijt. l. 1. c. 16.

Sex mille anni, vide, Hebræi.

Signa quatuor à Domino prædicta longe
antecedunt finem mundi. l. 2. c. 14.

Quare vocantur signa aduentus Do-
mini cum sint diu nota mundo, & ex-
perta. l. 1. c. 18. *Primum signum de*
Ecclesiæ persecutione. l. 2. c. 14. *Secun-*
dum, de praua doctrina hereticorum;
ibidem. Tertium de bellis et pressuris.
ibidem. Quartum de cælorum & ele-
mentorum conturbatione. ibid.

Signa cælorum & elementorum terribi-
lia. l. 4. c. 2. 7. 9. *Et hæc iam imminente*
Iudicio. ibid.

Signa horribilia non deerunt nobis in die
mortis nostræ. l. 1. c. 7.

Signa mirabilia quantæ vis ad persua-
dendum. l. 2. c. 18.

Signa omnia Antichristi, vide, Miracula
Signa tempus Antichristi præcedentia
terribilia erunt, sed sequentia terribi-
lissima. l. 2. c. 21

Signa vltima Iudicij duplici modo. lib. 4.
cap. 5.

Signorum vltimum erit conflagratio
ignis. l. 4. c. 22

Signum filij hominis apparebit, hoc est,

Sancta Crux. l. 4. c. 6. 22.

Simox Magus se Deum esse predicabat.
l. 2. c. 12.

Sol obscurabitur ante aduentum Domi-
ni. l. 4. cap. 2. 7. *Verè deficiet lux eius.*
cap. 7.

Spatium temporis quo Iudicium fiet. l. 4.
cap. 22.

Spiritus Domini in Scripturis vno ver-
bo iungit semotissima & variè discre-
pantia. l. 1. c. 11.

Spiritus est S. Scripturæ litera & sen-
sus. l. 1. c. 12.

Stellæ obscurabuntur, & cadere appare-
bunt. l. 4. c. 7.

Superbia quanta & quam innumera ma-
la pariat in homine. l. 2. c. 10. 11. 12.

Superstites viui aliqui erunt cum Chri-
stus aduenerit. l. 4. c. 20. *Isti capientur*
in aera, & in ipso raptu morientur &
resurgent. c. 21. 22. *An hi erunt ex Iu-*
stis tantum an etiam ex iniquis. c. 19.
Multi affirmant ex vtroque genere fo-
re. c. 20.

Sybilla prædixit de rebus omnium omni-
bus manifestandis in Iudicio. lib. 4. c.
22. *Item de signis cælorum ante iudi-*
cium. c. 7. *Item de cõflagratione ignis.*
c. 8. *Et quod iudicium fiet mediâ no-*
cte. c. 15.

T

Templum Hierosolymæ reædificabi-
tur ab Antichristo. l. 2. c. 1. 12. li.
3. c. 16.

Templum in quo sessurus est Antichri-
stus de quo templo intelligitur. lib. 2.
cap. 12.

Tempus certum diei Iudicij quidam au-
dent predicare. l. 1. c. 3.

Tempus regni Antichristi quare sit à
Deo

I N D E X.

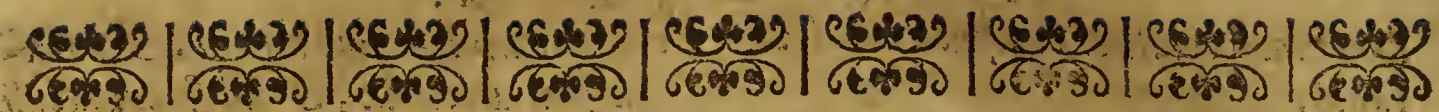
- Deo tam specialiter computatum. l.2. cap.8.
- Terræmotus magni ante diem Iudicij. li. 4.c.8.
- Testamentum vetus, & nouum quâ mirè se connectunt. l.3.c.3.
- Testes illi duo in Apocalypsi predicti sunt Elias, & Enoch. l.3.c.9. Quidam asserunt esse Christum, & Ioannē Baptistam, sed delirant. ibid.
- Testi fidei digno nihil detrahendum. l.4. cap.22.
- Thessalonicenses de certitudine diei iudicij asserentes ab Apostolo reprehenduntur. l.1.c.3.
- Tribulatio maxima Ecclesie Dei propter miracula Antichristi etiam in salutem hominum facta. l.2.c.18.
- Tribulatio sub Antichristo futura omnium tribulationum maxima. l.1.c.1. 8.22. & l.4.c.7.
- Tuba nouissima que erit. l.4.c.19.
- Tuba sonuit in Legis promulgatione. ibi.
- Tyranni & iniqui Principes quomodo iudicabuntur. l.4.c.26.
- Tyrannis atrocissima Antichristi quam diu duratura. l.2.c.7.
- Tyri Princeps figura Antichristi. l.1.c.3.
- Verba Domini de fine mundi, & ad decursum Ecclesie, & ad finem seculi pertinent. l.1.c.14.
- Verba Domini in monte Oliueti habitant an sint intelligenda de Hierosolymæ excidio, an etiam de fine mundi. lib.1. cap.2.
- Verba otiosa iudicabuntur districtè. li.4. cap.23.
- Verborum Dei sensus & littera Spiritus est. l.1.c.12.
- Verbo Dei nihil potentius. l.1.c.10.
- Veritas est principium immobile Sancte Scriptura. l.4.c.1.
- Vita eterna animæ beatę resurrectio & regeneratio dicitur. l.1.c.6.
- Vitia pessima Antichristi virtutum nomine predicabuntur ab impijs. l.2.c.20.
- Vivi an supereunt aliqui vt verificetur illud iudicare viuos & mortuos. lib.4. cap.19. Multi affirmant & probare videntur. c.20. vide, Superstites &c.
- Viuos & mortuos iudicabit Christus Dominus quomodo intelligendum. l.4.c. 20.21.
- Volucres humane obliuioni comparantur. l.4.c.6.
- Vniuersus orbis, aliquando sumitur in Scriptura pro ea parte mundi hominibus nota. l.1.c.16.

VAE vae vae triplex quid significat. l.2.c.1.

Ventorum & aeris tempestas, & pestis ante iudicium. l.4.c.8.

Zachariae illustre vaticinium de die Iudicij explicatur. l.1.c.14.

F I N I S.

SACRAE SCRIPTURAE
LOCA QVAE IN HISCE

LIBRIS CITANTVR, ET PAR-
TIM EXPLICANTVR.

Genesis.

- 1. **D**IXIT QVE Deus fiat lux & facta est lux. Lib.4.cap.17.
- 2. In quocumque enim die ex eo comederis morte morieris.lib.1.
cap.15.
- 3. Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut & c.
lib.3.c.6.
- 5. Et factum est omne tempus quod vixit Adam anni nongenti
triginta. l.1.c.15.
- 5. Et ambulavit Enoch cum Deo, & infra. Ambulavit que cum Deo, & non ap-
paruit, quia tulit eum Deus. l.3.c.6.8.
- 7. Cum que transissent septem dies aqua diluuij inundauerunt super terrā. l.4.c.2.
- 7. Septimo decimo die mensis rupti sunt omnes fontes abyssi magna. l.4.c.12.
- 9. Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem.l.4.c.2
- 41. Et in vniuerso orbe fames preualuit. l.1.c.16.
- 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de scemore eius donec veniat qui mit-
tendus est. l.2.c.2.
- 49. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas & c. l.2.c.5.

Exodi.

- 3. Dominus Deus patrum vestrorum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Ia-
cob misit me ad vos. l.1.c.6.
- 7. Vocauit autem Pharao Sapientes, & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per in-
cantationes Aegyptiacas & arcana quadam similiter. l.2.c.19.
- 7. Fecerunt que similiter malefici Aegyptiorum incantationibus suis. l.3.c.14.
- 9. Per totum caput. Et. 10. per totum caput. l.4.c.6.
- 10. Nemo vidit fratrem suum nec mouit se de loco in quo erat: vbicunque autem
habitabat Israel lux erat. l.4.c.22.
- 12. Nec os illius confringetis. l.1.c.13.
- 15. Equum & ascensorem proiecit in mare. l.4.c.15.
- 15. Obriguerunt omnes habitatores Chanaan. l.4.c.15.

Clan-

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

19. Clangorque buccinæ vehementius obstrepbat. l.4.c.17.
 19. Et sonitus tubæ paulatim crescebat in maius & prolius tendebatur. ibid.
 23. Nec accipies munera quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. l.2.c.21.

Numeri.

2. Ad Aquilonis partem castrametati sunt filij Dan. l.2.c.5.
 16. Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos, cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, descēderuntq; viui in infernum operti humo. l.4.c.19.

Deuteronomij.

4. Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt nouissimo autem tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum & audies vocem eius. l.3.c.11.12.
 4. Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti in quo iurauit patribus tuis. l.2.c.5.
 4. Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis. l.4.c.17.
 11. Et Dathan & Abyron filijs Eliab, qui fuit filius Ruben quos aperto ore terra absorbit & c. l.4.c.19.
 32. Dei perfecta sunt opera. l.1.c.6.
 34. Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab iubente Domino & sepeliuit eum in valle terræ Moab, & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem. l.3.c.6.

Iosue.

1. Non dimittam, neque derelinquam te. l.3.c.1.

Iudicum.

4. Qui soporem morti socians defecit, & mortuus est. l.4.c.3.

1. Regum.

3. Ecce ego. l.4.c.18.
 24. Et leuauit Saul vocem suam & fleuit, dixitque ad Dauid iustior tu es quam ego. l.4.c.6.
 26. Et ait Saul. Peccaui, reuertere fili mi Dauid. ibidem.
 28. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me vt suscitarer. l.3.c.5.

2. Regum.

7. Cumque completi fuerint dies tui & c. vsque ad, erit mihi in filium. l.1.c.11.
 4. Regum.

1. Si homo Dei sum descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo & deuorauit eum, & c. l.2.c.18.

2. Et ascendit Elias per turbinem in cælum. l.3.c.6.7.

6. Noli timere: plus enim nobiscum sunt, quam cum illis. l.3.c.2.

2. Paralipom.

19. Sed bona opera inuenta sunt in te. & c. & infra. constituitque iudices in cunctis ciuitatibus Iuda. & c. l.4.c.3.

21. Allatæ sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus & c. l.3.c.5.7.

I N D E X.

26. *Elevatum est cor eius in interitum suum & neglexit Dominum Deum suum.*
l. 2. cap. 10.

Tobia.

4. *Quoniam eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* l. 4. c. 25.

Esther.

9. *Isti sunt dies quos nulla unquam delebit obliuio, & per singulas nationes cuncte in toto orbe celebrabunt.* l. 2. c. 16.

13. *Et uniuersum orbem me a ditioni subiugassem, & infra. Indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum.* ibidem.

Iob.

1. *Affuit Satan inter eos. Cui dixit Deus. Unde uenis? & c. usque ad finem capitulorum. & c. etiam usque ad finem.* l. 3. c. 1.

18. *Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis.* l. 3. c. 17.

18. *In die eius stupebunt nouissimi, & primos innadet horror.* l. 2. c. 14.

21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* l. 4. c. 4.

26. *Spiritus eius ornauit caelos.* l. 3. c. 4.

26. *Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* l. 4. c. 17.

31. *Appendat me in statera iusta.* l. 4. c. 24.

31. *Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaesierit quid respondebo illi?* l. 4. c. 8.

31. *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum.* ibidem.

31. *Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui indicat, & c. usque ad. Principi offeram illum.* l. 4. c. 23.

40. *Ecce Behemoth quem feci tecum, faenum quasi bos comedet, & c. & infra. Stringit caudam suam quasi cedrum.* l. 2. c. 3.

41. *Cum sublatus fuerit timebunt angeli, & territi purgabuntur.* l. 4. c. 21.

41. *Non est super terram potestas quae comparetur ei.* l. 2. c. 14.

Libri Psalmorum.

1. *Ideo non resurgunt impij in iudicio.* l. 4. c. 18.

2. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania & c.* l. 1. c. 13.

2. *Dominus dixit ad me. Filius meus es tu. Ego hodie genui te.* ibidem.

2. *Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam & c.* l. 1. c. 17.

9. *Cognoscetur dominus iudicia faciens.* l. 1. c. 8.

9. *Insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.* l. 2. c. 3.

21. *Deus Deus meus respice in me quare me dereliquisti.* l. 2. c. 20.

31. *Reminiscentur & conuertentur ad Dominum omnes fines terrae, & adorabunt in conspectu eius omnes patrie gentium.* l. 1. c. 17.

24. *Vniuersae viae tuae misericordia, & veritas.* l. 1. c. 5.

31. *Beati quorum remissa sunt iniquitates & c. Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum & c.* l. 4. c. 24.

47. *Sicut audiimus sic vidimus in Ciuitate Domini virtutum.* l. 4. c. 22.
Deus

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

49. Deus manifestè veniet Deus noster & non silebit. Ignis in conspectu eius exardescet & in circuitu eius tempestas valida. l.4.c.11.
49. Existimasti iniquè quod ero tui similis. l.4.24.
50. Ut iustificeris in sermonibus tuis & vincas &c. l.1.c.8.
54. Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes. l.4.c.19.
68. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum &c. l.3.c.10.
71. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione, & generationem. l.1.c.11. l.4.c.10.
71. Et dominabitur à mari vsque ad mare &c. Benedicentur in ipso omnes tribus terræ. Et replebitur maiestate eius omnis terra. l.1.c.11.
74. Cum accepero tempus ego iustitias iudicabo. l.4.c.24.
75. Terra tremuit & quieuit cum exurgeret ad iudicandum Deus. l.4.c.14.
76. Illuxerunt coruscationes tui orbi terra, commota est, & contremuit terra. lib.4.c.14.
77. Attendite popule meus &c. per totum varijs in locis. l.4.c.6.
78. Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt &c. l.2.c.22.
79. Exterminauit eam aper de Silua. l.2.c.3.
81. Deus stetit in Synagoga Deorum in medio autem Deos iudicat. l.4.c.16.
88. Tu vero repulisti, & despexisti, distulisti Christum tuum. &c. l.3.c.14.
88. Quis est homo qui viuit & non videbit mortem? l.4.c.21.
89. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ quæ præterijt. l.1. cap. 5.
96. Ignis ante ipsum præcedet, & inflamabit in circuitu inimicos eius. l.4.c.8.11.
96. Commota est terra, montes sicut cera fluxerunt à facie Domini. l.4.c.8.12.
96. Adorate eum omnes angeli, audiuit & letata est Sion. l.1.c.6.
101. Et ossa mea sicut cremium aruerunt. l.2.c.15.
101. In initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt celi. l.4.c.9.
102. Qui sanat omnes infirmitates tuas. l.4.c.24.
102. Benedicite Domino omnes angeli eius potentes virtute facientes verbum illius. l.4.c.7.
103. Abyssus sicut vestimentum amictus eius. l.1.c.18.
105. Aperta est terra & deglutiuit Dathan, & operuit super congregationem Ahyron. l.4.c.19.
107. Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. l.4.c.16.
117. Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo. l.3.c.1.
118. 11. In corde meo abscondi eloquia tua. vt non peccem tibi. l.3.c.3.
118. 160. Principium verborum tuorum veritas. l.1.c.5. l.4.c.1.
144. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis & Sanctus in omnibus operibus suis. l.1.c.5.
148. Quia ipse dixit & facta sunt. l.4.c.25.
148. Statuit ea in æternum & in sæculum sæculi. l.4.10.
149. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. l.4.c.26. *Vi fa.*

I N D E X.

149. *Vt faciant in eis iudicium conscriptum & c.* l. 1. c. 8.
Prouerbiorum.
1. *Frustra enim iacitur rete ante oculos pennatorum.* l. 3. c. 3.
 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo. & c. vsque ad, angustia.* l. 4. c. 3. 4.
 8. *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* l. 2. c. 6.
 11. *Vbi enim humilitas ibi Sapiaentia.* l. 2. c. 11.
 16. *Spirituum ponderator est Dominus.* l. 4. c. 26.
 29. *Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus.* l. 4. c. 4.
 30. *Omnis Sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se.* l. 3. c. 3.
Ecclesiasticis.
1. *Terra autem in aeternum stat.* l. 4. c. 10.
 8. *Sunt impij qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant.* l. 2. c. 1.
 9. *Nescit homo finem suum. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur. & c.* l. 4. c. 3. 7.
 9. *Omnia in futurum seruantur incerta, eo quod omnia aequè eueniant bono & malo, iusto & impio.* l. 1. c. 8.
 12. *Memento creatoris tui in diebus & c. vsque ad, viri fortissimi.* l. 1. c. 7.
 12. *Quando nutabunt viri fortissimi. & c. vsque ad, formidabunt in via.* l. 4. c. 3.
 12. *Cuncta quae sunt adducet Deus in iudicium & c.* l. 4. c. 25.
 12. *Deum time, & mandata eius custodi. Hoc est omnis homo.* l. 1. 8.
Canticorum.
5. *Oculi eius sicut columbae super riuulos aquarum quae lacte sunt lotae, & resident iuxta fluenta plenissima.* l. 3. c. 3.
 6. *Vt castrorum acies ordinata.* l. 3. c. 4.
Sapiaentiae.
3. *Fulgebunt iusti & tanquam scintillae & c. in perpetuum.* l. 4. c. 26.
 4. *Iustus autem si morte preoccupatus fuerit in refrigerio erit.* l. 4. c. 4.
 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum, aut ne fictio deciperet animam illius.* l. 1. c. 10.
 4. *Condemnat autem iustus mortuus viuos impios.* l. 4. c. 26.
 5. *Stabunt iusti in magna constantia & c. Videntes autem turbabuntur timore horribili & c. vsque ad. Sors illorum.* l. 4. 15. 22.
 5. *Ergo errauimus a via veritatis, & Sol Iustitiae non est ortus nobis.* c. 16.
 5. *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra in sensatos.* l. 4. c. 1. 2. 7.
 5. *Pugnabit & c. ibunt directae emissiones fulgurum. & c.* l. 4. c. 8.
 5. *Accipiet armaturam zelus illius, induet pro thorace Iustitiam. & c.* c. 7.
 5. *Cum acuerit diram in lanceam, & supra, sumet scutum & c.* c. 14.
 5. *Excandescet in illos aqua maris & c. Iniquitatis illorum.* l. 4. c. 8.
 6. *Iudicium durissimum in ijs qui praesunt fiet.* l. 4. c. 26.
 7. *Spiritus Dei omnia penetrat omnia prospicit.* l. 1. c. 5.
 Quis

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

9. Quis hominum poterit scire consilium Dei. & c. l.3.c.6.
 17. Dum enim persuasum habent iniqui & c. per totum caput. l.4.22.
 18. Sanctis autem tuis maxima erat lux & c. per totum caput. l.4.22.
 Ecclesiastici.
 18. Qui viuit in æternum creauit omnia simul. l.4.c.25.
 24. Gyrum cæli circuiui sola & profundum abyssi penetraui & in fluctibus maris ambulauit & in omni terra steti. l.1.c.18.
 39. Spiritus Domini à sæculo in sæculum respicit. l.1.c.5.
 44. Enoch placuit Deo & translatus est in paradysum vt det gentibus pœnitentiam. l.3.c.8.10.
 46. Et post hoc dormiuit & notum fecit regi & ostendit illi finem & c. l.3.c.5.
 48. Qui inscriptus est in iudicijs temporum lenire iracundiam & c. & infra. Qui raptus est in turbine ignis. l.3.c.7.11.
 Esaiæ.
 2. Introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ & c. l.4.c.1.
 4. Vt deficientibus pane & aqua corruat vnusquisque in fratrem suum, & contabescat in iniquitatibus suis. l.2.c.15.
 9. Primo tēpore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephthalin, & cetera; vsq; ad: Lux orta est eis. l.1.c.13.
 9. Qui dicebas in corde tuo in cælum conscendam super astra Dei exaltabo sedem meam. & c. l.2.c.10.
 11. Et Spiritu labiorum suorum interficiet impium. l.3.c.17.
 13. Onus Babylonis quod vidit Esaias filius Amos. & c. l.1.c.11.
 13. Ululate quia prope est dies Domini. l.1.c.1.
 13. Dominus exercituum præcepit militiæ belli & c. l.4.c.7.
 13. Propter hoc omnes manus dissoluentur & c. l.4.c.1.2.8.
 15. Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plenus & c. vsque ad: Super orbis mala. l.1.c.11.
 13. Quoniam, Stella cæli & splendor earum non expandent lumen suum. l.4.c.7.
 13. Cælum turbabo & mouebitur terra & c. l.4.c.7.
 14. Prope est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. l.1.c.5.
 14. Sumes parabolam contra Regem Babylonis, & dices quomodo cessauit exaltor, quieuit tributum & c. l.1.c.13.
 22. Et dabo clauem domus David super humerum eius, et aperiet et non erit qui claudat, et claudet et non erit qui aperiat. l.2.c.14.
 25. Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium conuiuium vindemiæ, conuiuium medullatorum vindemiæ defecate. l.4.c.7.
 25. Et precipitabit Dominus in monte isto faciem vinculi colligati. & c. l.3.c.16.
 30. Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, et lux Solis erit septempliciter & c. l.4.c.10.
 38. 39. Pone faciem tuam contra Gog. & c. ferè, per totum caput. l.2.c.14.
 40. Vox clamantis in deserto perate viam Domini & c. l.3.c.1.
 Quis

I N D E X.

40. Quis adiuuit Spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit & ostendit illi?
lib. 3. c. 6.
49. Eos vero qui iudicauerunt te iudicabo. l. 4. c. 26
51. Leuate in celum oculos vestros & videte sub terra. & c. l. 4. c. 9.
51. Nunquid non tu siccasti mare aquam abyssi vehementis qui posuisti profundum maris viam ut transirent liberati. l. 4. c. 9.
53. Omnes nos quasi oves errauimus. & c. l. 4. c. 16.
63. Dies ultionis in corde meo, & annus redemptionis & c. per totum caput. lib. 3. cap. 12.
65. (Non ascendent in memoriam priora.) Quia obliuioni datae sunt angustiae priorae. l. 4. c. 24.
65. Ecce enim ego creo celos novos & terram nouam & non erunt in memoriam priora. l. 4. c. 9. 16.
66. Quia sicut caeli noui & terra noua, quae ego facio & c. l. 4. c. 10.
66. Egredientur & videbunt cadauera virorum qui praearicati sunt. l. 4. c. 26.
- Hieremiae.
1. Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terra. l. 1. c. 5.
30. Conuersae sunt vniuersae facies in auriginem. l. 4. c. 8.
30. Va quia magna dies illa, nec est similis eius. l. 4. c. 7.
31. Vox in excelsis audita est lamentationis luctus & fletus Rachel plorantis filias suas & nolentis consolari quia non sunt. l. 1. c. 13.
8. A Dan auditus est fremitus equorum a voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra. l. 2. c. 5.
- Threnorum.
1. 6. Et egressus est a filia Sion omnis decor eius. l. 2. c. 13.
- Baruch.
3. Post haec in terris visus est & cum hominibus conuersatus est. l. 4. c. 13.
- Ezechielis.
4. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos & nonaginta dies. & c. l. 1. c. 2.
4. Ut deficientibus pane & aqua corruat unusquisque in fratrem suum & contabescat in iniquitatibus suis. l. 2. c. 15.
7. Finis venit, venit finis super quatuor plagas terra. l. 1. c. 1.
7. Effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te. l. 4. c. 24.
28. Dic Principi Tyri. Hec dicit Dominus. Eo quod eleuatum est cor tuum & dixisti Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi & c. l. 1. c. 13. l. 2. c. 10.
31. Et operiam cum extinctus fueris celos & nigrescere faciam Stellas ei & c. usque ad. Super te. l. 1. c. 11.
34. Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum. l. 4. c. 26
37. A quatuor ventis ueni Spiritus & insufla super interfectos istos, & reuiuiscant. l. 4. c. 18.
38. Pone faciem tuam contra Gog. & c. ferè per totum caput. l. 2. c. 14.
- Danie

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

Danielis.

2. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum quod in æternũ non dissipabitur. & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & consumet vniversa regna hæc, & ipsum stabit in æternum. l. 2. c. 2.
4. Septem quoque tempora mutabuntur super te donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum & cuiuscunq̃ voluerit det illud. l. 2. c. 7.
5. Thecel, appensus es in statera & inuentus es minus habens. l. 4. c. 24.
6. Fluius igneus & rapidus à facie eius egrediebatur. l. 4. c. 8. 11.
7. Et quatuor bestię grandes ascendebant de mari diuersæ interse. l. 2. c. 9.
7. Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorũ, & tria de primis cornibus euulsa sunt à facie eius. l. 2. c. 9.
7. Quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. l. 2. c. 20.
7. Aspiciebam donec throni positi sunt & antiquus dierum sedit & c. vsque ad: Quod non corrumpetur. l. 2. c. 9.
7. Et ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat. & c. l. 1. c. 8.
7. Aspiciebam & ecce coram illud faciebat bellum aduersus Sanctos & preualebat eis. l. 2. c. 20.
7. Bestia quarta regnum quartum erit in terra quod maius erit omnibus regnis & c. & tres Reges humiliabit. l. 2. c. 9.
7. Et alius consurget post eos & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit & c. vsque ad: Dimidium temporis. l. 2. c. 7. 10.
7. Regnum autem & potestas & magnitudo regni quæ est subter omne cælum detur populo Sanctorum altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum, & omnes reges seruiant ei & obediant. l. 2. c. 9.
8. Et orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli. De vno autem ex eis egressum est cornu vnum modicum & factum est grande. l. 2. c. 6.
8. Et magnificatum est vsque ad fortitudinem cæli. l. 2. c. 15.
8. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente eius consurgent & c. l. 2. c. 2.
8. Et contra Principem principum consurget & sine manu conteretur. l. 3. c. 17.
9. Et post hebdomadas septuaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus. Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. l. 2. c. 12. 15. & l. 3. c. 10.
11. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside & quartus ditabitur super omnes & c. l. 1. c. 13.
11. Et stabit in loco eius despectus & non tribuetur ei honor regius, & veniet clã, & obtinebit regnum in fraudulentia. l. 1. c. 6.
11. Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius & conterentur. & infra. Et abundantes & vberes ingreditur & c. et infra; & reuertetur in terram suam cum opibus multis. l. 2. c. 9. 16.
11. Et venient super eum trieres & Romani et percutietur, & reuertetur. l. 2. c. 8. 9

I N D E X.

11. Et brachia ex eo stabunt & polluent Sanctuarium fortitudinis. l.2.8.15.
11. Populus sciens Deum suum obtinebit & faciet; & docti & c. l.3.c.4.
11. Et faciet iuxta voluntatem suam Rex, & eleuabitur et magnificabitur aduersus omnem Deum. & c. l.2.c.10.
11. Et Deum patrum suorum non reputabit, et erit in concupiscentijs Fœminarum: nec quemquam Deum curabit quia aduersum vniuersa consurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur. & c. l.2.c.13.
11. Et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis et terram diuidet gratuito. l.2.c.21.
11. Et figet tabernaculum suum in Apadno inter maria. & c. et nemo auxiliabitur ei. l.3.c.16.17. et l.4.c.16
12. In tempore illo consurget Michael princeps magnus qui stat pro filijs populi tui. Et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse ceperunt vsq; ad tempus illud. l.2.c.8.12.14. et l.3.c.1.16.
12. Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. l.3.c.12.
12. Vsquequo finis horum mirabilium? l.1.c.10.
12. Cum eleuasset dexteram suam et sinistram suam in cælo, et iurasset per viuentem in aeternum, quia in tempus & tempora et dimidium temporis. l.2.c.7.
12. Ego audiui et non intellexi. Et dixi. Domine mi. Quid erit post hec? & ait. Vade Daniel, quia clausi sunt, signatiq; sermone vsque ad presinitum tempus. l.3.c.4. et l.4.c.5.
12. Eligentur et dealbabuntur et quasi ignis probabuntur multi. et impie agent impij neque intelligent omnes impij. Porro docti intelligent. l.2.c.15.19. et l.3.c.3.
12. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium et reposita fuerit abominatio desolationis, dies mille ducenti nonaginta. l.1.c.3. et l.2.c.3.7.8.12.15.
12. Beatus qui expectat & peruenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque. l.2.c.5.
14. Et apprehendit Abacuc Angelus Domini in vertice eius et portauit eum. capillo capitis sui, et posuit eum in Babylone super lacum in impetu spiritus sui & c. l.4.c.18.

Osex.

3. Dies multos sedebunt filij Israel sine Rege & sine principe & sine sacrificio et sine altari et sine ephod et sine theraphim. l.3.c.11.
3. Et post hęc reuertentur, et quærent Dominum Deum suum et ad bonum eius nouissimo dierum. l.3.c.12.
10. Et dicent montibus operite nos, et collibus cadite super nos. l.1.c.2. Et infra. Iuxta desiderium meum corripiam eos. & c. l.4.c.1.
11. Ex Aegypto vocaui filium meum. l.1.c.3. et l.4.c.13.

Ioelis.

1. Expergiscimini ebrij, et flete, et vlulate oës qui bibitis vinũ in dulcedine & c. l.2.c.1. Quia

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

2. Quia veniet dies Domini, quia prope est dies tenebrarum & caliginis, diēs nū-
bis et turbinis. l. 1. c. 1.
2. Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurans flamma. l. 4. c. 11.
2. A facie eius contremuit terra, moti sunt cæli, Sol et Luna obtenebrati sunt et
Stellæ retraxerunt splendorem suum. l. 4. c. 7.
2. Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt ni-
mis castra eius, quia fortia et facientia verbum eius. ibid.
2. Magnus est dies Domini et terribilis valde et quis sustinebit eum? ibid.
3. Quia ecce in diebus illis et in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda,
et Hierusalem congregabo omnes gentes et deducam eas in vallem Iosa-
phat. & c. l. 4. c. 13.
3. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo vendidistis eas et conuertam retributio-
nem vestram in caput vestrum. & c. l. 4. c. 7.
3. Consurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo vt iudicem
omnes gentes in circuitu. l. 1. c. 11. l. 4. c. 13.
3. Sol et Luna obtenebrati sunt et stellæ retraxerunt splendorem suum. l. 4. c. 7.
- Amos.
3. Leo rugiet, quis non timebit? l. 4. c. 23.
5. Væ desiderantibus diem domini. Ad quid eam vobis? Dies domini ista tenebræ
et non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis et occurrat ei vsus. & c.
vsque ad: Cætuum vestrorum. l. 2. c. 1. et l. 4. c. 1. 2.
- Micheæ.
3. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda. ex te mihi egredietur,
qui sit dominator in Israel. l. 4. c. 13.
7. Deponet iniquitates nostras et proijciet in profundum maris peccata nostra.
l. 4. 24. Nahum.
3. Ego reuelabo pudenda tua in facie tua, et ostendam gentibus nuditatem tuam
et regnis ignominiam tuam. l. 4. c. 24.
- Abacuc.
2. Quia adhuc visus procul et apparebit in finem, et non mentietur si moram fe-
cerit expecta illum. & c. l. 1. c. 5. l. 4. c. 19.
3. Incuruati sunt colles mundi ab itineribus eternitatis eius. l. 1. c. 5.
- Sophoniæ.
1. Scrutabor Hierusalem in lucernis. l. 4. c. 24.
1. Iuxta est dies domini magnus, iuxta est et velox nimis. l. 1. c. 1. et l. 4. c. 7.
1. Dies iræ dies illa dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miserie dies
tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubæ et clangoris. li. 4.
cap. 14. et 17. Aggæi.
2. Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum, et terram & mare &
aridam. l. 1. c. 5. et l. 4. c. 8.
- Zachariæ.
4. Et duæ oliuæ super illud una à dextris lampadis, et vna à sinistris eius. & c.
Aa 2 Et infra.

I N D E X.

- & infra. D. Quid sunt due oliuæ istæ? & dixit. Isti sunt duo filij olei splendoris qui assistunt dominatori vniuersæ terre.* l. 3. c. 9.
11. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* l. 1. c. 13.
12. *Et aspicient ad me quem confixerunt; & plangent eum planctu quasi super vniogenitum & c. Familiae seorsum.* l. 1. c. 13. l. 4. c. 16.
14. *Et egredietur dominus & præliabitur contra gentes illas sicut præliatus est in die certaminis & c. aquæ viuæ de Hierusalem.* l. 4. c. 14.

Malachiæ.

1. *Et offertur nomini meo oblatio munda.* l. 2. c. 15.
4. *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol Iustitiæ & sanitas in pennis eius.* l. 4. c. 14.
4. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum ne forte veniam & percutiam terram anathemate.* lib. 3. cap. 7. 10. 11.
1. *Et conuertit Antiochus postquam percussit Aegyptum & c. Et ascendit Hierusalem in multitudine graui, & intrauit in sanctificationem cū superbia & c. vsque ad finem capitis.* l. 1. c. 13. l. 2. c. 15.

2. Machabæorum.

7. *Iratus itaque Rex iussit sartagine & ollas æneas succendi.* l. 2. c. 22.
9. *Isque sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare suprahumanum modum superbia repletus & montium altitudines in statera appendere.* l. 2. c. 10.
9. *Sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israel percussit eum insanabili & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta. & infra. Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & vt ipse alios tractauerat peregrè in montibus miserabili obitu vita functus est.* l. 3. c. 17.
12. *Facta collatione duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum bene & religiosè cogitans de resurrectione mortuorum.* l. 1. c. 6.

M A T T H Æ I.

2. *Ex Aegypto vocaui filium meum. & infra. Vox Rama audita est.* l. 1. c. 13.
2. *Tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis iratus est valde & mittens occidit omnes pueros & c.* l. 2. c. 22.
3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* l. 3. c. 5.
4. *Terra Zabulon & terra Nephthalim & c. vidit lucem magnam.* l. 1. c. 3.
5. *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.* l. 4. c. 25.
7. *Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia cieimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus & c.* l. 4. c. 26.
10. *Nil enim est opertū quod non reuelabitur & occultū quod non sciatur.* l. 4. c. 23. 24.
10. *Qui autem negauerit me coram hominibus negabo eum coram patre meo qui in cælis est.* l. 4. c. 24.
11. *Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est.* l. 3. c. 7.

Aut

LOCORVM SCRIPTVRAE.

12. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis nisi alligauerit prius fortem & c. l.2.c.14.
12. Dico autem vobis quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines reddent rationem de eo in die Iudicij. l.4.c.23.
12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condēnabunt eā, quia penitentiā egerunt in predicatione Ionæ, & ecce plusquā Ionas hic. l.4.c.26.
13. Et venerunt volucres cæli & comederunt ea. l.4.c.26.
13. In tempore messis dicam messoribus, colligite primum Zizania, & alligate ea in fasciculos ad cōburēdum, triticū autē congregate in horreū meū. l.4.c.7.13.
13. Simile est regnum cælorum Sagene missæ in mare & c. elegerunt bonos in vasa malos autem miserunt foras. Sic erit in consumatione seculi, exhibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. ibierit fletus & stridor dentium. l.4.c.7.
16. Alij Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij vero Hieremiam & c. l.3.c.5.7.
16. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. l.2.c.1.2. & l.3.c.1.
17. Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes. l.3.c.5.
17. Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oportet primum venire? at ille respondens ait. Elias quidem venturus est. & restituet omnia. l.3.c.7.9.11.
19. Sedebitis & vos sup sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel. l.4.c.26.
22. Simile est regnum cælorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. l.4.c.7.
22. De Resurrectione autem mortuorum non legistis & c. Ego sum Deus Abraham. & c. l.1.c.6.
24. Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur lapis super lapidem qui non destruat. l.1.c.12.
24. Dic nobis quando hæc erunt & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi. l.1.c.12.
24. Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent & c. l.1.c.14.15.
24. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. l.2.c.1.
24. Tradent uos in tribulationem, & c. usque ad, inuicem. l.1.c.14.
24. Et quoniam abundauit iniquitas refrigescet charitas multorum. l.3.c.4.
24. Et prædicabitur hoc Euangelium in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus. Et tunc ueniet consumatio. l.1.c.16.17.
24. Cum ergo uideritis abominationem desolationis & c. l.2.c.7.12.
24. Væ autem pregnantibus & nutrientibus in illis diebus. l.2.c.21.
24. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. & nisi breuiati fuissent dies illi non fieret salua omnis caro: Sed propter electos & c. l.2.c.1.8.22.
24. Tunc si quis uobis dixerit. Ecce hic est Christus aut illic. Nolite credere & c. Surgent enim & c. l.2.c.10.16.
24. Et dabunt signa magna & prodigia ita ut in errorem inducantur, si fieri potest

I N D E X.

- potest etiam electi. Ecce praxi vobis. Si ergo dixerint etc. l. 2. c. 18. l. 3. cap. 3. 14.
24. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et patet vsque in occidentem. ita &c. lib. 1. c. 8. 14. l. 4. c. 19. 22.
24. Vbi autem fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquile. l. 4. c. 13.
24. Statim autem post tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur &c. l. 4. c. 7.
24. Tunc parebit signum filij hominis in celo: & tunc plangent &c. l. 4. c. 1. 2. 16.
24. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus caeli cu virtute &c. l. 4. c. 22.
24. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, et congregabunt electos eius a quatuor ventis a summis celorum vsque ad terminos eorum. lib. 4. ca. 17. 18. 22.
24. Amen dico vobis non praeteribit generatio haec donec omnia fiant. l. 1. c. 1. 9.
24. Celum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. l. 1. c. 5. l. 4. c. 8.
24. De die autem illa nemo scit neque angeli caelorum nisi solus pater. l. 4. c. 1.
24. Sicut autem in diebus Noe, ita erit aduentus filij hominis. &c. l. 3. c. 7.
24. Tunc duo erunt in agro vnus assumetur & vnus relinquetur. &c. l. 4. c. 22.
24. Si autem dixerit malus seruus in corde suo &c. cum hypocritis. l. 1. c. 5. 6.
24. Vigilate ergo quia nescitis qua hora Dominus venturus sit. l. 1. c. 3. l. 4. c. 3. 19.
24. Diuidetque eum partem quod ponet, cum hypocritis. ibi erit fletus & stridor dentium. l. 2. c. 1.
25. Media autem nocte clamor factus est. Ecce sponsus venit. l. 4. c. 4. 15.
25. Non sufficiet nobis & vobis, ite potius et emite. l. 4. c. 22.
25. Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo. Tunc sedebit super sedem maiestatis suae: & congregabuntur ante eum omnes gentes et separabit eos ab inuicem: Sicut pastor segregat oues ab haredis &c. l. 4. c. 13. 14. et c. 18. 22.
25. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt. Venite benedicti &c. Esurini enim &c. l. 4. c. 13. 25.
25. Tunc dicet et his qui a sinistris eius erunt. Discedite a me maledicti in igne &c. l. 4. c. 25.
25. Et ibunt hi in supplicium eternum, Iusti autem in vitam aeternam. l. 4. c. 11.
26. Pater mi si possibile est transeat a me calix iste. l. 4. c. 21.
26. Quomodo ergo implebuntur Scripturae? l. 1. c. 10.
27. Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati. l. 1. c. 13.
27. Deus Deus meus quare me dereliquisti? l. 3. c. 13.
27. Et multa corpora Sanctorum qui dormierant surrexerunt; et exeuntes de monumento post Resurrectionem eius venerunt in S. Ciuitatem Hierusalem, & apparuerunt multis. l. 3. c. 5. et l. 4. c. 21.
28. Ecce ego vobiscum sum vsque in consummatione seculi. l. 2. c. 2. l. 3. c. 1.

M A R C I.

6. Herodes ait. Quem ego decollauit Ioannem, hic a mortuis resurrexit. l. 3. c. 5.
9. Elias cum primo venerit restituet omnia. l. 3. c. 7.

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

13. Dic nobis quando ista fient, & quod signum quando hæc omnia incipient consummari. l. 1. c. 12.
13. Erunt enim dies illi tribulationes tales quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus vsque nunc neque fient. l. 2. c. 14.
13. Et dabunt signa & portenta ad seducendos si fieri potest etiam electos. lib. 2. c. 18. l. 5. c. 3.
13. De die autem illo vel hora nemo scit: neque angeli in celo, neque Filius nisi pater. l. 1. c. 2. 3. 6.
13. Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. & c. vsque ad: Dormientes. Quod autem vobis dico omnibus dico vigilate. l. 1. c. 3. 4. l. 4. c. 3. 5. 6.
16. Sermonem confirmantem sequentibus signis. l. 2. c. 18.
- L V C Æ.
1. Dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit & c. l. 1. c. 11.
2. Exijt edictum à Cesare Augusto vt describeretur vnivesus orbis. l. 1. c. 16.
9. Vidimus quendam in nomine tuo eijciẽtem demonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus. Nolite prohibere. qui enim nõ est aduersum vos pro vobis est. l. 2. c. 19.
12. Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes in manibus vestris. l. 1. c. 3.
12. Et vos estote parati quia quâ hora non putatis filius hominis veniet. l. 4. c. 3.
12. Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat. l. 4. c. 4.
13. Nisi pœnitentiam habueritis omnes similiter peribitis. l. 4. c. 4.
21. Præceptor: quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient? l. 1. c. 12.
21. Ante omnia iniicient vobis manus & c. l. 1. c. 14.
21. Cum autem videritis circumdari Hierusalem & c. tempora nationum. l. 1. c. 15.
21. Erunt signa in Sole & Luna & stellis, et in terris pressura & c. l. 4. c. 1. 2. 7.
21. Arescentibus hominibus præ timore & expectatione eorum quæ superueniunt vniuerso orbi. l. 1. c. 11. et l. 4. c. 8.
21. Nam virtutes celi mouebuntur. l. 4. c. 21.
21. His fieri incipientibus, aspiciete & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. l. 4. c. 2. 22.
21. Attendite vobis ne fortè grauentur corda vestra crapula et ebrietate, & curis huius vitæ sæculi, & superueniat in vobis repentina illa dies. lib. 1. c. 6. l. 4. cap. 1. 2. 7.
21. Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ ventura sunt. l. 1. c. 10.
22. Oportet impleri quæcunquẽ scripta sunt de me. ibidem.
22. Pater, si vis, transfer calicem istum à me. l. 4. c. 21.
23. Venient dies cum dicent montibus cadite super nos, & collibus operite nos. l. 4. c. 1. 2. 22.
- I O A N N I S.
1. Et verbum caro factum est. l. 4. c. 25.
1. Quid ergo? Elias es tu? & dixit. Non sum. l. 3. c. 7.
- Ego

1. Ego vox clamantis in deserto. Dirigite uiam Domini. Sicut dixit Esaias propheta. l.3.c.3.
3. Qui autem non credit, iam iudicatus est. l.1.c.6.et l.4.c.2.
5. Amen amen dico uobis: quia ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei. &c. l.4.c.17.22.
5. Ego autem testimonium habeo maius Ioanne, opera enim quæ dedit Pater ut perficiam, ipsa opera quæ ego facio testimonium perhibent de me quia pater misit me. l.2.c.18.
5. Scrutamini scripturas, quia uos putatis in ipsis uitam æternam habere & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. l.3.c.3.
5. Ego ueni in nomine patris mei, et non accipitis me. Si alius uenerit in nomine suo accipietis illum. l.2.c.5.
7. Mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in Sabbatho. l.1.c.6.
10. Mercenarius autem & qui non est pastor &c. l.1.c.5.
10. Oues meæ uocem meam audiunt &c. & non rapiet eas quisquam de manu mea. l.3.c.1.
10. Quia Ioannes quidem signum fecit nullum. l.3.c.3.
11. Voce magna clamauit. Lazare ueni foras. l.4.c.17.
12. Sermo quem locutus sum iudicabit eum nouissimo die. l.1.c.17.
13. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. l.4.c.25.
14. Et ego rogabo patrem & alium paraclætum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum. l.3.c.1.
15. Hæc locutus sum uobis ut cum uenerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi uobis. l.1.c.10.
19. Consumatum est. l.2.c.15.
19. Os non comminuetis ex eo. Et uidebunt in quem transfixerunt. l.1.c.13.
- Actorum Apostolorum.
1. Non est uestrum nosse tempora, quæ Pater posuit in sua potestate. l.1.c.2.3.6.
1. Viri Galilæi quid statis aspicientes in calum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cælum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum euntem in calum. li.1.c.5.et l.4.c.13.
1. Tunc reuersi sunt Hierosolymam, à monte qui uocatur Oliueti, qui est iuxta Hierusalem. l.4.c.14.
2. Factus est repente de cælo sonus tanquam &c. l.4.c.14.
2. Et erit in nouissimis diebus &c. Audite uerba hæc. l.1.c.1.
4. Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania &c. l.1.c.13.
8. Vir autem quidam nomine Simôn, qui ante fuerat in ciuitate magus Seduceus gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum. Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum dicentes. Hic est uirtus Dei quæ uocatur magna. Attendebant autem eum propter quod multo tempore magicis suis artibus dementasset eos. l.2.c.12.19.
- Audiuit

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

9. *Audiuit vocem dicentem sibi Saule Saule quid me persequeris?* l.4.c.17.
 23. *Sadducei dicunt non esse resurrectionem neque angeli, neque Spiritum.* l.1.c.6.
 25. *Cesarem appello.* l.2.c.2.

Ad Romanos.

1. *Quem ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis.* l.3.c.3.
 2. *Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis reddente illis conscientia ipsorum.* l.4.c.25.
 8. *Si tamen compatimur ut conglorificemur.* l.3.c.15.
 8. *Nam expectatio creature reuelationem filiorum Dei expectat.* l.3.c.10.12.
 8. *Vanitati enim creatura subiecta est &c. parturit vsque adhuc.* l.1.c.15.l.4.c.9.
 8. *Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in reuelationem gloria filiorum Dei.* l.3.c.10.12.
 8. *Sed & nos primitias Spiritus habentes & ipsi intra nos ingemiscimus.* l.3.c.4.
 l.4.cap.21.
 8. *Quos preceiuit & predestinauit &c.* l.3.c.23.
 9. & 10. *Fere per totum caput.* l.3.c.11.
 9. *Non enim omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Israelite.* l.3.c.12.
 10. *Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram. &c.* l.1.c.16.
 11. *Nunquid Deus repulit populum suum? Absit.* l.3.c.11.
 11. *Quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel Saluus fieret.* l.2.c.5. & l.3.c.12.
 11. *Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis eius consiliarius fuit?* l.3.c.6.
 12. *Oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* l.3.c.22.
 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c.* l.2.c.2.
 14. *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.* l.4.c.23.26.
 15. *Quæcunque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt &c.* l.3.c.1.

1. Ad Corinthios.

1. *Nonne stultam fecit Deus Sapientiam huius mundi?* l.1.c.15.l.3.c.6.
 1. *Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat Sapientes &c.* l.2.c.18.
 2. *Non.n.indicaui me scire aliquid nisi Iesum Christum & huc crucifixum.* l.4.c.23.
 2. *Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanae sapientie verbis sed in ostensione Spiritus & virtutis.* l.2.c.18.
 2. *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt nemo cognouit nisi Spiritus Dei.* l.3.c.6.
 2. *Quæ & loquimur non in doctis humanae sapientie verbis, sed in doctrina Spiritus.* l.2.c.18.
 3. *Vnusquisque autem videat quomodo superædificet &c. dies.n.Domini declarabit quia in igne reuelabitur.* l.4.c.24.
 3. *Vniuscuiusq; opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit &c. vsque ad quasi per ignem.* l.3.c.11. & l.4.c.22.
 4. *Nolite ante tempus iudicare donec veniat dies domini &c.* l.1.c.8.l.4.c.23.
 4. *Qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium.* l.4.c.25.

I N D E X.

4. Puto enim quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit. l. 1. c. 3.
6. Hec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis &c. l. 4. c. 24.
7. Preterit enim figura huius mundi. l. 4. c. 10.
10. Scripta sunt autem ad correptionem nostram in quos fines seculi deuenerunt. lib. 1. cap. 1. & cap. 3.
11. Quod si nosmetipsos iudicemus non utique iudicemur. &c. l. 4. c. 23.
14. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut Ecclesia edificationem accipiat. & infra. Potestis enim omnes per singulos prophetare &c. l. 1. c. 13.
14. Linguae insignum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetia autem non infidelibus, sed fidelibus. l. 3. c. 4.
15. Si autem resurrectio mortuorum non est &c. ferè per totum caput. lib. 1. c. 6. & lib. 4. c. 18.
15. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. l. 4. cap. 19. 21.
15. Omnes quidem re surgemus, sed non omnes immutabimur. l. 4. c. 21.
15. Ut sit Deus omnia in omnibus. l. 4. c. 24.
15. Quod seminas non uiuificatur nisi prius moriatur. l. 4. c. 21.
15. In momento in ictu oculi in nouissima tuba: canet enim tuba & mortui resurgent. l. 4. c. 18. 21. 2. Ad Corinthios.
5. Scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur à Domino: & bonam uoluntatem habemus magis peregrinari à corpore & presentes esse ad Deum. l. 1. c. 6. & l. 4. c. 21.
5. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi ut referat unusquisque prout gesserit siue bonum siue malum. l. 4. c. 23.
10. In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus. l. 2. c. 15.
12. Siue in corpore siue extra corpus nescio Deus scit, quoniam raptus est in paradysum et audiuit arcana uerba que non licet homini loqui. l. 4. c. 21.
12. Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super uos in signis & prodigijs & uirtutibus. l. 2. c. 18. Ad Galatas.
1. Sed licet nos aut angelus de celo euangelizet uobis praterquam quod euangelizauimus uobis anathema sit. &c. l. 3. c. 3.
3. Abraham credidit Deo & reputatum est illi ad iustitiam. l. 3. c. 12.
2. Iacobus, & Cephas, & Ioannes qui uidebantur columnę esse dexteram dederunt mihi & Barnabę Societatis ut nos in Gente ipsi autē in circusione. l. 3. c. 10.
6. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. l. 4. c. 16. Ad Ephesios.
2. Gratia. n. saluati estis per fidem, & hoc non ex uobis Dei. n. donum est. l. 3. c. 2.
4. Donec occurramus omnes in ueritate fidei & agnitionis Dei in uirum perfectam in mensuram aetatis plenitudinis Christi. l. 4. c. 21.
5. Eratis enim aliquando tenebrę nunc autem lux in Domino. l. 4. c. 24.
6. Assumite gladium Spiritus quod est uerbum Dei. l. 3. c. 3. Ad

L O C O R U M S C R I P T U R A E.

Ad Philippenfes.

1. Quia vobis donatum est pro Christo non solum vt in eum credatis &c. l.3.c.2.
3. Nostra autem conuersatio in celis est; vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum. l.2.c.1. & l.4.c.19.

Ad Coloffenses.

1. Quam audistis in verbo veritatis Euangelij quod peruenit ad nos sicut & in vniuerso mundo est fructificat, & crescit. l.1.c.16.

Ad Theffalonicenses. 1.

2. Quia eadem passi estis vos a contribulibus vestris. l.3.c.10.
2. Peruenit enim ira Dei super illos vsque in finem. l.2.c.10.
4. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus qui residui sumus in aduentu Domini, non preueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli et in tuba Dei descendet de celo et mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui viuimus qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo Domino in aera; & sic semper cum Domino erimus. l.1.c.3. & l.3.c.4. et l.4.c.1.4.5. 11.17.19.22.

5. De temporibus autem & momentis fratres, non indigetis vt scribamus vobis. Ipse enim diligenter scitis quia dies Domini sicut fur in nocte ita veniet: cum enim dixerint pax et securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti & non effugient. l.4.c.1.4.5.

5. Vos autem fratres, non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur coprehendat. l.1.c.6.

Ad Theffalonicenses. 2.

1. Sitamen Iustum est apud Deum retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant. l.4.c.11.

1. Et vobis qui tribulamini requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de celo cum angelis virtutis eius &c. l.4. ibid.

2. Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostrae Congregationis in ipsum vt non cito moueamini a vestro sensu &c. quasi instet dies domini. l.1.c.3. & 4.

2. Ne quis vos seducat vlllo modo: quonia nisi venerit discessio primum & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus. Num retinetis quod cum essem apud vos haec dicebam vobis? Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis tantum, vt qui tenet nunc teneat donec de medio fiat. Et tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem Sathanae in omni uirtute & signis et prodigijs mendacibus & in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt eo quod charitatem ueritatis non receperunt &c. lib.1.c.13. et l.2.c.2.3.4.10.12.19. & lib.3.c.3.10.17. et l.4.c.11.

Ad Timotheum. 1.

- 2. *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro Regibus &c.* l. 2. c. 2.
- 4. *Quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes Spiritibus erroris & doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendaciū.* l. 2. c. 20.
- 6. *Radix enim omnium malorum est cupiditas.* l. 2. c. 21.

Ad Timotheum. 2.

- 3. *Quemadmodum autem Iannes & Mambres resistunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* l. 2. c. 16.
- 4. *Erit. n. tempus. cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacerbabunt sibi magistros, prurientes auribus & à veritate quidem auditum auertent ad fabulas autem conuertentur.* l. 2. c. 16.
- 4. *In reliquo reposita est mihi corona Iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.* l. 2. c. 1. & l. 4. c. 23.

A Titum.

- 2. *Abnegantes impietatem, & secularia desideria sobriè & iustè & pie viuamus in hoc seculo expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi.* l. 1. c. 2. 8.

Ad Hebræos.

- 1. *Ego ero illi in patrem & ipse erit mihi in filium.* l. 1. c. 11.
- 1. *Et cum iterum introduxit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei.* l. 1. c. 6.
- 2. *Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* l. 4. c. 21.
- 6. *Abraham longanimiter ferens adeptus est repromissionem.* l. 1. c. 5.
- 6. *Qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam.* l. 3. c. 1.
- 9. *Per totum: & 10. ex parte, de sacrificijs legis, & de Hostia Christi.* l. 2. c. 15.
- 11. *Fide Enoch translatus est ne videret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus ante translationem. n. testimonium habuit placuisse Deo.* l. 3. c. 6. 8.
- 10. *Adhuc. n. modicum aliquantulumq; qui venturus est veniet, & non tardabit.* l. 1. c. 5.
- 10. *Iustus autem meus ex fide viuit.* l. 1. c. 5. & l. 4. c. 19.
- 13. *Iesus Christus heri, & hodie ipse & in secula.* l. 1. c. 11.

Iacobi.

- 4. *Quæ enim est vita vestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur,* l. 1. c. 5.
- 5. *Patientes estote & vos & confirmate corda vestra: quoniam aduentus domini appropinquauit. Ecce iudex ante ianuam assistit.* l. 1. c. 1.

1. Petri.

- 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum siue Regi &c.* l. 2. c. 2.
- 4. *Qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare viuos & mortuos.* l. 4. c. 26.
- 4. *Omnium finis appropinquauit.* l. 1. c. 1.
- 4. *Quoniam tempus est vt incipiat iudicium à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis*

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

bis, quis finis eorum qui non credunt Euangelio? l. 4. c. 26.

2. Petri.

1. Et habemus firmiorem propheticum sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. l. 3. c. 3.
2. Dominationemque contemnunt audaces sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes. l. 2. c. 16
3. Ut memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis, & Apostolorum vestrorum præceptorum Domini & Saluatoris. l. 2. c. 4.
3. Venient in nouissimis diebus in deceptione illusorum iuxta proprias concupiscētiās ambulantes dicentes. Vbi est promissio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierant, omnia sic perseuerant ab initio.

Latet enim eos hoc volentes, quòd celi erāt prius, & terra de aqua & per aquā, consistens Dei verbo: per quē ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nunc sunt & terra eodem modo repositi sunt, igni reseruati in diē iudicij & perditionis impiorū hominū. Vnum verò hoc nō lateat vos carissimi, quia vnus dies apud Dominū sicut mille anni & mille anni sicut diēs vnus. Non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo celi magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera exurentur.

Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diēi Domini, per quem celi ardentes soluentur, et elementa igni ardoris contabescunt. Nouos verò celos et nouam terram secundum promissa ipsius expectamus in quibus iustitia habitat. lib. 1. c. 5. 15. & lib. 2. c. 4. et lib. 4. cap. 1. 2. 7. 8.

9. 10. 12. 14. 19. 22. 23.

Porantur infra, vbi est. * Iudæ.

1. Cum Michael Archangelus disputans altercaretur de corpore Moysi. l. 3. c. 6.
1. Fluctus feri maris, sidera errantia quib. procella sæpiterna reseruata est. l. 2. c. 16
5. Vos autem carissimi memorum estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis quoniam in nouissimo tempore venient illusorum & c. l. 2. c. 4.

1. Ioannis.

2. Nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt, vnde scimus quia nouissima hora est. l. 1. c. 1. 3. 5. 7. et lib. 2. c. 3. 5. 14.
4. Omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est, & hic est Antichristus. l. 2. c. 5.
4. In hoc perfectæ est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die Iudicij. l. 4. c. 26.
5. Et hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra & c. l. 2. c. 20.

2. Ioannis.

1. Omnes qui cognouerunt veritatem propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobis.

- Et nobiscum erit in eternum. l.3.c.1.
 Iudæ. ut supra. ponantur hic.
 Apocalypsis.
1. Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus & qui cum pupugerunt. l.1.c.8. et l.4.c.13.
3. Si ergo non vigilaueris veniam ad te tanquam fur, & nescis qua hora veniam ad te. l.4.c.3. l.1.c.6.
3. Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei. l.3.c.14.
7. Ex tribu Iuda duodecim millia & c. ubi subticetur tribus Dan. l.2.c.5.
7. Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & c. l.1.c.17
7. Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & dauerunt stolas suas & dealbauerunt eas in sanguine Agni. l.3.c.14.
8. Et vidi & audiui vocem vnus aquilæ volantis per medium cæli dicentis voce magna, vñ vñ habitantibus in terra, de ceteris vocibus tubæ tuum angelorum qui erant tuba canituri. l.2.c.1.
10. Quia tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi angeli, cum ceperit tuba canere consummabitur mysterium Dei sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. l.2.c.1. & l.4.c.17.
11. Atrium autem quod est foris templum, eijce foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. lib.2.c.1.7. & l.3.c.13.
11. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. l.2.c.7. l.3.c.13.
11. Hi sunt due oliuæ & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum & deuorabit inimicos eorum & si quis voluerit eos ledere: sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat dies prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescunque uoluerint. Et cum finierit testimonium suum: bestia quæ ascendit de abyssu faciet aduersus eos bellum, & uincet illos. libro 3. cap. 9. 14.
11. Et occidet eos. & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ uocatur Spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. l.3.c.15.16. & lib.4.c.19.20.
11. Et videbunt de tribubus & populis & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium & corpora eorum non sinent poni in monumentis: & inhabitantes terram gaudebunt super illos, & iucundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo propheta cruciauerunt eos qui habitabant super terram. libro 3. c. 19. li. 4. c. 19. 10.
11. Et post tres dies & c. vsque ad. & viderunt illos inimici eorum. l.3.c.15.
11. Et in illa hora factus est terræ motus & c. vsq; ad: Deo cæli. ibidem.
11. Vñ secundum abijt, & ecce vñ tertium cito veniet. l.3.c.13.

L O C O R V M S C R I P T V R A E.

11. Et factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius & regnabit in secula seculorum amen. Gratias agimus tibi Domine & c. l. 3. c. 17.
12. Et cauda eius trahebat tertiã partẽ stellarũ celi, & misit eas in terrã. l. 2. c. 20.
12. Et mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascat eam diebus mille ducentis sexaginta, & infra. Et data sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ vt volaret in desertum in locum suum vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis. l. 2. c. 7.
12. Et factum est prelium magnum in cælo. Michael & angeli eius preliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat & angeli eius & non valuerunt, neque locus inuentus est eorũ amplius in cælo, & c. & audiui vocem & c. Nunc facta est salus et uirtus et regnũ Dei nostri. et potestas Christi eius & c. l. 3. c. 2.
12. Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni et propter uerbum testimonij sui & non dilexerunt animas suas usque ad mortem. l. 2. c. 20.
12. Va terra et mari quia descendit Diabolus ad uos habens iram magnam sciens quia modicum tempus habet. l. 2. c. 14.
13. Et uidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem et cornua decem et supra cornua eius decem diademata, et super capita eius nomina blasphemie. l. 1. c. 3. l. 2. c. 3. 9.
13. Et bestia quam uidi similis erat pardo, & pedes eius sicut ursi, et os eius sicut os leonis. l. 2. c. 3. 9. 13.
13. Et uidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: et plaga mortis eius curata est. l. 2. c. 8.
13. Et admirata est uniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt Draconem qui dedit potestatem bestie: et adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestie? & quis poterit pugnare cum ea? l. 2. c. 9. 13. et l. 3. c. 14.
13. Et datum est ei os loquens magna et blasphemias et data est ei potestas facere menses quadraginta duos. l. 2. c. 20. et l. 3. c. 13.
13. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum blasphemare nomen eius et tabernaculum eius et eos qui in celis habitant. l. 2. c. 10.
13. Datum est illi bellũ facere cum sanctis & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribũ et populum et linguam et gentem. l. 2. c. 8. 9. 20. et l. 3. c. 9.
13. Et adorauerunt eam omnes qui inhabitant terram quorum non sunt scripta nomina in libro uite Agni qui occisus est & c. l. 2. c. 16.
13. Si quis habet aurem audiat. Hic est patientia & fides Sanctorum. l. 3. c. 2. 4.
13. Et uidi aliam bestiam ascendentem de terra et habebat cornua duo similia agni, & loquebatur sicut Draco. l. 2. c. 17.
13. Fecit signa magna, ut etiam ignem faceret descendere de cælo in terram in conspectu hominum. l. 2. c. 3.
13. Et fecit ne quis possit emere aut uendere nisi qui habet characterem aut nomen bestie aut numerum nominis eius. l. 2. c. 21.
13. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex. l. 2. c. 5.
14. Timete Dominum & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius. l. 4. c. 23.

I N D E X

14. Mitte falcem tuam et mete, quia uenit hora ut metatur quoniam aruit messis terra. l.4.c.23. et misit qui sedebat. &c.
14. Et misit Angelus falcem suam acutam in terram & vindemiauit vineam terrę, & misit in lacum ira Dei magnum: et calcatus est lacus extra ciuitatem et exiuit sanguis de lacu vsque ad franos equorum per stadia mille sexcenta. l.4.c.13.
15. Magna & mirabilia opera tua domine Deus omnipotens. l.1.c.8.
16. Et vidi de ore Draconis, & de ore bestię et de ore pseudopropheta exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim Spiritus Demoniorum facientes signa. l.2.c.17.
16. Procedunt ad reges totius terrę congregare illos in praelium ad diem magnum omnipotentis Dei. l.4.c.7.
16. Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne uudus ambulet, & videant turpitudinem eius. l.1.c.6. l.4.c.1.
16. Facta sunt fulgura voces &c. vsque ad: uehementer. l.4.c.8.
19. Et vidi vnum angelum stantem in Sole &c. vsque ad: de ore ipsius. l.4.ca.26. l.2.c.17. et l.3.c.17.
20. Hęc est resurrectio prima, beatus qui et sanctus qui habet partem in resurrectione prima &c. l.1.c.6.
20. Et cum consummati fuerint mille &c. ciuitatem dilectam. l.2.c.14.
20. Et diabolus qui seducebat eos missus est &c. secula seculorum. l.2.c.17.
20. Vidi thronum magnum &c. vsque missus est in stagnum ignis. l.4.c.23. & l.1.c.8. item libro.4.c.18.
21. Et vidi celum nouum & terram nouam. Primum enim celum, & prima terra abiit & mare iam non est. & infra. Ecce noua facio omnia. l.4.c.9.10.
22. Ecce venio cito. & infra. Etiam venio cito. l.1.c.5.

F I N I S.

